500 jaar "Boeren" op de Oostheij

Met de geschiedenis van de Korenmolen 1617 - 1883

Eug. Jansen

Cover:

Aquarel van de boerderij in de Laagstraat
waar de Jansen[s] sinds 1769 en de Koolen[s] vanaf 1814 op boerden.
In 1945 verwoest door V1 inslag.
Foto's boven:
Dien Simons en Kees Jansen voor de schuur op 't Hemeltje.
Het Hageland omstreeks 1920.
Lo Jansen-Withagen bezig met melken.
Rechtsonder:
De standerd korenmolen van Zandvliet. Eenzelfde type molen stond op de Oostheij.
Achterzijde:
Hugo Jansen III en Maria Carpentier met de drie zoons Toon, Sjaak en Johan Baptist.
Foto voor 1871.

EUG JANSEN
PRINS HENDRIKSTR 28
4631 KC HOOGERHEIDE
TEL 0164 614591

VOORWOORD;

Bij mijn vooronderzoek in het archief te Bergen op Zoom voor de publicatie "Dickmaels voor quat" en "Akkoord zei Van Putte" kwam ik regelmatig akten tegen die betrekking hadden op mijn geboortestreek, de Laagstraat [de Oostheij].
Notariële akten van families van de Oostheij of criminele zaken hierop betrekking hebbende, werden gefotografeerd en opzij gelegd.
Dan begint er toch op het laatst weer een verhaal te groeien in je hoofd. Foto's werden links en rechts gevraagd. Van sommigen krijg je nog leuke dingen aangereikt en door al die hulp kun je tenslotte niet meer terug. Je moet het dan toch weer maar op papier gaan zetten.
Ondanks alle hulp is het weer een heidens karwei, vooral als je de genealogie van een aantal boerenfamilies probeert uit te pluizen.
Tientallen keren hebben we de rit naar het archief in Bergen op Zoom gemaakt om alles een beetje op een rijtje te krijgen.
Maar echt zonder hulp van anderen zou het mij nooit gelukt zijn en daarom wil ik een dankwoord schrijven voor iedereen die me geholpen heeft bij het tot stand komen van het boekje.

Karin Sion-Baartmans, die het weer heeft klaargespeeld uit de onleesbare hanepoten een net verhaal te typen en er mede zorg voor gedragen heeft dat de genealogie overzichtelijk op papier gebracht werd.

Cor van Opdorp, die tientallen bladzijden oud schrift uit de 17^{e} en 18^{e} eeuw door transcriptie voor mij weer beter leesbaar maakte.

Tiest Koolen uit Bergen op Zoom, die alles wist van de Koolens voor ze naar de Laagstraat kwamen in 1814.

Cor Cleiren [maar ook de gehele werkgroep genealogie] die mij vooral met de families Jansen en Simons heeft geholpen.

Isabella [Lo] Withagen-Jansen, 84 jaar oud, geboren op Het Geleg, die me veel wist te vertellen over de periode 1925-1935 en de personen op de foto's van rond 1900-1925 wist te noemen.
Met haar breng ik ook dank aan alle anderen die me geholpen hebben met hun verhalen of het afstaan van foto's.

Tenslotte als laatste maar misschien wel de beste: Rochus van den Bergh, hoofd leeszaal van het archief, ook geboren op de Oostheij. Van Rochus die zelf altijd geïnteresseerd is in de oude Ossendrechtse geschiedenis, heb ik verschillende dingen toegespeeld gekregen, die hij voordien al gevonden had en in zijn computer had opgeslagen. De vele tips voor inkijk naar bepaalde opzoekingen zijn voor mij van groot nut geweest.
Rochus, die weldra afscheid neemt van het archief door pensionering, nogmaals bedankt voor de vele jaren hartelijke hulp die ik altijd van jou heb gehad.

DE GROOTTE EN DE LIGGING VAN HET BESCHREVEN GEBIED

De Oostheij was op de kaart van Henricus Adan uit 1742 de weg die liep van de tegenwoordige Molenstraat naar het Hageland. [Ossendrecht]
Vroeger maar ook later zou het de naam geven aan alle hoge gronden ten zuiden van de Molenstraat [Noordstraat] tot aan het Puts Molentje.
De lager gelegen Laagstraat [Zuidstraat], Boskille, Hageland en na 1800 de Plaatsluis worden in akten als liggende op de Oostheij, bv. op de Oostheij aan de Zuidstrate genoemd.
We doen nog een stapje verder naar het zuiden en komen terecht op de heidevelden tussen Ossendrecht en Putte en tenslotte op de Koude Heide met de hoeve.
De reden dat we ons onderzoek tot en met de Koude Heide hebben gedaan is: de kontakten tussen de bewoners van de Koude Heidehoeve en die van de Laagstraat. Deze kontakten waren na de zeventiende eeuw naar de Laagstraat gericht omdat het centrum van Putte zo'n 1,5 km naar het zuiden was verlegd. Rond 1900 zouden boeren uit de Oostheij de landbouwgronden op de koude heide gaan beboeren.

GEOGRAFIE EN TOPONIEMEN [STREEKNAMEN] VAN DE OOSTHEIJ

Ten noordoosten van de Koeleweg en de Laagstraat ziet men de uitlopers van de Brabantse Wal, wat een verhoging van 3 à 4 meter oplevert richting Hageland en Middelstraat.
De boeren in de Laagstraat hadden tegen deze walkant dikwijls hun voederbietenkuilen geplaatst.
Zelf weet ik me nog te herinneren dat in de oorlog 1940-1945 de boeren in de walkant de schuilkelders hadden gemaakt.
Het gebied ten zuiden van de Laagstraat, de Boskille, waar in de negentiende eeuw de Isabellapolder ten oosten aansluit, is een beekdal, wat een meer vruchtbare grond opleverde.

De Boskilleloop ter hoogte van de Koeleweg die aan het gebied ten zuiden van de Laagstraat het toponiem, veldnaam, de Boskille zal geven.

Hier zullen in de veertiende en vijftiende eeuw de eerste ontginningen hebben plaats gevonden. In die periode hebben zich hier de eerste boertjes gevestigd. Namen van deze ontginners laten ons zien dat ze uit Roosendaal, Essen maar ook van andere plaatsen komen. Door dit beekdal loopt de waterloop de Boskille [de naamgever van het gebied] die uitmondt in de oude kreek in de Zuidpolder en vandaar verder gaat naar de kil van de oude Ossendrechtse haven.
De naam Boskille duidt aan dat deze waterloop zijn oorsprong in de bossen had.
Ter hoogte van de boerderij van Johan Vermeulen komt de Vossenloop in de Boskille.
De Vossenloop komt vanaf het oosten van de Putseweg via de Middelstraat, duikt ter hoogte van de vroegere houthandel van Jef van Thillo zuidwaarts, waar ze uitmondt in de Boskille.
De vruchtbare grond in de Boskille en de Laagstraat zal mijns inziens mede ontstaan zijn in de periode tiende – vijftiende eeuw en tussen 1552-1743.
Toen kwam de vloed, omdat er toen hier geen bedijkingen waren, ver dit gebied in en zeker tijdens hoogwaterstanden en stormvloeden, die hier vruchtbaar slib hebben afgezet.

Kleine en Grote Rijn.
Ten noorden van de Pappot [Isabellapolder] loopt een waterloop die vroeger door de boeren in dit gebied de naam Kleine Rijn werd gegeven. De Kleine Rijn liep verder door het bosgebied ten zuiden van "Athena" naar de Plaatsluis en verder ontwatert zij via de Zuidpolder richting Ossendrechtse haven.
Misschien is hier tussen zand en klei een sluis[je] geweest om de waterloop te reguleren en is zo de naam "Plaatsluis" voor dit gebied ontstaan. Dit is echter een veronderstelling.

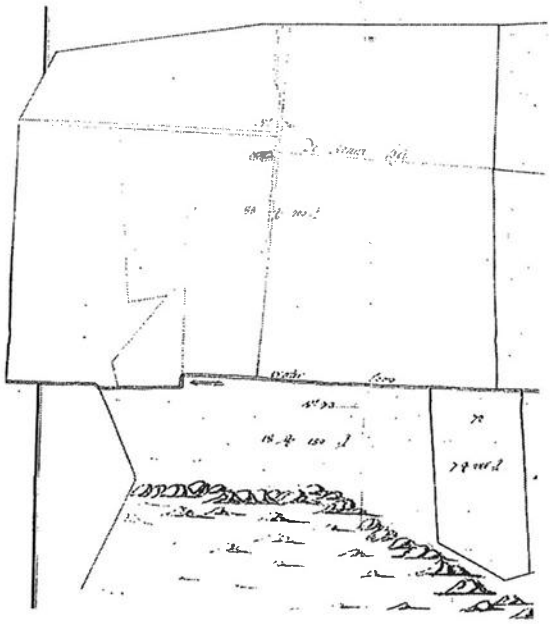

Waterloop "De Rijn"

Met hoeve "Koude Heide" ±1750

Door de Koude Heide, wat ook een beekdal is, loopt de waterloop de Rijn die ver ten oosten van de Putseweg [Niftrik] zijn oorsprong heeft. Ten westen van de Putseweg loopt hij door het "Mollegat" en de Koude Heide.
Uit de bossen komend, langs de "Weeltjes" [Leeuw van Vlaanderen], mondt hij uit in de Kabeljauwkreek. Evenals de andere waterlopen loopt het water altijd naar het laagste punt en watert de Rijn in de Schelde [kanaal] uit.

In de zeventiende eeuw was de pachter van de hoeve de Koude Heide verplicht "de Rijn" schoon te houden. Dit deed hij samen met boeren uit Putte, die ook hun gronden aan "de Rijn" hadden liggen, anders zouden deze gronden bij veel regenval verdrinken.
Waterschappen waren er nog niet. In zo'n heidegebied was men op elkaar aangewezen.
Op sommige plaatsen gaat de waterloop drie meter diep door de duinen of stoppelbergen.
Werd die niet open gehouden dan stond alles blank in Putte.

Wegen:
De wegen in het gebied zijn in de vroege tijd:
De Noordstraat [nu Molenstraat], later Moleneind, tot Puts Molentje.
De Middelstraat lopend van Hageland tot Putseweg.
De Zuidstraat of Laagstraat.
Westelijk van het gebied lag de Coeleweg.
De weg vanaf de tegenwoordige Molenstraat naar het Hageland naar het zuiden had de naam Oostheij.
De tegenwoordige Molenbosstraat zien we niet met een naam op oude kaarten staan. Later droeg het de naam Moleneind. Van de zestiende tot de achttiende eeuw was het een weg binnendoor die aansloot komende van Bergen op Zoom richting Putte langs het gerecht de Galgenberg.
In 1660 werd de Nieuwe Dreef genoemd. [Nu Zandvlietse weg].
Op de kaart van W. Blauw uit 1631 zien we een hoge en lage weg van Zandvliet naar Ossendrecht. We moeten de lage weg zien als de tegenwoordige Langeweg en de hoge weg als de Nieuwe Dreef.
In de negentiende eeuw had deze weg de naam van Driessens Dreef naar de boerderij van Dries waar de weg begint.

Toponiemen, veldnamen:
In de periode van 1740-1760 had de markies aan zijn landmeters Adan opdracht gegeven het Markiezaat in kaart te brengen. Dit om de grootte vast te stellen van de percelen waar voor hem de heerlijke rechten golden. Aan de hand hiervan stelden de heren van Bergen de cijnzen [belastingen] vast en eventueel de tienden als het eigendom was.
De percelen kregen toen een nummer. Voordien moesten de bezitters ook wel cijnzen afdragen. Dat ging toen aan de hand van cijnsboeken, waar wel de oppervlakte bijstond. Maar als plaatsbepaling van het perceel, noemde men de eigenaars van de belendende percelen of wegen.
In deze cijnsboeken, waar over een periode van zeventig jaar aantekeningen zijn gemaakt, zijn dan rond 1740 de perceelnummers terug bijgezet en kunnen we zien waar die percelen en hoeves uit de periode 1650-1670 lagen.
Uit die cijnsboeken, toen er nog geen perceelnummers waren, zijn de vroegste toponiemen te halen.
Elk perceel had toen wel een naam. Soms heel simpel, den Huijsblok [daar waar het huis op stond], het Haverstuk, Heijblok, Gorsveld, enz.
Maar aan de Laagstraat zie je namen zoals Land aan de Vliethof, land waar de Nieuwe Dreef doorloopt of land genaamd "Het Leegh". Komt men ten noorden van de Laagstraat op de wal, dan komen namen voor als den Heijblok, maar ook "In de Hongerije" wat niet veel goeds voorspelde.
Toch zie ik hier nog een kavel met de naam "De Gouden Blok". Misschien was dit sarcastisch bedoeld en was het niets dan armoe. Aan deze vroege toponiemen worden nieuwe toegevoegd zoals Platluis, Isabellapolder, Haringkeet, Hageland, Geleg, Bergstraatje, enz.

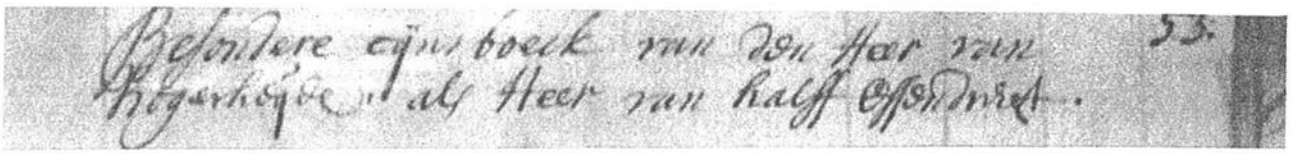

Besondere cijnsboeck van den Heer van Hogerheyde als Heer van halff Ossendrecht. 33.

Akte uit 1649 waar de heer van Hoogerheide en de markiezin de heide tussen Ossendrecht en Putte verdelen. Dit om er cijnzen en tienden aan de pachters op te kunnen leggen.

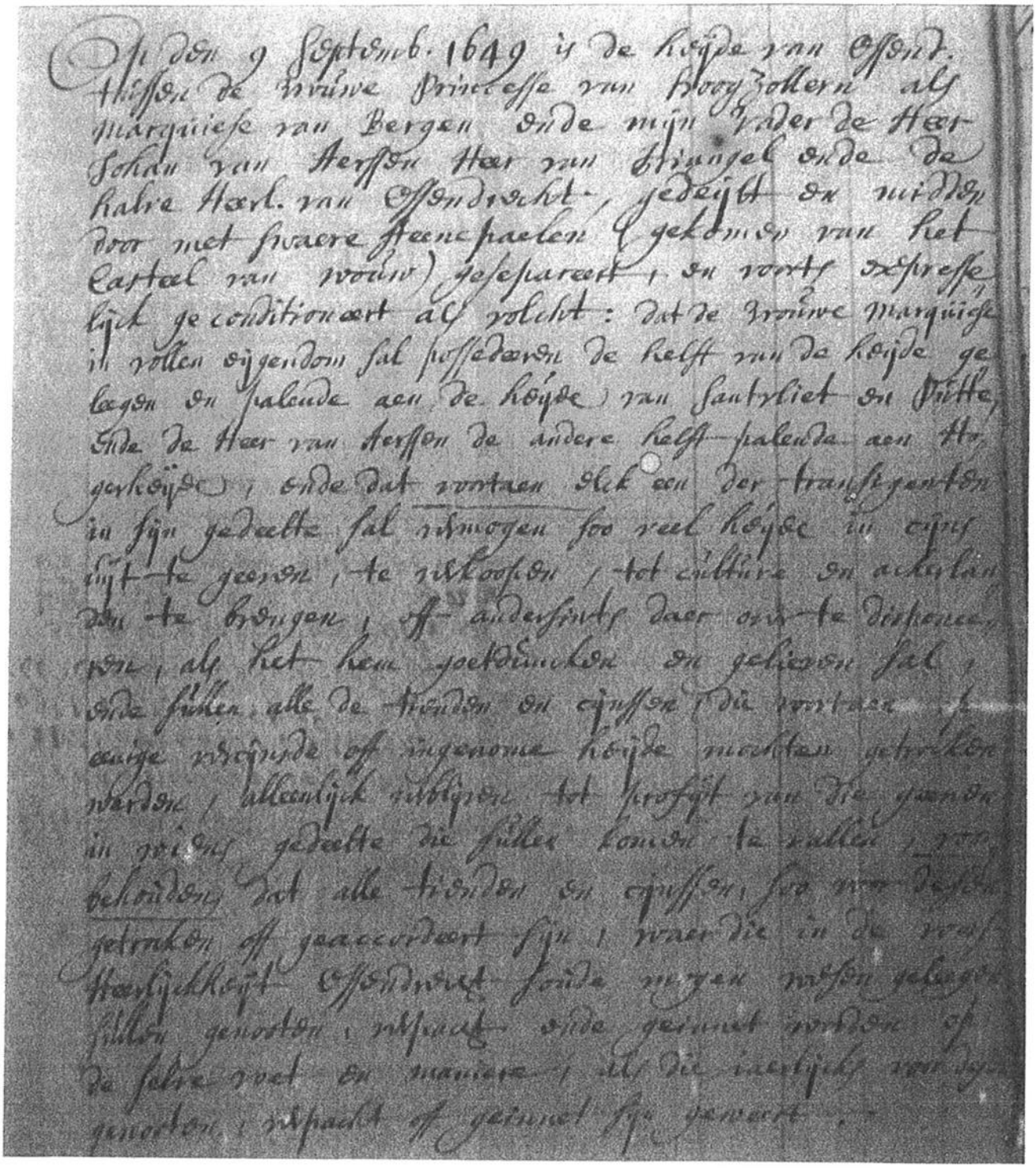

Op den 9 Septemb. 1649 is de heyde van Ossend. tussen de Vrouwe Princesse van Hoogzollern als Marquiese van Bergen ende mijn vader de Heer Johan van Aerssen Heer van Triangel ende de halve Heerl. van Ossendrecht, gedeylt en midden door met swaere steenepaelen (gekomen van het Casteel van Wouw) gesepareert, en voorts expresselijck geconditioneert als volcht: dat de Vrouwe Marquiese in vollen eygendom sal possedeeren de helft van de heyde gelegen en palende aen de heyde van Santvliet en Putte, ende de Heer van Aerssen de andere helft palende aen Hogerheyde, ende dat voortaen elck een der transigenten in sijn gedeelte sal vermogen soo veel heyde in cijns uyt te geeven, te verkoopen, tot culture en ackerlanden te brengen, off andersints daer over te disponeeren, als het hem goetduncken en gelieven sal, ende sullen alle de tienden en cijnssen, die voortaen op eenige vercijnsde off ingenome heyde mochten getrocken werden, alleenlijck verblijven tot profijt van die geenen in wiens gedeelte die sullen komen te vallen, voorbehouden, dat alle tienden en cijnssen, soo voor desen getrocken off geaccordeert sijn, waer die in de voorsz. Heerlijckheyt Ossendrecht soude mogen wesen gelegen sullen genooten, verpacht ende geinnet worden op de selve voet en maniere, als die iaerlijcks voor desen genooten, verpacht off geinnet sijn geweest.

TOPONIEMEN VAN DE 17^{E} – 18^{E} EEUW OP DE OOSTHEIJ

A het Bijltje
B de Vossenberg, Leembergh, de Oude Steed
C de Pan
D Hageland 19^{e} eeuw.
E de Santberg, de Heijberg
F de elle Meet, de Zwarte Moeren
G na 1800 de Platluis
H Jan Verluchtens Boske [rond 1750 Hageland]
I het Smoutsteken [Stedeke]
J het Leegh
K de Boskil, de Leeghakker later Boskille
L de Nieuwe Dreef
M de Vliethof
N de Pappot [na 1900 het Hemeltje]. Na 1780 het hele gebied de Isabellapolder
O het Steecken [Stedeke]
P de Konijnenbossen
R in de Hongerije
S de Grote Akker, het Grote Deken
T het Bergstraatje ± 1900
U de Grote Blok, Pannenhoef
V het Bovensteken [Stedeke]
W na 1800 de Haringkeet
X de Polder
Y de Gouwe [gouden] Blok, de Goude Akker
Z het Moleneind na 1800
ZZ het Groene Woud 1794 [voordien Driehoeven]

Toponiem vanaf 1670 – 1900 ingetekend kaart ± 1760. Op deze kaart is de korenmolen eerst 100 meter zuidelijker ingetekend dan op de plaats waar de nieuwe in 1659 gebouwd is. De fout is hersteld en we zien twee molens op de kaart.

Het glooiende landschap vanaf de Laagstraat richting Middelstraat. Rechtsachter de boerderij van Petrus Koolen en de bomen rond het huis van dokter Suijkerbuijk.

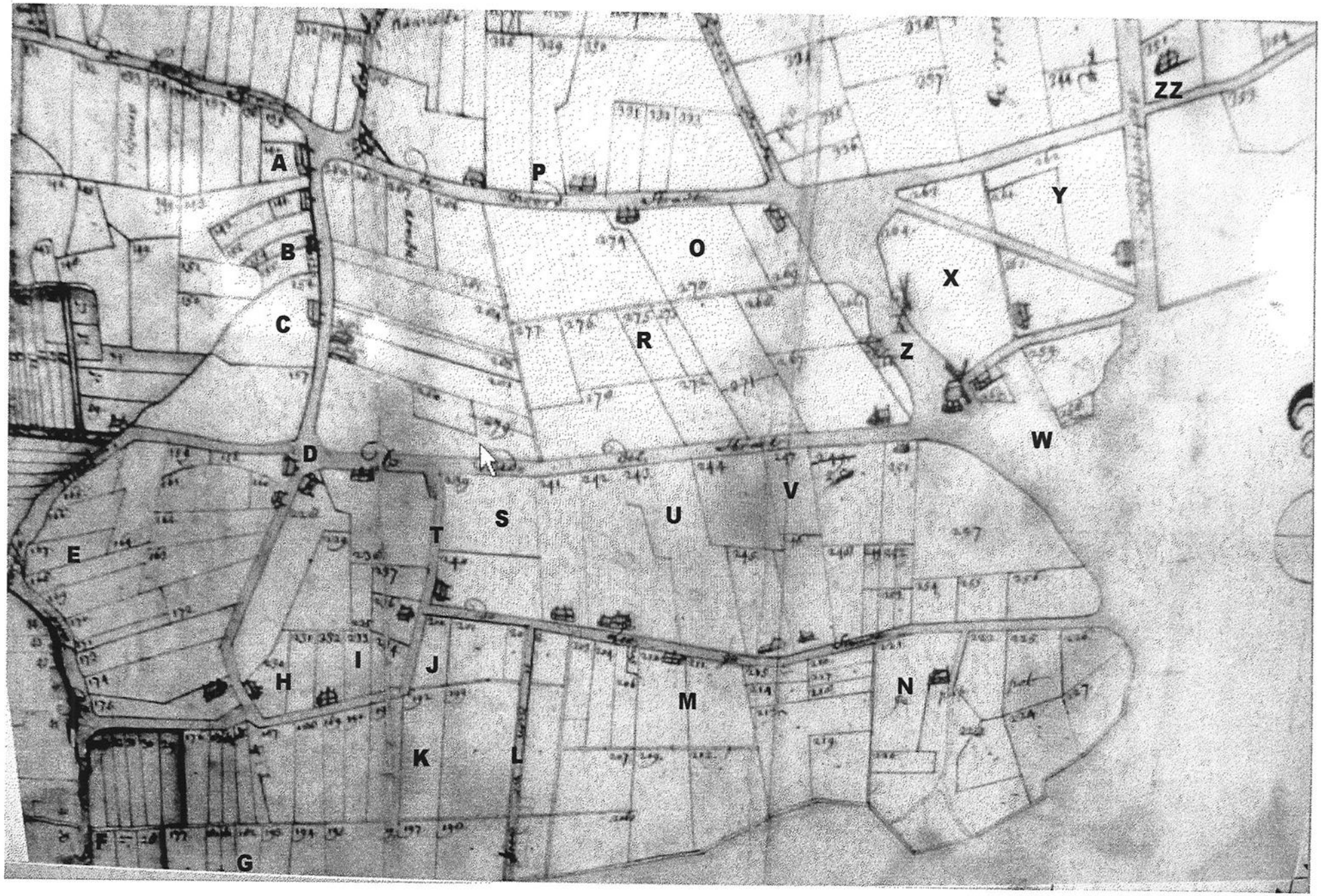
A
B
C
D
E
F
G
H
I
J
K
L
M
N
O
P
R
S
T
U
V
W
X
Y
Z
ZZ

Servituten worden soms school- of kerkpaden

Vanaf de achttiende eeuw t/m de negentiende eeuw ziet men nogal wat stippellijntjes op de oude kaarten.
Dit waren servituten [recht van overpad] en soms ook school- of kerkpaden.
Doordat het gebied in de zeventiende eeuw nogal versnipperd was door val [slechte grond], natte plekken of stuifzanden, kon men niet altijd goed op een ontgonnen stukje land komen omdat het niet aan een openbare weg ['s Herenweg] lag.
Achterliggende eigenaren kregen dan recht van overpad [servituut recht] op een voorliggend perceel.
Lag zo'n paadje richting dorp, winkel, school of kerk, dan probeerde men hier toch wel verdere aansluiting op te krijgen, zeker als de eigenaar hier zelf ook van gebruik wilde maken.
In de achttiende eeuw liep er een paadje in de Laagstraat vanaf de Nieuwe Dreef [Zandvlietseweg] schuin over de landerijen over het holle wegje, het Bergstraatje richting Hageland, waar het aansloot op het paadje van Stan van Meir over de Leemberg onder de Looy door, naar de Kerkstraat van Ossendrecht.
In de twintigste eeuw was er nog een kerkepad achter in de Laagstraat waar de vijf arbeidershuisjes over het land van de gebroeders Van de Bergh naar de Middelstraat een paadje binnendoor hadden.
Ook de Heuvelweg, de verbinding tussen Middelstraat en Molenstraat, zal ooit uit servituut weggetjes ontstaan zijn.
We eindigen met het [smokkel]paadje van Janus van Jefkes [Janus van de Bergh]. Het kwam van de Zandvlietse Hoek via de Platluis. Tussen Simons en Janus van Kiske Bries [Jansen] door. Daarna tussen de weiden door langs de getsloten [rode moddersloten] naar Janus van de Bergh via de Koeleweg naar Ko Paardekam [Pin], dan links de Burger in, dan rechts de biezenwei in lang het huisje van Jansen en daarna naar het noorden, waar het aansloot op het padje van Stan van Meir onder de Looy.
Zelf heb ik al deze paadjes gelopen in mijn lagere schooltijd.
Men moet er ook rekening mee houden dat bij het ontstaan van deze paadjes de slechte grond weinig opbracht aan gewassen. Een notaris zal in een erfeniskwestie in de periode 1750 verklaren dat de grond bijna niets waard was. Je zou hem nog niet weggegeven krijgen.
Men maakte zich toen niet druk over een paadje over je land. De tijd was anders; alles ging te voet of te paard.
Iedereen moest wel eens naar de schoenmakers of kleermaker of naar zijn werk. Er zal tot eind 1920 frequent gebruik van gemaakt zijn.
Of de protestantse overheid tussen 1650 en 1790 deze paadjes beschermd zal hebben als kerkepaadjes betwijfel ik, want er zullen weinig protestanten op de Oostheij gewoond hebben.
Met de komst van de verkavelingen, waardoor alle kleine perceeltjes met hun slootjes en eiken kanten verdwenen, waarlangs deze paadjes meestal liepen, is er weinig van over.
Al moet ik zeggen: in het padje van Stan van Meir zie ik nog veel stukken die me terug doen dromen naar de kwajongenstijd van zo'n zestig jaar geleden.

Vijfhonderd jaar boeren op de Oostheij

De titel is ontleed aan een akte uit 1506 wat ons een eerste inzicht geeft van de Oostheij.
Zoals ik al vertelde was er al vanaf ± 1300 bedrijvigheid in de vorm van landbouw en moernering.
In 1506 moet de zoon van Jan Hendrik Dalmaers elk jaar twintig schellingen Brabants geld betalen aan de lakenkoopman Peter Noijts als pacht voor een beemd [natte weide] gelegen aan de Coeleweg in de moeren, plaats waar aan moernering gedaan werd. Hier in de buurt werd ook de erve, land, van Jan Geertsen genoemd.

Daarbij nog een tweede stede [hoeve] en erve gestaan en gelegen te Ossendrecht met huijse, lande, gronden en verder toebehoren, groot omtrent twaalf gemeten. Op de Oostheijde oostwaarts van de molen al daar staande die de voorschreven Jan Hendrickzoon nu te zelfde tijd bezittende en bewoonde.
Bij plaatsbepaling van dit hoefke blijkt dat westelijk Hendrik Petersoon, Pieters, zuidelijk Claus Willemszoon en nog meer personen er landbouwgrond hebben. Tenslotte noordelijk 's Heren Wildert, niet ontgonnen.

De pacht die Jan Hendriks betaalt voor dit laatste hoefke is tien schellingen Brabants, vier viertellen rogge [± 320 kg] verder twaalf schelling Brabants voor alle weerlicken personen [geldschieters], daarbij nog een pond voor de kerk van Ossendrecht en nog een half meuken [graanmaat ± twintig liter] rogge voor de tafelen van 's heiligen geest [de armen] behorend tot de kerk van Ossendrecht.

Wat kunnen we uit deze akte van 500 jaar geleden concluderen?
De grond was toen in bezit van mensen met geld [lakenkoopman enz.], en werd verpacht aan boeren.
De grond aan de Boskille en de Koeleweg bestond uit natte weiden [beemden] en ter plaatse werd turf gegraven [moeren].
Ten noorden van deze stukken in cultuur gebrachte grond lag de wildert, wat de gronden ten noorden van de Molenstraat zijn [Konijnenbossen].
Op de Oostheij hadden verschillende mensen een erve en Jan Hendrikszoon bewoonde en bezat de molen.
Waar stond nu die molen?
Zelf denk ik dat die op dezelfde plaats gestaan heeft als de molen die in 1659 gebouwd is aan de tegenwoordige Molenbosstraat [betonfabriek], mogelijk ten noordoosten van de kruising Molenbosstraat - Middelstraat.
Dit is honderd meter zuidelijker. Eenmaal werd op de kaart van Adan daar de molen aangegeven. In 1659 werd geschreven dat de nieuwe molen geplaatst werd op de plek waar de oude molen had gestaan. In die tijd een prima plaats. Het was een doorgaande weg naar het gerecht van Putte, Galgenberg, en liep verder naar Putte, dat toen 1,5 km noordelijker lag. Putte had geen molen en was aangewezen op de molen aan de Oostheij.

-Jan Henrick Dalmaers zoen woenende tOssendrecht debet Peter Noijts lakencoopere aut lat. elcx jairs erffelick twintich scellingen grooten brabants ghelts .. unde obligavit eenen beempt ende erve ghelegen tOssendrecht voirs. bijder Colen wech inde moeren aldaer groot zijnde lutter meer dan vijff ghemeten, aende zuutsijde daeraff is geleghen Jan de Moleners erve, aende noortsijde Jan Goortssoens erve, aende westzijde den Rijwech ende ooszijde der Colen wech voirs.
Ende noch eene stede ende erve getaen ende gelegen tOssendrecht voirs. mette huuse, lande, gronde ende aller der Toebehoitten, groot sijnde omtrent twleff ghemeten opde oostheijde oostwaerts vander moelen aldaer ghestaen ende Gelegen die de voirs. Jan Henricxsoen nu tertijt selve besittende ende bewonende is, aende oostzijde Henrick Peterssoens erve, aende zuutsijde Claus Willemssoens ende meer andere persoonen erven, aende westzijde Henrick Willemssoens Ende noch meer ander persoonen erven, ende aende noortsijde sheeren willaert. Te warene de voirs. pande ende erven op Thiene schellingen br. effelic, noch vier viertelen rogge erffelic, item 12 sc. 6 den. Br. erffelic, al weerlicken persoonen, noch een pont was der kercken van Ossendrecht ende noch een halff moeken riogge erffelic der tafelen sheijlichs gheests Inder kercken van Ossendrecht voirs. ... 8 maart 1506 (1507).(RA 318,fol. 16. Zie fotokopie.

Akte uit 1506 waar buiten een wei aan de Koeleweg een hoeve met twaalf gemet grond wordt gekocht op de Oostheij oostwaarts van de molen.
<u>De hoeve op de Koude Heide.</u>
In 1548 wordt deze hoeve al genoemd in de inventaris van Adriaan van Delft die getrouwd is met Johanna van Bemmele.
De hoeve is dan 138 gemeten groot, waarvan de helft toebehoort aan de moeij [stiefmoeder] van de kinderen van Geertruijdt van Bemmele, die getrouwd was met Jacob van der Beque.

Deze was grootgrondbezitter, bezat moeren in de Noordpolder van Zandvliet, gronden in Woensdrecht en was rond 1550 bezitter van de hoeve Calfven.
In 1558 hadden deze bezitters een uitgave aan de roededrager die bij de heggen had gestaan bij het raapveld op de Koude Heide. Stond de bewaker er nu voor de konijnen of voor de criminelen die de rapen weg wilden halen?
Economisch [het woord zal toen nog niet bestaan hebben] zal het tijdens de Tachtigjarige Oorlog zoals overal in het markiezaat wel wat minder gegaan zijn op de Koude en Oostheijde. Ook hier zullen de mensen weggevlucht zijn voor het oorlogsgeweld. Tijdens het Twaalfjarige Bestand in 1609 is er weer een opleving, ook op de Oostheij.

De Koude Heide

Den Pappot 1612
Symon Corneliszoon Pappot huurt van Aernout van Heeke, potmaker [pottenbakker], een *hoeve landts mette huijssinge en schuere daarop staende gelegen tot Calffenne onder Ossendrecht, ook mette weijden voor de somme van 99 Carolus gulden met een viertel rogge.*
Als borg voor deze transaktie stelt Symon Pappot een zeker stede landts gelegen aan de Oostheijde onder Ossendrecht in de Zuidstrate [Laagstraat] aldaer, groot 23 gemeten.
Op deze hoeve woont en boert Pappot zelf.
Het toponiem Pappot komt dus van Symon Pappot en is bijna vierhonderd jaar oud.
In 1628 wordt dit toponiem al gebruikt in een verklaring, die Niclaes Quirijnssen, stadhouder wonende te Putte, en Dierick Matthijssen, vrachtrijder uit Borgvliet, afleggen.
Matthijssen was met *zijn karre met vijf sacken haver* van Borgvliet naar Antwerpen gereden en had wegens oorlogshandelingen *een tijdlanck met zijne karre en de peerden ten huijsse van Quirijnssen te Putte verbleven.*

Hier verklaarde Mathijssen dat hij de weg en de heerbane, *lopende neffens de Pappot* stekende over de Oostheijde en uitkomende op de rechte baan naar Putte, had gebruikt.
Over deze weg zegt hij dat het een *ordinarisen wech* [aparte weg] naar Antwerpen is die huijsluijden [bekenden] gemeenlijk gebruiken om de partijen [oorlogshandelingen] te ontgaan die op de bane van Putte liggen.
Matthijssen heeft het hier over de tegenwoordige Molenbosstraat die richting Galgenberg – Putte liep.

Turfsteken:
In 1615 verklaart Adriaan Math. Knollaart die van 1600 – 1615 in Zandvliet heeft gewoond, dat de inwoners van Zandvliet minstens vijfendertig jaar lang in de heide van Ossendrecht en Putte turf hebben mogen steken, hun beesten weiden en heide maaien, mits zij hun bamisschat betaalden aan de markies van Bergen.
Jacob Aartsen, Weert, in de Nachtegaal te Putte, verklaart hetzelfde.
In 1639 verklaart Adriaan Corn. Brouwers, tavernier omtrent zestig jaar oud, wonende in de herberg "De Crone", dat er nooit eenige questie [verschil van mening] was tussen die van Putte en Ossendrecht over heide, wateren, het stouwen van vee als ook het turfsteken of heijde plocken, en dat er nooit scheijpalen tussen Ossendrecht en Putte stonden. Zolang het hem heugt hebben de mensen uit Putte en Ossendrecht tesamen altijd vriendelijk turf gestoken.
Brouwers was te Putte geboren en ook zijn ouders daar, wisten niet anders dan dat de heide gemeen [vrij] was.
Het landschap nu bekijkend zou het best kunnen, dat de lage landbouwgronden ten zuiden van

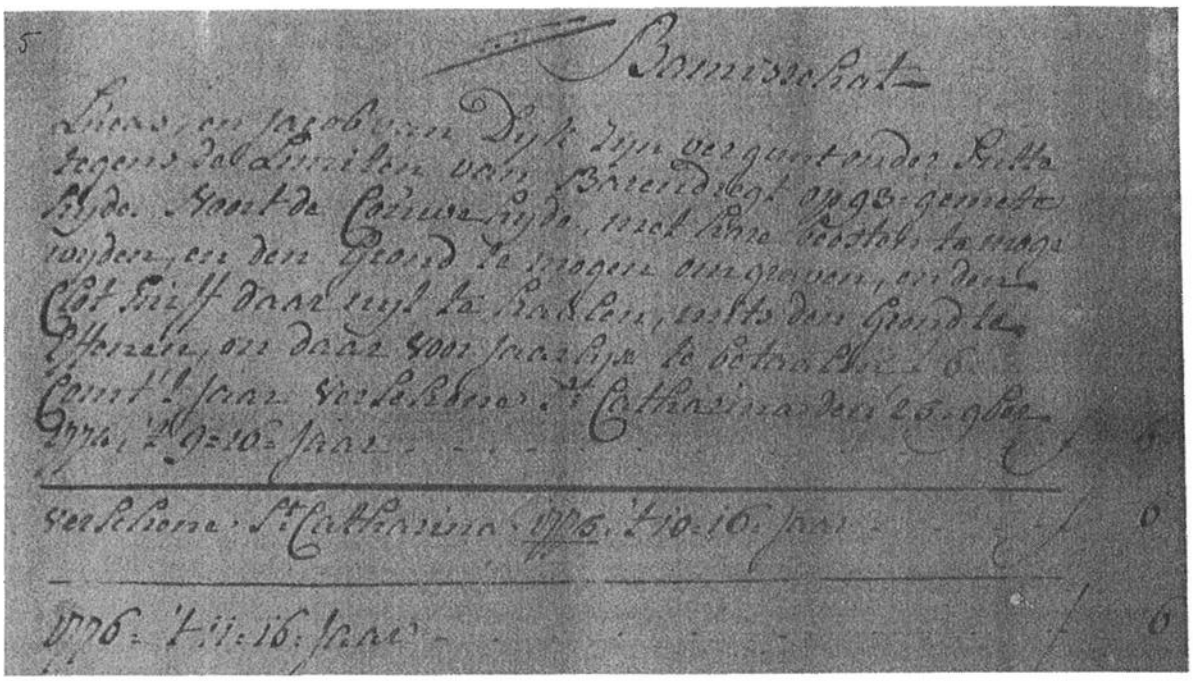

Contract uit 1774 om beesten te weiden en turf te steken op de heide tussen Ossendrecht en Putte.

de Pappot ooit in de zestiende of zeventiende eeuw ontturfd zijn.
In de periode 1627 en 1648 zien we nogal wat pachtcontracten afgesloten worden van hoeves gelegen aan de Zuidstrate op de Oostheijde, zoals dat dan omschreven wordt.
Zoals Jan Verluchtens hoefke met hofstede, zaijlant, weijden, bossen, heggen en kanten, groot ± tien – twaalf gemeten, dat door Adriaan Claessen Cole werd gepacht.
Dit hoefke lag ten oosten van de weg waar nu Adrianus van de Bergh op het boerderijtje zit [nr. 10].
Uit deze pachtovereenkomsten blijkt dat nogal wat hogere staatse militairen [Fort Hogerwerf] zich gemengd hadden in de koop, verkoop of financiering van de hoeves op de Oostheij.
We zien Rutges, Wiellant, Van Os. Deze laatste zou in die periode op de tegenwoordige "Vijverhoeve" gewoond hebben, toen het "Hooghuis" te Ossendrecht genaamd.

BEWONERS, EIGENAARS VAN DE HOEVE'S IN 1670 – 1750 – 1850

1 Mat. van Buren, Pieter Adriaansen, Mattemburgh, Kuypers, D.Simons-Koolen
2 A.P.v.Lant, P.v.Lant dorp, N. de Bruin, Mattemburgh, Kuypers, sloop
3 H. Jansen, C.Martens, wed. P.Adriaansen, D.v. Hees, Kuypers, sloop
4 M. van Buren, A.Lauwrijsen, C. Teuns, Kuypers, Adri.Jansen 1815, L.Reynen, H.Jansen Vb
5 P. Wits, R. Stevens, H. Jansen II, P. Jansen, Corn. Koolen □ Koolen[s]
6 Mevr.v. Eyk, A.Testers, Nic. de Bruinm J. Vermaelen, Dries Withagen
7 L.Meeusen, Adr.Lauwrijsen, A.Raats, J.Schillemans, Cr.Jansen, Merode, Verhaert, Simons
8 A.v.Bracht, P.Kerschot, H.Jansen II, J.Symons, W.Jansen, Mattemburgh, Dankers, P.Koolen
9 C. Daalman, P. Kerschot, H. Jansen II, J.B.v. Mol, Mattemburgh, sloop
10 Adr.v. Bracht, M. Charles, L. Deyts, D. Linde, Mattemburgh, Kuypers, sloop
11 J. Adriaansen, C. Leyten, Elzakker, M. Cins, Antoon – Jef – Adrianus vd Bergh
12 Mevr.v. Eyk, Jan Verhulst, later J.B. Melsen – Peerke Jansen
13 P. Rams, C. Elzevier, Alf. Baars, Ant. Bril, Markies, sloop
14 T. Tijssen, J. Tijssen, W. Burger, erf. Nic.de Bruin, Mattemburgh
15 Markies BoZ, later Willem Kouwenberg molenaar
16 J.vd. Bos, C. Stouten, Corn. Venne – blijven Venne[s]
16a wed. Pieter Wits, R. Stevens, Hugo Jansen II, sloop
17 Stein Plasmans, Corn. Adriaansen, Mattemburgh, Kuypers, later Withagen
18 Adr. Cornelissen, Adr. Pieters, D.v. Hees, Mattemburgh, Kuypers
19 J. Gijps, A.de Graeff, P.de Wollf, J. en W. de Troy, Willem Brooymans
20 Wed. W. Gyps, Cl. Pieters, P.de Wollf, J. en W. de Troy, Ding.v.Giels, Morin, C. de Moor
21 H. Krijnen, Baron van Polnitz, J.Raets, Ger Nuyts, Adriaan Masters
22 Jacob Anthonissen burgemeester, Nic.de Bruin, Ferd. de Saïve, J.v. Dooren, Morin
22a Ant. Jansen, M. Charles, Leonard D.Deyts, Morin
23 W. Vermeer, P. Jansen, C. Beek, D. Bogaerts, W.vd Hoogte
24 A.v. Broekhoven, M. Willemssen, Corn. Adriaansen, Van de Venne, later Goris
25 Aert Jacobs, Nic. v.Engelen, Jan Fraters, J. Brooymans, Frans en Egidius van Meir
26 C. Smits, Pieter Meeuwsen, A. Raets, N.de Bruin, Gerard-Nie-Josef Paardekam, later J.Cloots
27 C. Daalmans, P. Meeuwsen, M. de Greff, J.v. Geest, W. Swagemakers, C. Dankers, M. Melsen
28 J. Huybrechts, Huybrecht Kerschot, Ferdinand May, sloop
29 W. Lauwerijsen. A.de Greff, J.v. Geest, W. Swagemakers, Dankers, M. Melsen
30 L. Mathijssen, J. Liebrechts, M.de Greff, later Fam. Mous, Jac Jansen
31 L. Mathijssen, J. Liebrechts, later Pieter en ook Jac Paardekam [Ko Pin]

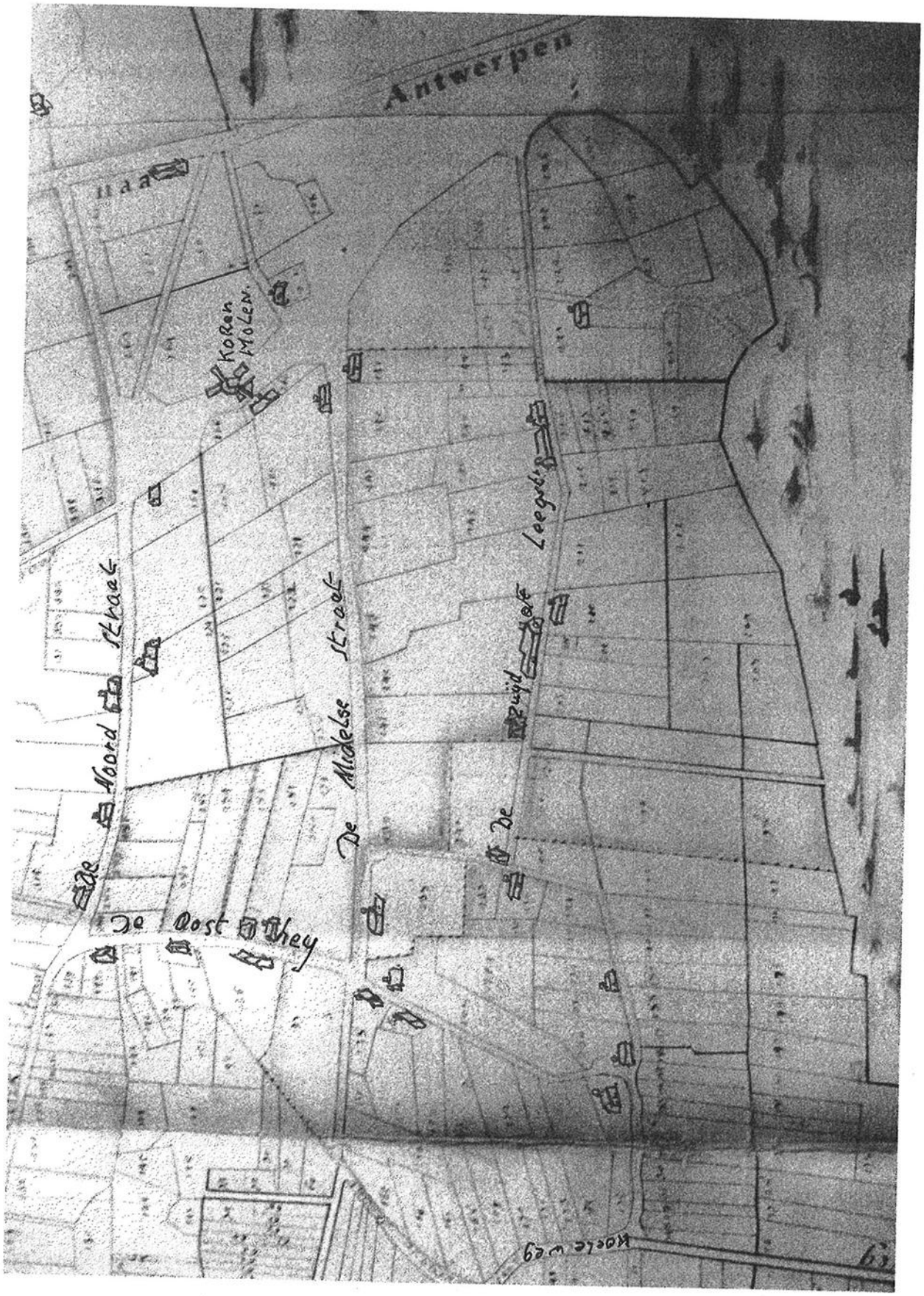

Kaart H.Adan 1742: de ingetekende hoeves stonden al op de genummerde plaatsen in 1670 toen Nic Moyses de cijnsboeken opmaakte voor de heren van Bergen. Vanaf die tijd de bewoners-eigenaars op de hoeves.

1648 DE VREDE VAN MUNSTER

Men kan de zaak weer gaan opbouwen en nieuwe plannen maken. In 1651 wordt de polder van Ossendrecht bedijkt.
Het water dat voordien bij zware giergetijden een eind in de Boskille zal gekomen zijn, werd nu tegengehouden door een dijk. Of de ontwatering van de Laagstraat en de Boskille goed geweest is valt te betwijfelen, want de voorliggende polder van Ossendrecht was zelf moeilijk droog te krijgen.
In 1649 hadden de markiezin en de halfheer van Ossendrecht, Johan van Aerssen, het gebied tussen Ossendrecht [Zuidstraat] en Putte verdeeld. Hiervoor had men zware stenen palen van het kasteel van Wouw naar de heide gevoerd om de scheiding mee af te palen.
De vrouwe markiezin zal de helft van de heide, palende aan de heide van Zandvliet en Putte in bezit krijgen en de heer van Aerssen de andere helft.
Ruwweg kan men zeggen dat de heide aan de Oostheij, richting Putte, aan de heerlijkheid Bergen toe kwam. De heidegebieden ten noorden van de Noordstraat en Calfven vallen onder de heerlijkheid Hoogerheide van de heer van Aerssen.
Ieder van de heren zal in zijn gebied zoveel heide in cijns mogen brengen, verkopen of tot cultuur en akkerland brengen, zoals ieder voor zich belieft. En alle tienden en cijnsen [belasting] komen ten profijte van degene in wiens gedeelte deze werken zullen gebeuren.
Kort gezegd is er voor Jan met de pet, de boer, nog weinig gratis te halen op de gemeenteheide. Turf steken, vee weiden, of heide maaien: er zal betaald moeten worden.
Niet alleen de heide maar ook de grond die al in cultuur was op de Oostheij, zal opgemeten worden. De percelen kregen een naam en werden opgetekend in de cijnsboeken.
Aan de hand daarvan konden cijnsen en tienden geheven worden. Het voordeel van deze cijnsboeken is weer dat we kunnen zien waar de boerderijen stonden en van wie deze waren, evenals de percelen.
Gespecificeerde kaarten zijn er dan nog niet, maar de kaart van H. Adan uit 1742 laat ons zien dat de boerderijen op die kaart met de hoefjes in de cijnsboeken worden aangegeven.
Hiervoor plaatsen we kaart II met toen rond 1650 een dertig hoefjes op de Oostheij. Hierbij een lijst van de bewoners uit de jaren 1630-1670. Is hier nou al een familie bij die we kunnen volgen tot de twintigste eeuw?
Zelf denk ik aan de familie Adriaanssen [zich ook wel Cornelissen of Pieters noemend]. Jan Adriaanssen zou de nieuwe molen bouwen en in 1617 molenaar worden op de Oostheij.
Thomas Adriaanssen, gehuwd met Neeltje Laureijsen, sluit met zijn zwager een overeenkomst af in 1657 tot medegebruik van een hoefke gelegen in de Zuidstraat aan de Oostheijde.
Dit hoefke is nr. 4 op kaart II, nu Hugo Jansen.
Een twintigtal jaren later wonen de Adriaanssens op de hoeve "De Kouwde Heijde", waar ze tot ± 1715 op boeren.
In 1749 komen ze op de hoeve de Pappot, nr. 1. In de achttiende en negentiende eeuw wonen ze op de hoefkes ten zuiden van de Noordstraat.
Genealogisch onderzoek heeft uitgewezen dat nazaten van deze familie terecht zijn gekomen in de Kromstraat in Hoogerheide [Die van Biekes].
Ook de geestelijkheid had soms zijn geld belegd in hoevekes op de Oostheij. Zo verkoopt dominee Samuel Baselius van Ossendrecht voor zijn collega dominee Lazarius Bayart, predikant te Breda, de Bayarts hoeve aan de Zuidstraat met huysinge daarop staande aan Bartholomeus de Greef, landbouwer uit Putte. Daar is Claes Jansen de pachter van deze hoeve. Het hoefke zal niet heel groot geweest zijn, want de kosten waren 1750 carolus guldens.
Toch waren het niet allemaal kleine boerderijtjes, want Willem Jansen koopt in 1670 een hoeve van 65 gemet en grond in de Boskille, waarvan twintig gemet polderland, voor 8,5 duizend carolus guldens. Het polderland zal toen in de polder van Ossendrecht gelegen hebben.

De grootte en het model van de hoeves

De ontginners uit de dertiende en veertiende eeuw zullen ook hier hun eerste huisjes gezet hebben, misschien met een aangebouwd stalletje. Hoe die er uitzagen weten we niet. Schilder Jan Breugel de Oude, Brabander, heeft ons veel schilderijen nagelaten van boeren en boerderijen uit de zestiende eeuw . De afgebeelde boerderijen zouden gestaan hebben in de streek van Zuid-Nederland en Noord-België. Het waren meestal woningen met een woongedeelte en stal in een gebint [ruimte].

Op het eind van de zeventiende eeuw zal op de Oostheij de boerderij meer de vorm krijgen van de Brabantse langgevelboerderij. Op de kop de woning, in het verlengde hiervan het potstalgedeelte en alles onder één kap. Op kaart II van H. Adan uit 1772 zien we al de variatie die hij heeft aangebracht in de verschillende boerderijen. Zo zijn hoeve, 3, 5 en 15 [molenaars huis] en 27 al met een stalaanbouw [type langgevel]. Zelf herinner ik me nog de hoeves 4 en 5 die verwoest zijn door de V1 [vliegende bom] in 1945. Alle twee zijn langgevelboerderijen van eind zeventiende begin achttiende eeuw. Van boerderij 5 [Piet Koolen] kan men de lage potstal nog zien op de foto.

Het woongedeelte is rond 1900 vernieuwd.

Op kaart III heeft landmeter P.J. Adan de boerderijen wat verfijnder ingetekend en we zien duidelijk de bouw en het verschil tussen grote en kleine boerderijen.

De komst van de fotografie rond 1860 toont ons hoe de boerderijen er vanaf die tijd hebben uitgezien.

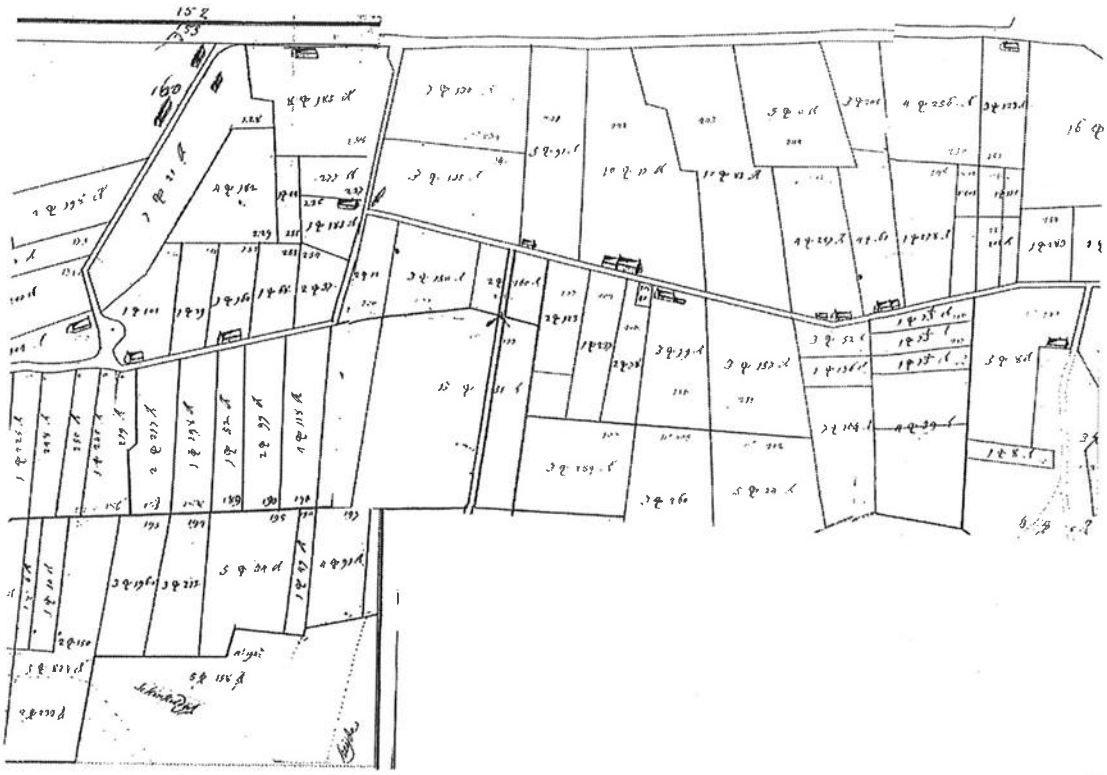

Kaart III P.J.Adan ± 1760 van de Laagstraat en Hageland, waarin de boerderijen verschillend zijn ingetekend.

Impressie van zeventiende eeuwse boerderijen met steile schilddaken zoals die ook op de Oostheij voorkwamen.

DE KORENMOLEN OP DE OOSTHEIJ DOOR DE EEUWEN HEEN

In het begin lazen we dat er al in 1505 een molen op de Oostheij stond, mogelijk al vanaf 1409.
Op Calfven stond ook een molen die in 1585 in brand is geschoten.
Of de molen op de Oostheij ditzelfde lot heeft ondergaan weten we niet. Die kan ook voordien al verdwenen zijn.
Tijdens het Twaalfjarig Bestand van 1609-1621 moet de heer van Bergen op Zoom het idee hebben opgevat om weer een molen in Ossendrecht te laten bouwen.
In 1617 meldt Cornelis de Peters, drossaard en rentmeester te Wouw, aan de heer van Bergen dat hij met een meulenmaker in onderhandeling is. Ze zijn het nog niet eens maar de rentmeester probeert toch tot een akkoord te komen.
Het voorstel aan Jan Adriaansen-Verheijden, de meulenmaker is, *om ene meule te stellen met een huys van omtrent 40 voet [12 m] langt op Ossendrecht alwaar eene meulen gestaen heeft.*
Deze aanwijzing zou kunnen duiden op de plaats waar we de molen in 1505 tegenkomen.
Het lange huis van 40 voet [dat later werd teruggebracht op 30 voet] dat uiteindelijk in 1659 werd gebouwd, is de sterke aanwijzing dat deze molen bestemd was om op de Oostheij gebouwd te worden.
Molenmaker Jan Adriaansen was in de zeventiende eeuw ook molenaar en hij zou op eigen kosten de molen moeten maken [stellen]. Daartegenover stond dat hij de molen twintig jaar lang zou mogen bemalen voor een lage pacht van 50 gulden sjaars.
Daarna zou de molen met huis eigendom worden van de markies. Adriaansen moest alles dan in goede staat opleveren.
Dit waren nog maar voorstellen van de rentmeester aan de molenmaker. Later zullen we zien dat voorstellen over een periode van twintig jaar veel te lang waren. Sterfte, niet kunnen betalen, nalatig onderhoud leidde tot processen waarna dan de heren van Bergen meestal als overwinnaar uit de bus kwamen.
Gelijktijdig werd aan Jan Adriaansen een bestek gepresenteerd, hoe groot de molen moet zijn, hoe de bouw is, en de zwaarte van het hout, enz. enz.

Mondeling moet Adriaansen akkoord zijn gegaan, maar wel onder andere voorwaarden.
De rentmeester meldt dat hij met hem akkoord is over het bouwen van *eene molen met een bequaam woonhuys ten behoeve van de markies.*
De eerste vijf jaren zou Adriaansen voor 20 gulden pacht mogen malen. Daarna zal bekeken worden wat de molen waard was en geprobeerd werd tot een akkoord te komen. Een soort wurgcontract voor Adriaansen. De markies zou altijd aan het langste eind trekken. Als er eerst de molen maar stond.
De heren van Bergen hebben in 1617 een bestek laten opmaken waarin wordt omschreven hoe groot de molen moet worden en welk model die moet krijgen.
In de zeventiende eeuw was dat een houten standerdmolen die gebouwd werd op vier gemetselde stenen beren [palen]. Er waren twee zolders, ruimtes, in.
Een assebalk van veertien voeten [4.70 meter], aan het stormeinde, eene stert lanck tweeendertigh voeten [11 meter], en de bomen aen de trappe twee en twintigh voeten lanck [7,5 meter], wijst er op dat het geen kleine molen was.
Voordat Adriaansen de molen, wanneer die wind- en regendicht is, gaat richten [op de wind zetten], moet hij de drossaard van Bergen te Wouw waarschuwen en die zal de molen eerst laten visenteren, na laten kijken, voordat Adriaansen de molen kan laten proefdraaien.
In het bestek wordt de molenbouwer er nog aan herinnerd dat hij een woonhuis moet zetten omdat daar *quaelijck moeilijk woonplaetsen sijn te crijghen.*
De rentmeester meldt nog dat in 1617 de molenmaker ziek geworden is en door de moeilijke tijden het akkoord nog niet is getekend.
Maar 1,5 jaar later meldt de rentmeester dat de molen van Ossendrecht *weder verleden jare wert opgericht en weer van beij den drossaart wort verantwoort.*
Maar uit een latere rekening van Cornelis Peters, drossaard van Wouw lezen we: *"dat en den molens van Ossendrecht en Woensdrecht op het eindt van de zestiende eeuw sijn afgebrant. Ende die van Ossendregt in de zeventiende euw weer opgebouwt en in 1622 toen de Spanjaarden voor Bergen lage door een Bergse compagnie is afgebrant en bemalende was XVI vaten [capaciteit]".*
In 1621 was het Twaalfjarig Bestand ten einde. De Tachtigjarige Oorlog werd hervat. De molenaar moest wachten op betere tijden.
Molenaar Adriaansen zou ook nog molenaar geweest zijn op de molen van Hoogerheide en is op 2 oktober 1644 in Huybergen begraven.

De standaardmolen van Zandvliet
Zoals die van Ossendrecht er ook uitzag in eenzelfde heidegebied.

1659 NIEUWE MOLENBOUWERS

Met de vrede van Munster is de rust weer teruggekeerd in onze gewesten. De korenmolen op de Oostheij van Ossendrecht komt weer op de agenda van de heren van Bergen.

Opmerkelijk is wel dat op een van de kaarten van de landmeters Adan de molen zo'n 120 meter zuidelijker is ingetekend. Er is misschien bij de landmeters een oude kaart of schets op tafel gekomen waar de molen die we kennen uit 1506 of de molen uit 1617 wat zuidelijker stond.

De molen uit 1659 zou halverwege ten oosten van de Molenbosstraat komen te staan.

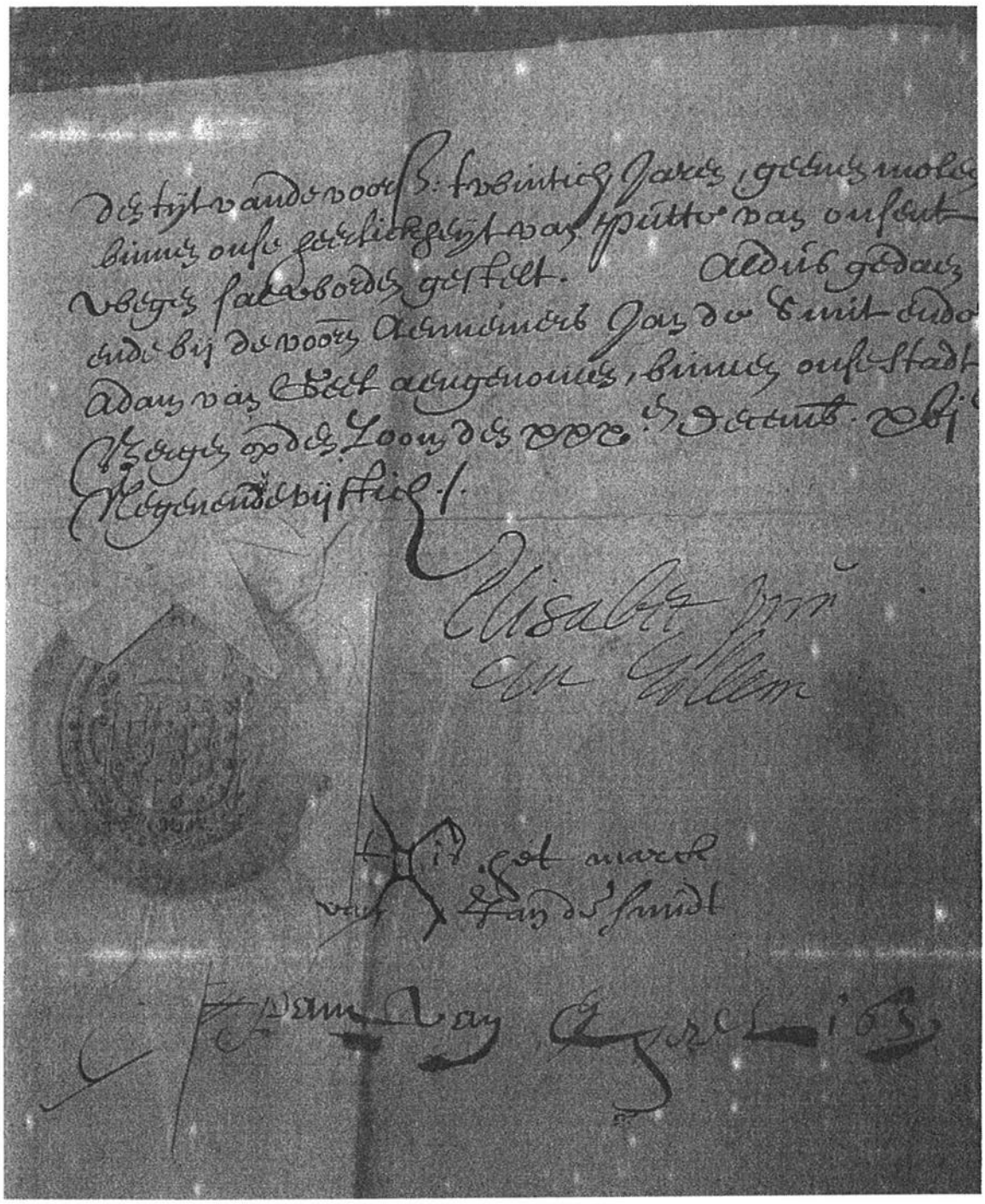

Contract en handmerk van Jan de Smidt en handtekening van Adam van Geel en markiezin Elisabeth zu Zolern met stempel waarbij de bouw van de molen tot stand is gekomen in 1659.

Het peil op deze plaats was toch wel één tot twee meter hoger dan aan de Middelstraat, wat gunstig was voor de windvang van de wieken.
Op 31 december 1659 tekenen Jan de Smit, molenaar op de molen van den Noortgeest te Bergen op Zoom en Adam van Geel, molenaar te Loenhout, een contract tot het oprichten van *eene hoffelijke ende gerieflijcken windtmolen in onze voorschreven heerlijkheijdt van Ossendrecht.*
De bouw van de molen is op kosten van de molenaars, daartegenover staat dat ze de molen twintig jaar lang mogen bemalen en dat geldt ook voor hun nakomelingen.
De Smit en Van Geel wordt opgedragen op grond van de markiezin een goede *bequame windtmolen* met toebehoren te stellen. Deze moet op vier goede sterke gemetselde pilaren uit de grond opgemetseld worden.
Jaarlijks zal gedurende twintig jaar nog 150 gulden vrijgeld moeten betaald worden. Met vrijgeld werd bedoeld: lasten zoals tienden, verpondingen, dorpslasten.
Dat was nogal wat, eerst op eigen kosten een molen en een huis bouwen die samen na twintig jaar nog 3.000 gulden waard zijn. Dan elk jaar nog 150 gulden en zelf alle onderhoud voor eigen rekening nemen.
Na die periode van twintig jaar verviel alles aan de markies [markiezin]. Bij overdracht zullen twee molenmeesters alles controleren en wat kapot is moet gemaakt of geld voor betaald worden.
De aannemers van dit contract, n.l. de molenaars De Smit en Van Geel zal vier, vijf of zes gemeten heijde in de buurt worden aangewezen waarop zij een *bequaam huijsmans* woning kunnen zetten. Het huis moet dertig voet lang [± negen meter] zijn. De waarde zal over twintig jaar ± 500 gulden moeten zijn en komt na die twintig jaar in eigendom van de markiezin.
De aannemers kunnen beginnen als zij 600 gulden vooruit betalen en eerst nog borgen zoeken voor 1200 gulden.
De aannemers hebben de voorkeur na die twintig jaar de molen te kopen of te pachten.
Een contractpunt ten voordele van de aannemers was, dat in de tijd van twintig jaren geen molen in onze heerlijkheid van Putte gesteld mag worden. Dus de bewoners van Putte waren aangewezen op de molen van de Oostheij in Ossendrecht.
Adam van Geel uit Loenhout zou borg staan voor Jan de Smit, de andere aannemer. Voor Van Geel zie ik geen borg, misschien was de molen van Loenhout wel zijn eigendom en kon hij die als borg opvoeren.
In 1670 liep het fout.
De heren Pieter Ingenray en Willem van Lamsweerde als Rade van de vrouwe de markiezin deden Adam van Geel, molenaar te Loenhout en Jan de Smit, molenaar op de molen De Noordgeest te Bergen op Zoom en nu molenaar te Ossendrecht, een proces aan.
Adam van Geel die borg was voor Jan de Smit, nu molenaar op de Oostheij, werd meegesleurd in een kwestie die ging tussen de markiezin en Jan de Smit.
De laatste had nog 508 gulden achterstallige pacht open staan van de Noordgeest molen te Bergen op Zoom.
Daarbij zouden er volgens de heren van de Raad veel meningsverschillen zijn over de bouw van de molen.
Er werd door de heren van Bergen gedreigd dat er veel meer processen zouden volgen als nog meer strafbare feiten aan het licht kwamen.
Het einde van het liedje was dat Jan de Smit, de eerste molenaar op de nieuwe molen, van de molen af moest en ook zijn huis uit. De tien jaar dat hij nog zou mogen malen werd vereffend met de 508 gulden achterstallige pacht van de Noordgeest molen.
Adam van Geel uit Loenhout kreeg 500 gulden vergoeding voor zijn deel in de bouw van molen en huis. Kijk zo deden dat de <u>heren</u> die de macht hadden.

Voor 1000 gulden hadden zij een molen en een huis gebouwd.
Een proces tegen Jan met de pet werd toch altijd gewonnen.
Op het eind van de akte bleek dat de molen te Ossendrecht met alle profijtelijke conditiën en voordelen was verhuurd aan Cornelis Anthonissen voor 360 gulden 's jaars en nog eens twee andere contracten [grond en huis].
In ieder geval: de molen was weer onder zeil op de Oostheij. Of de molenaar ook met de molenkar mocht rijden daar zie ik niets van in de contracten, maar ik neem aan van wel.

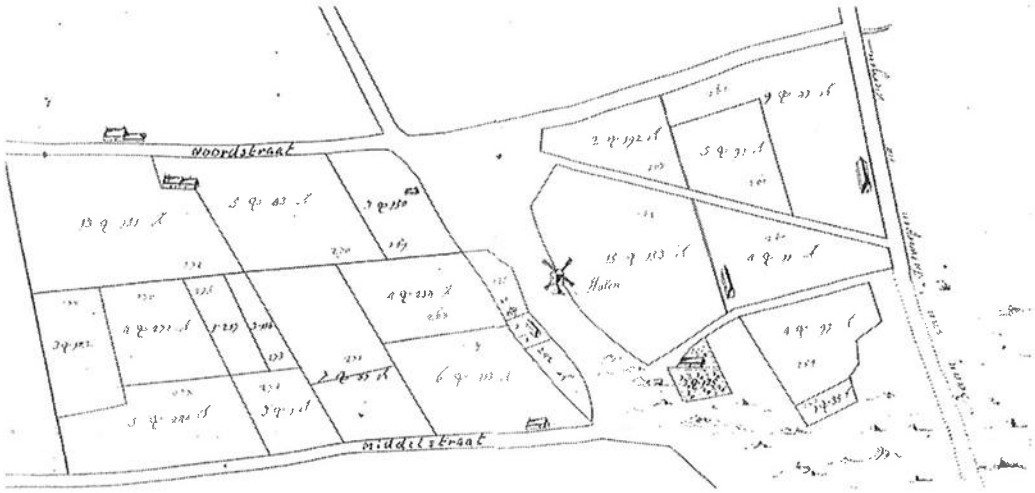

P.J.Adan 1760.
De molen op de Oostheij, ook heijmolen genoemd, met links het molenaarshuis.

Geruzie over molenrecht met de heer van Hoogerheide:
De molen van Ossendrecht had last van concurrentie van de molen van Hoogerheide.
De halfheer van Ossendrecht, Johan van Aerssen, heer van Hoogerheide, zou ook de molenaar van Hoogerheide het recht gegeven hebben om met de molenkar niet alleen in Putte en Zandvliet, maar ook te Ossendrecht te rijden. Dit om graan op te halen en meel af te leveren.
Nu was in 1649 beslist dat in het zuidelijk gedeelte van Ossendrecht, waar ook de Oostheij toebehoorde, de markiezin de cijnsen en tienden kon heffen.
Het noordelijk gedeelte tegen Hoogerheide zou tot het heffingsgebied van de heer van Hoogerheide behoren.
Maar de heren van Bergen pretendeerden de hogere rechtsmacht over geheel Ossendrecht.
Anders zou er altijd geruzied worden over de plaats waar de inwoners hun graan <u>moesten</u> laten malen.
Viel molenrecht onder de hogere rechtsmacht? Een punt waar beide heren lang over konden procederen.
Een document uit 1657 meldt dat de molenaar van Hoogerheide, Adriaan van Egmont, voor inwoners van Ossendrecht en Zandvliet maalde. Toen zou hier niet overdreven op gereageerd worden door Bergen omdat Ossendrecht destijds geen molen had.
Het verweer van Van Aerssen [heer van Hoogerheide] was dat waar geen molens zijn, de inwoners elders hun graan mogen laten malen.
Als zij hun lasten maar af zouden dragen.
Na de bouw van de molen op de Oostheij te Ossendrecht had de mulder van Hoogerheide nog geprobeerd te malen voor de Ossendrechtenaren, maar de markiezin heeft om een voorbeeld te stellen al boetes van 100 gulden opgelegd.

Opvolgende molenaars:
In 1670 had Cornelis Anthonissen de molen gepacht. Het zal hem niet gelukt zijn de molen draaiende te houden, want van 1671 tot 1673 zien we Adriaan van Geel, hoogstwaarschijnlijk bloedverwant van Adam van Geel, als molenaar.
Jan Sels is zijn opvolger tot 1678.
Dan komt er een periode dat er in de archieven van de Raad- en Rekenkamer van de markiezen weinig is overgebleven over de verpachting van de molen van Ossendrecht.
In 1717 wordt Pieter Roevens een pachtcontract aangeboden.
Roevens komt uit een molenaarsgeslacht en zal wel geweten hebben hoe met een molen om te gaan.
De borg bij het aangaan van de pacht is Willem Roevens, mogelijk de vader van Pieter, en hij was misschien in de periode voor zijn zoon al molenaar op de Oostheij.
Enkele punten uit het pachtcontract:

1. De sleet op de molenstenen zal de pachter moeten betalen. De kosten hiervan zijn 10 gulden en 10 stuivers per duim [± 2,6 cm].
2. De sleet aan de staande werken waaronder de standaard, cruijswerk, teerlingen, trap enz. 25 gulden 's jaars.
3. Den molenberg afheinen en onderhouden.
4. Als de molen van 's herewege gerepareerd wordt krijgt de pachter geen vergoeding voor oponthoud.
5. De pachter zal op zijn hoede moeten zijn dat er door zijn schuld schade komt [bv. niet van de wind afzetten]. De schade komt dan ten koste van de pachter.
6. De pachter mag de molen door niemand anders laten bemalen.

Tenslotte: de molen werd openbaar met inzetten [hoogste bieder] verpacht. Maar de markies mag kiezen en de schoonste [hoogste] inzetter nog verhogen, en ook toewijzen aan die het hun belieft.
De pachter aan wie het werd toegewezen moet ten dienste van de hoogheid, een jachtveld onderhouden of in plaats daarvan betalen met 2 viertels [± 160 liter] koren.
Ze hadden ook nooit genoeg.
Pieter Roevens was dus de nieuwe mulder op de Oostheij. Voor 300 gulden pacht, exclusief de sleetkosten.
De molenaar van Ossendrecht moet blij geweest zijn met de plakkaten die de markies in de dorpen en heerlijkheden liet ophangen.
Daarop stond dat het molenrecht in die plaatsen toebehoorde aan de molens van de markies.
In Hoogerheide hingen die plakkaten niet op.
Pieter Roevens is hoogstwaarschijnlijk opgevolgd door zijn zoon Willem Roevens.
Willem was in een woelige tijd op de molen gekomen. Er was veel oorlogsdreiging. Alles van de bewoners op het platteland werd afgepakt.
In 1747 werd Bergen op Zoom door de Fransen belegerd en ingenomen. Door plunderingen en ziektes stierf 25% van de bevolking in de Zuidwesthoek.
Toen het rond 1750 weer wat rustiger was op het platteland laaide de strijd om het molenrecht tussen Hoogerheide en Ossendrecht weer op.
De markies zou een beloning geven aan degene die iemand kon aanhouden met meel op zijn kar.
De aangehoudene moest wel van Ossendrecht of Woensdrecht komen. De mulder van Hoogerheide, Mathijs Meesters, was zo de klos.
De strijd om het molenrecht werd heviger en er werden diverse verklaringen afgelegd waaronder die van Jan Adriaanssen en de weduwe van Willem Brooymans van de Oostheij.
Volgens hen is het nooit verboden geweest dat de molenkar van Hoogerheide ook te Ossendrecht reed.

De molens van Ossendrecht en Borgvliet, eigendom van de markies, hebben veel verlies door de concurrentie van de molen van Hoogerheide. Zoveel, dat de markies zelf een molenkar laat rijden in de Zuidwesthoek om zo die van Hoogerheide de wind uit de zeilen te nemen.
Om een lang verhaal kort te maken: Albrecht van Aerssen, die vader Johan is opgevolgd in 1750, laat in Hoogerheide een plakkaat ophangen waarin hij zegt, dat de inwoners van Ossendrecht, Huybergen en Woensdrecht veel last is aangedaan om niet te mogen malen op Hoogerheide. Het gevolg hiervan is dat de molen van Hoogerheide is geruïneerd.
Met de sterke protestantse lobby achter de hand gaat de heer van Hoogerheide een proces aan tegen de heren van Bergen over het molenrecht in de Zuidwesthoek.
Van Aerssen eist 1615 gulden en 2 stuiver voor geleden schade. Dit zal hem worden toegewezen in 1753.
De mulder van Hoogerheide, Mertens, is dan ook al weer in Ossendrecht gaan rijden, dit op dinsdag en vrijdag.
Het maalloon dat hij voor een zak graan of tarwe in rekening brengt is 4 duiten. Hoewel Mertens weer voor Ossendrecht mocht malen heeft hij het niet volgehouden. In 1754 ging hij failliet, dit ook door de hoge pachtprijzen die hij te Hoogerheide moest betalen.

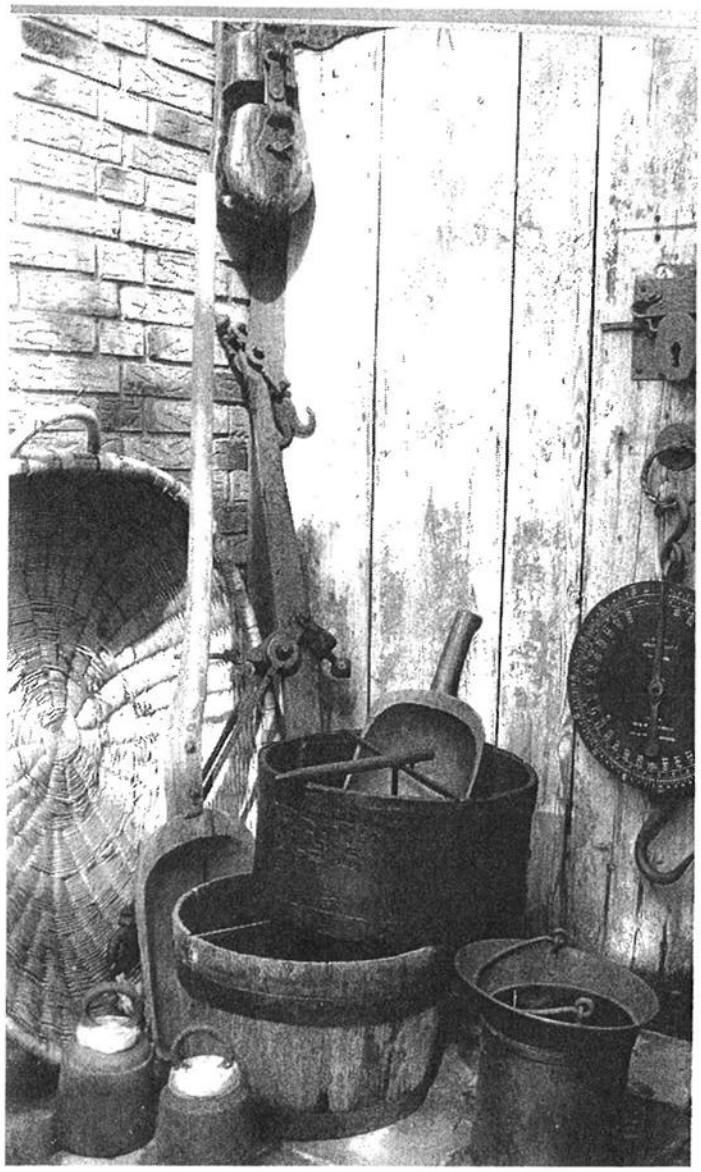

Een hoekje bij
De mulder.
Wan, meukes, schepel
En weegwerktuigen

WILLEM ROEVENS
In Ossendrecht waren we gebleven bij Willem Roevens [II] die op de molen op de Oostheij, in dienst van de heer van Bergen, zijn hoofd boven water probeerde te houden.
Hij had het gevecht om het molenrecht natuurlijk als mulder van Ossendrecht van nabij meegemaakt.
Nou was Willem niet zo gauw uit het veld geslagen. Hij had heel wat percelen grond in eigendom in de buurt van de molen op de Oostheij. Die percelen had hij ook samen met zijn zwager Hugo Jansen Willemse.
Hij was gehuwd met Hugo's zuster Maria Jansen Willemse.
Willem was een echte koopman, hij kocht, verkocht, voerde processen en won die meestal nog ook.
Hij moet er ook geen last mee gehad hebben om "twee heren" te dienen.
Na het gewonnen proces van de heer van Hoogerheide moet Willem er brood in gezien hebben om van de molen van Ossendrecht over te stappen naar de molen van Hoogerheide.
De start te Hoogerheide was niet altijd even eenvoudig.
Concurrentie uit Oostenrijks Brabant [tegenwoordig België] van brouwkoren en gebakken broden wat verboden was [smokkel], maakte het de molenaars in het markiezaat niet gemakkelijker.
Zelf zou Willem vanuit Hoogerheide in 1759 met de molenkar in Ossendrecht rijden. Hij was concurrent geworden van de molen op de Oostheij waar hij tot 1754 op had gemalen.
Veel later, van 1781 tot 1788, de heerlijkheid Hoogerheide is dan in 1761 al verkocht aan de markies, is Willem grutter geworden.
Hij heeft een licentie van de markies om met een handmolen boekweit, grutten en meel, zonder ander graan, op of onder de stenen te brengen.
Willem is in de Franse tijd in Hoogerheide gestorven.
Franciscus van Dalen is Willem opgevolgd in Ossendrecht tot 1754.
Franciscus, geboren in Berchem, was in 1741 gehuwd met Maria de Vriend, de weduwe van Pieter Roevens.
Op de molen op de Oostheij is hij dus zijn stiefzoon, Willem Roevens, opgevolgd tot 1754.
Zijn vrouw Maria de Vriend stierf in 1749 te Ossendrecht, waar ze is begraven.
Hetzelfde jaar trouwt Franciscus voor de tweede keer met Jenno van Middele, die een jaar later sterft en ook in Ossendrecht begraven werd.
In 1754 is Franciscus in Ossendrecht voor de derde keer getrouwd met Adriana van Look. Als molenaar gaat hij zijn nieuwe geluk beproeven op de Oude Molen te Halsteren [tegenover Plameta]. In 1758, Franciscus is dan 47 jaar, wordt een zoon geboren, Franciscus Ludovicus.
Tot ± 1870 zitten Van Dalens op de Oude Molen aan de Steenbergseweg.
In 1754 is Jan Baptist Sprangers de volgende molenaar te Ossendrecht. Hij zal de zeven jaren afgesproken pacht volbrengen t/m 1760.
Mogelijk is Sprangers opgevolgd door Pieter van Geenhoven. Deze staat in die periode bekend als molenaar van de "Heijmolen". Buiten de Heijmolen te Borgvliet krijgt de molen op de Oostheij in Ossendrecht ook de naam Heijmolen, dit bij reparatie aan de molen.
Ook een argument is dat de Van Geenhovens op de Oostheij woonden en later grutter [handmolen] waren te Ossendrecht.
De volgende molenaar was ook niet duidelijk.
Carel Kouwenbergh wordt te Ossendrecht genoemd.
Bij onderhoud van boerderijen en molens van de markies te Hoogerheide en Ossendrecht in 1771 wordt Judocus Kouwenbergh te Hoogerheide genoemd. Daarbij wordt ook Carel Kouwenbergh vermeld, die dan molenaar op de Oostheij in Ossendrecht geweest moet zijn.
Van 1788 tot 1801 wordt Carel molenaar te Oud Gastel in dienst van de markies.

DE MAAT VAN DE SCHEPLEPELS.
In 1768 had de heer van Bergen de ijkmeester J. van Agthoven op pad gestuurd om de schotels en scheplepels te controleren, die gebruikt werden op de molens in het Zuidkwartier van het markiezaat.
Uit dit onderzoek bleek dat de scheplepel die in Ossendrecht 13/32 kan groot was [± 1,5 liter] aan koren 2 pond en 6 lood woog, voor tarwe 2 pond en 1,3 lood.
In Hoogerheide aan koren 2 pond en ¾ lood, voor tarwe 2 pond en 2 lood.
Te Borgvliet [Heijmolen] aan koren 2 pond en 1,5 lood, voor tarwe 2 pond en 1 5/8 lood.
Eigenlijk deed de ijker niets anders dan de inhoud van verschillende scheplepels vaststellen. Hij stelde het soortelijk gewicht van het graan op de verschillende plaatsen vast. Het zwaarste graan was de beste kwaliteit. Het koren in Ossendrecht en de tarwe te Hoogerheide had de beste kwaliteit. Toch zal dat de bedoeling niet geweest zijn van de ijkmeester, want door het gewicht van verschillend graan de inhoud van de scheplepel vaststellen, is niet mogelijk.

PIETER ROEVENS [II].
In 1772 gaat Pieter Roevens de molen in Ossendrecht bemalen. *Pieter heeft in hure voor zeven jaren den windkorenmolen in Ossendrecht met de molenhuisinge en verder timmeringe waarvan 2/7 voorbij is.* Het is dan augustus 1774.
De pacht is op dat moment 280 gulden voor de molen, 21 gulden voor de sleet van de stenen, en 117 gulden voor de zaai- en weilanden.
Pieter wordt er nog aan herinnerd dat hij de sleet op het gaande werk moet betalen en de ambachtsluiden bij reparatiën van tamelijken kost en drank moet voorzien.
Ook de nodige materialen zal hij moeten aanvoeren.
Het onderhoud van stalgangen enz. en de binnen- en buitenglazen [ramen] van molen en molenhuis, evenals de dorsvloer, komt ten laste van de pachter.
Al het schaarhout [eikenhout] en bomen aan zaailanden en weiden staande, blijven eigendom van de heer.
Pieter Roevens heeft het lang volgehouden op de Oostheij.
In de periode van 21 jaar dat hij mulder was, steeg de pacht van 280 gulden in 1772 tot 472 in 1793.
In het laatste gedeelte van de pachtperiode in 1790 is de molen en het molenhuis flink gerestaureerd. Over de lengte van dertig voet komt er een gebint [ruimte] bij met een gedeelte stenen vloer en een dorsvloer. Tevens wordt er een varkenskot aangebouwd. Opmerkelijk is dat voor zo'n verbouwing plaatselijk bekende bomen [bezit van de markies] werden aangewezen, die omgezaagd kunnen worden en waar planken of ander werkhout van gezaagd worden.

WILLEM KOUWENBERGH [I] 1793
Hij kwam uit een oude molenaarsfamilie, die ontstaan zou zijn te Loon op Zand. Een betovergrootmoeder van Willem was Maria Adriaansen Kouwenbergh. Deze laatste toevoeging zou komen van de molenberg te Loon op Zand, die rond 1600 de naam Kouwenberg droeg.
We hebben al gezien dat Judocus en Carel Kouwenbergh op molens maalden in het markiezaat.
Zelfs in 1625 zie ik al ene Nieclaas Laureijsen Kouwenburch als stadhouder en loco-secretaris van Woensdrecht akten ondertekenen. Volgens de onderzoekers naar de genealogie van de Kouwenbergs zouden alle Kouwenbergs afstammen van de molen van Loon op Zand.
De grootvader van Willem [I] was ook een Willem Kouwenbergh die in 1769 in Huybergen begraven is.

Deze Willem huwde driemaal en uit zijn derde huwelijk met Clara Vinck werd Judocus Kouwenbergh geboren, die van 1763 tot ± 1780 molenaar is te Hoogerheide.
Judocus zou flink wat Kouwenbergh bloed in de Zuidwesthoek brengen. Hij trouwde viermaal, wat hem zestien kinderen opleverde.
Twee zonen van hem zouden molenaar worden op de Oostheijmolen te Ossendrecht.
Willem Kouwenbergh I was de zoon uit het eerste huwelijk van Judocus en Clara Antonia Haast en werd 3 februari 1750 geboren. Na eerst in Liefkenshoek molenaar geweest te zijn pachtte Willem I de molen van 1793 tot 1800 en zou in 1812 in Ossendrecht sterven. Hij was de laatste molenaar in dienst van de heren van Bergen [markies].

WILLEM KOUWENBERGH II
Zijn opvolger was halfbroer Willem Kouwenbergh [II], zoon uit Judocus tweede huwelijk met Maria van Gils. Willem II trouwt in 1800 met Catharina Joppe uit Stabroek. Deze familie Kouwenbergh-Joppe met kinderen zouden de laatsten zijn die de korenmolen op de Oostheij draaiende houden.
Een derde halfbroer uit het vierde huwelijk, Josephus Kouwenbergh, was watermolenaar in de Noordpolder van Ossendrecht.
Uit een akte van 1811 in de franse tijd blijkt dat Willem II voor de pacht die hij is aangegaan in 1800, 1219 franse franken en 4 cent betaalt of 600 gulden hollands geld.
Deze pacht is veel te hoog, want Willem heeft weer last van zijn halfbroer Pierre Kouwenbergh uit Hoogerheide en Gerard Roevens uit Zandvliet, beiden molenaars.
Dit tot groot nadeel en schade van zowel de uitvoerder, Willem, en de domeinhouder [eigenaar van de molen].
Als straf zal de pacht van de molen te Hoogerheide en Zandvliet omhoog gaan of anders een boete van vijftig gulden per keer, wanneer zij voor Ossendrechtenaren zouden malen.
Daarbij had Willem ook nog concurrentie van de grutters in Ossendrecht. Een grutter was iemand die boekweit, haver en gerst maalde aan huis, dat meestal een winkel en of bakkerij was. Het malen gebeurde met een handmolen.
Adriaan Musters aan de Noordstraat, was in 1805 zo'n grutter en had toen het gemaal opnieuw opgestart.
Hij moest hiervoor de eed afleggen. Hij verklaart onder ede dat niemand van zijn huisgenoten of dienstboden mogen frauderen met gewicht, en dat ze geen tarwe, spelt of rogge mogen malen.
Deze produkten mogen ook niet in ongebroken toestand in de grutterij, stal, schuur of erf voorkomen.
In 1816 leggen de volgende bakkers in Ossendrecht de eed af: Johannes van Geenhoven, Franciscus Wouters, J.B. Verbiest en Gerardus Barens.
Op boerderijen die allemaal een bakoven aan huis hadden werd natuurlijk ook voor eigen gebruik gebakken. Ook Willem, als mulder, moest de eed afleggen.
Wat de eerlijkheid betreft was de reputatie van de molenaars niet zo best. Inhoudsmaten die ze gebruikten waren toen kannen, schepels en meukes. Die waren handgemaakt en verschilden soms van plaats tot plaats.
De simpele boer of arbeider had zo'n maat niet en kon deze moeilijk controleren.
Een mulder die wilde sjoemelen kon dat altijd wel. Soms had hij een normale geijkte schepel, maar ook een iets kleinere die gebruikt werd als hij wat minder wilde afleveren.
De mulder had altijd kippen of kalveren en een beetje extra voer was welkom. De mulder moet ook brood eten. Bekend was vroeger het "muldersbiechtje".
Rond Pasen moest iedereen zijn biecht gaan spreken in de biechtstoel. Een week voor Pasen waren er 's avonds rijen wachtenden in de kerk. Iemand die wat lang in de biechtstoel verbleef werd een beetje scheef nagekeken, want die had nogal wat op zijn kerfstok.

Nou had de mulder uit het dorp de gewoonte om op de laatste dag, net voor het sluiten van de biechttijd, nog gauw de biechtstoel in te gaan. De pastoor was het moe en duurde het dan toch nog te lang om al zijn zonden [te veel meel achtergehouden] op te ratelen, dan had hij in ieder geval geen last van de achterdochtige blikken in de kerk van de boeren, want die waren al naar huis.
Zo ontstond het begrip "molenaarsbiechtje".

INBRAAK IN DE MOLEN
Op 25 april 1817 gaat de zoon van Willem Kouwenbergh, Johannes Carolus, met Cornelius de Moor om 5 uur 's ochtends van het molenhuis naar de molen die ongeveer negen roeden [± dertig meter] oostelijk staat. Onmiddellijk zien ze dat er is ingebroken. Op de galerij komende blijkt dat er door het zogenaamde kattegat is ingebroken. Op de benedenzolder ligt een hoop rogge verspreid. Er blijken drie zakken gemalen koren gestolen te zijn.
Om zeven uur staat vader Willem al voor de deur van burgemeester W. Melsen. Ver was dat niet, want die woonde op de hoeve aan de Dorpsstraat in Ossendrecht.
Uit verder onderzoek blijkt dat men in de molen gekomen was door planken weg te breken ter rechterzijde van de deur, de zogenaamde vangzijde.
Het gestolen meel hoort toe aan Maarten Cins 122 pond, W. Hasen 107 pond en C.D. Moor 78 pond.
Dit meel zat allemaal in de met de naam van de eigenaars gemaakte zakken.
Niet alleen de mulder heeft last van inbraken, ook de boeren zullen niet gespaard worden in de periode 1810 tot 1840.
Carolus Kouwenbergh heeft dan wel de inbraak ontdekt maar zelf is hij ook niet zo'n brave jongen.
Enkele jaren later is hij in de herberg van Bartholomeus Swagemakers nr. 27 op het Hageland, waar ook Jan Baptist Speek, dagloner, en Jacobus Jansen, bouwknecht, in de gelagkamer zitten. Carolus zit flink te vervelen in de herberg, met het plegen van *opwinden en baldadigheden*. Dit 's avonds om een uur of half tien. Als er wat van gezegd wordt, wordt dit door Kouwenbergh aangegrepen om eens lekker te gaan matten. De anderen worden getrakteerd op scheldwoorden, stompen en slagen met de vuist in het aangezicht. Er werd proces verbaal van opgemaakt.

WILLEM KOUWENBERGH ONDER CURATELE
Het eigendom van de molen met molenhuis zal hoogst waarschijnlijk rond 1814 overgegaan zijn van de domeinen op Johannes van de Wijgert, schipper uit Roosendaal.
Op 20 april 1831 had Willem Kouwenbergh een nieuw pachtcontrakt afgesloten met Van de Wijgert.
Het wordt dan omschreven als den houten windkorenmolen, molenaarshuisinge en verdere gebouwen, daarbij zeven bunder, zeventig roeden en twee ellen, zo hof-, dries- als wei-, zaai- en bosland gelegen te Ossendrecht.
In november, een half jaar later, moet Kouwenbergh al 260 gulden pacht betalen. Dat geld komt niet op tafel, bovendien zou Willem de reparatiën aan de gebouwen niet gedaan hebben, welke hij als huurder volgens de bepalingen van het contract had moeten doen en bovendien een gedeelte van de landerijen onbebouwd gelaten hebben.
Een jaar later op 15 augustus 1832, komen de deurwaarders J.C. Abrensen uit Ossendrecht en P. van Gulick naar de herberg van Bartholomeus Swagemakers. Dan zal Willem de gelegenheid worden gegeven om zijn schuld te voldoen.
Willem kon niet betalen en de deurwaarders trekken naar het molenhuis om alles vast te leggen wat op de openbare verkoop zal komen.

Een vertrek uitzigt hebbende door een raam op den dries:
1e een halve vriesche hangklok
2e een ijzeren waterketel met een koperscheel
3e een vierkante tafel en een kleine dito
4e zes stoelen met matten
5e een koperen waterketel, een tinnen soeplepel
6e een koffiemolen en een blikken koffiebus
7e twee koppel blauwe bedgordijnen met dito vallen
8e een koppel groene met dito vallen
In een vertrek uitziende met een raam op de molen en op den dries:
9e een eiken kabinet met koperbeslag
10e een spiegel met een vergulde lijst
11e twee tinnen kandelaars
12e dito olij en azijnsetje zonder flesjes
13e een vierkante tafel
In de keet:
14e een koperen koekketel
15e een ijzeren pot
16e een tinnen kandelaar
17e een blikken lamp
18e een tinnen schotel
In de kelder:
19e een kan met toebehoren en melkton
Op het kelderkamertje:
20e een trog
Op den zolder:
21e een kafmolen en snijbak
22e vier mud koren
In de schuur, koei- en paardenstal:
23e twee zwartbonte melkkoeijen
24e een grijze blaar
25e een wit bont kalf
26e een zwart merriepaard, oud negen jaar
27e een zaal, gareel, toom en ligt
28e een aardkar, ploeg en echt [eg]
29e een half gebint geborslaagd koorn
30e een zeug met drie biggen.
Wat de landerijen betreft:
1e 15 roeden nieuwmaat beplant met tweejarig eikenhout
Belendende zuidwest de weduwe Venne en noordoost de heer Van Donner
2e nog eens 30 roeden 3 jarig eikenhout
3e een bunder en negenentwintig roeden, een gedeelte gepikt koren, staande in hokken [hopen]
4e een gedeelte ongepikte haver en een gedeelte ongepikte boekweit en een gedeelte aardappelen.

Willem moet toch het geld gevonden hebben om zijn pachtachterstand te voldoen. Misschien hebben de Kouwenberghs uit Hoogerheide nog meer geld op tafel gebracht, want later blijkt de molen en het molenhuis in bezit van Willem zelf te zijn.
In Hoogerheide had Benedictus Kouwenbergh het tot burgemeester gebracht.

In 1833 komt de molen, nu genoemd aan het Moleneind staande, nog een paar keer in het nieuws doordat er mensen van Hoogerheide graan laten malen waarvoor geen geldig concent [vergunning] was afgegeven. Dit moeten voor Willem wel de laatste zorgen geweest zijn omtrent zijn gemaal aan het Molendeind, want in 1834 legt hij zijn hoofd te rusten, 69 jaar oud.
Zijn weduwe Catharina Joppe, dan nog maar 53 jaar oud, zet met behulp van haar zonen de maalderij door.
In 1845 komen Catharina met haar zoon Hendrik Kouwenbergh nog voor in een proces verbaal.
Twee commiezen in dienst van rechten en accijnsen doen op 7 januari visitatie op de windkorenmolen te Ossendrecht, bemalen door Maria Catharina Joppe, van beroep korenmolenaarster en meelverkoopster.
Tijdens de visitatie treffen ze Hendrikus Kouwenbergh, hare zoon, op de molen aan. Hendrikus is door zijn moeder gevolmachtigd de werkzaamheden te doen. Ook verzorgt hij de accijns en concentbiljetten voor graan en meel op de molen.
Voor een zak van 54 pond met opmerk A.B.A. is geen accijns betaald. Van een zak van 40 pond rogge met opdruk M. Arnouts was geen document aanwezig. Hendrik krijgt hiervoor een proces verbaal.
Dit is het laatste wat we lezen over malen en we kunnen Hendrik Kouwenbergh de laatste molenaar noemen op de Oostheij.
Zijn moeder is dan al 64 jaar oud. Op 9 mei 1863 sterft ze, 82 jaar oud.
Vrouwelijke nazaten van de Kouwenberghs zien we tot na 1900 terug op de Oostheij. Domenicus-Kouwenbergh aan het Moleneind, Goris-Kouwenbergh en Wils-Kouwenbergh aan de Laagstraat, Feugels-Kouwenbergh aan de Platluis en Brooymans-Kouwenbergh aan de Noordstraat.
Of Wardje [Eduard] Kouwenbergh ook een nazaat was van de molenaarsfamilie uit Ossendrecht weet ik niet, wel had hij zoals elke molenaar iets met de wind.
Wardje wou graag gaan vliegen. Hij moest een aanloopje hebben en kroop daarvoor op de mustertmijt [houtklamp] met een paar grote bennen [biezen manden] aan zijn armen. Hij wilde opvliegen als een vogel en men moest hem om die reden opjagen. Dit gebeurde met de aanmoedigende kregen, un, deux, trois, terwa terwa terwa en Wardje was vertrokken. Als een Icarus moet Wardje naast de mustermijt geland zijn. Toch misschien bij grootvader een klap van de molenwiek gehad?

HET EINDE VAN DE MOLEN.
Misschien heeft Hendrik Kouwenbergh met zijn moeder na 1845 nog wel enkele jaren gemalen op de korenmolen. Ik denk dat ze voor of rond 1852 de windzeilen voorgoed gestreken hebben, want dan begint Hugo Jansen in de Laagstraat [later Geleg] een maalderij met behulp van een rosmolen.
Ook op de hoeve van Calfven komt een rosmolen.
Op de kadastrale legger van 1852 staat er "stichting" achter de bezittingen van de familie Kouwenberg, wat misschien ook duidt op een verandering, wat het einde geweest kan zijn van het maaltijdperk.
Ludovicus Melchior Philips, bierbrouwer, wonende hoek Kerkstraat en Zuster Marie Adolphinestraat [oude Brouwerij genaamd] koopt in 1872 de molen, molenhuis en grond van de kinderen Kouwenbergh.
Het einde van de molen is gekomen in 1887. Dan sloopt Philips de molen, aangegeven in de leggers met amotie = verwijdering. Zeven jaar later in 1894 ondergaat het molenhuis annex boerderij hetzelfde lot.

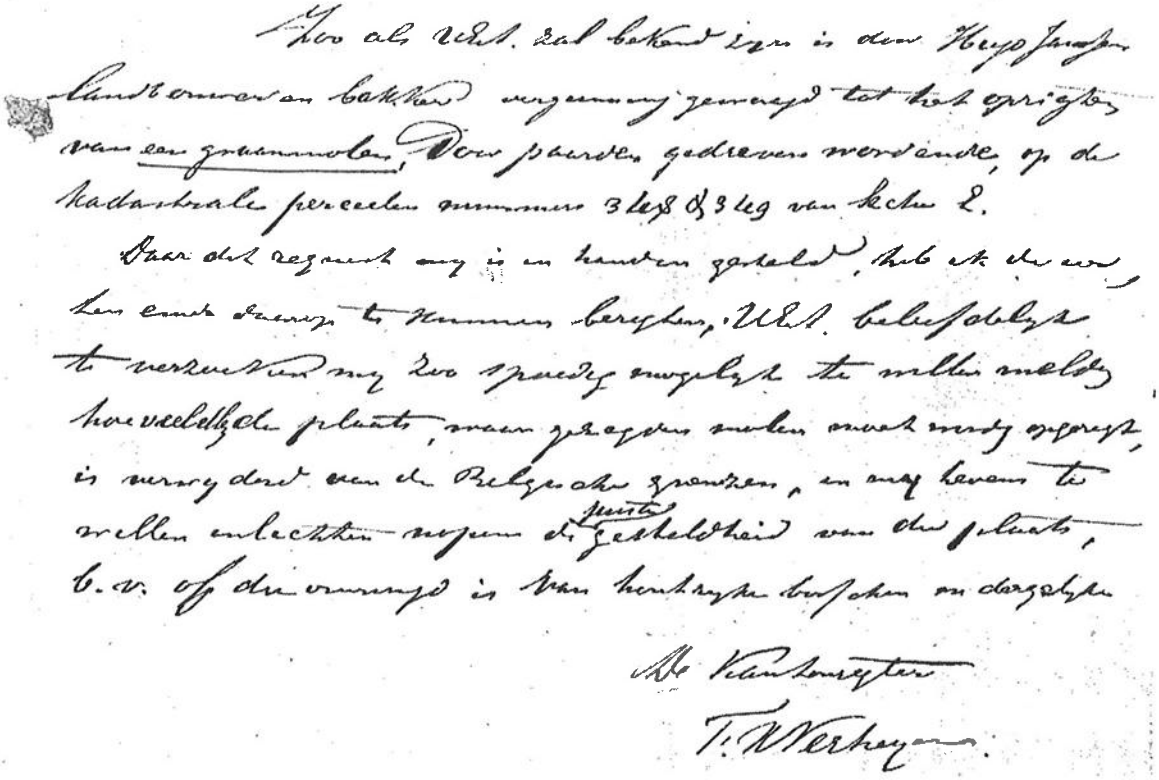

Aanvraag van Hugo Jansen tot het oprichten van een graanmolen in 1859.

Aan ruim 400 jaar molens op de Oostheij is een einde gekomen. Terugdenkend aan mijn jeugd, moet ik toen oude mensen uit de streek gekend hebben, die de molen nog in al zijn glorie gezien hebben.
Zelf heb ik in de jaren veertig nog met de fiets over de Molenberg gereden. Je kon toen komende vanaf de Middelstraat schuin door een bosje fietsen waarin nog de verhoging van de Molenberg lag. Het paadje kwam vooraan in de Mutsestraat uit.

KOUDE HEIDE 1660.
Op 10 november 1660 verklaren Balthazar Taijmans, Wouter Claessen, Joost Jansen en Nicolaes Huijbrechts dat zij samen met de pachter van de Couweij de beekafloop [de Rijn] die door de duinen naar Zandvliet liep, gezamenlijk hebben schoongehouden.
Daar werd niet moeilijk over gedaan en altijd werden ze beloond met kost en drank en dit al zeker vijftig jaar lang.
Bovenstaande namen waren van boeren, die land hadden aan de beek de Rijn ten oosten van de Koude Heide in Putte.
Deze verklaring werd afgelegd nadat de schout van Putte een onderzoek had gedaan naar het onderhoud van de waterloop.
De schout had zich beklaagd bij jonker Johan van Mechelem uit Antwerpen, eigenaar van de Couwheij dat de waterloop niet voldoende onderhouden was. De markies zal bij geen beter onderhoud een flinke boete uitdelen.

Kaart Hattinga ± 1730 met hoeve "De Kouwe Heijde". Het gerecht van Putte "Galgenberg", staat op deze kaart fout ingetekend aan het einde van de Laagstraat, wat zo'n 1500 meter te noordelijk is.

EEN OVERVAL OP DE HOEVE COUWHEIJ.

Op 31 oktober 1706 werden Jan Adriaansen en zijn vrouw Catharina Hendriks, nog maar net twee jaar getrouwd, en hun twee kinderen Adriaan en Jan 's avonds overvallen. Het is de beruchte crimineel Kees van Exaerden, bijgenaamd Kees de Schooier uit Berendrecht, die in gezelschap van vagebonden, dieven en straatschenners binnendringt op de hoeve de Couwheij.

Catharina wordt met touwen de handen op de rug gebonden, het zilver van haar hoofd gerukt en bij Jan worden de knopen van zijn hemd gerukt en zijn mes uit de zak genomen. Ondanks al het smeken en het afbidden van die mensen worden alle knechts, behalve de meid die weggelopen was, in de kelder gedreven en hebben ze nadien alle goederen van Adriaansen geroofd en meegenomen.

Ook de molenaar van Zandvliet, even verderop, zou een half jaar later bezoek krijgen van Kees en zijn kornuiten. In de nacht vallen ze binnen bij molenaar Mathijs Mertens op de Buitenmolen van Zandvliet.

Iedereen was in diepe slaap. De moedwilligers komen binnen met een pistool in de ene hand en een bloot mes in de andere. Alle bewoners worden van het bed gerukt, aan handen en voeten gebonden en in de kelder gestouwd.

Daarna beginnen de rovers een groot vuur te maken. De molenaarsvrouw wordt met haar onnozel kind bij het vuur gelegd en men dreigt haar voeten te branden als ze niet zou zeggen waar het geld verstopt is. Alle kasten en kisten worden opengebroken, het geld wordt gevonden, 180 gulden.

Silveren lepels en forcetten, twee diamanten ringen, een gouden ring, ook de twee gouden ringen getrokken uit de oren van de vrouw, daarbij nog twee zilveren schoengespen, was de buit. Verder alle kleden en lijnwaad dat enigszins vervoerbaar was, werd meegenomen. Dit alles tesamen voor 600 gulden.

Ook veel andere plaatsen zou Kees met een bezoek vereren, o.a. Woensdrecht en Hinkelenoord. Het einde van het liedje was dat Kees moest hangen.

En nu gaan we over op een rustig onderwerp.

DE CLAPPEIJBOOM

Wat is nu een clappeijboom in de zeventiende eeuw?
Boomdeskundigen moeten zich niet het hoofd breken. Een clappeijboom is een boom die een functie had als boom waar men lekker onder kon zitten buurten.
Klappeijen [klappen] is buurten, roddelen, ook soms kwaadspreken [hou je klep!].
Zo'n boom stond er aan de Oostheij op de Kruisweg, dat is nu de viersprong op het Hageland. [Het punt waar de Middelstraat begint].
Ik zie het al voor me, 1693, een warme zomeravond, een clubje mannen en vrouwen van de boerderijtjes op de Oostheij die het nieuws van de dag doornemen. Radio en TV ontbraken, dus men moest wel samen komen om wat aan de weet te komen.
De grote schonen boom moest gekapt worden, omdat hij in de weg stond om de bocht in de weg wat ruimer te maken.
Eerst had de schout Salon een andere boom uitgezocht, maar die was te kort om er een molensteenbalk van te maken.
Onze clappeijboom was wel groot genoeg om er een molensteenbalk van te maken, en viel eigenlijk toen al ten prooi aan de vooruitgang. Of de zeventiende eeuwer daar ook zo over dacht geloof ik niet.
De stam van de boom zou gebruikt worden voor molensteenbalk van de kleinere molen te Hoogerheide, die in bezit was van de heer Van Aerssen. H. van Hoogh, de timmerman van de schout David Mauritius, had de boom geschat op dertig gulden.
De helft daarvan, vijftien gulden, was voor de markies, want bomen aan 's herenwegen deelden beiden halfheren samen in Ossendrecht.
In de zeventiende eeuw hadden de heren zich de *gemeene wildert* al toegeëigend, die ze later gingen beplanten met plantagiën [bomen, houtgewas]. Maar ook alle kanten, hoeken, wegkanten en dijken in de gemeentes beplantten ze met houtgewas en bomen.
Dit voor houtopbrengsten, die we regelmatig in openbare verkopen van de halfheren zien voorkomen.
Elk weggetje werd toen aangeduid met 's Herenstrate, om maar aan te duiden dat de weg van de heren was voor eventuele tol, maar ook om aan te duiden dat alles wat aan de kant van de weg groeide of stond, van hun was.
Het ging zo ver dat uit de pachtcontracten blijkt, dat het de boer [pachter] verboden is uit de kanten te vlaggen. Hiermede wordt bedoeld dat de boer met behulp van een vlag of plagzeis geen humus of blad [grond] mag halen, want dan zouden mijnheer zijn bomen wat minder hard groeien!

Bevrijdingsboom.

Tweehonderdvijftig jaar later, augustus 1945, hoera we zijn bevrijd!! Het buurtschap Hageland heeft besloten dat dit heuglijke feit moet bekrachtigd worden met het planten van een bevrijdingsboom op het marktje van het Hageland. Precies op de plaats waar de clappeijboom in 1693 het loodje had moeten leggen.
't Zou gebeurd zijn op 15 augustus [capitulatie Japan]. Zelf weet ik nog dat de kinderen van het Hageland, waar ook de Laagstraat toebehoorde, de boom feestelijk hebben ingewijd.
De boom vol roosjes, met sierlijke linten rondom, vastgehouden door de kinderen, werd onder de klanken van het orgel van Jan van Toppe [Beuremans] op het marktje van het Hageland geplant. Hadden we hier te maken met een vervanger van de clappeijboom? Zou het een trekpleister worden, om in de luwte van de bladeren de warme zomeravonden buurtend door te brengen?
Jammer, de bevrijdingsboom was hetzelfde lot beschoren als zijn voorganger uit de zeventiende eeuw.

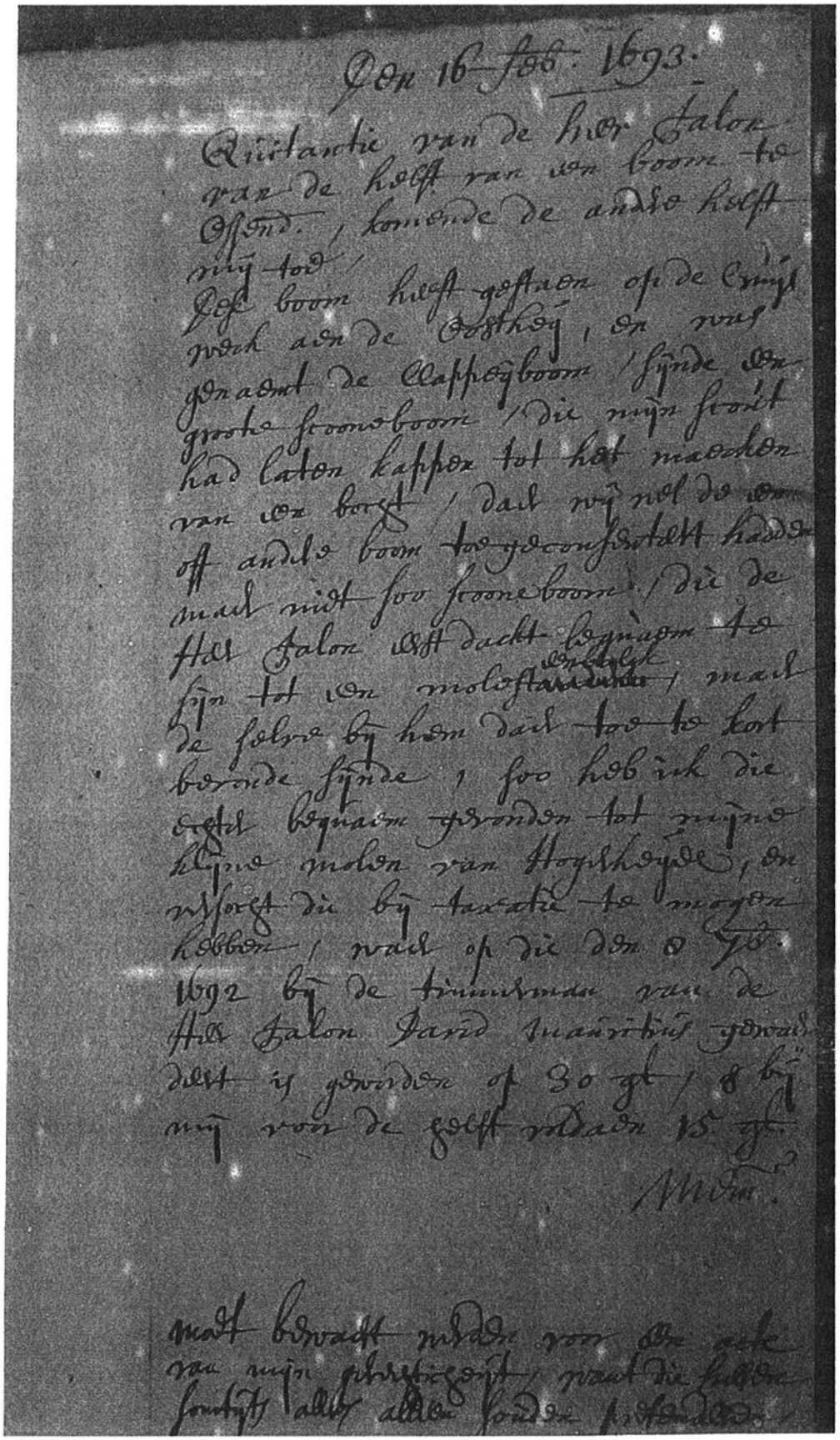

Den 16 feb. 1693.

Quitantie van de heer Jalon
van de helft van een boom te
Essend., komende de andere helft
mij toe/
Deze boom heeft gestaen op de Cruys
weck aen de Oosthey, en was
genaemt de Clappeyboom/ sijnde een
groote scooneboom/ die mijn scout
had laten kappen tot het maecken
van een bocht/ dat wij wel de een
off andere boom toe geconsenteert hadden
mach niet soo scooneboom/ die de
Heer Jalon eerst dacht bequaem te
sijn tot een molestaendelijk/ mach
de selve bij hem dach toe te kort
bevonde sijnde, soo heb ick die
echter bequaem gevonden tot mijne
klijne molen van Hogerheyde, en
versocht die bij taxatie te mogen
hebben/ wach op die den 8 Feb.
1692 bij de timmerman van de
Heer Jalon David Mauritius gewaer-
deert is geworden op 30 gl/ 8 bij
mij voor de helft voldaen 15 gl.

Mem.

moet bewacht werden voor een acte
van mijn gerechtigheyt/ want die sullen
soortijts alles alleen souden pretendeeren/

Kwitantie omtrent de Clappeijboom 1693.

Links:
Het orgel van Jan van Toppe op de vrachtwagen van mulder Constant Jansen wachtend op de plant van de bevrijdingsboom in 1945.
Bij de wachtenden o.a. boven Jan van Toppe, Marie van Keulen, Jet van Katjes, Foos van Rochussen, Louis van Stan Jansen.
Rechts:
± 1965 de bevrijdingsboom nog in volle glorie op 't marktje. Op de hoek het verbouwde pand waar Frans "Van Stoomen" Hugens zijn groentewinkeltje had. Op de achtergrond het huis van Louis en Nie de Klerk.

Begin jaren zeventig met de reconstructie van de weg moest hij ook het loodje leggen. De economie, de steeds breder wordende landbouwwerktuigen, er was geen plaats meer voor de boom.
Protesterende buurtbewoners hadden nog geprobeerd [misschien wel ludiek] een nieuwe boom te planten, maar helaas: "de nieuwe tijd" zou Wim Sonneveld zingen, het mocht niet baten, marktje weg, boom weg en tenslotte ook de buurtschap weg.

DE OOSTHEIJ 1670-1730

Deze periode had als nadeel dat de landbouw een neergaande lijn liet zien. De prijzen daalden, terwijl de kosten door hogere lonen en belastingen stegen.
In "Dickmaels voor quat" zagen we dat de boeren in de polder van Ossendrecht hun pachten niet konden opbrengen.
Op de zandgrond werd gepoogd een grotere productie te krijgen door de landbouw intensiever te bedrijven. Of dit ook gold voor de boertjes op de Oostheij betwijfel ik. De meeste bedrijfjes zullen met eigen familieleden aan de kost proberen te komen. Inwonende meiden en knechten die moeten toen geen kapitaal aan loon gekost hebben.
Geboren worden en doodgaan, twee zaken die onverbrekelijk zijn verbonden met het leven, ook op de Oostheij.
Of dit de zeventiende eeuwer emotioneel zo voelde als de mensen in de eenentwintigste eeuw? Hun strijd om het dagelijks bestaan was veel harder dan nu.
Droogteperiodes op de slechte heidegrond leidden gelijk tot misoogst. Het gevolg hiervan was dat er voor de volgende winterperiode soms geen voedsel genoeg was voor de meestal grote gezinnen.
De medische kennis stelde nog niet veel voor. Bij de dood van een van de ouders, dikwijls was het kraambed de oorzaak, ziet men snel weer een huwelijk van de overblijvende.
De kost moest verdiend worden om de vele kinderen hun verzorging te geven. Het gevolg hiervan was dat iemand soms drie keer weduwnaar werd en tot viermaal toe trouwde.
Werd er niet getrouwd dan werden de kinderen ondergebracht bij familie [meestal zusters], maar ook bij kennissen.
Er werd daarvoor mondkosten betaald, wat meestal al geregeld werd bij testament.
Mensen die echt oud werden ziet men op latere leeftijd inwonend bij de kinderen. Maar ook bij buren of kennissen werden ze "sleet gevoerd".
Hiermee werd bedoeld dat de erfgenamen geregeld hadden, dat familie of kennissen tegen een bepaald bedrag, de ouders of een van hen, verzorgden en eten gaven tot hun dood.
We laten uit een akte met enkele passages zien hoe boeren en de notaris dachten over dood en leven.
Op 10 februari 1676 hebben Adriaan Laureijs Jan Meeuwsen, landman en zijn echte huisvrouw Janneke Meeuws, wonende in de Laagstraat [nr. 4], notaris Adriaan van de Creke uit Bergen op Zoom bij zich geroepen. Adriaan ligt *sieck te bedde ,doch sijn verstandt immer en uitspraeke nogh wel maghtich is.*
Adriaan en Janneke *overdenckende de ongestadichteijd [onzekerheid] der menschenlevens weten niet sekerder te sijn dan de doot en niet onsekerder dan de uren des selver [wanneer] hebben daerom uijt insichte van dienende andere redenen hare daartoe willen disponeren* [beschikken] over hare tijdelijke achter te laten goederen door de zege Godts op deze aerde vercregen en die zij *nog zouden mogen vercrijgen als het sijnen goddelijcke wille ware en wanneer die bij den wille Godts uijt dit stoffelijck lichaam sullen geroepen worden in sijne goddelijcke barmherticheijt en de genade in haere doode lichaam tot eene christelijcke betaemlijcke begravenissen naar haere staet aenraeckende nu haere voorschreven tijdelijcke achter te laten goederen enz. enz.*

Verder dat *sij luijden testateren gehouden sijn ende blijven hunne vijf kinderen alle noch minderjarig die sij te samen staende hunne huwlijck hebben verweckt op te voeden alimiteren onderhouden ende van alle nootsaekelijkheden voorsien zo wel sieck als gesont en te laten leren en schrijven nae zijn off haere best vermogen soo lang totdat ijder der selver sal gekomen ten huwelijcke off andere geaprobeerden [volwassen] staat totte 28 jaren toe ten waere vroeger quamen te trouwen en de eerder uijt hare ouders kosten en drank begeerden. Ende ijdereen daartoe gekomen wesende sal den selve langslevende, aen den selve kinderen moeten geven en uitkeren voor vaders of 's moeders goet de somme van hondert daalders, dat is hondert en vijftig gulden maekende onder hare vijven sevenhondert en vijftig guldens enz. enz.*
Het kwam er dan op neer dat ieder van de vijf kinderen bij de dood van een van de ouders de andere ouder 150 gulden per kind moet uitbetalen, wanneer die huwt of meerderjarig wordt. Opvallend vind ik de eis dat de kinderen moeten leren lezen en schrijven in de zeventiende eeuw. Was dat misschien een algemene voorwaarde en kwam er in de praktijk niet veel van terecht?

KOUDE HEIDE

Op de hoeve moet Jan Adriaansen, die in 1706 overvallen was door de bende van ~~Jan~~ Kees de Schooier, vroeg gestorven zijn.
De zoon van Jan en Catharina Hendrickx, Adriaan, kan de naam Van de Moer gekregen hebben.
Deze Adriaan [Jan genoemd] zal in 1724 huwen met Maria van Welle. Zijn tweede huwelijk is in 1742 met Maria Wijnen.
Dit geslacht Van de Moer zal ± 150 jaar de hoeve "de Koude Heide" beboeren. We zullen nazaten van hen overal tegenkomen als landbouwer in de Zuid-Westhoek.
Twee dochters trouwen met de rijke boeren Jacobs uit de Oude en Nieuwe Hinkelenoord.
Rond 1800 hebben de Van de Moers twee boerderijen op de Zuidgeest van Woensdrecht, waar ze tot in de twintigste eeuw ook het beroep van molenaar uitoefenen.
Dit was op de plaats waar nu het vrachtbedrijf Huijbrechts gevestigd is aan de Oude Tol.
Corn. van de Moer is van hieruit burgemeester van Woensdrecht in de eerste helft van de negentiende eeuw. Rond 1880 boert nog een Van de Moer op de latere hoeve van de gebroeders Van de Bergh in de Laagstraat. Ook de molen van Berendrecht zal van 1820 tot 1980 door v.d. Moers bemalen worden.

MARIA CATHARINA VAN DE MOER VERMOORD

Op donderdag 23 september 1732 vindt Catharina van Bouwel, de vrouw van Joost Jansen, een geel gestreept rokje en een gebloemd voorschootje dat gescheurd was en nog enige kleertjes bij de Reeberg net ten oosten van de Koude Heide. Catharina van Bouwel en haar man boeren ten westen van de Putseweg richting Koude Heide.
Catharina gaat met de kleertjes naar buurvrouw Geertruy van Welle. Als haar man Pieter van Welle thuis komt, gaat deze met Geert de Beukelaar naar de Reeberg om op de plaats te zoeken waar zijn vrouw de kleertjes had gevonden.
Op zo'n 25 roeden [90 meter] vinden ze het lijkje van een kind waarin ze het anderhalf jaar oude dochtertje herkennen van Jan van de Moer en Maria van Welle van de hoeve "De Koude Heide".
Ze nemen het lijkje mee naar Jan van de Moer.
Deze geeft zonder emotie opdracht het kind maar te begraven en voegt er aan toe dat hij niet wist hoe het kind aan haar dood was gekomen.
Hij wist ook niet hoe zijn dochtertje nog maar anderhalf jaar oud zo ver [± 15 minuten] bij de Reeberg was geraakt.

Pieter en Geert vonden wel, zonder dat zij de oorzaak van de dood wisten, het een onbetamelijk gedrag van Jan van de Moer om zijn kind niet gerechtelijk te laten visiteren en het ongeïnspireerd zonder er zelf en zijn vrouw bij aanwezig te zijn, te laten begraven.
De twee hebben toen een kistje voor Maria gemaakt en overgedragen aan Jacob Antonissen, de openbare begraver, en die zou het begraven hebben zonder dat er iemand bij aanwezig was.
Een week of zes later moeten beide vinders toch vraagtekens gezet hebben bij de vreemde gang van zaken en zeggen in verwarring gebracht te zijn door de vreemde wijze van begraven.
Wat was het geval?
Jan van de Moer had de begraver Jacob Antonissen opdracht gegeven het kind te begraven buiten het gebied *deses landen* op het zogenaamde Ettenhovens [Hoevenen] kerkhof in Keyzers Brabant. Hiermede werd bedoeld Oostenrijks Brabant, het tegenwoordige België.
Ook verklaart op die 19e mei 1733 Antonissen dat er niemand bij aanwezig was toen hij het kindje begroef.
Ook Jan van de Moer en zijn vrouw Anneke van Welle worden gedagvaard vanwege foute verklaringen en het verzuimen van de nodige visitaties op het dode lichaampje.
Zij verklaren dat zij hun dochtertje die middag om twee uur de 22e september 1732 nog hadden zien spelen voor het huis op de Koude Heide en toen zij het misten met verschillende andere personen naar het meisje gezocht te hebben.
In augustus 1733 wordt een verzoek gedaan aan de bisschop van Antwerpen om het lijkje dat drie voet [90 cm] diep begraven was, op te graven.
Het lichaampje was bijna al geheel vergaan en de twee chirurgijns kunnen de doodsoorzaak niet meer vaststellen en *eindigh de zaak.*
"Onbetamelijk gedrag", werd er door Pieter en Geert gezegd over Jan van de Moer. Dat is dan ook wel het minste.
Toch moet men in het begin van de achttiende eeuw gemakkelijk omgegaan zijn met de dood van een kind. Bijna elk jaar werden er bij jonggehuwden kinderen geboren, waarvan er ook een aantal stierven.
De moeite die men had om soms de grote kinderschare te voeden, moet het aanvaarden van weer een dood kind gemakkelijker gemaakt hebben. Meestal werd een jaar later weer een nieuw lid aan het kroost toegevoegd. Nou was de reactie van Jan van de Moer wel buitengewoon extreem. Mogelijk zijn geloof en geld [kosten] de oorzaak geweest om het kind op de katholieke Belgische begraafplaats in het geheim te begraven.
Dat hij zelf het kind vermoord zou hebben denk ik niet, want dan zou hij het lijkje wel verstopt hebben. Mogelijk is het kind meegenomen, misbruikt en vermoord bij de Reeberg door een passant of zwerver, die er in het begin van de achttiende eeuw nogal wat rondliepen.
De vlakbij liggende Zandvlietse heide had ook geen te beste reputatie.

Uit een telling van personen in de periode 1725 tot 1735 blijkt, dat er buiten Adriaan van de Moer en zijn vrouw Maria van Welle met hun vijf kinderen, nog veertien knechts en zes meiden hadden gewerkt.
Dat is een gemiddelde van twee knechts en één meid die er altijd op de hoeve werkten.
Na 1735 zou Jan nog drie kinderen krijgen bij Maria van Welle.
Uit zijn tweede huwelijk met Maria Wijnen in 1742 zouden ook nog vier kinderen geboren worden op "de Koude Heide".
De zeven zonen zullen er voor zorgen dat de naam Van de Moer voor twee eeuwen een begrip is in de Zuidwesthoek.
Misschien is de naam Van de Moer hier op de "Coude Heijde" wel ontstaan, omdat in dit gebied vanaf de zestiende eeuw aan moernering is gedaan.

DE JANS[S]EN[S] VAN PUTTE 1650 NAAR DE OOSTHEIJ 1740.

We lezen een gedeelte uit een gerechtelijk stuk van november 1699.
Er is opgesloten enen Anthony Coppenoll op de bergse camere op s Heren gevangen poort alhier, die qualijck getracteerd ende gequest hebbende seeckeren landman woonende onder Putte met name Huijgh Willem Jansen [Hugo Jansen I]
Men heeft Coppenoll opgesloten, omdat Hugo Jansen na drie dagen nog niet aanspreekbaar was en men nog niet wist of de wonden dodelijk zouden zijn. Coppenoll was opgesloten in de Gevangenpoort en zijn bierhuis op de Vismarkt werd gesloten.
Getuigenverklaringen geven meer licht op wat er op de avond van 31 oktober 1699 rond negen uur heeft plaats gevonden.
Eerst enige informatie vooraf. Hugo Jansen was toen 50 jaar oud en gehuwd met Maria Gijsen Gijsbrechts. Zij hadden een zoon van 21 jaar en drie dochters tussen de 20 en 13 jaar.
Hij was boer te Putte en zat die zaterdagavond om negen uur flink te pimpelen op de Vismarkt in Bergen op Zoom.
De borrelbus reed toen nog niet. Op 31 oktober toen het heldonker was en dan nog te voet of te paard van Bergen naar Putte door bossen en heidevelden? Had hij wat afgeleverd of andere zaken gedaan? We zullen het niet weten.
Geertruijd Keijsers en haar man Claas Vetten, potmaker, allebei 24 jaar, verklaren dat ze die 31^{e} oktober rond negen uur over de Vismarkt liepen en een groot geraas hoorden. Gekomen bij het huis van brandewijnverkoper Thomas Coppenoll, waar de deur openstond, zagen zij dat Coppenoll een zeker persoon in boerenkleren op de vloer zittende tot driemaal toe met een degen heeft geslagen. Maar Koppenoll deed of hij van niets wist en zei tegen Hugo Jansen: "Man je bent gekwetst, je hebt een gat in je hoofd!" Claas Vetten zei dat hij gezien had dat Hugo door Coppenoll onder de voet werd gestoten voor de biervaten, waar hij op de grond bleef zitten, waarop Coppenoll naar buiten ging en riep: "Buren hier is een soldaat in burgerkleren en zoekt Coppenoll te bedriegen, maar Coppenoll is zo slecht niet". Toen hij terug naar binnen ging vroeg hij aan de landman of hij wilde betalen. Vetten had niet kunnen horen wat Hugo zei.
Gelijk begon Coppenoll met een geweer tot drie of vier keer te slaan, maar door de flikkering van de lamp zag hij dat het een degen of sabel was. Daarna liep Coppenoll weer naar de deur en riep: "Buren komt eens zien", waarop Jenneke Servaese en haar dochter in het huis kwamen en tegen Coppenoll zeiden: "Die man bloedt", waarop de brandewijnverkoper antwoordde: "Hij is tegen de vaten gevallen", maar Jenneke antwoordde: "O gij schelm, gij hebt het zelf gedaan met de houwer, ik heb het wel gezien".
Toen is de wacht [politie] binnengekomen en Coppenoll zei tegen de wacht: "Gij moet deze landman meenemen, hij is me vier gulden schuldig en wil niet betalen", waarop de landman zei: "Ik wil wel betalen". Dit was de getuigenis van de dochter van Jenneke Servaese, Jenneke. Zelf verklaart zij nog dat zij gezien had dat Coppenoll drie of vier slagen met een blote degen heeft gegeven en dat de landman zeer bloedde. Toen zij aan Coppenoll vroeg: "Buurman waarom roept gij zo en waarom bloedt hij zo", antwoordde deze: "Hij is tegen de krane gevallen". Jenneke antwoordde hierop: "Gij deed het zelf".
Een vijfde getuige, Jurien, verklaart zowat hetzelfde als de voorgaande getuigen, alleen bij hem had Coppenoll geroepen: "Hier is een boer in soldatenkleren", en hij had gehoord dat de landman niks had gezegd zo goed of kwaad, dan alleen dat hij wou betalen. Tenslotte laten we Hugo Willem Jansen, "soo heij seijde vijftigs jaeren te zijn", zelf aan het woord.
Hij verklaart des zaterdags 31 oktober geweest te zijn in een brandewijnhuis *staande op den hoek van den Vismarkt ende waer gedronken hebbende, beschonken is geworden, en van de hospes [waard] van de voorschreven huijse sonder aen hem enige en de minste reden zeer qualijck is getracteerd geworden met een houwer of kappertje en van de hospes drie houwen*

Verklaringen van Hugo Jansen en de drossaard van Bergen op Zoom omtrent het voorval in het bierhuis op de Vismarkt in 1699.

of gaten in het hoofd heeft gekregen en daardoor tegenwoordig zeer sieckelijk te bedde is leggende.
Geen best begin met onze stamvader. Was hij nou zo dronken, dat hij niet meer wist dat hij moest betalen? Coppenoll was in ieder geval beestachtig te keergegaan. De buren moesten hem ook niet, blijkt wel uit getuigenverklaringen. Mogelijk heeft Coppenoll gedacht: ik zal dat boertje uit Putte eens wat geld uit zijn zak kloppen. Voor vier gulden opzuipen in 1699 vind ik wel heel veel. Hugo Jansen IV zou me later vertellen dat hij bij Simmeke op het Blauw Hoefke [Platluis] rond 1900 één stuiver betaalde voor een pot bier.
We geven Hugo I het voordeel van de twijfel, want tachtig potten bier is wel heel veel, en pleiten daarom onschuldig.
Deze Hugo zou de stamvader worden van vele Jans[s]en[s] in Putte en Ossendrecht.

Genealogie Jans[s]en[s].
Wie waren de ouders van Hugo Jansen I en waar kwamen zij vandaan?
Dat is niet zo gemakkelijk te bewijzen.
Hoogstwaarschijnlijk waren Guilielmus Willemsen Jansen, geboren in 1631 te Zandvliet, en Anna Jansen de ouders van Hugo I. De vader van deze Guilielmus Willemsen zou Joannes Willem zijn, die in 1601 in Zandvliet geboren is.
Zeker weten we dat Hugo I trouwt met Maria Gijsen, ook wel Maaijken van Exaerden genoemd. Een zoon, Willem, en drie dochters, Anna, Catharina en Maria worden er geboren.
De nieuwe stamhouder Willem Huyge Willemsen Jansen wordt op 20 november 1678 te Putte gedoopt.
Op 14 februari 1715 trouwt Willem met Anna Taymans [Balten] uit Putte. Vijf kinderen worden er geboren, drie jongens en twee meisjes.
Het eerste kind, Cornelia, zal later trouwen met Willem Roevens, de molenaar op de Oostheij te Ossendrecht, die later naar de molen van Hoogerheide gaat.
Het tweede kind, Hugo Jansen II, geboren op 15 mei 1716, zal de eerste Jansen zijn die naar de Laagstraat in Ossendrecht komt.
Wanneer precies weten we niet, maar in 1742 trouwt hij met Pieternel Kerschot, de weduwe van Jan Geersen, en gaat wonen op 't hoeveke nr. 9, het Smoutsteken in de Laagstraat.
Rond 1670-1700 was dit hoefke in bezit van Pieter Kerschot, hoogstwaarschijnlijk de vader van Pieternel.
Een jaar later, in april 1743, wordt dochter Maria Willemse Jansen geboren. Mogelijk is er later nog een Antonis geboren, maar die moet dan snel gestorven zijn.
Armoe troef moet het geweest zijn, die vijftien jaar dat hij het boeltje samen met Pieternel beboerde.
Uit een inventarisatie bij de dood van Pieternel in 1757 blijkt dat het niet veel waard was.
Een hoefje omtrent 23 gemeten land, weide, bos en kanten door den Rendant van Staat [rentmeest, schatter] getaxeerd op *f* 820,--.
Drie koeien en twee kalveren, één varken en tien of elf stokken [schapen] *f* 68,--.
Alle geringe meubilair en andere goederen *f* 72,--.
De klederen, linnen en wollen tot het lijf van de opgever [Hugo II] *f* 12,--.
De klederen, linnen en wollen van de overledene zijn bij hare doodgenoten tot haar lijf gebruikt.
De contante penningen [kas] waren nihil, zodat de doodsschulden nog niet konden worden betaald.
Al het bouw- en melkgerief *f* 25,--.
Den haan met de hoenders *f* 1,16 stuiver.
Al het graan zo binnen of buiten met hooy, strooy, mest hout en enige turf *f* 51,04 stuiver.
Samen alles *f* 1.050,--

Heden den January 17c Negen en
Veertig. Compareerde etc. den Eersamen Jan Corne-
lisse voor de Eene helft, met Willem Jansen, en
Maria Jansen Broeder en Suster, byde voorde andere
of resterende helft, te samen wonende onder de
Heerlykheyt Ossendregt, Verkopers ter Eenre, ende
den Eersamen Pieter Adriaense mede opgesetene
aldaar; Coper ter andere Zyde: Ende verklaerden
de Comparanten wederzeyts verkogt ende gekogt
te hebben Een Hoefje, bestaende in Huysinge
Schuere etc. met omtrent 12 gemeten, soo Zaey
wey Bos, en heylanden, (waar onder begrepen zyn
twee parceeltjes weyde leggende druypende aen
of in den Nieuwen Ossendregtsen polder, genaemt
den Zuytpolder, groot ... Roeden) staande
ende gelegen onder de jurisdictie van Ossendregt,
en aldaar inde Leegstraat, in syne respve gemer-
ken, die ten dage vande Opdragt sullen werden
uytgedrukt; Eerstelyk is desen pant verkogt
op de volgende Condition, te weten dat het zelve
zal werden opgedragen, voor vry en onbelast, uyt
genomen S'Heeren Chyns, S'lands verpondingen
Schot, lot, en verdere gebuerelyke Lasten; het gen-
den Coper alle tot zynen lasten moet nemen
sonder korten, met en benevens de quote inde
Capitalen op de gemene Corporaas genegotieert,
sullende ook mede uyt de naer genoemde Coop-
penningen gequeten werden ten dage vande best

Willem en Maria Jansen verkopen de Pappot aan Pieter Adriaansen in 1749.

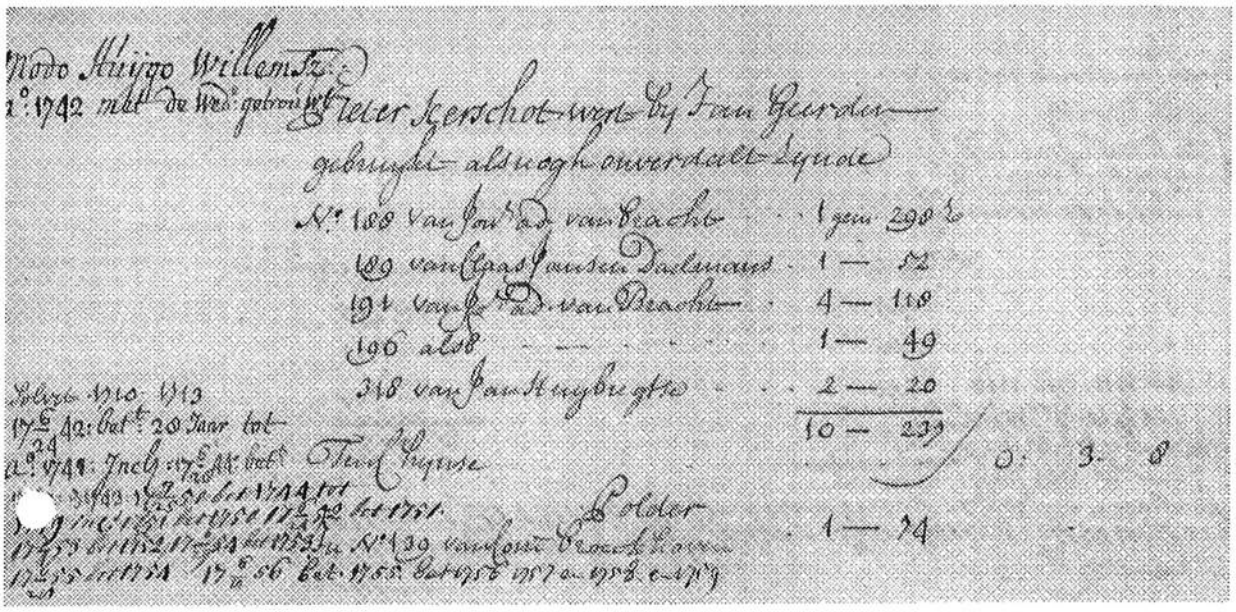

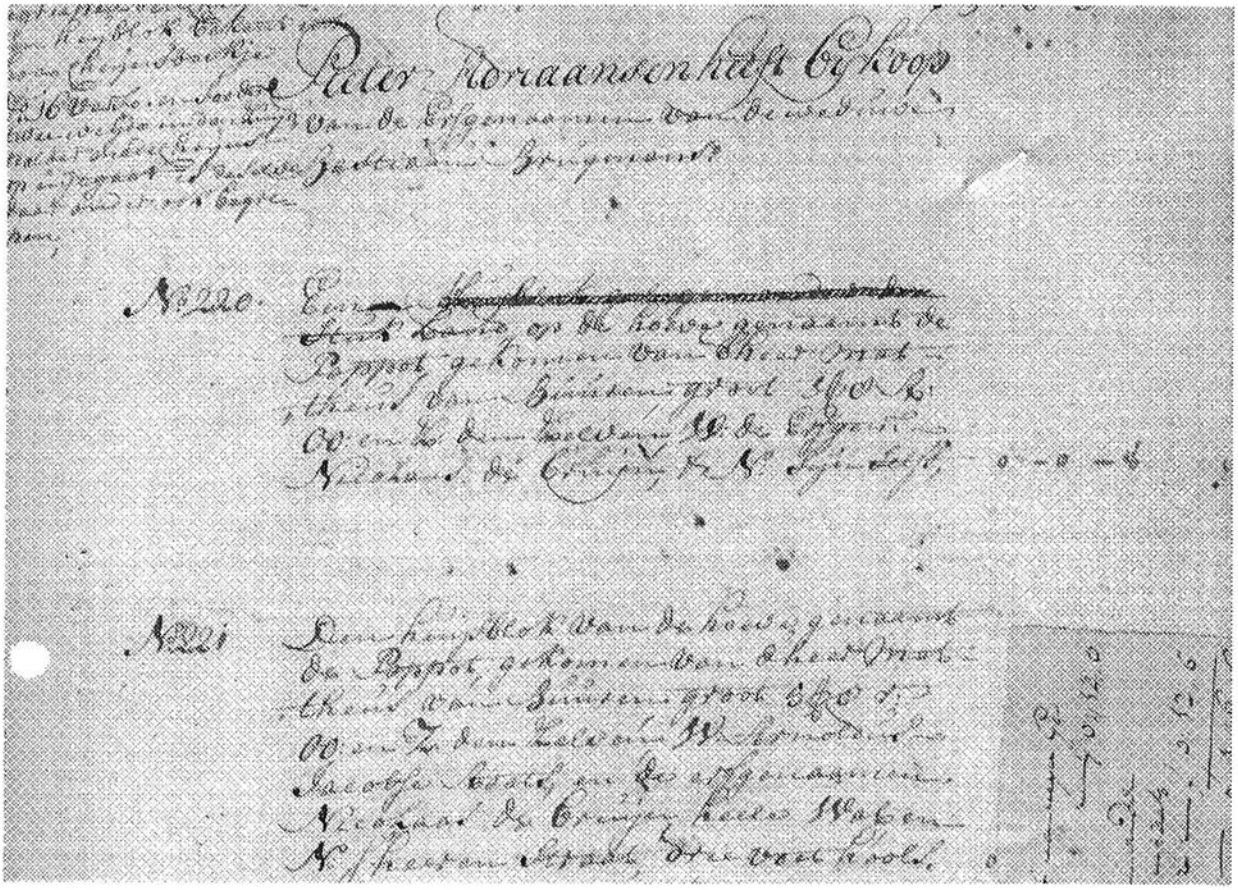

Gedeelten uit het cijnsboek van 1760 betreffende Hugo Jansen II en Pieter Adriaansen van de Pappot.

De schulden en lasten.
Bij het overlijden van Pieternel Kerschot kwamen de erfgenamen van Vrouwe Michorius een kapitaal van *f* 550,-- opeisen.
Hierop hadden ze nog tien jaren achterstallige interesten à *f* 22,-- is *f* 220,--. Dit samen met de *f* 550,-- is *f* 790,-- schuld.

Die afgetrokken van de *f* 1.050,-- schiet er nog *f* 280,-- over voor Hugo II met zijn dochter Maria.
In 1754 had Pieternel de notaris bij zich geroepen en liet alles wat ze bezat aan haar man Hugo II na, onder voorwaarde dat hij hun minderjarige dochter Maria zou opvoeden tot haar meerderjarigheid [toen 21 jaar] of tot ze zou huwen. Tevens zou hij haar vijftig gulden alimentatie uitbetalen.
Toch zou het 35 jaar later nog tot strubbelingen komen tussen Christianus Verschuren, de man van Hugo's dochter Maria, en zijn schoonvader Hugo Jansen.
Hugo II was hertrouwd, gaat het goed maken. In het testament uit 1790 komen echter alleen zijn zes kinderen uit zijn tweede huwelijk voor en niet Maria, zijn eerste dochter van Pieternel.
Haar man Christiaan Verschuren gaat in beroep tegen het testament van zijn schoonvader Hugo Jansen II.
Misschien niet mooi van Hugo, maar rechtskundig had hij niets fout gedaan. De alimentatieprocedure die we door de vele sterfgevallen en hertrouwen zien was in de zeventiende en achttiende eeuw gebruikelijk.
De notaris maakt nog de aantekening dat *de geringe boedel toen van weinig waarde zijnde, alsoo de goederen in opgemelde jaren bijna om niet wierden weggegeven, omdat er volstrekt geen geld onder de menschen was, en ieder braaf moest bikkelen om zijn huishouden te souteneren en aan de kost te geraken.*
Het moest geen te beste tijd geweest zijn op de Oostheij.
De notaris haalt nog aan, dat Christiaan nogal wat achterstallige pachtpenningen schuldig is aan Hugo. Maar daar had Hugo nooit om gevraagd en hij wist niet anders dan dat Christiaan en Hugo altijd goed met elkaar overweg gekund hadden.

Tweede huwelijk Hugo Jansen II met Maria Simons 1758.
Hugo, dan 42 jaar, laat er geen gras over groeien en trouwt op 30 april 1758 opnieuw en nu met de vijftien jaar jongere Marie Simons uit Putte. Bij zijn nieuwe jonge vrouw moet hij helemaal opgefleurd zijn. Er zouden tussen 1754 en 1773 nog zeven kinderen worden geboren.
Als in 1773 Cornelius, die spoedig sterft, wordt geboren is Hugo 57 jaar en Maria 42 jaar.
Maria, die uit Putte kwam, was hoogstwaarschijnlijk de dochter van Petrus Symons en Catharina Anthonissen, ouders die uit Capellen kwamen. Symons had één paard en had in 1749 te Putte 5,5 gemet koren en 3 gemet boekweit en 200 roeden haver ingezaaid.
We denken dat Maria familie geweest is van de Symons, die later uit Putte in de Boskille [Platluis] neerstrijken. Doopgetuigen bij de kinderen van Hugo en Maria, Petrus en Johannes, wijzen in die richting.
Zo druk Hugo in bed was geweest, was hij ook in zaken doen. Hij koopt, verkoopt percelen grond en hoefjes op de Oostheij.
Misschien ook wel omdat ze niet veel waard waren toen.
Als zijn zwager, molenaar Willem Roevens, naar Hoogerheide vertrekt, komen in 1769 de percelen van Roevens in zijn bezit.
Ook het boerderijtje van 16a op het eind van de Middelstraat ten zuiden van de molen, is in zijn bezit gekomen.

De boerderij nr. 5 die Hugo Jansen II in 1769 koopt. Na 1790 wordt hij hier opgevolgd door zijn zoon Pieter. In 1815 verkoopt de kinderloze Pieter Jansen de hoeve aan Corn. Koolen.

Drie jaar later in 1772 verkoopt hij verschillende percelen in de Boskille en Hageland aan Johannes Simons [misschien de broer van zijn vrouw]. De hoeve nr. 8, nu Petrus Koolen, koopt hij, evenals hoeve nr. 5 waar hij zelf op gaat boeren.

INVENTARIS HUGO JANSEN II 1790.
Na de dood van zijn vrouw laat Hugo in 1790 de inventaris opmaken ter verdeling voor zijn zes nog levende kinderen.
De weduwnaar Hugo is dan 74 jaar, maar heeft nog een ongetrouwde zoon en dochter thuis.
De vaste goederen waren:
Een hoeve nr. 5, bestaande uit huijsinge, schure en verder timmeringe met omtrent 42 gemeten soo zaailanden, weide, als boschen, heijde, gelegen in de Laagstraat, getaxeerd op *f* 2.000,--.
Losse goederen in de keuken:

Een rek met 3 tinnen schotels en 6 borden	1 gulden 16 stuivers
6 geleye [aardewerk] schotels en 6 dito borden	12 stuivers
1 tinnen schotel, 2 kannen, 3 blikken lampen, 10 vorken, 1 soutvat en 1 bierglas	1 gulden
1 hangel, koperen beddepan, 2 borden, 24 tinnen lepels en 3 kleine geleye schotels	1 gulden 16 stuivers
Een rek met 16 geleye schotels	13 stuivers
Een rekje met theegoet, koperen stoop, tinnen waterpot en dito bakje	2 gulden
Een stuk spek, vogelkooij, korfje, enig gaaren, hangijzer en pan, hangel, vuurlepel, tang, blaaspijp en ketting [dit waren attributen in den open haard]	3 gulden
Vijf hammen	7 gulden 10 stuivers
Een theeketel, ijzeren pot, twee tafels	7 gulden 10 stuivers
Een kast daarop 2 koperen ketels en een tinnen bierkan, koffiemolen, koperen koffieketels, flossen, trekpot en 6 borden	8 gulden
34 lakens, een kasschrijf, 3 servetten, 1 tafeldoek en 6 kussenzakken	18 gulden
Een kastje, kaarn, 2 zaaitonnen en 1 spinnewiel	5 gulden
Twee gordijnen, een valletje en een schoorsteenkleed, een pluimen bed. Hoofdpeuling, 2 kussens en 1 deken.	28 gulden

Op 't kamertje:

Twee pluimen bedden, 2 dito hoofdpeulings en 2 dekens	29 gulden
Een kastje, dito met hoofdpeuling en 3 dekens	5 gulden
De contante penningen [in kas] bedragen volgens opgaaf	*f* 361,-- en 8 stuivers
Alle de kleederen linnen en wollen tot het lijf van den opgeever behorende	12 gulden.

Op de moos:

Drie koperen ketels	10 gulden
Drie ijzeren potten, 2 aarde dito, 5 schotels en enige pollepels	3 gulden

In de kelder:

Drie aarden potten en enig boter en melk

In de stal:

Twee paarden zijnde een grijze merrie en een bruine tesamen	220 gulden
Een zwart bonte koej	34 gulden
Een ruggele [een koe met witte streep langs over de rug]	36 gulden
Een dito bonte	36 gulden
Een witte	35 gulden
Een zwartgrijze	38 gulden
Een rode vaars	28 gulden
Een zwarte dito met witte rug	15 gulden
Twee melkkalveren	10 gulden
Zes en vijftig schapen, 20 ooijen als hamelen op 5 gulden ieders	280 gulden
Twee verkens	20 gulden
Twee jonge dito	15 gulden
Een mishaak, 4 rieken, 1 greef, 2 emmers, 3 schoppen, vleesblok, bijl En baktrog, tonne, hackel, koebakken, en vlag seisien	6 gulden
Een haan en negen hoenders	3 gulden

Op de zolder:

Zesendertig viertel boekweit op 52 stuiver, ieder viertel 88 liter	93 gulden 12 stuivers
Een viertel bonen	3 gulden
Een meuken, drie zeven, negen zakken en een graanschepel	3 gulden

In de schuur:

Een deel hooy	2 gulden
13 viertel rogge op 3 gulden 6 stuivers	42 gulden 18 stuivers
25 viertelen haver en bonen op 2 gulden	50 gulden
Een deel hooy op de schelft en 't strooy in de schuur	50 gulden
Een graanmolen, 2 tobbe en den sneijbak	5 gulden

Op de werf:

Een stapeltje haver en bonen	40 gulden
Twee dito met rogge	150 gulden
Een deel oud strooy, mustert, erwtenstrooy, boonstaken en turf	25 gulden

In 't wagenhuis:

3 hoge en 3 lage karren, 2 ploegen, 1 slee, 2 eegten [eggen], swing- en hangknuppels [attributen voor het trekken van paarden] een kruiwagen en een slijpsteen	60 gulden
3 garelen, 3 zaalen, 3 lichten, 3 toomen en een paar ijzeren strengen	13 gulden
Vijf gemeten rogge te velde met mis in de stal	75 gulden
Alles tesamen	*f* 3.951,-- 15 stuivers

Bladzijde uit de inventaris van Hugo Jansen betreft de veestapel van de hoeve in 1790.

Lastige boedelschulden.

Secretaris Johan Bartholomeus Morin heeft beleend op deze hoeve.	*f* 1.100,--
Cornelis Moers en Hendrik de Wijs voor pachten	*f* 28,--
Aan rentmeester Eduward van Mattenburgh voor 2 jaren pacht te betalen met St. Maarten 1790 en 1791	*f* 33,--
Aan Willem van Herstraten voor geleverd bier	*f* 4,--
Aan Jan Baptist van Hertoen voor gemaakt en geleverd glaswerk	*f* 6,--
De meid Catharina Cloots komt voor 6 maanden huur na rato *f* 32,-- per jaar	*f* 16,--
De heer rentmeester Edward van Mattenburgh komt de helft toe van de tiende in de Laagstraat voor het jaar 1791	*f* 291,18 stuivers
de onkosten en legesgeld voor 't testament	*f* 18,--
totaal schulden	*f* 1.539,18 stuivers

Het batige saldo was *f* 3.951,15 - *f* 1.539,18 = *f* 2.420,7 stuivers

Bij de ondertekening zien we dat Hugo en zoon Jan niet konden schrijven. Willem, Pieter en Christiaan konden dat wel.
Adriaan en Cornelia waren nog niet meerderjarig, die hoefden nog niet te komen.

Hugo moet geen kleine boer geweest zijn in de Laagstraat met zijn 42 gemet in eigendom met nog enkele pachtpercelen. De 2 paarden, 7 melkkoeien, 2 kalveren, 56 schapen, 4 varkens, moeten voor de mest gezorgd hebben voor dit gemengde bedrijfje op de Oostheij.
Onder de verbouwde produkten zien we veel boekweit, maar ook bonen, haver en rogge dat vooral als veevoer gediend moet hebben.
Opvallend dat er maar één bierglas was, maar wel 24 linnen lakens. Mogelijk werden die zelf geweven en ook verkocht.
Later zullen we op hoeve nr. 8 met diefstal van linnen te maken krijgen.
De dienstmeid Catharina Cloots uit Stabroek, die 32 gulden per jaar verdiende, stond nog een half jaar achter met haar loon.
Later zou zij trouwen met de jongste zoon Adriaan Jansen en de stammoeder worden van de boerentak in de Laagstraat.

Waar kwamen de kinderen van Hugo II en Maria terecht?
Allen gingen ze boeren op de Oostheij.
-1 Willem geboren in 1759 trouwt met Barbara Brooymans in 1807 en gaat boeren op boerderij nr. 8 in de Laagstraat.
Barbara was de dochter van Arnoldus Brooymans en Cornelia Taymans. Barbara's grootouders waren Willem Brooymans en Barbara Jacobs, die rond 1720 de hoeve Calfven beboerden en later naar de Prins Karelpolder in Woensdrecht vertrokken.
-2 zoon Pieter Jansen trouwt met Adriana Vermeeren; ze kregen twee kinderen die spoedig stierven. Pieter gaat boeren op de hoeve van zijn vader Hugo II [nr. 5] in de Laagstraat.
-3 Joannes [Jan] trouwt in 1790 met Anna Catharina Dekkers en zij vestigen zich dan op een hoeveke ten zuiden van de molen [toen Moleneind], waar rond 1790 de eerste huizen zijn gebouwd.
De vijf zonen, van de acht kinderen, die Jan en Anna groot brengen, zullen aan de oorsprong liggen van drie stammen Jans[s]en[s] in Ossendrecht, nl. Jansen-Baak, Janssens-van Bienen, en Jansen-Meys. Deze families zijn lang op de Oostheij gebleven.
-4 zoon Christiaan Jansen is in 1804 gehuwd met Cornelia de Dooy. Zij komen terecht op hoeve nr. 9, de hoeve waar vader Hugo II op begonnen was.
Ze kregen een zoon Christianus die direkt sterft.
-5 zoon Adrianus [Adriaan] Jansen huwt op 1 mei 1803 met de dienstmeid van zijn ouders, Catharina Cloots uit Stabroek.

JANSEN

Joannes Willems 1601-1681 Zandvliet 7 kinderen waaronder:

Guilielmus Willemssen Jansen 1631- 1679 x Anna Jansen 3 kinderen w.o.:

Hugo I Willemsen Jansen ° ± 1650 x Maria Gijsen Gijsbrechts [Putte] 4 kinderen w.o.:

Guilielmus Huygen Willemsen Jansen 1678-1728 x Anna Taymans Balten 5 kinderen w.o.:

Hugo II Jansen ° 1716 x 1742 Pieternel Kerschot xx 1758 Maria Simons
1 kind Maria
6 kinderen w.o.:

Johannes ° 1763 x Anna C. Dekkers
8 kinderen w.o.:

en

Adriaan ° 1767 x Maria C. Cloots
9 kinderen w.o.:

Adrianus ° 1799 x Johanna C. Blommaerts
10 kinderen w.o.

Hugo III Jansen ° 1818 x Maria Anna Carpentier
steenbakker en molenaar
5 kinderen w.o.

Johannes B. x Anna Fraters
°1824

6 kinderen w.o.
~Antonius ° 1871
x Catharina Hendrickx
Dit is Toon van Bienen
5 kinderen kreeg dit paar

Petrus J. ° 1829 x Johanna Cath. Baek

13 kinderen w.o.
~Joseph Jansen [Jefke Baek]
veekoopman
x Anna C. Dekkers
10 kinderen kreeg dit paar

~Jacobus ° 1883
x Maria Louisa Meijs
Dit is Sjaak Jansen-Meijs
5 kinderen kreeg dit paar

~Maria de moeder van Janus Baek
was een dochter van Petrus Joh.Jansen

Antoon ° 1850 x Cath. Koolen
steenbakker en molenaar

9 kinderen w.o.
~Constant ° 1895 x Cornelia Verest
molenaar en boer
Het Geleg

~Ludovicus Louis
x Josepha M. Adriaenssens
Molenaar Burg.Voetenstr.

~Gustavus
x Elisa Adriaenssens
Kerkstraat

Jacobus ° 1852 x Isabella Koolen
boer

13 kinderen w.o.
~Hugo IV ° 1881 x Johanna vd Bogaert
Laagstraat

~Toon ° 1884 x Maria Cleeren
[Putseweg]

~Petrus x Clemat. Vercammen
xx Cornelia vd Bergh
Puts Molentje

~Willem x M.Josephina Reijnders
Het Geleg

Hij gaat ook in de Laagstraat boeren naast zijn broer Piet op hoeve nr. 4 [nu Hugo Jansen Vb], die hij in 1805 koopt van P.J. Kuypers.
Adriaan en Catharina krijgen negen kinderen, waarbij de stamhouders van de tegenwoordige boeren Jansen op de Oostheij.
-6 Cornelia trouwt in 1798 met Johannes Verhulst. Johannes was een zoon van Pieter Verhulst, die boerde op de hoeve "Het Groene Woud", waar de boerderij nr 12 aan het Puts Molentje mee bedoeld wordt.
Zij krijgen een zoon Hugo en een dochter Cornelia.
Maria, de halfzuster van bovengenoemde kinderen, uit het huwelijk van Hugo met Petronella Kerschot, die gehuwd was met Christiaan Verschuren, zou vijf kinderen krijgen, waarbij we zien dat de oudste dochter Anna trouwt met een Petrus Johannes Jansen uit de tak van Jan Jansen. En de vier zonen van de zes kinderen zetten weer een nieuwe tak Jansen op in Ossendrecht.
We laten de familie Jansen zitten tot na 1800 en richten ons op een voorval dat Hugo I en zijn vrouw Pieternel, maar ook de Adriaanssens, Vennes en de Van de Moers, die toen al op de Oostheij woonden, zullen meemaken.

DE TERECHTSTELLING VAN JAN SCHOETERS OP DE GALGENBERG 1755.
In de week voor Ossendrechtse kermis, die toen op 22 september was in het jaar 1754, waren Barbara van Campen, de vrouw van Adam Schouten en de dienstmeid Maria Oerlemans aan het melken op hun pachthoeve in de Laagstraat. Waarschijnlijk was dit hoeve nr. 6 die toen van Nicolaas de Bruin was. De Bruin had meer bezittingen buiten zijn hoeve op Calfven [nu den Bogaard], waar hij zelf woonde.
Het liep tegen de avond toen een meisje in de stal kwam gelopen. Zij vertelde dat ze uit Zeeland kwam en een dag daarvoor al vertrokken was en in Bergen op Zoom had geslapen. Ze was op zoek, zo vertelde zij, naar een plaats op een boerderij, waar zij zou kunnen werken als dienstmeid. Dat had ze ook in Zeeland gedaan, maar daar zou ze zijn bezwangerd door iemand, die nadien vertrokken was naar Oost-Indië in dienst van de V.O.C.
Het meisje zag er goed uit en had mooie kleren aan. Een bruine mantel, een gestreepte hemdrok, een mooie voorschoot, nog een bovenrok en twee onderrokken. Daarbij een bruine muts gevoerd met blauw katoen en een groen lint. Over haar jas een witte neusdoek met paarse bloemetjes. Aan haar voeten had ze platte schoenen met leren nistels en gespen, en gele kousen.
Tenslotte droeg ze een hengselkorfje met zwarte wissen doorvlochten.
Men wist dit later zo goed te vertellen, omdat ze die nacht had mogen blijven slapen in de stal van Adam en Barbara Schouten. En die hadden natuurlijk goed gekeken wat voor vlees ze in de kuip hadden.
Maria, zo noemde ze zich, wou de andere ochtend vroeg vertrekken, want op de Oostheij zat niemand te wachten op een dienstmeid die moest bevallen.
Vanweg het slechte weer die ochtend was ze nog steeds op de hoeve in de Laagstraat, toen ene Jan Schoeters uit Putte op het erf verscheen. Die kwam wel meer bij boeren op de Oostheij en probeerde een paar centen te verdienen met wat te kopen of verkopen. Als er een reukje aan een handeltje zat schrok Jan er niet voor terug.
Zo in gesprek komend met het meisje en aanhorend wat ze zocht, vertelde hij iemand te kennen in Putte die nog een dienstmeid zocht. Het was bij Machiel Gijzen en hij zou met haar wel meegaan om haar het huis aan te wijzen.
Na gegeten te hebben vertrokken ze samen naar Putte. De dienstmeid van Van der Linde, aan de weg naar Putte, had ze nog zien lopen en Jan droeg het hengselkorfje.
Bijna elke dag kwam Schoeters op de Oostheij om te kijken of er wat te verdienen viel. Barbara van Campen, toch wel nieuwsgierig hoe het met Maria was afgelopen, vroeg Jan of ze goed terecht gekomen was. Die vertelde Barbara, dat ze in de Putsestraat waren

aangekomen en toen ze voor het grote huis van Machiel Gijzen stonden, en hij haar zeide dat dat het huis was waar ze kon gaan dienen, het meisje antwoordde: "*Dit is me te groot en sou me niet dienen*".
Barbara van haar kant vond dit wel gek, want Maria had gezegd dat ze ten koste van alles werk en onderdak zocht om te kunnen bevallen. Jan Schoeters vertelde nog dat hij haar had achtergelaten bij het huis van Jan Vonck of Peter Withaegs en omdat ze zichtbaar zwanger was en daarom niet veel kans had in Putte, had hij haar nog de weg naar Kalmthout gewezen.

VRESELIJKE VONDST.
Het is de tijd in het midden van de achttiende eeuw dat er nog wolven in de Brabantse en Kempische bossen zaten. Doordat die het vee van de armetierige boertjes doodden, werden er flinke premies uitgeloofd voor het vangen of doden van deze dieren. Er waren nogal wat premiejagers die een wolf probeerden neer te leggen.
Op donderdag, na Ossendrechtse kermis, gaan Jan Thijsen uit Putte en Kees Verheijen uit Stabroek hun geluk beproeven op de Putse hei. Een dag of drie voordien had Jan de Postbaan al afgelopen en in de duinen daar beginnend had hij een bloedvlek gezien, waar vingers van een mens aan geweest waren.
Misschien had er een klem of strop gestaan waar een stroper mee bezig geweest was en lag de wolf nog in de buurt. Zijn nieuwsgierigheid was in ieder geval gewekt.
Toen zij op de scheiding van Putte en Kalmthout kwamen, in het gebied van de papenkelder duinen, zagen zij een gedeelte van een mensenlichaam, dat op de rug lag en waarvan het hoofd weg was, naar het scheen gedeeltelijk door de wolven opgegeten. Toch konden ze nog herkennen dat het van een vrouw was.
Dertig roeden [100 meter] verder was het graf waar de wolven het lichaam hadden uitgesleept. Oud was het lijk nog niet. Wat kleren betrof vonden ze alleen een kousenband. Ook zagen ze bij het graf nog een spoor van grote klompen en platte schoenen, die vanuit Putte waren gekomen.
Aan wolvenjacht werd door beiden niet meer gedacht en ze gingen zo snel mogelijk naar Putte om het te melden. In een zo'n kleine gemeenschap van 150 personen moet het als een lopend vuurtje zijn rondgegaan en vele Puttenaren waren naar de duinen gelopen om te zien wat de premiejagers hadden verteld.
Laat in de avond, het liep al tegen negen uur, gingen de schepenen Jan Fonck, J. Anthonissen en Cornelis van der Linden met een lantaarn naar de plaats hun aangewezen door de premiejagers en constateerden wat hun al verteld is. De restanten van het lijk werden terug in een graf gedaan.
Moeilijk voor het gerecht van Putte, niemand kende het meisje en er werd ook niemand vermist in de omliggende dorpen. Ga er maar eens aan staan.
Maar al is de misdaad nog zo snel, de waarheid achterhaalt hem wel.
Zo ook in dit geval.

JAN SCHOETERS MAAKT FOUTEN.
Jan, een crimineel, nooit een cent op zak, wordt ineens royaal. De kleren en het geld dat het meisje bij zich had, zouden hem de das [strop] omdoen.
Rond 25 september komt hij bij Anna de Hert in Putte waar ook Joanna Denisse, de vrouw van Martin de Greff van het Hageland uit Ossendrecht aanwezig is. Hij koopt van Anna een el stof en betaalt met een zilveren Zeeuwse rijksdaalder. Anna zegt: "*das mooy gelt, sulck siet men hier niet, das goet voor de coopluyden in Hollant*". Als Jan vertrokken is zegt Joanna Denisse: "Hij moet er weer ergens een buit gemaakt hebben", de slechte reputatie van Jan bedoelend.
Bij Aart van Putte is Jan nog onvoorzichtiger. Hier probeert hij een koe te kopen voor 36 gulden. Opschepperig zegt hij nog: *"Ik zal het gelt daarnevens leggen"* [contant].
Hij wilde misschien van het zilveren geld af, dat hij normaal nooit had, want hij was zo arm als een luis.

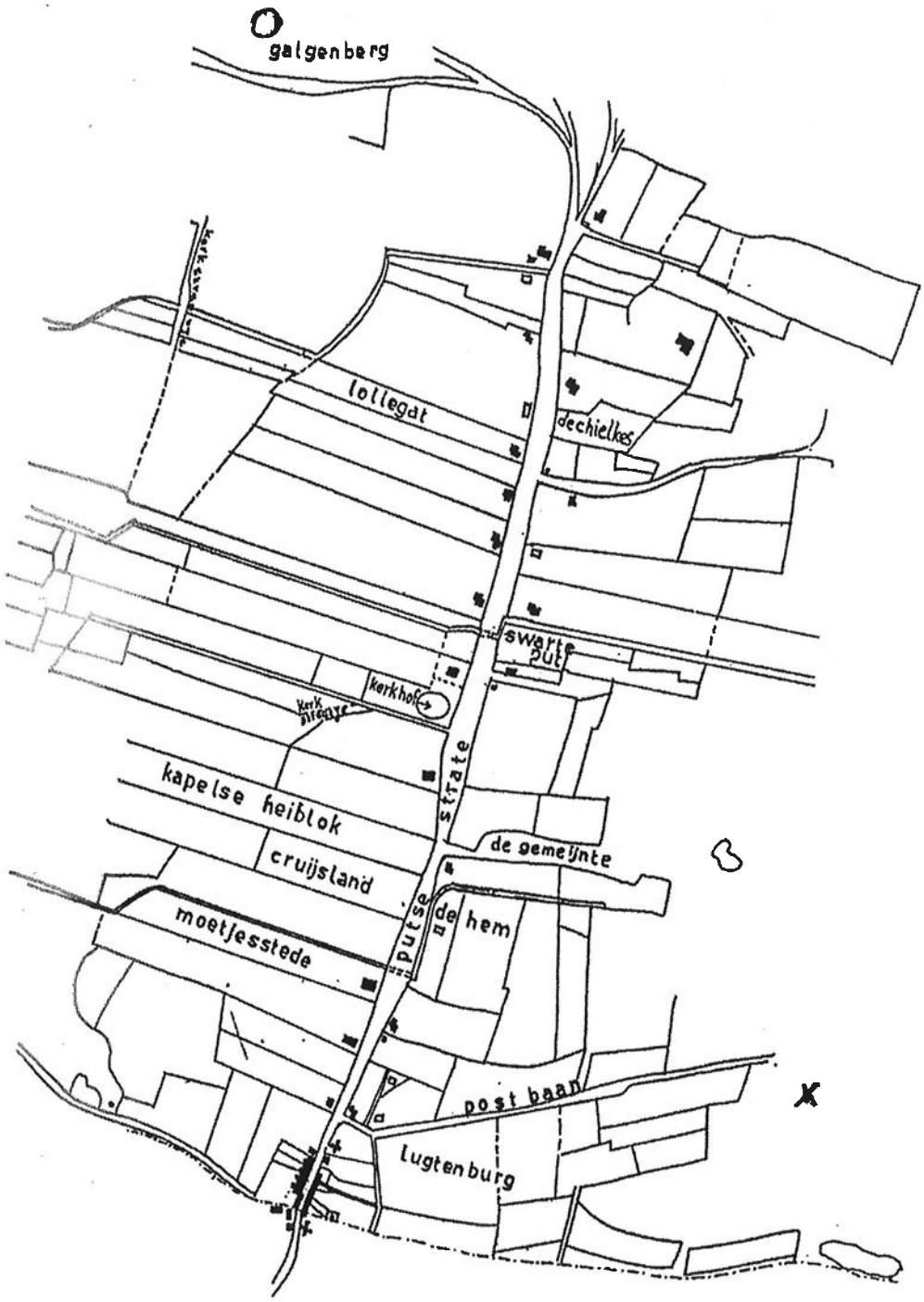

Schetskaart van Putte ca. 1750. x: de moordplaats in de Papenkelderduinen.

Arrestatie van het gezin Schoeters.
Nadat al deze verklaringen voor de schepenbank zijn afgelegd worden Jan en zijn vrouw met de twee jongste kinderen opgesloten in de Gevangenpoort te Bergen op Zoom.
Een paar dagen later worden alle schamele goederen van de familie Schoeters in beslag genomen. Aan Barbara van Campen, Adam Schouten en de dienstmeid Maria uit de

Laagstraat, waar het meisje had overnacht, werden platte schoenen getoond die bij Schoeters thuis waren aangetroffen. Zij verklaren dat de schoenen veel leken op de platte schoenen die het meisje aanhad.
Het gerecht licht verder de doopceel van Jan Schoeters. Jan was afkomstig van Hemiksem of Aartselaar en was van 1717. Hij huwde te Aartselaar met Barbara Keersmaeckers in 1738. Ze kregen vijf kinderen waarvan er tijdens het proces nog drie leefden.
Ze woonden nog maar vier jaar in Putte. Het gerecht vroeg in 1754 in Hemiksem om informatie over Schoeters. Het bleek dat hij daar in 1748 ter dood veroordeeld was voor het stelen van beesten, maar vlak voor de terechtstelling kreeg hij gratie en werd uitgewezen.
Waar kwam het meisje vandaan?
Iedereen in de Zuidwesthoek had natuurlijk al gehoord van het vinden van het lijk van een meisje in de duinen bij Putte.
Buiten de boeren in de Laagstraat leggen anderen, die het meisje gezien hadden, verklaringen af. Zoals Johanna van der Heyden, de weduwe van Jan van Mechelen, en Lucie Somers uit Huybergen. Op dinsdag was daar een vrouwspersoon geweest die om eten vroeg en zij droeg ook een korfje. Toen ze eten kreeg begon ze te schreien en vertelde dat ze zwanger was van de schaapwachter van de hoeve waar ze gewerkt had te Wemeldinge. Omdat de schaapherder niet voor haar wilde zorgen was ze weggelopen en was nog veertien dagen naar haar nicht in Kruiningen gegaan. Omdat ze in Huybergen niet wist waar ze mocht slapen kreeg ze die nacht onderdak bij de dochter van de weduwe Van Mechelen, Adriana, die gehuwd was met Judocus van de Sande, die een herberg uitbaatte.
Uit verklaringen, die de vrouwen aflegden, bleek weer dat ze mooie en dure kleren bij zich had. In een zak zaten chique kleren met bandjes gestikt met de letters C.V.M. Daarbij kindsdoeken, vier ponden Vlaams en zilveren rijksdaalders om de kraamkosten te betalen. Ook hadden ze nog zilveren hoofdijzers gezien. Ze vertelde ook dat wanneer zij zou bevallen er iemand zou komen die haar nog meer geld zou bezorgen. Ze had haar moeder nooit gekend en haar vader was overleden toen ze zeven jaar was. Op haar vraag of er misschien een plek was in Huybergen om te bevallen, werd geantwoord dat die er niet was en dat ze het maar eens moest proberen bij de protestantse schoolmeester in Woensdrecht.
De vrouwen uit Huybergen herkenden de schoenen en kousebanden als zijnde van het meisje dat overnacht had.
Tussendoor wist Adriana van Mechelen nog te vertellen dat in 1750, toen haar eerste man, de brouwer Jan Dam, nog leefde, hem een draaiende slijpsteen werd aangeboden door Jan Schoeters voor vier schellingen. Maar Adriana vertrouwde het niet en zei tegen haar man: "hij kan hem wel gestolen hebben". Waarop Schoeters zei: *"Ick hebbe twee glazen bier gehad, hou* die er maar af"en vertrok. Ze hebben hem nooit meer gezien. Later bleek de steen gestolen in Putte.

Verhoren Jan Schoeters:
Drie maanden later, in januari 1755, wordt een eerste verhoor afgenomen door de drossaard Stuerman [markies] en de schepenen Van Linden en Anthonissen uit Putte. Hieruit blijkt, dat Schoeters in Aartselaar en omgeving aan de kost is gekomen door bij boeren te werken, bezems te binden en door vagebonden [dieven].
Uit verhoor blijkt, dat hij bij de veediefstal twee vette beesten had gestolen in Bogerweert in Vlaanderen en ze verkocht had aan een beenhouwer in Kontich. Op de vraag of Jan hiervoor tot de galg veroordeeld was antwoordde hij, dat deze straf was omgezet in brandmerken en eeuwig verbannen uit Oostenrijks Brabant [België].

Hij ontkent dat hij in 1749 een vet rood vaarskalf had gestolen in Oosterweel en verkocht had voor acht gulden aan Cornelis van de Poel, smid te Ossendrecht. Op vragen over andere veediefstallen en de slijpsteen blijft hij ontkennen.
Hoe de zak thee bij hem in de grond gekomen was wist hij niet. Hij had hem niet gehaald uit de kist bij Peter Cleeren, maar gekocht in Antwerpen om wat te verdienen.
Deze vragen waren allemaal een aanloopje naar de moordzaak.
Hij kon natuurlijk niet ontkennen dat hij het meisje had meegenomen bij Adam Schouten in de Laagstraat. Over de kleding en de schoenen die zijn dochter droeg zegt hij die gekocht te hebben in Antwerpen. Aan de Zeeuwse rijksdaalders zou hij gekomen zijn door hooiverkoop aan de Brabantse commiezen.
Was hij dan niet met een schop in de hei geweest omtrent Ossendrechtse kermis? Dat was om heideplaggen te steken.
Op de vraag of hij ook naar de duinen was wezen kijken, na de vondst van het lijk zoals de meeste Puttenaren: "Nee hij had geen tijd, want hij was aan het hooien".
Jan blijft ontkennen. Er blijft de drossaard niets anders over dan zijn vrouw Barbara Keersmakers te gaan verhoren.
Maar ook hier vangt men voorlopig bot. Barbara weet steeds van niets. Ze had wel gehoord dat er een meisje was vermoord in de duinen, maar had geen verband gezien met het meisje dat haar man uit de Laagstraat had meegebracht naar Putte.
Ze bleef haar man dekken met haar ontkenningen.
Veertien dagen later wordt er weer een onderzoek op het erf bij Schoeters gedaan en er wordt een linnen zak met thee opgegraven met ruim een meuken [20 liter] thee.
Op 27 januari wordt het paar opnieuw ondervraagd. Een bekentenis hebben deze verhoren ook weer niet opgeleverd, maar de verdenkingen werden sterker: eens zouden ze door de mand vallen.

De herkomst van het meisje.
Om het onderzoek te vergemakkelijken, werden de kleren die het meisje gedragen had in vele plaatsen in Zeeland getoond. Op 4 maart 1755 herkennen Neeltje Markussen Spruijt, huisvrouw van Dirk Comee, en haar dochter Martina en ook schoenmaker Adriaan Paulissen Schouwenaar uit Wemeldinge de kleren.
De rode baaien rok en de krippenhoed met lint zijn van haar nicht Anthoonientje Cornelisse, geboren te Kloetinge en van de armen groot gebracht.
Ook de kleurige kousenbanden werden herkend. Die had ze al toen ze begin 1754 bij Marinus Goose in Wemeldinge diende.
De schoenmaker zegt dat hij de platte schoenen heeft gemaakt en kort voor de tarwe oogst naar haar heeft gebracht en gepast
Het blijkt ook dat ze in 1754 vierentwintig jaar oud was.

De pijnbank zal bekentenissen afdwingen.
Drossaard Stuerman besluit, vanwege de reeds gedane bevindingen, over te gaan tot de scherpe examinatie [pijnbank].
Op Goede Vrijdag 28 maart 1755 worden beide verdachten aan de beul overgeleverd. Het is Johan Heinrich Kleine, een Duitser, die het varkentje zal wassen in de Gevangenpoort te Bergen op Zoom. Van Barbara komt geen bekentenis over haar lippen. Jan daarentegen schijt in zijn broek bij het zien van de martelwerktuigen en geeft alles vlot toe.
Over de moord vertelde Jan, dat toen ze in de Papenkelderduinen aankwamen, hij het meisje om het geld had gevraagd en omdat zij dat weigerde had hij haar op de grond gegooid, haar bovenkleren uitgetrokken en met een groot mes haar hoofd nagenoeg van haar romp afgesneden. Hij liet het lichaam liggen, pakte de kleren, haalde het geld uit de baaien rok en

ging met het geld en de kleren naar huis. Thuis vertelde hij alles gevonden te hebben in de Ossendrechtse heide. Later is hij met een schop teruggegaan om het lijk te begraven. Met het geld had hij de schuld aan schoolmeester Poelman betaald. Ook zijn vrouw kreeg een deel van het geld voor het huishouden. Barbara had de kleren vermaakt voor haar dochter.
Vrijwillig herhaalde Jan Schoeters zijn bekentenis in de open lucht, vrij van banden [martelwerktuigen]. Een week later op 5 april werd Barbara nog eens aan de tand gevoeld. Barbara is keihard en blijft zeggen van alles niets te weten. Ze wist wel dat haar man met de schop naar de hei was gegaan, maar dat was om een sloot af te dammen om vis te vangen. Ondanks dat er weer met de pijnbank gedreigd wordt blijft ze zeggen van niets te weten. Toch zal de rechtsgeleerde Van Bommel zeggen, dat er voldoende bewijs is om haar medeplichtig te verklaren.
Het vonnis voor Barbara Keersmakers is: het aanschouwen van de executie van haar man op de Galgenberg en daarna door de beul met de koorden worden gegeseld en voorgoed worden verbannen uit het Markiezaat.
Dit moet teveel geweest zijn voor Barbara. Een paar dagen voor de executie van haar man, op 15 april, verhangt zij zich in de Gevangenpoort. Het toekomstbeeld van de terechtstelling van haar man en de geseling moet haar afgeschrikt hebben.

De doodstraf voor Jan Schoeters.
18 april 1755: voorjaar voor de boeren op de Oost- en Koude Heide. Ploegen, zaaien moet er gebeuren om aan de kost te blijven. De Clappeijboom is dan wel weg op de Oostheij, maar in de boerenherbergen zoals bij Elsevier in de Pannehoef aan de weg naar Putte, moet het het gesprek van de dag geweest zijn. Iedereen had Jan Schoeters gekend, de sjacheraar met zijn dikwijls louche handel. Of ze in Jan een moordenaar gezien hadden?
Maar zeker de zilveren Zeeuwse rijksdaalders moeten Jan het hoofd op hol gebracht hebben. De paarden bleven op stal die dag, het gereedschap in de schuur. Er werd een dag blauw gemaakt. Het zal druk geweest zijn op de zanderige paden en dreven van de Oostheij richting Galgenberg.
Maar ook van alle omliggende plaatsen zoals Woensdrecht, Huybergen, Zandvliet, Berendrecht en Putte waren de mensen samengestroomd om het schouwspel te zien.
Het gebeurde niet zo dikwijls meer, een terechtstelling op de Galgenberg.
Op woensdagmiddag 16 april werd Jan Schoeters de dood aangezegd.
Donderdags werd het lijk van zijn vrouw Barbara met een kar naar de Galgenberg gereden en in een kuil gelegd. Vier man moesten dag en nacht het lijk van Barbara bewaken.
De spullen die nodig zijn voor de terechtstelling van Schoeters, het rad en het kruis, worden door vier mannen met twee paarden en karren in Ossendrecht en Putte opgehaald.
Deze martelwerktuigen worden 's nachts bewaakt door vijf aangewezen personen op de executieplaats.
In Bergen op Zoom werd donderdagavond nog een gebedsdienst gehouden door de dominee. Heel de executie zou een afschrikwekkende voorstelling moeten worden voor al diegenen die in het Zuidkwartier iets fout van plan waren.
Schoeters werd vrijdagmorgen uit zijn cel gehaald in de Gevangenpoort in Bergen op Zoom en geketend op een kar gezet, die hem naar de Galgenberg in Putte zal voeren. Een officier en 25 manschappen uit Bergen op Zoom begeleiden het transport. Op de executieplaats staan vijf gewapende weerbare mannen uit Putte.
Of de achttiende eeuwer, ondanks wat de man gedaan had, zo'n schouwspel prachtig vond en met plezier aanzag, zou ik niet kunnen zeggen.
Armoede, vechten om het bestaan en de vele sterfgevallen in de familie: er was natuurlijk geen tijd om week en emotioneel te zijn.

De Galgenberg anno 2006 door de dichte begroeiing is het niet mogelijk de hoogte en omvang van de berg goed in beeld te brengen.

Het voorlezen en het uitvoeren van het vonnis moet toch ook deze boerenmensen hun hoofd hebben doen afwenden. Want het was niet mis wat ze moesten horen en zien bij de terechtstelling van Jan Schoeters.
Vonnis:
In naam van de heer Markies van Bergen op Zoom verbuert te hebben zijn lijff en goet voor de alle begaen hebbende dieverijen en de geperpetreede seer horribele moort, ende gebragt is ter plaetse waer men gewoon is crimineel regt te doen, en ter afschrikking ende exempel van anderen, door den meester van de scherpen sweerde op een hauten kruijs gelegt ende gebonden zijnde eerst de rechterhand worde afgekapt, en met denselve in het aengesigt worden geslagen. Voorts van onderen op leventig worde geradbraeckt, vervolgens het hoofft met deselve mes waer mede hij het vrouwspersoon vermoort heeft afgesneden, alsdan zijn hoofft afgekapt, de handt met het hoofft op twee pinnen met het mesch daartussen hangende geset, en eindelijk zijn lichaam alsoo op een rad tentoongesteld te worden en te blijven tot dat het selve door de lucht off te ondersints zal zijn verteert. Confisceeren alle sijne goederen ten behoeve van onze genadigen heer en Markies van Bergen en condemneren den gevange in de costen van deesen process, mitsgaders in de kosten en missen van de justitie. 18 april 1755.

Naschrift.
De zelfmoord van Barbara Scheermaekers had van hun drie kinderen wezen gemaakt. De jongste was nog maar anderhalf jaar. Hebben zij de schande hen door hun ouders aangedaan kunnen dragen in het verder verloop van hun leven?
Het vermoorde meisje Anthonientje Cornelisse was hoogstwaarschijnlijk niet bezwangerd door een schaapherder of VOC-vrijwilliger, maar door een rijke protestantse boer, die zondags in de kerk misschien wel in de herenbank zijn gezicht niet wilde verliezen en het dienstmeisje met wat zilverlingen richting Brabant stuurde om ergens ver weg van Wemeldinge te bevallen.
Het lijkt wel een kerstverhaal. Ze klopt aan bij een herberg in Huybergen, maar helaas geen plaats in die katholieke streek. Men kan zich hier geen schandaal veroorloven. En ze had nog wel de katholieke naam Maria opgegeven, hopend dat ze dan toch een kans zou maken om te mogen bevallen.
Zoekend langs zandwegen kwam ze in de Laagstraat, maar ook daar was geen plaats voor deze "foute" Maria. Ze zeulde met Jan Schoeters langs de Pappot richting Putte haar vreselijke dood tegemoet, net 24 jaar oud.
De andere Maria had tenslotte nog Jozef en een ezel om op te zitten op haar vlucht.

Wolven.
De ontmaskering van Jan Schoeters als moordenaar was eigenlijk te danken aan de wolven. Inwoners van de Zuidwesthoek hadden tot 1900 last van deze roofdieren. Regelmatig werd er melding gemaakt van het vangen of schieten van een wolf. Hetzelfde jaar dat Schoeters terecht gesteld werd op 19 september 1755, schiet Cornelis Buurmans uit Woensdrecht in de plantagie een teefwolf neer. Ook die dag schiet Adriaan van Campen een wolf, zijnde een reu, te Putte.
Een jaar later schiet Engelbertus van Opdorp uit Essen, in gezelschap van verscheidene ingezetenen der vrijheid Roosendaal, een teefwolf in de plantagie van Hoogerheide [zuid Huybergseweg].
Waarschijnlijk was deze wolf de moeder van een nest jongen, dat enkele dagen later gevonden wordt. Cornelis Adriaensen en Adriaan van Oevelen uit Hoogerheide worden door de groep jagers uit Roosendaal en Essen geroepen om te komen kijken naar een nest jonge wolven van vier teven en twee reuen, die nog maar enkele dagen oud en nog blind zijn. Engelbertus van Opdorp en zijn maten verklaren dat dit nest jongen van de teef is, die ze eergisteren geschoten hadden.
Deze verklaringen werden opgenomen om de premie te kunnen ontvangen, die de gemeenten uitloofden op het doden van wolven.
Tot 1900 kwamen er wolven voor in West-Brabant. Uit de uitkeringen kunnen we zien dat er soms tot tien per jaar werden geschoten.
Zelf weet ik nog dat in mijn jeugd, tot zo'n jaar of acht, de kinderen op de boerderijen in de Laagstraat nog bang gemaakt werden van de wolf.
Op een wijze zoals je bang was van Zwarte Piet, was je ook bang van de wolf. Als je dan op een late najaarsavond in het donker terug keerde van je [kinder]feestje over de zandweg van toen, had je het gevoel of er achter elke mustermijt of struik een wolf zat die je zou aanvallen. Generaties zoals de Jansen[s] in de Laagstraat, die de wolven in dit gebied nog hadden meegemaakt, moeten de angst voor deze dieren hebben doorgegeven.

TWEEDE HELFT ACHTTIENDE EEUW.
Op de kaart van H. Adan -1760- zien we de bewoners van de hoeves op de Oostheij tussen 1750 en 1810.
Enkele families, die er tot de twintigste eeuw leven, laten we even passeren.
In 1749 verkopen Jan Cornelissen voor de ene helft en Willem en Maria Jansen, broeder en zuster voor de resterende helft, een hoefje bestaande uit huijsingen, schure, etc. *met omtrent 12 gemeten soo saay en weilanden, bos en heijlanden* aan de Laagstraat aan Pieter Adriaansen. Adriaansen koopt dan het hoefke nr. 1 "de Pappot".
Vanaf 1670 zat de familie Adriaansen op de Oost- en Koude Heide. Een nazaat van hen, Pieter, koopt dan "de Pappot". Jan Cornelissen, de verkoper voor de helft, zal familie geweest zijn van Pieter Adriaansen, want de Adriaansens hebben hoogstwaarschijnlijk de naam Cornelissen gedragen.
Tot 1869 zullen de Adriaansens boeren op een hoefje ten westen van de molen op de Oostheij, dat ze dan verkopen aan Cornelis Venne.
De andere helft van "de Pappot" is bezit van broer en zus Willem en Maria Jansen. Ik kan me niet aan de gedachte onttrekken, dat dit de vader en de tante van Hugo Jansen II zijn, anders toch zeker familie.
Dan is er Cornelis Venne, die al rond 1750 op de Oostheij woont. Dit op hoeve nr. 16 aan de Middelstraat, waar deze familie is blijven wonen tot op de dag van vandaag.
Familieleden zullen later trouwen in de boerenfamilies Jansen[s], Koolen, Van Meir, ook van de Oostheij.
Willem Brooijmans, die getrouwd was met Adriana Nelen uit Huybergen, wonend aan de Noordstraat nr. 19.
Gerard Paardekamp, afkomstig uit Winterswijk of Baarlo in Westfalen, komt in 1773 te wonen op de Oostheij. Tot ver in de twintigste eeuw zijn Paardekamp[en] kleine boertjes op de Oostheij. We noemen Jacobus Paardekamp [Ko Pin] aan de Borgelweg nr. 31 en Gerard Paardekamp aan de Koeleweg nr. 32.
Gerard I trouwt in 1761 met Dimphia van Camp, ook van de Oostheij en gaat wonen op nr. 26 [nu R. Jansen].
Bij Dimphia krijgt hij zeven kinderen, waarvan er vier sterven voor hun vijfde jaar. Bij zijn tweede vrouw Petronella Mastboom werden na 1782 nog vijf kinderen geboren.

Het Hageland marktje ± 1910. Rechts op de achtergrond de boerderij waar Gerard Paardekamp in 1773 begon. [Nu R.Jansen].

AANKOPEN GRONDEN DOOR DE FAMILIE MATTENBURGH 1774 – 1800.

De familie Mattenburgh, rentmeesters in dienst van de markies, daarbij ook burgemeesters van Bergen op Zoom, zal vanaf 1774 percelen grond en enkele boerderijen aankopen op de Oostheij.
In die periode had de notaris nog gezegd dat de boerderijtjes niet veel waard waren. Het kapitaal was er toen als de kippen bij om meer landbezit te verwerven voor een zacht prijsje.
Rond 1805 gaan deze bezittingen over op de schoonzoon van Cristiaan Mattenburgh, P.J.Cuypers, die in 1796 met Maria van Mattenburgh was gehuwd.
In de Franse tijd tussen 1809 en 1813 zal Cuypers de meeste van deze gronden verkopen en komen ze weer terug in handen van de boeren op de Oostheij.
Vele oude namen als bezitters van gronden zijn toen verdwenen van de Oostheij.
Een aantekening werd gemaakt bij de aankoop van drie boerderijen aan de Laagstraat in 1785. Het gaat over de hoeve van Dirk van Hees [nr. 3] en Jacob Real [nr. 1] "de Pappot" en Dirk Linde aan de Putseweg [later Antoon Jansen].
Mattenburgh sloopt de hoeves van Dirk van Hees en Dirk Linde en de hoeve "de Pappot" wordt geheel vernieuwd.

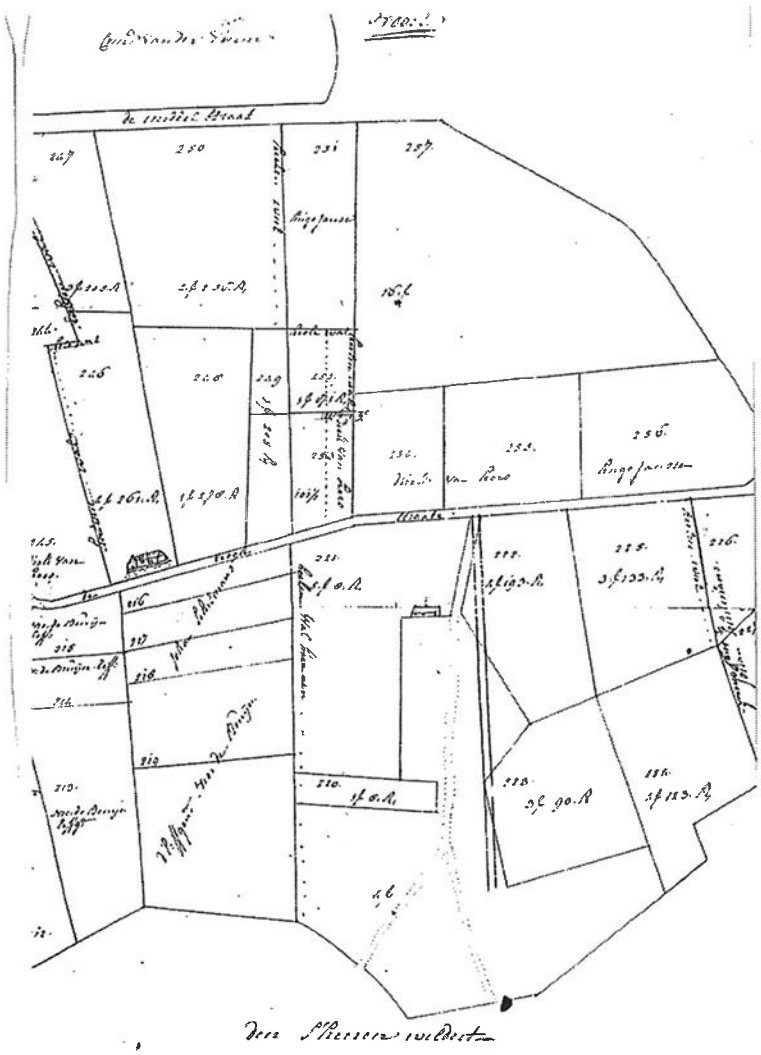

± 1800 van het zuidoosten van de Oostheij waar Mattemburgh zijn aankopen had gedaan. Let op de houwallen die noor-zuid waren aangelegd om het verwaaien, smoren van de grond, tegen te gaan.

De Pappot is dan 15 gemet groot, inclusief twee perceeltjes weiden in de nieuwe polder van Ossendrecht. Er wordt een kwekerij van beukenplanten aangelegd. Ook wordt er melding gemaakt van drie percelen weiden in de Isabellapolder, die gehuurd werden door Pieter Roevens, de molenaar.
Het is de eerste keer dat het toponiem de Isabellapolder genoemd wordt. Dit is het gebied tussen de Boskille en de Pappot naar het zuidoosten toe, voor het land in cultuur gebracht was.
Mogelijk is het een vrouw of dochter van de Mattenburghs, die dit gebied het toponiem de Isabellapolder gegeven heeft.
De rentmeester meldt dat de percelen geploegd zijn en het volgend jaar [1786] met boekweit worden bezaaid.
Toch was het Mattenburgh te doen om bomen te kweken. Overal legt hij plantsoenen met eiken-, beuken- en berkenhout aan. Op het eind van de akte laat Mattenburgh zien hoe groot zijn aangekochte gebied is in de Zuidwesthoek bij de Laagstraat.
De akte eindigt:
Volgen nu de bossen en dreven in de Isabellapolder welke nieuw zijn aangelegd en de hoeven in de Laagstraat van 38 gemet 30 roeden en 49 gemeten. 200 roeden welke op de 6e januari 1776 van de doorluchtige heer van Bergen op cijns [belasting] zijn afgenomen.
1e een dreef beplant met beukenbomen en schaarhout
2e een dreef beplant met buke
3e een schaarbos in 1782 aangelegd
4e een dreef gericht op de molen van Ossendrecht beplant met eiken, essen en schaarhout enz. enz.
Mattenburgh heeft toen de Wildert ten zuidoosten van de cultuurgrond aan de Laagstraat beplant en er dreven in gelegd.

DE PLATLUIS 1780 – 1832.

Op kaarten van H. Adan van 1760 is het gebied, waar later het gehucht de Platluis zal komen, nog een blinde vlek. Toch moeten kort daarna de eerste woningen zijn gebouwd.
In een brief wisseling van 1795 tussen J.B.Adan met Mattenburgh over de opmeting van een perceeltje met daarop een huis op de hoek Koeleweg – Armendijk, blijkt op deze plaats al een tijdje een woning te staan.
Adan schrijft hierover: een erve waar eertijds Adriaan van Nooijen een huis heeft opgebouwd. De weduwe Van Nooijen is anno 1795 getrouwd met Anthony Verbessen. Adan maakt hierbij ook een tekening van het huis met het achterhuis en de keet.
Het huis zal er dus al een tien à vijftien jaar geleden gebouwd zijn.
Een tweede verkoopakte uit 1805 laat ons de verkoop zien van een boerderij aan de Platluis. Het gaat om hoeve "De Leeuwerik" in de Boskille, dan nog zo genoemd.
Bij de plaatsaanduiding is er oost: de heide en zuid [België]: de Wildert. Dus veel bebouwing was er toen nog niet.
J.B.Noteltiers, lid van de gemeenteraad en gehuwd met Martina Woumans, koopt van juffrouw Maria Josefa Moretus [bekend uit het drukkersgeslacht] voor *f* 8.000,-- hoeve "De Leeuwerik". Dat was toch een flink bedrag. Noteltiers had hiervoor 12 gemet zaailand en een perceel van 17 gemet mast in de Boskille en zes perceeltjes grond, samen 39 gemet in 't poldertje ten noorden van de Zuidpolder "de smalle gelanden".
Deze perceeltjes grond liggen ten westen van de Borgelweg onder de Looij. In 1837 zal deze boerderij overgaan naar de familie Simons en krijgt de boerderij-herberg de naam "Het Blauw Hoefke".

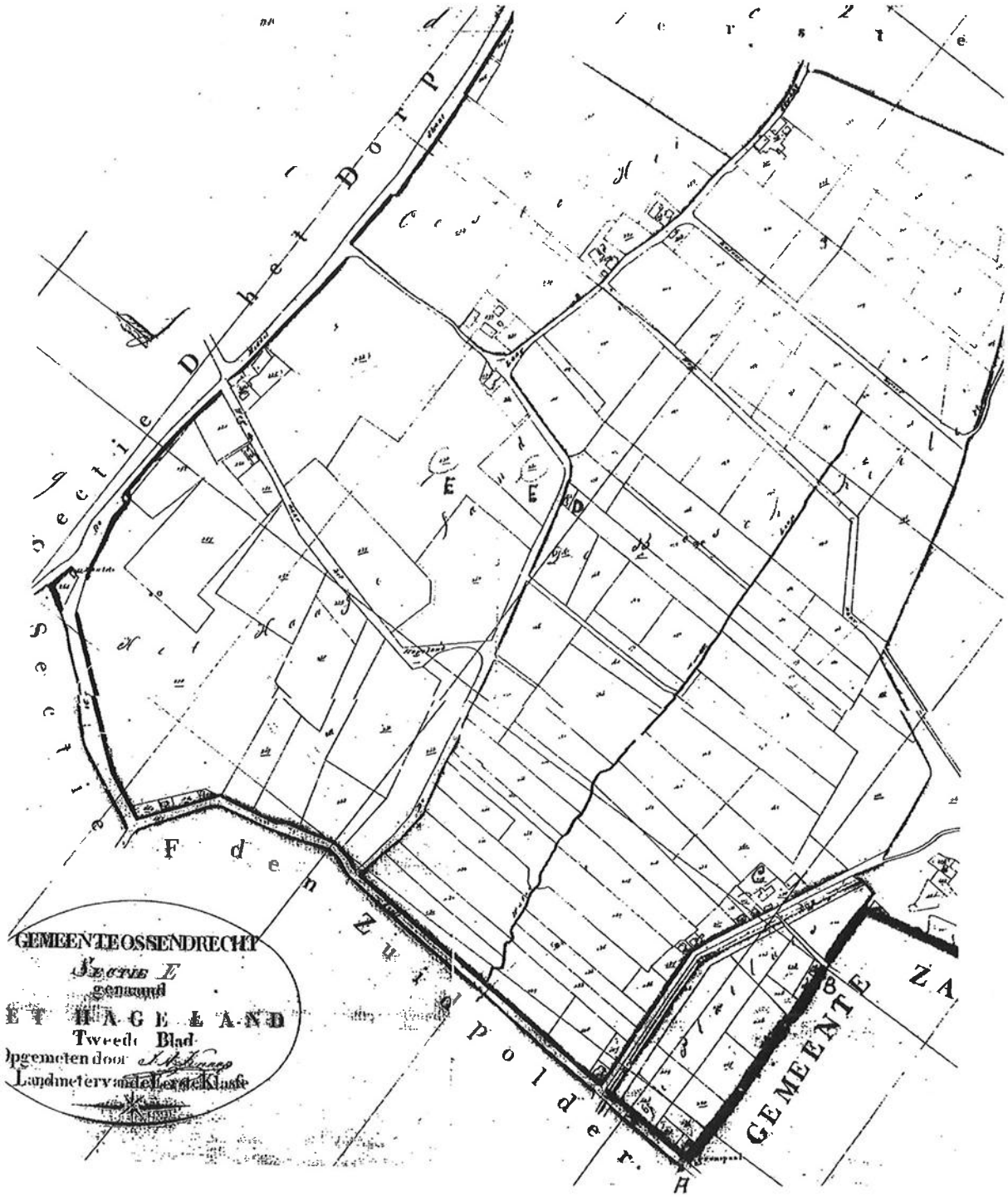

Kadastrale kaart 1832 van het Hageland, Boskille en Platluis.
Enkele hoeves zijn verdwenen. Bij de Platluis en Armendijk is de bebouwing al toegenomen.
A: Corn.v.d.Bergh, B: Boerderij-café A. Feusels, C: "De Leeuwerik" later Blauwhoefke Simons, D: nieuwe hoeve later Corn.v.d.Bergh, E: twee vijvers.

De Platluis moet aantrekkingskracht gekregen hebben vanwege zijn ligging aan de grens. De komst van de Fransen in 1795 met als gevolg dat het Nederlandse gedeelte Staats Brabant werd en België Oostenrijks Brabant, zal de grensscheiding weer sterker maken. Om wat bij te verdienen kon men het best maar zo kort mogelijk bij de grens wonen. Dit moet de reden geweest zijn dat de volgende honderd jaar vele arbeiderswoningen zijn gebouwd op de Platluis, maar ook op "den Hoek" aan Belgische zijde. Opvallend, dat na 1830 vele Belgen zich vestigen aan de Nederlandse zijde van de grens. Ook boeren zoals Van Meir, en Anton van de Bergh komen vanuit België naar de Oostheij van Ossendrecht. In 1832 telt men dertien woningen aan de Platluis. In deze periode van onrust tot 1840 komen buiten de vele smokkelgevallen ook diefstallen voor en werden bij de boeren regelmatig brandbrieven aan ramen en deuren gehangen om geld af te persen.

BOERENPACHTERS OP DE OOSTHEIJ ± 1815

In 1811 huurt Jan Fraters hoeve nr. 25 [later Van Meir] van J. Sprancker-Morin.
Deze woonde in een prachtig huis aan de Aanwas en was rentmeester van de polders in Ossendrecht en Woensdrecht.
Sprancker-Morin, stammend uit een burgemeesters familie van Bergen op Zoom, had in de tweede helft van de achttiende eeuw en begin negentiende eeuw nogal wat bezittingen verworven in de Zuidwesthoek. Vele percelen grond op de Oostheij in de buurt van het Puts Molentje, maar ook boerderijen in Ossendrecht en Woensdrecht [Klein Bergen op Zoom met 53 gemet grond], waren in bezit gekomen van de familie Sprancker-Morin. Hoge functies in dienst van de markies, de overheid en de waterschappen hadden hem het geld opgebracht om dit bezit te vergaren.
Bij zijn dood in 1814 bezat hij voor *f* 75.000,-- goederen, wat in die tijd de waarde was van ± 1000 gemet grond.
Bij de pachtvoorwaarden, die Jan Fraters krijgt aangeboden door J. Sprancker-Morin, noemen we enkele punten.

1. Fraters moet bij slecht weer, hagelslag, natte of droge jaren toch altijd de volle pacht betalen.
2. Hij mag geen weiden scheuren [omploegen]
3. Geen hout hakken, vlaggen in houtkanten [dus geen humus uit de eiken kanten halen]
4. De huurder moet voor Morin naar de markt of andere plaatsen rijden en voor de heer [Morin] en zijn huisgenoten boodschappen doen.

Fraters zou voor de reizen een bedrag krijgen dat in het contrakt was vastgelegd. Voor een reis met een koppel paarden naar Bergen op Zoom 2 gulden 10 stuivers.
Met een paardenkar 25 stuivers naar Bergen op Zoom?
Tarieven waren voor Antwerpen 50 stuivers, Woensdrecht en Hoogerheide 12 stuivers en 15 stuivers naar Putte.
Ook Leendert Adriaansen huurt in dat jaar 1811 een hoeve van J. Sprancker-Morin nl. het "Molentje"aan de Putseweg.
In 1815 pacht Hendrik van der Venne, zoon van Cornelis van der Venne, een hoefje met huis, schuur en stal, ± 14 gemet grond, gelegen aan de molen in Ossendrecht, van Johan B. Morin, de zoon van Jacob Sprancker-Morin.
Cornelis van der Venne wordt in 1760 als eigenaar genoemd van dit hoefke aan de Middelstraat. Mogelijk heeft hij het verkocht aan de familie Sprancker-Morin en is als pachter doorgegaan. Misschien geldgebrek? Later zal deze hoeve weer terug in eigendom komen bij de familie Van der Venne.
Bovengenoemde boeren Fraters en Adriaansen zullen nog wel redelijk aan de kost gekomen zijn, maar was je landarbeider dan zal het een stuk moeilijker geweest zijn.

Het huisje van de
Familie Paardekamp.
Pastel: Mortelmans.

Petrus Paardekam en Anna Broos waren mensen die met werken bij een ander de kost moesten verdienen. Bij de inventarisatie van hun schamele spulletjes in 1811 blijkt dat het niet zo rooskleurig geweest was.
Petrus Paardekam , zoon van Gerard Paardekam en Dimpha van Camp, kwam van hoefje nr. 24, was in 1811 gestorven, net 40 jaar oud.
Ze hadden toen vier kinderen, Dingena 15 jaar, Pieter Jan 13 jaar, Janne 6 jaar en Bello 2 jaar.
Hun huisje met stalletje werd omschreven als: [nr. 31]
Gelegen onder de bergen van de Zuidpolder van Ossendrecht.
Oost en zuid ligt de weg onder de bergen, west het voetpad en noord de baan naar de Borgelweg. Hier zal de familie Paardekam [Ko Pin] tot ± 1945 blijven wonen.
Het huisje is in zeer slechte staat en de vloer ligt gelijk met de grond en ligt langs een klein laantje land van de straat.
De inventaris bestaat uit een ketel, hangel, tang, vuurijzer, zoutbak, kapmes, kolenbak, getaxeerd 3 franken.
Een koffijmolen, naaijkussen, klompen, een touw, 2 flessen, 2 kruikjes, een lampje, mes en 4 vorken, getaxeerd 2 Franse franken.
Een spiegel, een zakje met erwten, een schotel, ketel, juk, riek, schep, vork, kapmes en een theeketel, getaxeerd 3 franken.
Een rek waarin 2 schotels, bord, bakje, testje, kapmes en een boor, getaxeerd 1 frank.
Een rek met 4 flessen, 2 kannekes, tinnen trekpot, 4 schoteltjes, 2 franken.
Twee ijzerpotjes, koekepan, emmer, 2 aarden kannen, 2 franken.
Pollepel, borden met 16 tinnen lepels, 2 franken.
Een tafel met 4 stoelen en een wieg, 2 franken.
Een slecht kastje en dito hoofdpeuling, 2 gordijnen, schouwkleedje en wollen deken, 4 franken.
Twee kleden met een vrouwenrok, mantel en hoed, schort, kousen, schoenen, neusdoeken, 10 franken.
In de stal: een hoop turf, hout en een blok, 2 franken.
Een partij aardappelen en groenten, 26 franken.
Een totaal bezit van 60 Franse franken.
Was het maar bezit, want de openstaande schulden waren groter, o.a. een belastingschuld van 6,95 franken. Op een koopdag van Eduard Mattenburgh had hij in 1809 voor 42,62 franken hout gekocht en van B.J. Dommer [ook groot-grondbezitter op de Oostheij] had hij nog voor 22,83 franken hout gekocht.

Daarbij had hij bij Jan Fraters en Cornelis Dankers, boeren aan het Hageland, respectievelijk voor 8 en 10 franken aardappelland gehuurd wat nog niet betaald was.
Ook had Petrus bij Christiaan Kranen, wonende op de Platluis, nog geld geleend.
We weten ook niet waarom het gezin Paardekam in zo'n onmogelijke positie is terecht gekomen. Misschien was hij al enkele jaren ziek voor hij op 40-jarige leeftijd stierf. Hij had vier kinderen en om die aan het eten te houden moest hij bij boeren land gaan pachten om aardappelen te planten. Was hij met zijn houtaankopen nog van plan geweest om het slechte huis te verbeteren of was het alleen voor verwarming in de wintermaanden?
Het gezin moet het niet gemakkelijk gehad hebben.
Anna Broos en voogd Nicolaas Paardekam, broer van Petrus, hebben alles weer op de rails gekregen. De kinderen *Pieter*, Jan en Bello zullen de naam Paardekam nog eeuwen doen voortleven in Ossendrecht.

BOERENJONGENS VAN DE OOSTHEIJ IN FRANSE DIENST 1812 – 1813.

Het koninkrijk Holland werd in 1810 door Frankrijk geannexeerd. Voordien was Lodewijk Napoleon, de broer van Napoleon I, de koning van Holland geweest. Vanaf 1810 behoorde ons gebied tot het departement van de Twee Nethen [de huidige provincie Antwerpen].
Lodewijk Napoleon had zijn broer Napoleon I altijd geweigerd in Nederland de verplichte militaire dienst in te voeren.
Met de aanhechting aan Frankrijk was hier een drastische verandering in gekomen en was de dienstplicht ook op de mannelijke inwoners van het vroege Hollandse gebied van toepasssing.
Het zou te ver voeren om alle wetgeving omtrent de dienstplicht in de Franse tijd te gaan beschrijven.
In grote lijnen kunnen we zeggen dat alle mannen van 20 jaar zich moesten melden voor een loting. Ze konden afgekeurd worden, vrijstelling krijgen vanwege bv. broederdienst en men kon uitgeloot worden.
De loting was ingesteld omdat men alle beschikbare mannen niet nodig had om het land te dienen. Had men van 150 lotelingen maar 100 soldaten nodig dan vielen de laatste 50 nummers af.
Bij dezelfde lotingsklas gebeurde het wel dat iemand, die een hoog nummer had getrokken, dit ruilde met iemand met een laag nummer die in dienst zou moeten. Er zal dan wel geld mee gemoeid zijn geweest. Nog een mogelijkheid was een plaatsvervanger [replacant] te zoeken die de dienst voor jou zou innemen.
In "Akkoord zei Van Putte" zag je dat de Antwerpenaar Michiel de Meijer de plaats innam van Cornelis Jacobs uit de Oud-Hinkelenoordpolder in Woensdrecht. Dit kostte de familie Jacobs toch zo'n *f* 2.000,--.
Maar die kleiboeren zaten er toen goed voor. Dat zou men op de Oostheij in Ossendrecht niet kunnen betalen.
Van de Oostheij moesten de volgende boeren in Franse dienst: Cornelis van de Poel, Cornelis Verhulst, Jean Adriaensen, Willem Danckers, Willem Jansen [zoon van Jan Jansen], Willem Melsen, Adrien Sins, Pierre van de Berg en Jacques Brooymans.
Deze laatste was de zoon van Willem Brooymans en Adrienne Nelen, die boerden aan de Noordstraat nr. 19. Jacobus was het tweede kind van de familie Brooymans uit een gezin van tien kinderen en was op 16 januari 1793 in Ossendrecht gedoopt.
Hij was met 136 anderen uit het markiezaat gaan loten in Bergen op Zoom. Hiervan zouden er 62 als soldaat gaan dienen in het Franse leger. Ondanks zijn hoog nummer 119 moet hij toch nog in dienst. Dat blijkt uit een brief die hij aan zijn ouders en zijn broers en zusters schrijft. Waar vandaan is niet precies bekend, maar wel was hij Koblenz al gepasseerd.

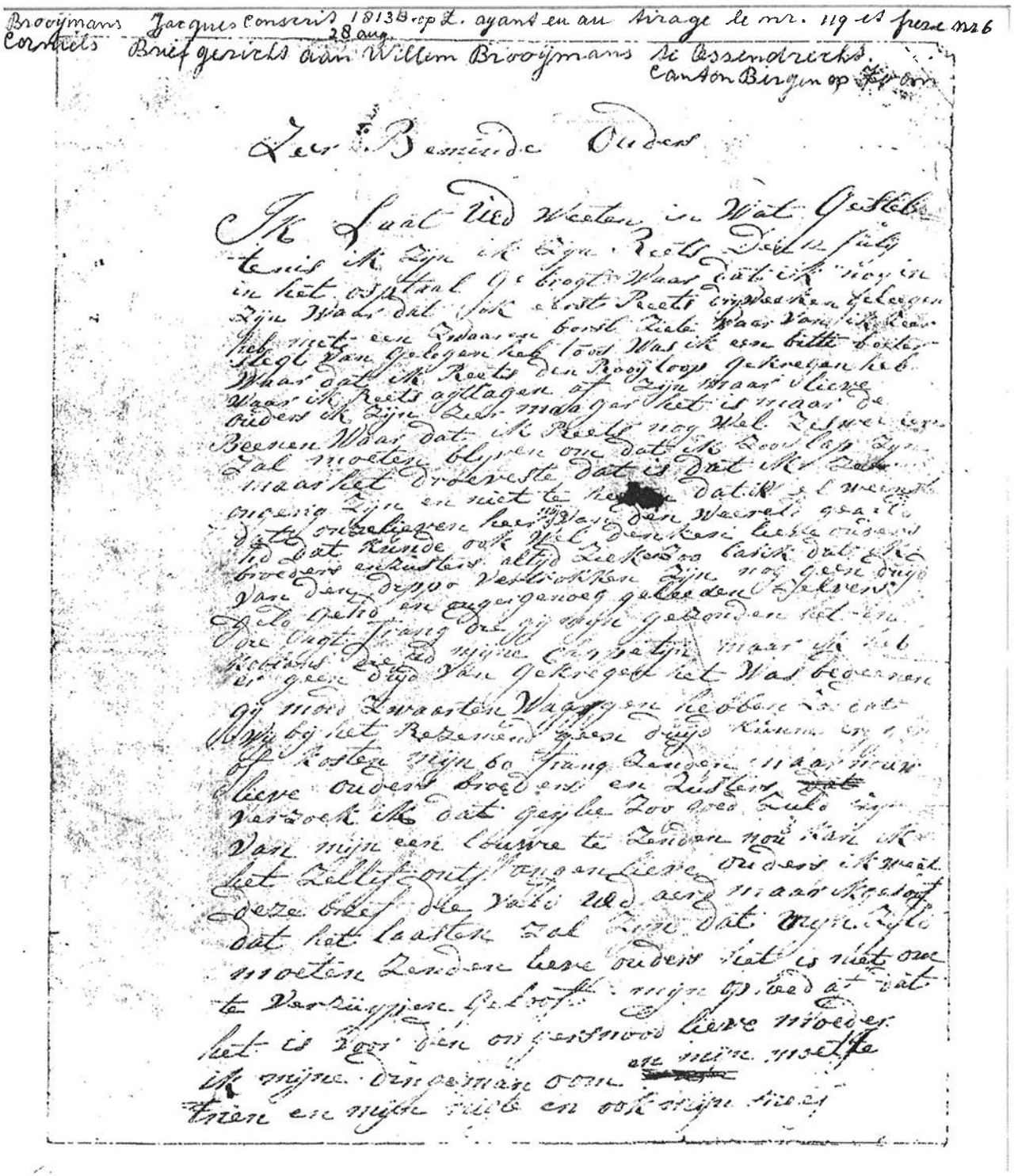

Gedeelte van de brief die Jac Brooymans aan zijn ouders schrijft op de Oostheij, met de volledige vertaling van het geschrevene.

Jacobus BROOIJMANS [1466], ged. (RK) 16-01-1793 Ossendrecht (get.: Joanna Maria Neijsen) (bron: Piet Bro), arbeider, later landbouwer. *Hij is vrij gesteld v.d. dienstplicht, lotnr. 119. Boek RAA T-27 inventaris op persoons en plaatsnamen 1795-1814 2 neten Antwerpen. R.arch.Antw.Brief gericht aan Willem Brooijmans te Ossendrecht, canton Bergen op Zoom. Brooijmans Jacques conscrit 1813 Bergen op Zoom ayant eu au tirage le nr.119 et frère nr 6 Corniels. Zeer Beminde Ouders. Ik laat Uw weeten in wat gesteltenis ik zijn, ik zijn reets den 12 july in het ospitaal gebrogt. Waar ik nog in zijn. Waar dat ik eerst reets drij weken geleegen heb met een zwaaren borst ziekte. Waarvan ik zeer slecht gelegen heb toos was ik een bitti beeter. Waar dat ik reets den Rooijloop gekregen heb. Waar ik reets agttagen af zijn maar lieve ouders ik zijn zeer mager het is maar de beenen. Waar dat ik reets nog wel zes weeken zal moeten blijven om dat ik zoo slap zijn. Maar het droeveste dat is dat ik zeer (oncjeng?) zijn en niet te (inktvlek) dat ik wel weenste dat onzelieven heer mij van den weereld geaaldhad dat kunde ook wel denken lieve ouders broeders en zusters altijd ziek en zo lank dat ik van den (drppo) vertrokken zijn nog geen duijd geld gehd en (?) genoeg geleeden zelvers die agt frang die gij mijn gezonden het in Koblans die ed mijne cappetijn maar ik heb er geen duijd van gekregen het was bedeenen gij moed zwaarten waggen hebben zoodat wij bij het Rezemend geen duijd kunnen krijgen of kosten mijn 60 frang zendenmaar nouw lieve ouders broeders en zusters verzoek ik dat geijlie zoo goed zuld zijn van mijn een louwie te zenden nou kan ik het zellif ontfangen lieve ouders ik weet deze brief die vald uw aerd maar ik geloof dat het laatsten zal zijn dat mijn zyld moeten zenden lieve ouders het is niet om te verzüypen gelooft mijn op leed af dat het is voor den ongersnood lieve moeder ik mijne dingeman oom en mijn moet tekenen en mijn nigte en ook mijn neef. Wensch Beminden eene goeden dag en hij heeft mijn belooft dat ik schrijf van wat te geeven nou heb ik het zoo aerd nodig dat hij nou zoo goed is van wat te geeven en ook wensch ik mijne beminde moetje peet eene goeden dag lieve ouders ik bid u doet mijn verzoek ik weet lieve ouders dat gij t geld pricies in huys niet en het maar ik verzoek aan mijne lieve dingeman oom wel zal helpen anders heb ik geen kans van een duyd te krijgen lieve ouders uw nog wat te vraagen of dat de cervekaat tuijs is voor mijne broeders als ik naar het ospetaal zijn gegaan heb ik verzogd aan mijne cappetijn van cerfekaat naar huijs zou stuuren want zij was nog niet klaar als ik naar het ospetaal zijn gegaan en hij heeft het mijn vast belooft naar huijs te stuuren nou verzoek ik ook van mijn dat telaaten weeten verders verzoek ik ceft ons weederom te schrijven zal ik niet uyt het ospetaal gaan voordat ik den brief van uw ontfangen heb, t adres is zoo aan monsieur cornelis Brooymans onder 33 Reg eersten Bat. en 3 compenie Infandrie Liseiren liggende in t ospetaal delbing in t koningrijk pruysen Verders wensch ik uw gezondheid en alle bedenkelijken zeegen getijkend Den 28 Augustus. Zeer Beminde Vader W. Brooymans gij blijft mijn en Adrian Neele nigt en neef C.V.Dooren. (Aan de zijkant v.d. brief het volgende:) lieven Vaader gij moed eenen blouwen Wissel af schrijven Want op Witpapier kan men geen geld krijgen zoo moeten zij blouw papier geeven gij moet geenen en witten stuijren. Certificat du Maire Ossendrecht vous sousingé Jacobs Jacques Maire.* Hij woonde 1835 Ossendrecht, overl. 14-12-1855 02.00 u. Ossendrecht op 62-jarige leeftijd (bron: Piet Bro, aktenr.: 33). *Aangevers: Siardus Brooijmans 47 jr. broer en Jacobus Gobaert 46 jr. winkelier, zwager.* Zn. van **Wilhelmus BROOMANS** (Brooijmans) [476], landbouwer en **Adriana NEELEN** (Nelen) [1465], landbouwster.

Ziek, meer dood dan levend, ligt hij in het hospitaal en smeekt zijn familie om geld op te sturen, want hij heeft nog geen soldij gehad. Hij voelt zich zo rot dat hij het liefst zou hebben dat de Heer hem kwam halen. Jacobus kon voor die tijd best mooi schrijven, al was het dan in oud Ossendrechts dialect.
Wij drukken om die reden de gehele brief af.

Lang kan de ellende niet geduurd hebben, want het leger van Napoleon was net als Jacobus Brooymans aan het einde van zijn latijn.
Dit zal ook wel de reden geweest zijn dat er geen soldij meer was.
Met Jacobus Brooymans is het nog goed gekomen. Hij werd van arbeider boer en trouwde op 41-jarige leeftijd in 1835 met Elisabeth Fraters, die zestien jaar jonger was. Ondanks zijn 41-jarige leeftijd zouden ze nog twaalf kinderen krijgen.
Ze zouden gaan wonen op het Hageland op de boerderij van Elisabeths vader, nr. 25.
De boerderij aan de Noordstraat nr. 19 zal door de jongste broer van Jacobus Brooymans [de soldaat] worden overgenomen van zijn vader Willem Brooymans en moeder Adriana Nelen.
Dit is Siardus Brooymans, die op 37-jarige leeftijd in 1846 trouwt met de 39-jarige Maria Elisabeth Couwenbergh, de dochter van de molenaar.
Ze krijgen twee zonen, Willem en Theodorus. Bij Willem, die boer en herbergier van café Bellevue in Woensdrecht [1876] wordt, zitten we bij zijn dood in 1928 [80 jaar] al weer een eind in de twintigste eeuw.

Boerderijen die overgaan rond 1800.
Adriaan Jansen getrouwd met Catharina Cloots koopt van P.J. Cuypers hoeve nr. 4 in 1805.
Cornelis Danckers gehuwd met Elisabeth Swagemakers, hoeve-herberg nr 27.
Ook hoeve nr. 29 [de koestal] is van Cornelis Danckers.
Eind achttiende eeuw heeft Cornelis van Merode hoeve nr. 7 overgenomen van Johan Schillemans.
Josef Vermaelen koopt in 1806 hoeve nr. 6 [Withagen].
Hoeve nr. 5 heeft Pieter Jansen rond 1790 van zijn vader Hugo II overgenomen, die deze in 1769 had gekocht.
De weduwe van Pieter Adriaansen is van hoeve nr. 1, de Pappot, gegaan naar hoeve nr. 5.
Aan de Molenstraat koopt de grutter en bakker Adriaan Musters in 1817 het pandje nr. 21 om met zijn handgraanmolen zijn beroep uit te oefenen.
Jan Verhulst woont aan de Bergseweg [Puts Molentje] op de hoeve "Het Groene Woud".
Het perceel grond 280, hoek Hageland – Middelstraat, is van ene Jac van Oevelen. Misschien wel de voorouder van latere boertjes op de Oostheij, Bukes en de Nokker van Oevelen.

Het einde van de Jansen[s] op hoeve nr 5.
Het is vier uur die morgen van de 17e februari 1815 wanneer Pieter Jansen al vroeg naar zijn paarden gaat om die te voeren.
Pieter is 54 jaar en al vijf jaar weduwnaar. Door de dood van de twee kinderen, die bij de geboorte stierven, staat hij er nu alleen voor.
Toch heeft hij nog 42 gemet grond, overgenomen van zijn vader Hugo II, die hij moet beboeren met zijn twee paarden.
Bij de staldeur gekomen ziet hij met het licht van zijn lantaarn dat er iets mis moet zijn. De plank naast de deur is weggebroken en zo heeft men de grendels kunnen wegschuiven.
Daardoor stond de deur open en bij het binnenkomen ziet Pieter wat hij al had verwacht. Zijn twee paarden zijn gestolen, maar ook de garelen en tomen hebben de dieven meegenomen.

Burgemeester W. Melsen en de vorster werden er bijgehaald. De paarden werden omschreven als een bruin merrieblespaard met twee witte poten, ongeveer tien jaren oud en een donkerbruin paard met kleine kol van circa vier jaar.
Later zal op de koopdag van zijn boerengetuig en vee blijken dat de paarden zijn teruggevonden want ze werden toen openbaar verkocht.
Zoals ik al eerder zei, deze periode was een enge tijd en diefstallen, vechtpartijen en smokkelzaken waren aan de orde van de dag.
Of deze diefstal de druppel was die de emmer deed overlopen, het blijft gissen, maar drie maanden later verkoopt Pieter Jansen hoeve nr. 5 aan Cornelis Coolen uit Putte.
Pieter, zonder vrouw en kinderen, moet het welletjes gevonden hebben. Hij gaat naar notaris Jacobus de Vos en laat zijn laatste wilsbeschikking vastleggen.
1e Voor een behoorlijke lijkdienst en begrafenis zet hij *f* 100,-- vast.
2e Voor de RK kerk in Ossendrecht *f* 100,-- voor het lezen van missen, ook voor zijn ouders Hugo Jansen en Marie Simons.
3e *f* 100,-- voor de armen van Ossendrecht na zijn overlijden.
De rest van de erfenis laat hij na aan zijn broeders Jan en Adriaan en zijn zuster Cornelia Jansen, gehuwd met Johan Verhulst, en aan de nagelaten kinderen van zijn overleden broeder Willem Jansen en diens vrouw Barbara Brooymans. Maar ook zijn halfzuster, de weduwe van Christiaan Verschuren, deelt mee in de erfenis, wat zijn vader had verzuimd. Zijn broer Christiaan en diens vrouw, die kinderloos waren, worden niet genoemd.
Het is 8 april 1818 wanneer zijn testament is opgemaakt. In hetzelfde jaar zou hij sterven.
Mogelijk heeft Pieter de laatste jaren ingewoond bij Barbara Brooymans, de weduwe van zijn broer Willem op de hoeve nr. 8 onder aan het Bergstraatje, want daar worden Pieters laatste bezittingen openbaar verkocht.
Het is teveel om dit allemaal te gaan vernoemen.
Van gereedschap, rieken, vorken, schepels, naar kleding van schoenen tot slaapmuts, handschoenen en het scheerpanneke.
De kopers zijn weer vooral boeren en arbeiders van de Oostheij, zoals Brooymans, J.B. Mous, Cornelis Kolen, Cornelis Dankers.
Maar veel wordt er gekocht door Jan en Adriaan Jansen, de broers en zwager Jan Verhulst.
Opvallend was dat er twaalf paar kousen werden verkocht die 80 cent tot *f* 1,25 opbrachten.
Mogelijk heeft Pieter zich de laatste jaren bezig gehouden met breien van kousen.

DE GESCHIEDENIS VAN DE KOOLEN[S] RICHTING LAAGSTRAAT 1815

De stamhouder van Coolen of Koolen was Cornelius Geertsen Coolen [1606-1689] en kwam uit Moerstraten.
Zijn beroep was boer. Cornelis was van 1640 tot 1654 huurder en bewoner van de "Capelle" in Moerstraten.
De "Capelle" was niet alleen een gebedshuis, maar ook de plaats waar de schepenbank vergaderde en tevens herberg en dorpshuis. Cornelis was ook herbergier en vorster [gerechtsdienaar].
Hij zal drie keer huwen. Her eerste huwelijk is met Catharina Adriaansen. Twee kinderen, waarvan de zoon, Gerardus Koolen, in 1660 tekent voor de VOC en naar Nederlands Oost-Indië gaat en daar is overleden.
De tweede vrouw is Elisabeth Adriaansen Wijnant uit Heerle, waaruit twee dochters werden geboren.
Uit het derde huwelijk met Petronella Geertsen uit Moerstraten worden nog negen kinderen geboren. Zeven dochters en twee zonen. De jongste zoon Adrianus zou vroeg sterven.

Het oudste "kiekje" van Moerstraten; herberg-boerderij "In de Kapel" die de stamhouder van de Coolen of Koolens van 1640 – 1654 bewoonde.

Zijn broer Petrus Coolen 1656-1723, trouwt met Catharina de Wael [Steenbergen] op 20 september 1687. Pieter was dus de enige jongen en werd de volgende stamhouder van de Coolen[s]. Uit het huwelijk met Catharina werden negen kinderen geboren, waarvan er vier overleden voor hun tiende jaar.
Pieter was ook boer van beroep, dat hij uitoefende te Moerstraten. Van 1714 tot 1717 was hij tevens schepen en burgemeester van deze plaats.
Pieter en zijn vrouw laten in 1709 ten eigen huize een testament opmaken voor de langstlevende en het blijkt dat Pieter ziekelijk te bedde ligt. Pieter zou behoorlijk ziek zijn. Toch overleefde hij zijn vrouw die in 1713 stierf. Een jaar later zou Pieter hertrouwen met Catharina van Ackeren uit Heerle.
Het zevende kind uit het eerste huwelijk met Catharina de Wael is Cornelis Coolen [1701-1773], die op 27 juli 1727 trouwt met Cornelia van Aert uit Halsteren.
Uit dit huwelijk zijn twaalf kinderen geboren. Toch ging dit huwelijk van start met hindernissen. Cornelia van Aert was al zwanger van Cornelis Coolen voor ze gehuwd waren. Cornelis had haar een schriftelijke trouwbelofte gegeven, maar later kreeg hij kennis met de weduwe Brosis en wilde met haar trouwen. Hij ontfutselde met een smoes de schriftelijke belofte van Cornelia van Aert en wilde haar laten zitten.
De trouwplannen met de weduwe Brosis waren al zo ver gevorderd dat de trouwdatum vast stond en de drie afkondigingen waren reeds achter de rug. Maar toen kwam de stiefvader van Cornelia van Aert met een proces op de proppen. Hierdoor werd Cornelis gedwongen af te zien van het huwelijk met de weduwe Brosis en trouwde met Cornelia. Uit schaamte zou het paar naar Bergen op Zoom zijn getrokken, waar ze nog elf kinderen kregen.
Cornelis was hovenier van beroep, buiten de stadswallen. In 1747 werd Bergen op Zoom langdurig door de Fransen belegerd. De bewoners van de stadswallen hadden veel te lijden van plunderingen.
Als gevolg hiervan werd het gezin Coolen van alles beroofd.

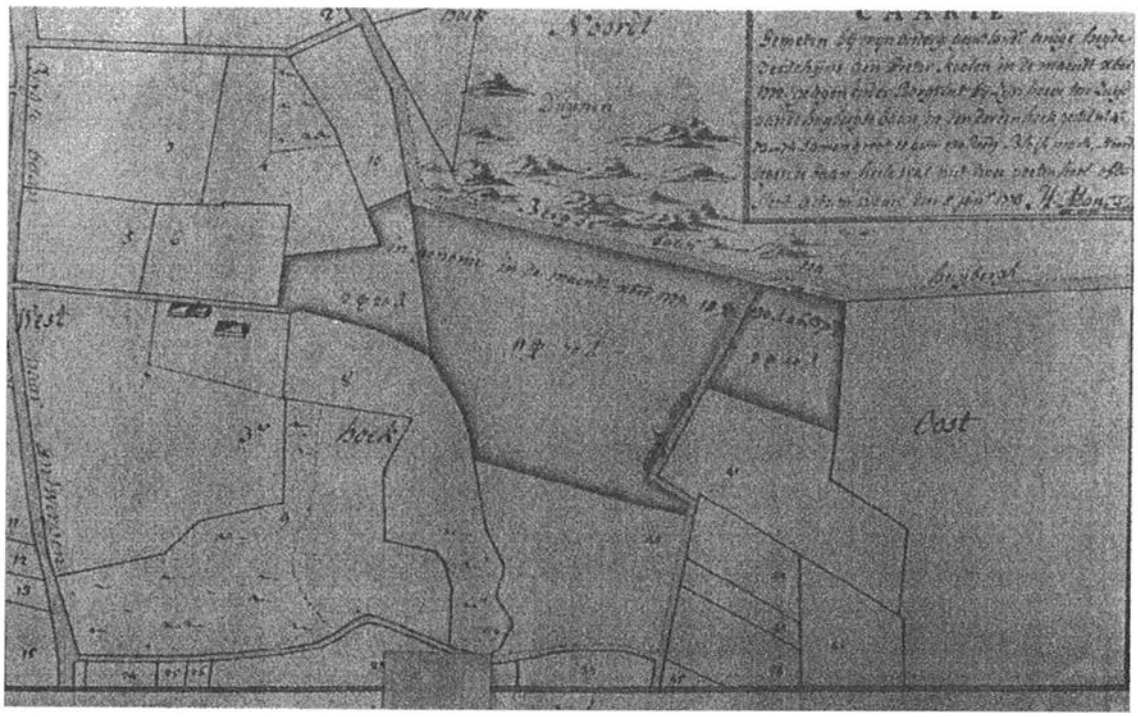

Kaart 1772 de hoeve van Pieter Koolen en Catharina Verdult aan de Huybergseweg.

De volgende stamhouder richting Laagstraat is het achtste kind van Cornelis en Cornelia, Petrus Coolen [1737-1801]. Hij trouwt op 10 november 1765 met Catharina Verdult, de weduwe van Jan Nuyts. Petrus was landbouwer en later ook schepen en burgemeester van Borgvliet. De hoeve van Petrus *met huysinge, schure, stallinge en verder timmeringe* lag onder Borgvliet aan de Huybergsebaan en was 56 gemet groot.
Catharina Verdult, Pieters vrouw, overleed in 1782, was toen 51 jaar oud en liet drie kinderen na. Cornelia vijftien jaar, Cornelius dertien jaar en Adriana tien jaar. Daarbij nog drie kinderen uit het eerste huwelijk van Catharina met Jan Nuyts.
Met zes kinderen kan Pieter niet lang treuren over de dood van zijn vrouw in maart 1782, want op 20 oktober van datzelfde jaar hertrouwt hij met Anna Maria Cleeren, 33 jaar oud uit Ossendrecht. Uit dit huwelijk zullen nog zeven kinderen worden geboren, drie zonen en vier dochters.
Pieter was voor die tijd geen kleine boer met 60 gemet grond, waarvan de helft in de Augustapolder onder Borgvliet, waarvoor hij vier trekpaarden had en daarbij nog twee volle merries.
Buiten al het gereedschap, linnengoed en huishoudelijke artikelen, had mevrouw Coolen Cleeren ook goud- en zilverwerken. Ze bezat o.a. een zilveren hoofdijzer met gouden stukken, zilveren horlogie en zilveren schoengespen, broekgespen, gouden schuuf en kropsteen en gouden ringen. Ze konden zich kleden in klederdracht. Pieter en Anna moeten er niet slecht voor gezeten hebben.
Uit beide huwelijken van Pieter zou een zoon geboren worden die belangrijk werd voor de Laagstraat.
1. Cornelis Coolen [1769-1829] uit het eerste huwelijk met Catharina Verdult zal in 1778 trouwen met Susanna Melsen. Zij was de dochter van Petrus Johannes Melsen en

Maria Nuyts, die woonden op de boerderij "het Schaliehoef" op de Zuidgeest [Zuid-Borgvliet]. Cornelis Coolen en Susanna Melsen, die naar Putte gegaan waren en daar een herberg-boerderij uitbaatten, zullen in 1815 de boerderij nr. 5 van Pieter Jansen in de Laagstraat kopen.
2. Uit het tweede huwelijk van Pieter met Anna Maria Cleeren wordt Johannes Franciscus Koolen geboren [7 oktober 1793], die in 1818 huwt met Maria Catharina Schneiders, geboren in Düsseldorf. Zij beiden krijgen tussen 1819 en 1829 zeven kinderen.
Maria Schneiders overleed op 31 maart 1831.
Boer Johannes Franciscus Koolen met zeven kleine kinderen op zijn boerderij in Borgvliet kan niet lang wachten op hulp en hertrouwt op 21 mei 1832 met zijn nicht Helena Carolina Koolen, de dochter van zijn halfbroer Cornelis Coolen en Susanna Melsen. Deze laatste twee Koolens zullen nog negen kinderen krijgen.
Een zoon, Petrus Franciscus Koolen [geboren 1837], zal huwen met Anna Maria Danckers, dochter van Adriaan Danckers en Adriana Maas, landbouwer uit Ossendrecht. Pieter Koolen en Anna Danckers gaan boeren in de Laagstraat op boerderij nr. 8, de hoeve van Willem Jansen en Barbara Brooymans.
Adrianus op zijn beurt was weer de zoon van Cornelis Danckers en Elisabeth Swagemakers van hoeve nr. 27 op het Hageland.

CORNELIS KOOLEN EN SUSANNA MELSEN DE PEETOUDERS VAN DE OOSTHEIJ.

Met de komst van Cornelis en Susanna naar de Laagstraat in 1815 krijgen we een familie, waarvan hun kinderen en kleinkinderen zullen trouwen met zowat alle boerenfamilies op de Oostheij in de 19^{e} en 20^{e} eeuw. Of je naam nu Koolen, Jansen, Melsen, Van Meir, Venne, of Van de Berg is, er zal altijd wel wat DNA terug te vinden zijn van dit echtpaar.
Susanna was in 1778 geboren op het Schaliehoef bij Borgvliet en was de dochter van Petrus Johannes Melsen en Maria Catharina Nuijts.
De Melsens waren in het midden van de achttiende eeuw al neergestreken op de Zuidgeest van Woensdrecht. Daar beboerden zij ook andere hoeves. O.a. Jacobus Melsen die we rond 1800 zien op hoeve Hildernisse en ook hoeve Lindonk komt in handen van de Melsens. Rond 1815 – 1820 zien we Susanna's oom, Willem Melsen, als burgemeester van Ossendrecht de aktes ondertekenen. Willem beboerde de hoeve aan de Kerkstraat in het dorp.
Susanna zelf trouwde in 1799 met Cornelis. Het eerste kind, Anna Maria, zou in Bergen op Zoom geboren worden, maar na die tijd zijn ze naar Putte vertrokken, waar tussen 1802 en 1814 nog zeven kinderen worden geboren. In Putte hadden ze een boerderij-herberg. Landbouwer en herbergier, twee beroepen die we nazaten van hen dikwijls zien uitoefenen.
Na hun komst in 1815 naar de Laagstraat worden nog twee kinderen geboren.
Van die tien kinderen moeten we er enkele even vernoemen;
De eerste dochter was Anna Maria Koolen, die op 3 april 1823 huwde met Adrianus Danckers.
In 1833 overleed ze in het kinderbed van haar tweede kind, Johanna.
Uit het tweede huwelijk van Adrianus Danckers met Adriana Mous zouden nog twee kinderen geboren worden, waarvan het tweede meisje Anna Maria Danckers, de nieuwe stammoeder werd van de tak Koolen, boerderij nr. 8 onder het Bergstraatje.
Het vierde kind van Cornelis en Susanna, Franciscus Koolen, zou trouwen met Maria Jacobs, dochter van Adrianus Jacobs, die een hoefje beboerde in de OLVr. Ter Duinenlaan, recht tegenover het Wasseven.
Franciscus neemt dit over, maar komt later naar de Koeleweg, waar hij rond 1870 het boerderijtje bouwt, waar later de familie Van de Sande boert.

Cornelis koopt Hoeve met Landerijen.
dd 30 Mei 1815.

Voormij Theodorus Jacobus de Vos openbaar Notaris in't kanton Bergen op Zoom, District Breda, Provincie Braband, Residerende in de gemeente van Ossendrecht Sttra C: No 69 - ter presentie van de getuigen naargenoemd is gecompareerd Monsieur Pieter Janssen Eigenaar en Landbouwer wonende in No 137 onder deze gemeente in't zelfde Kanton

Cornelis Koopt een hoeve, bestaande uit huis, schuure, stallingen en verdere timmer, en Landerijen van Monsieùr Pieter Janssen eigenaar en landbouwer wonende in No 137 onder de Gemeente van Ossendrecht. Hij bekend te hebben verkocht aan Monsieùr Cornelis Koolen landbouwer wonende in No 6 binnen de Gemeente van Putte, en die de koop verklaarde te accepteren
Eene hoeve bestaande in huizinge, schuurene, stallingen en verdere timmer, met een en veertig gemet negen en zestig roeden Hof, werf, zaailand, weide, bos en heide, bekend in No 137.
Staande en gelegen ten Hooge van deze Gemeente
Hierna volgen in het kort weergegeven 9 stukken land.

Ten 1e eenblok Zaailand in No 203 over 't huis in de gorsdries groot twee gemet en honderd drie en twintig roeden.

Ten 2e een dito weide in No 204 in de boskillen groot een gemet en twee honderd zeven en dertig roeden

Ten 3e een dito Zaailand in No 206, groot twee gemet en acht en zeventig roeden

Ten 4e een dito weide en land genaamd het Gorsveld in No 207, groot drie gemet en twee honderd negen en tachtig roeden.

Ten 5e een dito weide en bos in No 208. over de waterloop groot vijf gemet en drie en vijftig roeden

Ten 6e Een perceel Zaailand, en Hofje ten No 242. zijnde een huisblok waarop de huizinge en verdere timmer staande groot tien gemet zeventien roeden.

Ten 7e Een stuk Zaailand en bos in No 251. groot drie gemet en honderd drie en dertig roeden

Ten 8e Een heiblok in No 256, groot vier gemet en twee honderd twee en zestig roeden

En ten 9e Een stuk zaailand in twee percelen in No 271, groot zeven gemet en zeven en tachtig roeden. (etcetra)

De verkooping is geschied om twee duizend en zeven honderd gulden, te betalen ten dage van't tran sport 't geen binnen zes weken sal moeten geschieden in goude of zilvere munt

Gedaan te Ossendrecht den dertigsten Mei achttien honderd vijftien, integenwoordigheid van Jan velkger meester kleermaker, en den Heer Adriaan Kievits Chirurgijn bijde wonende alhier als ge tuigen dewelke na gedane voorlezing met mij Notaris ende Comparanten hebben getekend. uitge - zonderd den verkoper die op onze gedane vragen heeft te kennen gegeven niet te kunnen schrijven.

C. Koolen
J. Velkger
A. Kivits

F.J. de Vos. Notaris

Koop van hoeves door Corn. Koolen van Pieter Jansen in 1815.

KOOLEN

Moerstraten Cornelis Geertsen Coolen ° 1606 x Catharina Adriaansen xx Elisabeth Adriaansen xxx Petrus Geertsen. 13 kinderen waaronder:

1656 Pieter Cornelis Coolen x Catharina De Wael xx Catharina Mertens van Akkeren. 9 kinderen waaronder:

Wouw 1701-1774 BoZ Cornelis Pieters Coolen x Cornelia van Aert. 12 kinderen waaronder:

1737-1804 BoZ Petrus Joh.Coolen [Koolen] x CatharinaVerdult xx Anna Maria Cleeren. 8 kinderen waaronder:

1769-1829 BoZ, Putte, Ossendrecht Cornelis Koolen x Susanna Melsen, 10 kinderen waaronder:

Anna Maria	Petrus Joh.	Franciscus	Hel.Carolina	Joh.Bapt.	Joh.Cath.	Egidius	Anna Carolina	Anna Cath.	Antonie
x	x	x	x	x	x	x	x		x
A.Danckers	M. Velkger	M.Jacobs	Joh.F.Koolen	M.v.Gorp	P.J.Koch	Ida Adriaansen	Frans van Meir		Maria E.Cins

10 kinderen waaronder: Adr.Koolen x Sophia vd Bussche van Café "Den Os" en Jan Koolen van Café "Den Handel" in Hoogerheide

Helena trouwt met haar oom [broer vader] Joh.Fr.Koolen die uit zijn 1e huwelijk met Maria Sneiders 7 kinderen had. 9 kinderen werden er nog geboren waaronder Petrus Franc.Koolen °1837 BoZ x Anna M.Dankers, Ossendrecht
5 kinderen waaronder:

Franciscus Koolen 1866	Adrianus Koolen 1875	Cornelis Koolen 1868
x Antonet vd Bergh	x Maria L. vd Bergh	x Dimp. Simons
Fika x Ant. Vd Berg	Fika x J. Belden	Petrus Franciscus
Antoon. Australië	Piet x Til Goris	Anna Maria
Piet x Helen Koolen	Adriana x L. van Loon	Maria Carolina
Lies x Ant. Hendrikckx	Frans x M. Wouts	Johannes Francis
Sjaak x Ida Jansen	Corn. L. x Van Oevelen	Petrus Johannes
Arjaan x Gonda Kuylen	Net x Jac Jansen	Jonanna Maria
Kees x Van de Berg	Jef x Lies Vos	Antonetta
	Til x Ant. Palinckx	Adrianus
	xx Nelleke vde Bergh	Maria Louisa
	Kees	Ludovicus

10 kinderen krijgt dit paar waarvan 3 dochters trouwen met de 3 zonen Jansen van het Geleg. 1 dochter trouwt schoenmaker Vervloet en een met Hopmans uit Wouw. Philomeen met Adriaanssens uit Merksem en Susanne met schoenmaker Verest uit Woensdrecht.
De jongste zoon Petrus trouwt Maria Elisabeth vd Venne en blijven kinderloos. De andere 2 zoons trouwen met:

Peter Jan Koolen 1848	Toon Koolen 1858
x Dimphia Withaegs	x Kaat van de Bergh
Johanna Adriana	Victor. Frankrijk
Josephus, Jef	Jef. Frankrijk
Maria Catharina	Giel x Lo Venne
Johanna Virgina	Kees x W. vd Bergh
Catharina Anna M.	Piet x Net Buys
Helena	Leen x Piet Koolen
Philomena	Caat x Vercammen
Issabel	Wies x J. Smout
Carolina	
De enigste zoon Jef Koolen had een boerderij Molenstr. 4 waar later zijn kleinzoon Ge Jaspers een fietsenz. had.	

Het vijfde kind, Helena Carolina Koolen, trouwt met goedkeuring van het gerecht met haar oom, de halfbroer van haar vader, Johannes Franciscus Koolen.
Het achtste kind, Egidius Koolen, trouwt in 1845 met Ida Adriaansen uit Berendrecht en zij zullen hoeve nr. 5 aan de Laagstraat van hun ouders Cornelis Koolen en Susanna Melsen overnemen. De zeven dochters van hun tien kinderen hebben heel wat Koolenbloed in vreemde aderen gebracht.
We eindigen met het negende kind, Anna Carolina Koolen. Zij trouwde in 1834 met Franciscus van Meir, landbouwerszoon uit de Noordpolder van Zandvliet. Kort na hun huwelijk komen ze naar het Hageland van Ossendrecht en nemen boerderij nr. 25 over van Jacobus Brooijmans.
De acht kinderen uit dit huwelijk zien we trouwen met boeren van de Oostheij.
Johanna van Meir trouwt in 1872 met Adrianus Venne uit de Middelstraat.
Helena Carolina van Meir trouwt met Adrianus Franciscus Simons, waar ze het "Blauw Hoefke" van Adrianus' vader op de Platluis het boerenbedrijf voortzetten.
De bekendste in Ossendrecht is Egidius van Meir geworden, die na zijn huwelijk met Anna Cornelia Raaymakers de boerderij op het Hageland voortzet. In 1903 trekt hij naar de Aanwas, de plaats waar in de klei de toekomst voor zijn zonen zal liggen.
Dit zijn Adrianus, Louis, Jef en Fons van Meir, boeren die vele hectares kleigrond beboeren in de polders van Ossendrecht en Woensdrecht.

Op 30 mei 1815 had Cornelis Koolen de boerderij met 42 gemet grond gekocht van Pieter Jansen. Een maand na de beschrijving van de koop verkoopt Pieter Jansen al zijn landbouwgereedschap, meubilair en vee.
Toch betaalde Cornelis Koolen de *f* 2.700,-- voor de hoeve niet uit eigen zak. Hij leende het geld voor de aankoop van deze hoeve bij Adriaan van Linden, winkelier uit Putte.
Of het boeren in de Laagstraat zo goed opbracht weten we niet, maar drie jaar later koopt Cornelis Koolen in Putte een perceel heide en mastbos van 33 gemet groot van de weduwe van Willem de Ram. Misschien was zijn lening bij Adriaan van Linden maar ogenverblinding geweest en kon men toen nog niet met het zwart verdiende geld uit de herberg in Putte voor de dag komen. Cornelis overleed in 1829 en werd 60 jaar oud. Susanna Melsen overleefde haar man bijna 34 jaar en zij overleed in 1863, 85 jaar oud.
De laatste 34 jaar van haar leven was Susanna in de Laagstraat blijven wonen bij haar zoon Egidius en zijn vrouw Ida Adriaansen en hun kinderen. Die hadden de boerderij overgenomen.

Ida Adriaansen 1811-1890 de vrouw van Egidius Koolen

Kinderen van Egidius Koolen en Ida Adriaansen
Boven v.l.n.r.: Kaat x Toon Jansen, Toon x Cath.v.d.Bergh, Piet x El.Venne, Caroline x Vervloet. Zittend: Mie x J.B.Jansen, Lo x Jac Jansen, Leen x Adriaansen, Jan x D.Withaegs, Philomeen x Hopmans,

Kinderen van Toon Koolen en M.Cath.v.d.Bergh
Staand v.l.n.r.: Wies, Piet, Sjef, Kees, Caat, Leen
Zittend: Giel, Toon Koolen en Caat v.d.Bergh, Victor.

Op deze mooie achttiende eeuwse boerderij was Cornelis dus opgevolgd door zijn zoon Egidius en die zal de boerderij overdragen aan Antonius, die weer aan Piet, een zoon getrouwd met Net Buys, en we eindigen met diens zoon Antoine.
Deze laatste was vrijgezel, mijn buurjongen en schoolvriend en heeft de boerderij tot ± 2000 gedreven. De oude boerderij werd in 1945 verwoest door een V1, die pal achter deze hoeve viel. De herinnering aan dit voorval zal ik nooit vergeten. Ik was getuige van de inslag op zo'n 75 meter afstand en werd door de luchtdruk omvergeworpen.

Diefstal van linnen bij Cornelis Danckers in 1817
Op de morgen van de 29e mei gaat Elisabeth Swagemakers, de vrouw van Cornelis Danckers naar de bakkeet, die zo'n tien meter van het huis staat, om het linnen door haar dochter Anna Dingena de avond tevoren in een koperen ketel met loog gedaan, eruit te halen om het verder te laten bleken.
Cornelis Danckers woonde op hoeve nr. 27 op het Hageland. In het proces staat het gehucht de Leegstraat vermeld. Mogelijk hoorde bij de dorpsnummering na 1814 deze boerderij bij de wijk de Laagstraat. Anna Dankers had de avond daarvoor twee stukken vlas- en werklinnen van 59,5 ellen in de loog gezet om te trekken. Om acht uur had ze de deur van de bakkeet op slot gedaan.
Nou had de familie Danckers een schaaphoeder in dienst die, als hij met de schapen op de hei was geweest, altijd sliep in de bakkeet. Die avond was hij wat later geweest en toen hij om ± half negen bij de bakkeet kwam, vond hij de deur al dicht.
Toch was hij gewoon in de bakkeet gaan slapen en naar gewoonte de andere morgen om vier uur opgestaan en met de schapen uitgegaan. Hij had niets van een diefstal ontdekt, de deur was nog gewoon dicht. Elisabeth, de vrouw van Cornelis, had de deur wel open gevonden en het linnen uit de trekketel was verdwenen.
Dit processtuk laat weer zien dat op de boerderijtjes zelf linnen verwerkt werd. Want bijna 60 ellen [± 40 meter] is geen kleinigheid. Voor in het verhaal zagen we al dat in de inventaris van Hugo Jansen II 24 linnen lakens bedroeg en Jan Schoeters, de moordenaar, koopt ook linnen op een boerderij.
Uitslapen voor de schaapherder was er niet bij. Zoals gewoonlijk stond hij al om vier uur op om met de schapen op pad te gaan.

NIEUWE BOEREN OP DE PLATLUIS EN IN DE BOSKILLE 1820 – 1840.

Vele nieuwe bewoners zullen in deze periode de Platluis gaan bevolken.
Verschillende bewoners kwamen na 1830 uit België. Missschien was het na de scheiding van België en Nederland economisch beter in Holland.
Ook de meet, die winsten van smokkel zou voortbrengen, moet aantrekkingskracht hebben uitgeoefend op de nieuwe bewoners.
Enkele namen van bewoners uit die periode: Van de Wouwer, Hertogs, Wils, Hoeks, Mets, Jansen 3x, Feusels, Smout, Van de Ende, Cranen, Fraters, Noteliers, Van de Poel, Hendriks, Marcus.
Deze personen waren dikwijls arbeider. Toch waren en kwamen er ook boeren, zoals de

FAMILIE SIMONS:
Al rond 1815 heeft er een Dillis Simons uit Putte een zestal kavels in de Boskille tegen de Platluis aan. Mogelijk woonde hij in een van de huisjes aan de zuidoostkant van de Platluis, of boerde hij vanuit Putte.
Zeker is dat Petrus Johannes Simons uit Putte met zijn vrouw Maria Elisabeth Hertogs, geboren in Kalmthout, in 1837 hoeve "De Leeuwerik" overnemen van J.B. Noteltiers, nr. 158 op de kadastrale kaart van 1832.

De weduwe Helena Simons-Van Meir met haar kinderen voor het Blauw Hoefke.
Staand v.l.n.r.: Egidius x 2 x V.d.Bergh, Hendrik x Issa Hugens, Dominicus x Wies Hugens
Zittend: Maria Elis. X Fr.v.Beek, Hel.v.Meir x Adr.Fr.Simons, Allouisa x J.v.d.Boom.

Familie Egidius Simons – Catharina van de Bergh.
Boven v.l.n.r.: Jac, Joh. Baptist, Dominicus [Mienus]
Onder: Marie, vader en moeder, Adriaan.

Petrus was de zoon van Egidius [Dillis] Simons, die in 1752 in Hoeven geboren was. De moeder was Maria Cornelia Leys [1754] uit Putte.
Zelf denk ik dat de Simonsen vanaf 1769, toen Hugo Jansen II de gronden in de Boskille verkocht aan Johannes Simons, de broer van zijn vrouw Maria Simons, al boerden aan de Platluis.
Enkele kavels gingen over op Dillis Simons uit Putte en ik kan me niet anders indenken dan dat deze Dillis, Egidius Simons, de vader is van Petrus Johannes Simons.
Petrus en Maria Hertogs krijgen zeven kinderen waarvan Adrianus Simons, het derde kind, na zijn huwelijk met Helena Carolina van Meir in 1865 de boerderij zal overnemen. De hoeve aan de meet die ook herberg was krijgt dan de naam "Het Blauw Hoefke"in plaats van hoeve "De Leeuwerik".
Adrianus en Helena Carolina van Meir, dochter van Franciscus van Meir en Anna Carolina Koolen, zijn in 1865 getrouwd en zouden zeven kinderen krijgen.
Twee zonen Dominicus, geboren 1870, en Egidius, geboren in 1874, zetten de familienaam Simons op de Oostheij voort.

Zittend: Dominicus Simons en Wies Hugens. Bakker op 't Hageland.
Staand: Marie, Piet [later bakker], Egidius.

-1 Dominicus Simons is van beroep bakker en tapper, trouwt in 1896 met Louisa Martina Hugens [Wies Hugens], van het Hageland. Wies heb ik nog gekend en ik ben bij haar naar 't winkeltje om boodschappen geweest.
De eerste zoon van hun drie kinderen is Petrus Josephus Simons, die na zijn huwelijk met Bertha Wilhelmina Heuvelmans vijf kinderen krijgt op het Hageland en de bakkerij overneemt en er in de vijftiger jaren mee gestopt is.
-2 Egidius Simons, het vijfde kind van Adrianus en Helena Carolina, trouwt in 1907 met Adriana Lucia van de Bergh en zij krijgen drie kinderen.
Na de dood van Adriana in 1912 hertrouwt Egidius met haar zuster Catharina van de Bergh, die tot 1919 nog vijf kinderen zal krijgen.
Zij beboerden "Het Blauw Hoeveke" aan de meet waar ook getapt werd. In de jaren veertig is de boerderij overgenomen door het vierde kind uit dit laatste huwelijk, Dominicus Simons, geboren in 1917.

VENNE

Ossendrecht 1752 Cornelis [van der] Venne x Catharina Willemen

° 1752 Hendrik van der Venne x 1995 Johanna Wouters

1800 Josephus van der Venne x 1837 Anna Dankers 4 kinderen waaronder:

° 1840 Adrianus x 1872 Johanna van Meir

- Frans x PH. Scroeyers
  - Isabella Maria x Giel Koolen
- Jef x Ida Jansen Den Hoek
  - Joh.Mar.Math. x Des. Vd Bogaert
  - Jef x Corn. Palinckx
    - Ida x L.Bogers Hildernisse
    - Mina x L.Withagen
    - Arjaan x vdPoel
    - Hugo
    - Frans
    - Jeanne
- Marie x G. Swagemakers
- Maria Magd.
- Johann. Corn.
- Fons x Mieke Jansen

SYMONS [SIMONS]

Hoevenen Putte 1752 Egidius [Dillis] x Maria Cornelia Leijs 8 kinderen waaronder:

° 1780 Putte - Platluis Petrus Johannes Simons x Maria Elisabeth Hertogs 7 kinderen w.o.:

- ° 1835 Dominicus x Cecilia Verhaart Hoeve 7 6 kinderen w.o.:
  - Dimphna x Cornelis Koolen xx Cornelis Jansen Hoeve 1
  - Petrus Johannes simons x Rosa Stoffels Hoeve 7
- ° 1837 Adrianus Franciscus x Carolina van Meir 7 kinderen w.o.:
  - ° 1870 Dominicus x Louisa Hugens 3 kinderen w.o.:
    - °1896 Piet Simons x Bertha W.Heuvelmans
  - ° 1874 Egidius x Lucia van de Bergh 3 kinderen xx Catharina van de Bergh 5 kinderen
    - uit 1e huwelijk: ° 1908 Marie Simons x Jac Buys Putte
    - uit 2e huwelijk: °1917 Dominicus x Irma Adriaansen Platluis

Uit het huwelijk van Dominicus [Mienus] met Irma Adriaansen worden de tegenwoordige boeren van de hoeve aan de meet geboren.
Guido Simons – Van Loenhout en hun zoon boeren nog altijd op de plaats waar de Simonsen zo'n tweehonderd jaar geleden begonnen.

De tweede zoon van Petrus Simons en Maria Hertogs, Dominicus Simons, zal na zijn huwelijk met Cecilia Verhaart uit Kapellen in 1862 de hoeve nr. 7 aan de Laagstraat in van haar vader Hendricus Verhaert, die uit Kapellen kwam, gaan beboeren. Voordien was deze de hoeve in handen van de familie Van Merode.
Hun dochter Dimphna Simons [Dien] zal twee keer trouwen. Eerst met Cornelius Koolen in 1897 en met Cornelius Jansen in 1911 voor de tweede keer.
Zij ging naar hoeve nr. 1 "de Pappot" toen ook wel "het hemeltje" genoemd, wat de naam van de herberg was.
Het verhaal ging dat in de Eerste Wereldoorlog [1914 – 1918] de smokkelaars hier hun geld flink lieten rollen. Mijn grootvader Hugo IV vertelde dat er toen zondags muziek gedraaid werd waarop gedanst werd. Dien Simons stierf in 1947. Uit het huwelijk met haar eerste man Cornelis Koolen kreeg ze tien kinderen. Cornelis was behalve boer ook handelaar in hout.
Op de slechte grond van de Pappot zal het niet gemakkelijk geweest zijn om het hoofd boven het duinzand te houden. Bij het aardappelplanten werd een handjevol kaf in het plantgat gedaan om maar te hopen dat het vocht zo dan wat langer vastgehouden werd als het eens een buitje deed. Ik heb Dien zelf nog gekend.
Haar broer Petrus Johannes trouwt na een huwelijk met Rosalia Stoffels weer met een Koolen nl. Elisabeth Koolen die net als bovengenoemde Cornelia Koolen van hoeve nr. 8 kwam, vlak onder de berg waarop zij woonden.
Petrus is de laatste die hoeve nr. 7 beboert. Na zeker 225 jaar wordt de hoeve gesloopt.

Dien Simons met haar tweede man Kees Jansen voor de schuur op 't Hemeltje.

DE FAMILIE VAN MEIR.

De machtige St. Michielsabdij had al vanaf de dertiende eeuw schorren bedijkt in de Antwerpse polders. Zo ook in de buurt van Zandvliet waar de Oude Noordpolder van Zandvliet werd ingedijkt. Uit een kaart van 1715 van C. van Sittaerts zien we de polder waar Cornelis van Meir toen pachtte.

Zoals alle andere boeren in de Noordpolder was hij pachtboer, want de St. Michielsabdij hield alle door hun ingepolderde grond in eigen bezit. De Van Meirs boerden in de noordwesthoek van deze polder.

Cornelis van Meir pacht de Zesde hoeve, 102 gemet, 107 roeden, inbegrepen een klein kreeksken van 251 roeden. Hierbij nog een rietbank.

De pachtprijs is 950 gulden, plus 20 viertels [1600 kg] gerst.

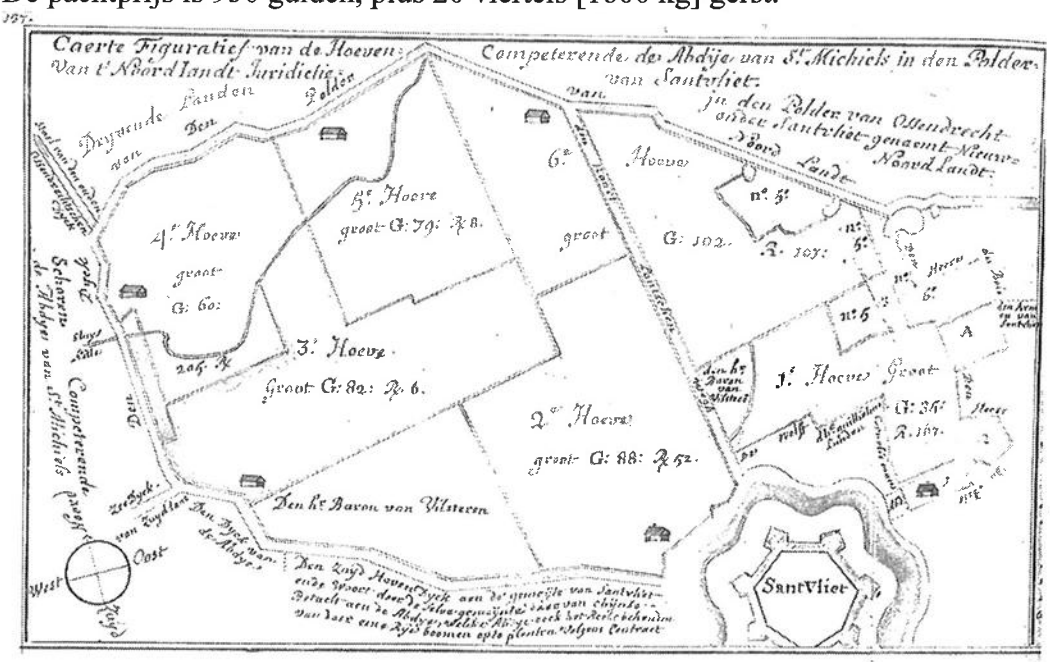

De zeshoeven in de Noordlandpolder van Zandvliet met miden boven de 6e hoeve gepacht Door Corn. Van Meir, 102 gemet groot. De grond links en rechts van de Noordlandseweg Hoeve stond ter hoogte van de brug over het kanaal.

De schorren, waar later de Kabeljauwpolder zou worden ingedijkt, waren 265 gemeten groot en werden ook door de boeren beweid met schapen.

Cornelis was de zoon van Johannes van Meir en Maria Tilbourghs. Hij huwde in 1749 Judoca van Mol, ook uit Zandvliet.

Haar vader Ludovicus van Mol had rond 1750 al bezittingen op de Oostheij van Ossendrecht.

Cornelis en Judoca krijgen negen kinderen. Na de dood van haar man Cornelis in 1769 hertrouwt Judoca van Mol in 1770 met Adrianus de Neef uit Kieldrecht, waarvan ze in 1792 een kind krijgt, Martinus. In deze periode waren aan vee aanwezig: zes paarden, tien koeien, vier stuks melkvee en drie kalveren.

De jongste zoon van Cornelis en Judoca, Petrus Johannes [1767] huwt in 1796 met de weduwe Anna Isabella Bril.

Mogelijk zijn de Van Meirs van de hoeve in de Noordpolder van Zandvliet afgeraakt en is de familie Bril hier doorgegaan. De laatste telg uit deze familie was Sander Bril, die de boerderij moest verlaten wegens havenuitbreiding [BASF] in 1965.

Petrus Johannes en Anna Isabella Bril moeten het nog in Kruisland geprobeerd hebben, want daar worden hun twee eerste kinderen geboren, Johan Baptist en Joanna Judoca.

De volgende vier kinderen worden weer in Zandvliet geboren, ze moeten dus teruggekomen zijn.

Kinderen van Frans van Meir en Anna C. Koolen.
Links boven: Egidius. Rechtsonder: Helena

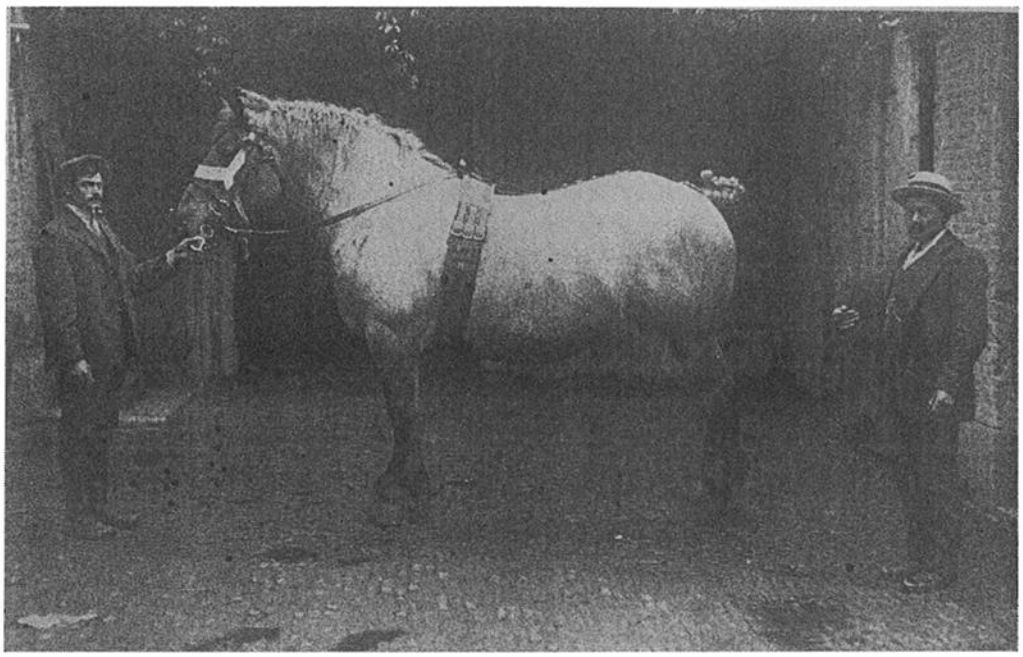

Janus en Louis van Meir tonen hun prachtige dekhengst.

(NA Oudenaarde 1890
HKT 759 - 762
Dom N° 8236

1890
N° 759
- 762

Proces verbaal
van openbaren inlet en toewijzing van onderhand

Heden den negentienden Februarij achttienhonderd negentig des namiddags ten drie uren ter herberge genaamd de Blauwhoef te Elsendrecht ten verzoeke van Franciscus Van Meir, eerstelijk woonende te Elsendrecht, Jannes Cornelius Van Meir, koopman wonende te Antwerpen.

Egidius Van Meir, landbouwer wonende te Elsendrecht, Adrianus Franciscus Simons, herbergier wonende te Elsendrecht alle in algeheele gemeenschap van goederen onder de tegenwoordige wetgeving gehuwd zijnde met Helena Van Meir.

Adrianus Van der Horne landbouwer wonende te Elsendrecht als in algeheele gemeenschap van goederen onder de tegenwoordige wetgeving gehuwd zijnde met Johanna Van Meir.

Jacobus Martinus Luijkx, landbouwer wonende te Standdaarbuiten als in algeheele gemeenschap van goederen onder de tegenwoordige wetgeving gehuwd zijnde met Isabelle Van Meir.

Franciscus Petrus Swaagbrakers, landbouwer wonende te Elsendrecht als in algeheele gemeenschap van goederen onder de tegenwoordige wetgeving gehuwd zijnde met Maria Elisabeth Van Meir.

En Ida Van Meir achtjarige van en daartoe bijgestaan en gemagtigd door Petrus Franciscus Van Meir, landbouwer wonende te Santhliet (België).

Werd door mij Johannes Augustus Spermanveiland, Notaris te Oudenaarde, wonende te Elsendrecht in tegenwoordigheid der natekenaren getuigen overgegaan tot den openbaren inlet of de provisionele verkopingen van het navolgend onroerend goed, waarvan de finale verkopingen bij gevolg zame gelding bepaald is op Woensdag den elfden maart aanstaande ten twee uren ten herberge van den inlet als:

Eerste Kavel. Een perceel bouwland gelegen te Elsendrecht in den Broodpolder, bekend bij het kadaster onder Sectie A, Nummer 48, groot een en negentig aren vijftig centiaren.

Tweede Kavel. Een perceel bouwland gelegen als voren, kadaster Sectie A, Nummers 153, 154 en 153 ter grootte van twee hectaren negen aren negentig centiaren.

Derde Kavel. Een perceel weiland gelegen als voren, kadaster Sectie A, Nummer 187, groot veertig aren zestig centiaren.

Vierde Kavel. Een perceel weiland gelegen als voren, kadaster Sectie A, Nummer 188, groot vier en veertig aren zestig centiaren.

Vijfde Kavel. Een perceel kamerbosch gelegen te Elsendrecht in den Hoeipolder, kadaster Sectie C, Nummers 32 en 33, groot vier hectaren tieren en twintig aren vijftig centiaren.

Zesde en laatste Kavel. Een schuur met erf en bouwland staande en gelegen te Elsendrecht in de Platluis, kadaster Sectie C, Nummers 116, 492, en 493, groot een hectare twee en twintig aren tien centiaren.

Zullende deze verkopingen plaats hebben onder de navolgende voorwaarden die voorafgaan het bijeengekomen publiek zijn voorgelezen te worden.

De gekeurde onroerende goederen met alle hun wel en zonder aanduiding der wet daaronder begrepen is en alle rechten die daarbij wettelijk behoren worden verkocht publiekelijk zonder eenige aansprakelijkheid voor en tweder zaagens onder en voormaat en met uitsluiting van alle reinigingen

Gedeelte van het proces verbaal over de verkoop van de hoeve van Van Meir [25] in 1890 die plaats vond in de "Blauwhoef" van Adr. Fr. Simons op de Platluis. De verkoop is niet doorgegaan.

Kosten bij de uitdeeling der koopsommen.

En dan zijn we aangeland bij de jongste zoon uit dit huwelijk, Franciscus van Meir, geboren in 1811 in Zandvliet, die in 1834 trouwt met Anna Carolina Koolen, de dochter van Cornelis Koolen en Susanna Melsen uit de Laagstraat. Van hun acht kinderen worden er twee in Zandvliet geboren, maar in 1838 kopen ze het boerderijtje nr. 25 op het Hageland. Voordien pachtte Jan Fraters, opgevolgd door zijn dochter, die getrouwd was met Jac Brooymans, de soldaat in Franse dienst, deze hoeve van Morin, de rentmeester uit Ossendrecht.
Hier worden ook nog zes kinderen Van Meir geboren.
Helena Carolina hebben we al zien huwen met Adrianus Franciscus Simons. Haar zuster Johanna huwt met Adrianus Venne uit de Middelstraat. Isabella trouwt met Jacobus Martinus Luyks en Maria Elisabeth met Franciscus Petrus Swagemakers, boeren uit Woensdrecht.
Ida houdt het in de familie en trouwt met Petrus Johannes van Meir.
We eindigen met Egidius van Meir, geboren in 1851, die de stamhouder wordt van de boeren op het Hageland en de polder.
Hij trouwt in 1878 met Anna Cornelia Raaymakers uit Wouw en zal de boerderij van zijn vader op het Hageland voortzetten. De oude Franciscus van Meir heeft zich dan al teruggetrokken en is naar Zandvliet gegaan, waar hij op 81 jarige leeftijd sterft.
Het overnemen van de boerderij, die toen elf hectare groot was, moet met hindernissen zijn gegaan, want in 1890 is er bij dochter Helena van Meir [Simons] in het "Blauw Hoefke" een openbare verkoop gepland op de negentiende februari. Hier worden de percelen grond te koop aangeboden.
Het moet niet doorgegaan zijn. Twee jaar later, in 1892, koopt Egidius zijn broer en zusters uit. De gebouwen en de elf hectare grond komen hem toe voor *f* 9.000,--.
Na de dood van zijn vrouw hertrouwt hij met Isabella Cornelissen op 13 maart 1904 en koopt op 6 april 1903 een boerderij op de Aanwas [nu Lex Jacobs] en gaat daar met zijn tweede echtgenote wonen. In 1907 overlijdt hij, 55 jaar oud.
De boerderij op het Hageland was toen al overgenomen door zijn zoon Constant van Meir – Dekkers. Hun enige dochter Adriana [twee zonen gingen vroeg dood] zal niet trouwen en de Van Meirs stoppen op het Hageland. Gido Cleiren en Marie Melsen nemen het over op deze plaats en dragen het op hun beurt weer over aan hun zoon Benny Cleiren.

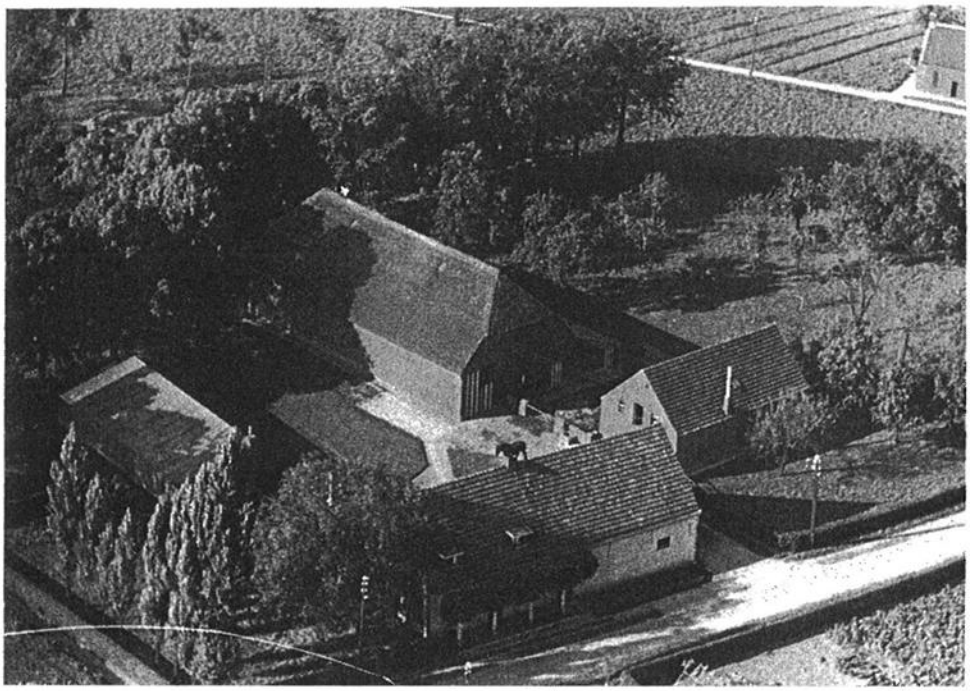

Boerderij [25] Van Meir.

VAN MEIR

Zandvliet 1684-1744 Jan van Meir x Maria Tilborghs 6 kinderen w.o.:

Zandvliet Cornelis 1731-1769 x Judoca van Mol 9 kinderen w.o.:

Zandvliet Petrus Johannes van Meir 1767-1845 x Anna Isabella Bril xx Maria Catharina Vergouts 6 kinderen w.o.

Zandvliet-Ossendrecht Franciscus van Meir 1811-1892 x Anna Carolina Koolen. Dr. van Cornelis Koolen en Susanna Melsen

Petrus	Helena Carolina x Frans Simons	Johan.Corn.	Johanna x Adrianus vd Venne	Isabella x Luycx	Egidius x Raaymakers xx Cornelissen	Ida x Joh.v.Meir	Maria Elisabeth x Swagemakers

Jef x Heylaert Aanwas	Louis x Coch Nw.Hinkelenoord	Janus x Adriana Looyen Zandvliet	Fons x Hoeks Aanwas	Stan x Dekkers Hageland	Lo x van Loon Café de Vier Winden	Stien x vd Ouderaa	Ida x L.Swagemakers Woensdrecht

VAN DE BERGH

1782 Oorderen - Lillo - Ossendrecht Cornelis van de Bergh x Johanna Catharina Carpentier
3 kinderen Anna, Isabella en Antonius ° 1829
x Cornelia Ludovica Hendrickx

Johannes Cornelis Kiske x Johanna Dekkers	Antonetta x Frans Koolen	Maria ° 1869 Caat x Toon Koolen	Maria Louisa ° 1872 x Adrianus Koolen	Cornelis Ludovicus ° 1875 Louw x Mathilda Joh. Hugens	Josephus ° 1878 Jefke x Johanna Hopmans

Net x K.Graumans	Toon x Fika Koolen	Fika x Fons Goris	Fons x J.v.Buuren	Louis Priester	Frans xKaat Buys	Jef x van Beek	Toon	Rosalie x Kobie Poel

Nelleke voorkind xArjaan Koolen	Kees x M.J.Hoeks	Toon x M.v.Gool	Sjaak x Adr.Koolen	Nelly x Hendriks	Marie x J.Suykerbuyk	Lies Mar.	Lies x J.Kools	Carolien x A.v.Gool	Louis xLeny de Klerck	Janus xIrene Hendrikx	Adriar

De in 1898 gebouwde boerderij Van de Venne anno 2006.

Mieke Venne met kinderen ± 1938
V.l.n.r.: Hugo, Jeanne, Mina, Maria Jansen, Ida, Arjaan, Frans.

DE FAMILIE VAN DER VENNE.
Naar ik vermoed is de familie Van der Venne al in 1682 naar "het hoog" gekomen.
Na de watersnoodramp van 26 januari van dat jaar ging de polder van Ossendrecht onder water. Het noordelijk gedeelte, de Noordpolder van Ossendrecht werd na drie jaar, door het leggen van de nieuwe Zeedijk [Kaaidijk], opnieuw ingedijkt. Het zuidelijk gedeelte, de Zuidpolder zou moeten wachten tot 1743 voordat het opnieuw bedijkt werd.
In het zuidelijk gedeelte boerden de Vennes tegen de Zeedijk.
Vóór 1760 zit Cornelis van der Venne op hoefke nr. 16 aan de Middelstraat.
Voordien zie ik in de cijnsboeken al Van der Vennes op deze plaats als eigenaar.
Zoon Hendrik van der Venne, getrouwd met Johanna Wouters, zal rond 1800 de hoeve weer pachten van J.B. Morin. Bij het boerderijtje hoort dan veertien gemet grond. Na de dood van Morin komt het hoefke opnieuw in bezit van de Van der Vennes. Hendrik wordt rond 1830 opgevolgd door zoon Josephus, die getrouwd was met Anna Danckers.
De tweede zoon uit dit huwelijk, Adrianus, die in 1872 trouwt met Johanna van Meir [de dochter van Franciscus van Meir] zal de volgende boer worden op deze plaats.
Dit echtpaar krijgt zes kinderen op deze plaats.
De jongste zoon, Alfons, geboren in 1882 gaat, na zijn huwelijk met Maria Susanna Jansen [Mieke Venne genoemd], in 1911 deze hoeve verder beboeren.
In deze periode wordt het grondarsenaal uitgebreid, zoals bij alle boeren.
Op de Oostheij met pachtgronden, op de Koude Heide en ver van huis tot in de Nieuwe Hinkelenoord en Anna Mariapolder ook.
Door de vrij vroege dood [50 jaar] van vader Fons van der Venne moest Mieke met de drie vrijgezel gebleven kinderen, Jeanne, Hugo en Frans, de zaak draaiende blijven houden.
Frans reeds 84 jaar, woont nog steeds op de hoeve waar al zo'n kleine 300 jaar Van der Vennes wonen, vlak onder de wieken van de molen op de Oostheij.

DE JANSENS' ± 1800 – 1850.

We waren gebleven bij de kinderen van Hugo II en Maria Simons. We zagen dat ze allemaal boerden op de Oostheij.
Christiaan en Pieter hebben we al behandeld; zij waren kinderloos gestorven.
Willem, de man van Barbara Brooymans, had twee zonen, waarvan zoon Adriaan maar één dochter had.
De derde zoon uit het huwelijk, Johannes Jansen, geboren in 1763, trouwt in 1790 met Anna Catharina Dekkers. Of hij zich al ten zuiden van de molen, "De Haringkeet" genaamd, heeft kunnen vestigen, weet ik niet, maar zijn zoons Willem en Michiel zeker wel. Willem was in 1824 met Dimphia van der Venne getrouwd. Zeg maar het buurmeisje van de Middelstraat.
Iets later zien we Adrianus Jansen, broer van bovengenoemde Willem, en Michiel, die getrouwd was met Johanna Catharina Blommaerts uit Zandvliet, wonen in De Haringkeet, nu Molenbostraat. Eén zoon van hun tien kinderen, Petrus Johannes, zal huwen met Catharina Baak. Het gezin krijgt dertien kinderen.
Een zoon van hen, Josephus Jansen [Sjefke Baek] trouwt in 1900 met Anna Cornelia Dekkers en zal op de Oostheij, hoek Molenstraat – Heuvelweg een café uitbaten, maar het meest is hij bekend geweest bij de boeren op de Oostheij als veekoopman.
Dit beroep wordt ook uitgeoefend door hun zoon Piet [Baek] Jansen in het midden van de twintigste eeuw.
Een oomzegger van Jefke Baek, Adrianus v. Oevelen [Januske Baek] beboert het hoeveke aan De Haringkeet tot ± 1950. Nog een zoon van Piet Jansen en Catharina Baak, Jacobus, krijgt door zijn huwelijk met Louisa Meys op de Oostheij, de naam Sjaak Jansen Meys. Ze vestigen zich aan de Driessensdreef [Zandvlietseweg] naast de Boskilleloop.
De zoon van Jacobus, Piet, was bekend als krooibaas en handelaar in vlas.

Veekoopman en herbergier Jefke Baak met twee blaarkoppen op de veemarkt ± 1930

Een andere tak Janssens splitst zich af bij de kinderen Adrianus en Johanna Catharina Blommaerts en wordt de tak van Bienen genoemd.
Johannes Baptist Janssens trouwt met Cornelia Fraters van hoeve nr. 25 op het Hageland en zij krijgen zes kinderen.
Twee zonen blijven op de Oostheij. Adriaan Janssens trouwt in 1890 met Johanna Catharina Cloots. Hij is boerenarbeider maar baat ook het café "De Koestal" nr. 27 op het Hageland uit. De naam Koestal is waarschijnlijk ontstaan door verwijzing naar de stal van de laatste eigenaar, burgemeesterboer Martinus Melsen.
Adrianus was een felle smokkelaar in de Eerste Wereldoorlog. Ik vond nog een ontzegging in het spergebied uit die periode. Hij werd gepakt en moest in het gevang in Breda, waar hij in 1916 zelfmoord pleegde.
Dan hebben we nog Antoine Janssens [Toon van Bienen], die in zijn huwelijk [1898] met Catharina Hendrickx, vijf kinderen zou krijgen.
De bekendste zoon hiervan, voor de landbouwers, was Ko van Bienen [Jac Janssens] de hengstenboer, die veertig jaar in dienst was bij de familie Sneep aan de Langeweg in Ossendrecht. Hij bezocht de boeren met de hengst op de Oostheij om de merries te laten dekken.
Adrianus Jansen, de jongste zoon van Hugo II en Maria Simons, trouwt in 1803 met Maria Catharina Cloots uit Stabroek en koopt in 1805 de hoeve [4] in de Laagstraat.
Uit de erfenisakte blijkt dat zij de dienstmeid op de boerderij van vader Hugo II is.
Ze krijgen negen kinderen.
De oudste zoon, Johannes Cornelis, trouwt met Maria Elisabeth Velkger, die mutsenmaakster en strijkster is. Ze drijven een winkel.
Na in 1836 getrouwd te zijn sterft Johannes Cornelis Jansen al in 1840. Twee dochters liet hij na.
Een jaar later hertrouwde de weduwe Maria met Petrus Johan Koolen, zoon van Cornelis en Susanna Melsen en krijgt dan nog drie kinderen.
In 1840 na de dood van Johannes Jansen werd alles weer getaxeerd in verband met de twee minderjarige dochters uit zijn huwelijk met Elisabeth.

Hij blijkt dan ook koopman in hout te zijn en heeft nogal wat percelen met bezaaide mast. Ten noorden van de Laagstraat, waar hij geboren is, heeft hij acht bunders ingezaaide mast. Op Calfven op het Brembrood zes bunders heide met aanhorige veenderij en vijftien bunders ten noorden van de baan van Ossendrecht naar Huybergen, ook bezaaid met mast [dennebomen], die hij pas had gekocht van de domeinen.
Bij alle huisraad zien we dat hij voor *f* 400,-- planken hout en mustert op de werf had. Er was ook voor *f* 600,-- winkelwaar aan huis en de notaris had in november al voor *f* 1.000,-- winkelwaar publiekelijk verkocht. Zijn schulden waren nog groter dan zijn bezittingen. Hij stond zo'n *f* 350,-- in de min. Hij moest zo'n *f* 900,-- afbetalen op de aankoop van de domeingronden, en de weduwe Van den Linden uit Bergen op Zoom moest nog *f* 1.600,-- hebben van geleverde winkelwaar. Dus dat schoot ook niet op. Misschien had hij gehoopt, dat als zijn mast groot was, het te gaan maken.

Antonius Jansen de jongste zoon van Adriaan en Maria Cloots zal, na zijn huwelijk met Isabella Aartsen in 1848 en haar dood in 1854, hertrouwen met Johanna van den Eynden van de Platluis.
Voor drie kinderen van zijn eerste vrouw en vier van de tweede moet hij de kost zien te verdienen op boerderijtje nr. 4 van zijn moeder, dat hij later overneemt.
Maria Cloots was lang zelf landbouwster gebleven na de dood van Adriaan in 1829 en deed nog grondaankopen bij de zoons van haar zwager Jan Jansen aan de Haringkeet en Brembrood.
Ik denk dat Antonius het er niet vol heeft kunnen houden, want rond 1875 is hij volgens het bevolkingsregister naar België vertrokken.

Hugo Jansen III, zoon van Adriaan en Maria Cloots, is de man zijn die nog voor tweehonderd jaar boeren op de Oostheij zal zorgen. Als achtste kind in 1818 geboren, trouwt hij in 1847 met Maria Anna Carpentier uit Zandvliet.
Hugo was een ondernemend iemand, die niet alleen van boeren afhankelijk wou zijn. Hij zal het wel besproken hebben met Van den Linden uit Bergen op Zoom, de winkelier die we al tegen zijn gekomen bij het in 't krijt staan van zijn broer Johannes, de man van Maria Velkger. De Van den Lindens lopen als een rode draad door het leven van de Jansens.
Cornelis Koolen moest bij de aankoop van de boerderij van Pieter Jansen in 1815 ook al *f* 2.700,-- lenen bij winkelier Van de Linden uit Putte.
Hugo moest wonen en had bedacht dat aan de dreef van de Laagstraat naar de Koude Heide een mooie plaats zou zijn, want hij had nog meer plannen. Om een huis te bouwen heeft men stenen nodig. Met voorbedachten rade had hij al acht bunders [toen acht gemet] heide gekocht waar flinke leemlagen in zaten.
En zo werd Hugo steenfabrikant. Een groot woord voor een eenvoudige man.
Hij bezat een simpele oven en enkele overdekte droogloodsen om de natte stenen te doen voordrogen voordat ze in de oven gebakken werden.
De latere Hugo IV, zal de bijnaam "Hugo Pek" hebben, die aan meer Jansens van " 't Geleg" werd gegeven. Ik denk dat Hugo III, de steenbakker, de naam Hugo Pek als eerste heeft gekregen, want bij het bijvullen van de kleine stookplaatsjes kreeg hij alle rook in zijn gezicht. Tijd om zich te wassen zal Hugo wel niet veel gehad hebben en hij zag zo zwart als pek.
Met zijn eigen steenbakkerij moet Hugo de eerste stenen gebruikt hebben voor de bouw van zijn boerderij rond 1850.
Of de situatieschets uit 1879 dezelfde geweest is als die rond 1850, is niet aannemelijk. Mogelijk is het linker westelijk gedeelte, dat dieper en hoger was, een latere aanbouw wegens uitbreiding van de bedrijven.
Verbouwingen rond 1884 tonen ons de situatie zo die is weergeven in 1887.

Hugo Jansen III met Maria An. Carpentier
Staand: Antoon, Jac, Tiest
Maria getrouwd met Melsen uit Roosendaal
Ontbreekt. Foto vóór 1871.

Twee zoons, Jacobus en Antonius, zijn dan gehuwd en zullen de zaken die hun vader had opgezet, doordrijven.
De oude boerderij wordt vervolgens in tweeën gedeeld door een muur door te trekken en westelijk komt weer een aanbouw voor de maalderij.
De smokkel, die sinds 1830 weer welig tierde, had Hugo in 1859 doen besluiten om een rosgraanmolen te plaatsen. Meel was altijd geliefde smokkelwaar en zeker zo kort bij de meet, want men liep niet graag ver als er gesmokkeld werd. De pakkans was dan klein.
De afstand zo kort aan de grens met België, die minstens 500 meter moest zijn, werd net gehaald!
Hugo moet gedacht hebben: als ik meel aan mezelf heb, kan ik ook nog wel broodbakker worden. En broden waren ook weer geliefd om te smokkelen.
De contacten met Van Linden uit de winkelbranche in Bergen op Zoom zullen er voor gezorgd hebben dat er ook een winkel kwam. "Hugo sloeg met alle stokken", zullen ze op de Oostheij gezegd hebben.
Van de steenbakkerij is bekend, dat het voor het nog bestaande havenhuis van Ossendrecht de stenen leverde. Hugo IV heeft me verteld dat hij met paard en kar stenen had gereden voor de nieuwe kerk in Ossendrecht. Het is niet bekend of de stenen uit de Laagstraat kwamen.
Naast al dit werken was Hugo III ook een sociaal iemand. Kerk- en armbestuur, de Heilige Familie, de gemeenteraad, de schutterijen, allemaal verenigingen waar we hem in functies

Fien Jansen-Reijnders met dochter José.
Op de achtergrond nog een droogloods
van de oude steenfabriek.

terugzien. Van 1891 tot 1893 is hij loco-burgemeester van Ossendrecht. Een waardige opvolger van Hugo II.

DE FAMILIE VAN DE BERGH.

Cornelis van de Bergh, geboren in 1782 in Ooteren, en gehuwd met Johanna Carpentier, geboren in 1788 in Zandvliet, zal rond 1819 het laatste huisje in de Koeleweg gaan bewonen. Het was precies op de grens van Oostenrijks Brabant en Staats Brabant. Na 1830 werd het de grens tussen Nederland en België. Het stond ten oosten van de Koeleweg, waar later de grenspaal kwam te staan.
Tussen 1822 en 1829 worden hun drie kinderen geboren. Anna Catharina, Isabella en Antonius.
Het beroep van Cornelis was landarbeider.
Anna huwt met Franciscus Rijnen en zij nemen de boerderij-herberg van Adriaan Feusels op de grens over.

De familie Van de Bergh-Hopmans 1929.
Boven v.l.n.r.: Toon, Sjaak, Carlien, Lies, Marie, Nelly.
Onder: Kees, Janus, Sjefke [vader], Adriana, Jaas Hopmans [moeder], Louis, Nelleke.

Opvallend is dat in het huisje op de grens in 1850 behalve het gezin Cornelis van de Bergh als moeder Carpentier al is overleden, ook een Petrus Johan Simons, geboren in 1821 te Kalmthout, met twee kinderen Johannes en Johanna, inwoont. Maar ook nog Johannes Cornelis Cloots met vrouw en twee kinderen.
Zoon Antonius van de Bergh moet, na zijn huwelijk met Cornelia Ludovica Hendrickx uit Zandvliet, nog een tijdje in de Kabeljauwpolder in het huis van zijn vader wonen. Zeker tot 1863.
Dit paar krijgt tussen 1858 en 1878 acht kinderen.
In 1890 wonen Antonius en Cornelia al in de Laagstraat op de plaats waar vroeger hoeve nr. 11 stond. Die moet in de achttiende of begin negentiende eeuw gesloopt zijn, want in 1832 staat er niets meer op deze plaats.
Op dit hoekpunt Laagstraat – Hageland moet Antonius een nieuw hoefke gebouwd hebben.
Drie dochter van dit paar trouwen met Koolens uit de Laagstraat.
Antonette met Frans Koolen.
Maria met Adrianus Koolen van hoeve nr. 8 van Pietje Koolen en Anna Danckers.
Maria Catharina met Antonius Koolen, zoon van Egidius Koolen en Ida Adriaansen van hoeve nr. 5.
Drie zoons blijven ook op de Oostheij. Johan Cornelis [Kiske] trouwt met Johanna Dekkers. Kiske en Johanna betrekken na hun huwelijk een hoefke dat er nog maar sinds 1800 -1820 gestaan moet hebben. Het komt voor op de kaart van 1832, ten zuiden van de bocht in de Laagstraat, tussen de hoeves 8 en 9.
In die tijd boerde er Jac van de Moer, een nazaat uit de Koude Heide, die getrouwd was met Marie Koekhoven en later opgevolgd door hun dochter Maria Theresia, die gehuwd was met Johan B. Jansen. Na hun huwelijk in 1892 zal Cornelis zich hier vestigen.
Vijf kinderen worden er geboren. Dochter Cornelia Ludovica betrekt na haar huwelijk met Petrus Alphonsus Goris [Foos Gorze] boerderij nr. 24.
Haar broers Toon en Fons nemen de boerderij in de Laagstraat van hun vader en moeder over. Antonius van de Berg [Toon van Kiskes], die gehuwd was met Ludovica Koolen, draagt de boerderij over aan zijn zoon Cornelis [Corry], die de laatste boer Van de Bergh werd op deze plaats in de Boskille.
Sinds een jaar of tien is hier een kampeerboerderij in gevestigd, genaamd de Boskille. Het is het bekende toponiem uit de zeventiende eeuw.
Het zevende kind van Antonius en Cornelia Ludovica Hendrickx was Cornelis Ludovicus [Louw] van de Bergh, die na zijn huwelijk met Mathilda Johanna Hugens in 1903 in de

Louw en Til van de Bergh-Hugens bij de kippen op het einde van de Laagstraat.

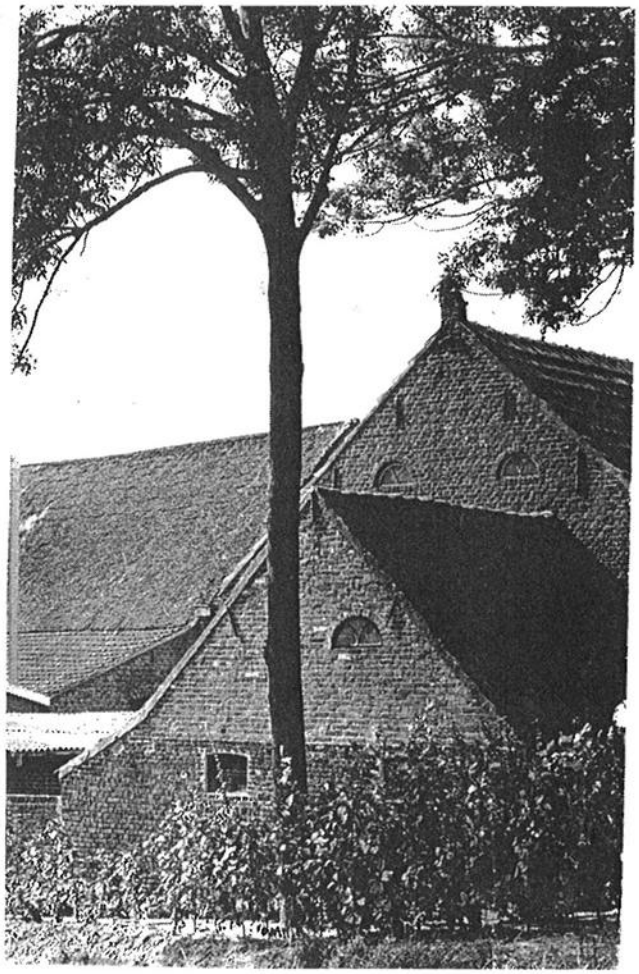

De boerderij van Kiskes.
Na brand in 1922 herbouwd.

Laagstraat bleef wonen in een van de vier huizen die rond 1880 -1990 in de Laagstraat zijn gebouwd tussen de boerderijen nr. 1 en nr. 2.
Dit gebied ten zuiden van de Laagstraat had toen de naam van Isabellapolder.
In het tweede huis waar Louw en Til woonden, werd rond 1900 – 1930 herberg gehouden.
Zelf heb ik Louw, die ook verder van huis gewerkt moet hebben, nog gekend. Hij was een liefhebber van pluimvee, dat zien we meer bij de familie Van de Bergh.
De tuinpaadjes bij Louw waren afgezet met omgekeerde jeneverkruikjes vanuit de tijd dat het nog herberg was.
De jongste zoon van Antonius en Cornelia Hendrickx was Josephus [Sjefke] van de Bergh.
Waarom Josephus en ook Cornelis met een verkleinwoord werden aangeduid snap ik niet, want de Van de Berghs waren allemaal lange mensen.
Josephus van de Bergh moet na zijn huwelijk ± 1904 met Johanna Petronella Hopmans [Jaaske] het nog vrij nieuw hoefke van zijn vader Antonius hebben overgenomen.
Jaaske had al een dochter uit 1899 die te Wouw geboren was. Ze moet geen onbekende geweest zijn voor Jefke, want Jaaskes moeder was Philomena Koolen, de dochter van Egidius Koolen en Ida Adriaansen van hoeve nr. 5 in de Laagstraat, die met Hopmans uit Wouw getrouwd was.
Toen Jaaske nog leefde moeten ze nogal wat melkvee gehad hebben.
Mijn moeder vertelde altijd, dat zij gezien had, dat bij Jefkes een tredmolen voor de hond tegen het melkkot gebouwd was, waar de hond de stampers in de karnton in beweging moest houden om de melk te karnen. Meestal was er dan een vaste karnhond op de hoeve.

Een tredmolen was een cirkelvormig houten wiel, met een diameter van circa twee meter en een breedte van 50 cm, waarin dan één of twee karnhonden liepen. De zijkanten van de tredmolen waren door gaas of houten planken afgesloten, zodat de hond er niet uit kon. Als het dier er in gedaan werd moest hij wel door de koeter met een gijrtje [zwiepend stokje] aan de "loop" gehouden worden en maken dat de machinerie niet stil viel, anders kwam er geen boter. De karntijd was ongeveer een half uur tot drie kwartier en de hond kwam er meer dood dan levend uit, maar een karnhond was geen beter lot beschoren.

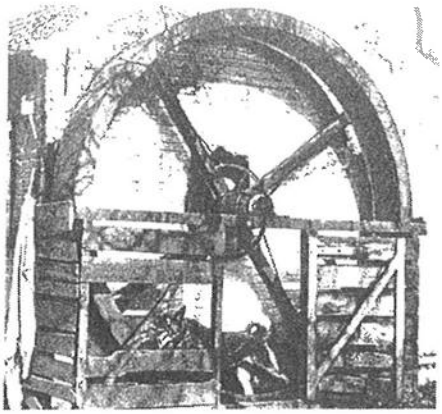

De karnhond in de tredmolen.

Behalve boteren zal kippen houden ook geld in 't bakske gebracht hebben op deze boerderij, want de familiefoto wordt trots voor het prachtige kippenhok gemaakt.
Van hun elf kinderen neemt Adrianus [Janus van Sjefkes] van den Bergh na zijn huwelijk het bedrijf van zijn ouders over.
Ik herinner me uit de jaren vijftig van de vorige eeuw dat het toen vooral een tuinbouwbedrijf was en er ook klein fruit, rode en zwarte bessen werden verbouwd.
Na de dood van zijn vrouw is Janus altijd door blijven gaan met zijn tuinbouw en kippen.
Misschien maar om lekker bezig te zijn en een drinkcentje bij te verdienen.
In de kerstweek van 2005 belde ik hem om iets te vragen om een uur of half zeven 's avonds, maar hij had geen tijd, hij moest alles onderstoppen buiten, want het ging vriezen.
Janus, 85 jaar oud, woont al zijn hele leven op het boerderijtje dat zijn grootvader Antonius van den Bergh zo'n 125 jaar geleden had gebouwd.

De familie Toon van de Bergh-Fika Koolen bij het 25-jarig priester jubileum van hun zoon Louis.

1800 – 1850

Deze periode was een woelige tijd op de Oostheij.
Van 1795 tot 1809 behoorden we tot Staats Brabant.
Onder Lodewijk Napoleon van 1809 – 1814 stonden we volledig onder het Franse bewind en was hier ook de Franse dienstplicht ingevoerd.
Na de val van Napoleon werden we opnieuw een koninkrijk onder Willem I samen met het tegenwoordig België. Maar dit duurde maar tot 1830 toen België zich afscheidde van Nederland.
Altijd was er een grens tussen de zuidelijke en noordelijke Nederlanden. Al deze veranderingen zullen het moraal van de inwoners aan de grens niet ten goede zijn gekomen. Smokkel, diefstal , afpersing en vechtpartijen ziet men dan ook toenemen. Het moet ook mensen aangetrokken hebben, want aan de Platluis groeit het aantal woningen tot ± tien woningen aan. Veel smokkelaars werden dan ook in deze buurt gepakt met uiteenlopende waren.
Hierbij ook boeren, o.a. B. Noteltiers, maar ook Pieter Wils van de Platluis en Cornelia Musters met haar dochter Adriana van de Oostheij.
Na een achtervolging wordt een kar aangehouden van Noteltiers, de boer van de "Leeuwerik" aan de Platluis. Onder het zand zit verborgen: 20 stuks kerkboeken groot, 6 kerkboeken klein, 7 kerkboeken kleiner, 39 kerkboeken acodecimo, Engelische band, 12 katechismen, 13 rozenkransen, 24 beknopte kleine katechismen, geestelijke boeken maar ook Franse boeken, die geadresseerd waren aan Gerit van Putte te Bergen op Zoom.
Maar ook kleding, huishoudelijke artikelen, eten en drank komen voor, meestal gesmokkeld

De Platluis vanaf België gezien.
Op de achtergrond boerderij Simons.

De gasten van Kiske Bries
bij het begin van de Armendijk.

door vrouwen van de Oostheij.
Ze halen uit België naar Nederland o.a. een wereldbol *f* 10,--, twee zwarte bezaan vellen *f* 4,--, een trommel met satijnen strik, daarin gebak *f* 1,50. Een dozijn plak almanakken *f* 0,60 bombazijnen buis *f* 15,-- vier paar klompen *f* 0,65 zeven pakken chicorei *f* 1,65 drie ponden ongehekeld vlas *f* 1,-- kabeljauw en varkensharen *f* 1,50 tevens 50,5 kruik Leuvens bier, garen, lint, speelkaarten, brieven, spelden, spijkers, alles moet goedkoper geweest zijn ten zuiden van de meet.
Noteltiers zou geprobeerd hebben een rijtuig te smokkelen zoals er in de streek van de Oostheij geen bekend waren. Noteltiers had zijn knecht Pieter Wils naar Putte gestuurd, waar hij het rijtuig met ijzeren wielen op veren en laken overkapping op moest halen om het naar de Ossendrechtse haven te brengen naar schipper Rijken van Raamsdonk. Diens schip lag in de Ossendrechtse haven geladen met bieten en hij zou het rijtuig mee terug nemen voor de heer Zijlemans, koopman in bieten uit Raamsdonk.
Zijlemans had acht weken in Brabant met de koets rondgereden om bieten op te kopen.
Het was 26 november 1832 en Zijlemans had zijn laatste nacht doorgebracht bij de herberg van G. Withaegs te Putte en was niet van plan met het rijtuig terug naar Raamsdonk te rijden zo laat in het jaar, en liet het daar per schip mee terugvaren.
De smokkel reputatie van Noteltiers was bij de komiezen aanleiding om zijn knecht Pieter Wils aan te houden toen hij met het rijtuig door de Laagstraat reed.
Opvallend in dit verhaal is dat er in de streek [polder] van Ossendrecht al bieten verbouwd zouden zijn. Napoleon had in 1811 de teelt en verwerking van bieten in Nederland geïntroduceerd. Nederland is na 1815 zowat volledig gestopt met de verbouw van bieten. België daarentegen is doorgegaan en zocht in Zeeland en West-Brabant bieten voor hun fabriekjes. Hoogstwaarschijnlijk is Zijlemans hiervoor commissionair geweest.

GROTE SMOKKELVONDST BIJ ADRIAAN FEUSELS

Adriaan Feusels was herbergier en landbouwer, woonachtig in het laatste huis van Ossendrecht in de route naar Zandvliet.
Dit was het laatste huis aan de grenspaal ten zuiden van de familie Simons.
Later is het bewoond door de familie Reynen. Ik ken het al van rond 1945 als een heel oud boerderijtje toen Harry de Klerk er met zijn gezin in woonde.
Het is 2 mei 1930, de Belgen voeren hun vrijheidsstrijd tegen Nederland. De smokkel zal op zijn hevigst geweest zijn en echte smokkelprofs zullen geprobeerd hebben een grote partij van noord naar zuid te krijgen.
Adriaan Feusels meldt de commiezen van Ossendrecht, toen een achttal, dat in een vrijstaande schuur bij hem op de werf een grote partij smokkelwaar is verstopt.
De commiezen treffen in de schuur aan: 30 vaten gezouten vis, wegende 3.600 ponden, 2.049 ponden zoete melkse kaas [Edammer] en 350 ponden gedroogde vis.
Hoogstwaarschijnlijk was dit handeltje bestemd voor het nieuwe België, want Edammer kaas hoeft men niet naar Nederland te smokkelen. Paniek bij de commiezen, omdat ze die middag geen vervoer meer kunnen vinden om de smokkelwaar vanaf de Platluis naar Bergen op Zoom te rijden.
Omreden van de nabijheid des vijands [Belgen], zo vreesde de eerste restant [commies], dat men 's nachts wel door een overmacht van die zijde zou kunnen overvallen worden, en daarom werd aangedrongen om het detachement Ossendrecht te versterken met twee officieren en tachtig soldaten. Tot een veldslag tussen Belgen en Nederlanders op de Platluis om de smokkelwaar te bemachtigen is het nooit gekomen, maar spanning was er wel geweest.

BANBRIEVEN, VECHTPARTIJEN, DIEFSTAL

Regelmatig werd er door boeren op de Oostheij melding gemaakt, dat ze 's morgens bij het opstaan een afpersingsbrief [brandbrief] aan de deur of blinde gebonden vonden, waarbij geëist werd dat meestal een klein bedrag verstopt moest worden, anders zou de schuur in brand gestoken worden.
Ruziende boeren komen ook nogal eens voor, zoals op het land van Pieter van de Moer in de Koude Heide, waar zijn zoon Jacobus in elkaar werd geslagen door Johannes Reyen en zijn knecht Judocus Smits. De Jansens scoren ook hoog in de proces-verbalen in die tijd. De zonen van Jan Jansen van het Moleneind werden in de Wouwse Plantage getrappeerd bij het stelen van proppen in de bossen [misschien wel voor het zaad].

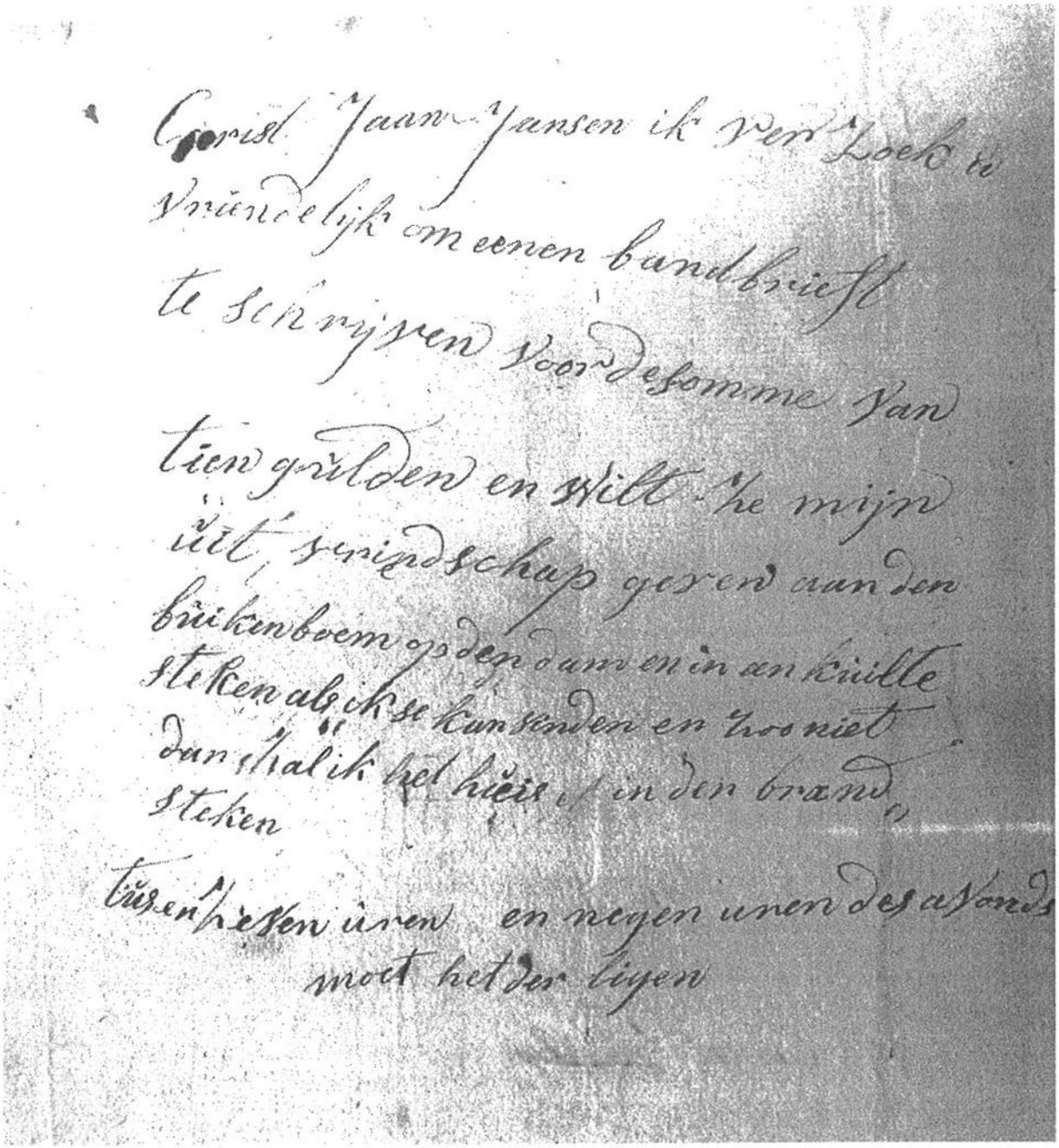
Cristl Jaan Jansen ik ver zoek u
vriendelijk om eenen bandbrieft
te schrijven voor de somme van
tien gulden en wilt ze mijn
uit, vriendschap geven aan den
buikenboem op den dam en in an kuilte
steken als ik se kan senden en zoo niet
dan zal ik het huis of in den brand
steken
tusen zeven uren en negen uren des avonds
moet het der ligen

Banbrief 1839, bestemd voor Cristiaan Jansen van Calfven waar gedreigd wordt de schuur in brand te steken.

En de zonen van Adriaan Jansen uit de Laagstraat, Hugo de latere steenbakker, Antonius en Willem moeten zich in 1840 melden bij het parket te Breda, waar ze hun gevangenisstraf moeten uitzitten. Overal tot in Breda heb ik gezocht wat ze nou uitgespookt zouden hebben, maar heb het niet kunnen vinden. Dat de Jansens kort in de kar stonden was wel algemeen bekend. Er is een overleveringsverhaal:
Trientje Cleiren woonde rond 1870 op hoeve "De Koude Heide" en trouwde van hieruit met Stokmans uit Putte. Trientje wist te vertellen dat de Jansens uit de Laagstraat bij hen op de Koude Heide wel eens kwamen vrijen. Maar de meiden van Cleiren smeerden die van Jansen wel eens wat roet uit de open haard in het gezicht . Nou, dan werden ze heel kwaad volgens Trien.
Ze had ook aan haar kleindochter Jeanne van de Wijgert verteld, dat er een Jansen uit de Laagstraat een koe stouwde naar de beenhouwer van Stabroek. Dit door de bossen van de Koude Hei en Zandvliet. Bij terugkomst met zijn geld op zak door de bossen werd hij overvallen en ontstond er een gevecht waarbij Jansen de overvaller doodsloeg. Bij de rechtszaak vroeg de rechter: "Jansen, sloeg je nou die man om dood te slaan?", waarop deze

Triente Cleeren die rond 1870 trouwde uit de "Kouweheide". De 450 jaar oude veedrenk van de hoeve "De Koude Heide" die afgelopen jaar gedicht werd. Jammer! Foto BN De Stem 2004.

antwoordde: "*Natuurlijk, ik laat me geld nie afpakken*". Het zou best kunnen dat het een Jansen was. Ik heb het proces niet kunnen vinden, maar als het op Belgisch grondgebied gebeurd is, zou het zich in Brussel kunnen bevinden.

TURFWINNING

Eerder zagen we dat er al in de zestiende en zeventiende eeuw aan turfwinning werd gedaan op de Oost en Koude Heide en aan de Koeleweg. Bij de laatste plaats werd er gesproken van moernering. Of hier zoutzieders zaten die door indampen van zoute moer aan zoutwinning deden, daar is nergens een bewijs voor te vinden. Bij moeren kan men ook denken aan turfwinning voor brandstof. Bij alle inventarissen vindt men een hoop turf als brandstof opgenomen. Vanaf 1815 is de turfwinning aan regels gebonden en is bepaald waar de plaatsen zijn en de hoeveelheid turf die er gegraven mag worden.
Dan geeft de provincie Noord-Brabant consenten uit, die vanaf 1816 tot 1845 in Ossendrecht zeshonderd tot vijftienhonderd ton turf per jaar groot zijn. Men spreekt van op de heide van Ossendrecht, maar in 1832 zien we aan de kadastrale nummers, dat ook in de Zuid- en Noordpolder van Ossendrecht veel turf gegraven wordt.
In 1839 worden de laagliggende percelen ten zuiden van de Marebergseweg ontveend.
Het was in die tijd dus aan regels gebonden, maar iedereen wilde wel eens een turfje meepikken als de overheid niet oplette. Zo ook Franciscus Koolen, zoon van Cornelis Koolen en Susanna Melsen uit de Laagstraat. Frans Koolen was inmiddels getrouwd met Maria Jacobs en beboerde het hoefke van zijn schoonvader aan de weg naar Huybergen [nu O.L.Vr. ter Duinenlaan]. Dit was toen nog maar het enige boerderijtje aan deze weg ter hoogte van het Wasseven.
Frans Koolen werd gepakt met een kar, bespannen met een paard, met vijf ton turf, die hij gehaald had uit de reguliere veenderij die in 1845 1500 ton groot was. Zelf denk ik dat het in de buurt geweest is van het Wasseven. Het werd een dure stook die winter, want het procesverbaal loog er niet om, honderd gulden, wat veel geld was voor die tijd. Het metrieke stelsel was al ingevoerd, maar de oude gewichts- en inhoudsmaten uit de achttiende eeuw werden nog lang in de negentiende eeuw gebruikt. En we kunnen ervan uitgaan dat een ton droge turf 227 kilo was, zoals in de tijd voor het metrieke stelsel.

NIEUWE GEZICHTEN OP DE OOSTHEIJ:

In 1829 komt een broer van Susanna Melsen uit de Laagstraat naar de Oostheij. Het is Martinus Melsen, die na zijn huwelijk met Maria Catharina Cornelissen boerderij nr. 27 overneemt van Cornelis Danckers op het Hageland.
De Oostheij zal in 1846 met Martinus Melsen zijn eerste burgemeester leveren aan Ossendrecht. Zij zouden veertien kinderen krijgen op het Hageland.
Bij de koop in 1829 is de boerderij van de kaart van 1760 [nr. 27] verder naar de viersprong verhuisd en zal dus tijdens de periode Danckers herbouwd zijn.
In 1873 komt de boerderij in handen van zijn dochter Elisabeth, die getrouwd was met Antonie [Toon] Melsen. Dit zullen de laatste Melsens en boeren op deze plek zijn, want begin twintigste eeuw zien we hier Adrianus Jansen wonen, arbeider [smokkelaar] en herbergier in de "Koestal", zo de herberg genoemd werd, op de plaats waar de stal stond van de oude hoeve.
Ook aan de oostkant van de heide, tegenover het Puts Meuleke, boerde een familie van de Melsens van het Hageland. Het waren Tiest en Anna Cornelia Melsen.

N°. 10 CONSENT N°. 9 JAAR 1819

PROVINCIE Noord Braband

ARRONDISSEMENT Breda

Ordinaris Ontvangst van Bergen op Zoom

Ampliatie der Declaratie en Consent tot Verveening.

Op den Negen en 20 April 1819 heeft A: van Halteren wonende te Ossendrecht verklaard,

1°. Voornemens te zijn (1) Ossendrecht Turf te willen baggeren, af- of uitgraven of afsteken, of te doen baggeren, af- of uitgraven of afsteken.

a. Eene hoeveelheid van (2) —— Spon- of Bagger-Turf, vallende in de 1ste begrooting, bepaald bij art. 2 van 't Regt., op het land bekend onder den naam van (3) —— N°. , en gelegen te (4) ——

b. Eene hoeveelheid van (2) —— Turf, vallende in de 2de begrooting, bepaald bij art. 2 van 't Regt., op het land bekend onder den naam van (3) —— N°. , en gelegen te (4) ——

c. Eene hoeveelheid van (2) Zes honderd Tonnen Turf, vallende in de 3de begrooting, bepaald bij art. 2 van 't Regt., op het land bekend onder den naam van (3) gemeentelijk N°. , en gelegen te (4) Ossendrecht

2°. Te zijn (5) Administrateur der voorschreven landen.

Zijnde dien ten gevolge door Administrateur het vereischte consent tot de voormelde Verveening, gedurende het saizoen van 1819, verzocht, en de hierna vermelde cautie gesteld. (6)

Krachtens al het welk door den Ordinaris Ontvanger te Bergen op Zoom tot de voorsz. Verveening bij deze consent wordt gegeven.

20 De Ontvanger der Accijnsen.

Turf consent 1819 voor 600 ton.

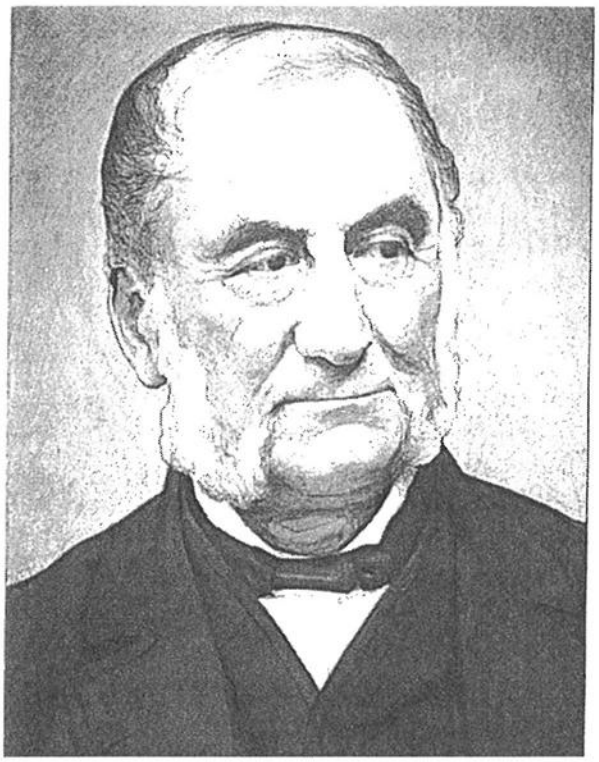

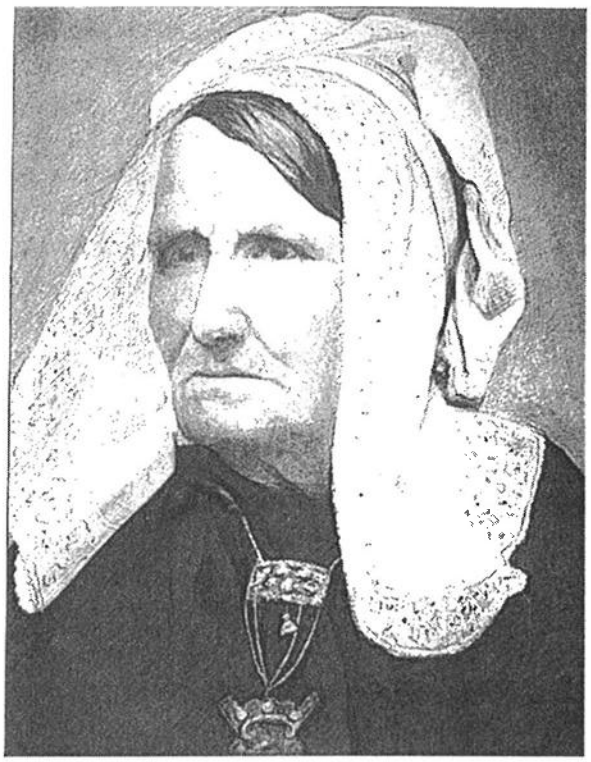

Martinus Melsen en Maria Cath. Cornelissen.

FAMILIE GORIS

Cornelis Goris, die rond 1838 huwt met Cornelia Kouwenbergh, de dochter van de watermolenaar, Josephus Kouwenbergh uit de Noordpolder van Ossendrecht, zal in 1838 een huisje bouwen tussen hoeve nr. 7 en nr. 8.
Het moet een warm plekje geweest zijn achter de wal, onderaan het Bergstraatje.
Cornelis was de zoon van Petrus Johannes Goris, die geboren was in Hoevenen, België en getrouwd was met Maria Elisabeth Heijnen uit Ossendrecht.
Cornelis, die in 1811 in Ossendrecht geboren was, zal met Cornelia tussen 1839 en 1859 twaalf kinderen krijgen in de Laagstraat.
Cornelia is 46 jaar wanneer haar jongste dochter Cecilia geboren wordt. Het beroep van Cornelis was houtzager. Waarschijnlijk wordt hiermee bedoeld, dat hij in de bossen bomen omzaagde. Ook is het mogelijk dat hij op een stelling grote bomen tot planken en balken verzaagde. Dat deed men dan wel met tweeën, met een lange trekzaag. Nazaten van Cornelis zullen dit beroep en de handel in dennenzaad en het kweken van planten voortzetten aan de Putseweg. Het vierde kind uit het huwelijk van Cornelis en Cornelia, Judocus, zal na zijn huwelijk met Judoca Carolina Cleiren de eerste boer Goris worden op het Hageland [nr. 24]. Uit dit huwelijk worden tussen 1877 en 1885 zes kinderen geboren.
Uit zijn tweede huwelijk met Anna Catharina de Brie zijn twee zonen geboren, die de landbouwkant kiezen op de Oostheij. Petrus Ludovicus [Louw Gorze] die, na zijn huwelijk met Johanna Vermeulen, zich vestigt in het laatste huis van de Zandvlietseweg [nu Leon Jansen]. Louis tuinierde en was tijdens de bietencampagne bekend als bietentareerder. Zijn zoon Jan, die getrouwd is met Lucia Schijvenaars, woont nog altijd op het Hageland.
Het vierde kind van Judocus en Anna Catharina de Brie, Alphonsus [Fons Gorze] zal na zijn huwelijk met Ludovica van de Bergh uit de Laagstraat, de hoeve op het Hageland overnemen van zijn vader. Hun zoon Louis, getrouwd met Wies Hopmans, volgt zijn vader op deze plaats [nr. 24] weer op.

Hun zoon Toine is al weer de vierde van het geslacht Goris dat hier nog steeds boert.
Wat nu met het huisje onder het Bergstraatje waar Cornelis Goris en Cornelia Kouwenbergh in 1838 begonnen waren?
In 1900 verkoopt Cornelia Kouwenbergh, die op dat moment 87 jaar oud is en inwoont bij haar zoon Josephus, haar huisje aan haar schoonzoon Frans van Campo. Deze was gehuwd met Cecilia, haar jongste dochter. De koopprijs is *f* 150,-- inclusief de inboedel die Cornelia heeft achtergelaten bij haar vertrek naar Huybergen. Zoon Josephus, bij wie ze inwoont, is de grootvader van de bekende bakker J.F. Goris, die zijn bedrijf had tegenover de kerk van Hoogerheide.
Begin jaren dertig moet het huisje gesloopt zijn. De grond gaat nog over aan een zoon van Frans en Cecilia, nl. J. van Campo-van den Eijnden. Na een start, zo'n 170 jaar geleden wonen nog altijd Gorzes op de Oostheij.

Het Bergstraatje. Rechts onderaan zal Cornelis Goris in 1838 een huisje bouwen. Boven stond toen nog de boerderij die we in 1670 al tegenkomen.

Zoons van Cornelis Goris en Cornelia Couwenberg

Petrus Johannus Goris

1841 – 1936

Judocus Goris

1844 – 1922

Wilhelmus Goris

1846 – 1930

PAARDEKAMP

1751 Winterswijk 1764 Ossendrecht hoeve 24 Gerardus Paardekamp x Dimphna van Kampen. 7 kinderen w.o. Petrus en Nicolaas xx Petr. Mastboom 7 kinderen

1770 Petrus x Anna Broos [hoeve 31] 6 kinderen w.o.

1772 Nicolaas x Johanna van de Mast 9 kinderen w.o.

1798 Petrus Joh. X Johanna Musters 3 kinderen w.o.

1818 Johannes x Reg. Iss. Wils 11 kinderen w.o.

1846 Petrus Joh. X Joh. De Moor xx J.C.Talboom xxx H. Oosterbos

1861 Jacobus [Ko Pin] x Antonet vd Poel 3 kinderen

1870 Petrus [Pietje] x Rosal. Musters 11 kinderen w.o.

1891 Gerard x Cath.vd Sande Koeleweg

1893 Kees x A.C.Konings Molenstraat

1895 Alfons x Antonet vd Bergh

1902 Adriaan [Janus] x Anna Vermeulen Haringkeet

Joh.[Wannes] x E.J.Konings

GORIS

Joh.Wilhelmus x Elis. Cornelissen
geb. Brecht zoon Arnold.Joh.Wilhelmus x 1724 Cornelia van Soetendaal
geb. Hoevenen zoon Pieter x 1759 Joh.Simons

Hoevenen-Ossendrecht Petrus Johannes Goris x Maria Elisabeth Heynen

Ossendrecht 1811 Cornelis Goris x Cornelia Couwenberg Laagstraat onder Bergstraatje

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Catharina Hugens	Jef v.Hoof Huybergen	Petrus Joh. J. Wils	Judocus x J.C.Cleeren xx An de Bie	Willem Joh.C.Wils Houthandel Putseweg	Frans	Pieter Cath.vd Bergh	Joh.Corn. M.T.vd Dries	Maria	Adrianus Joh. Oevelen	Frans x A.P.Brand xx PH.v.Linden	Cecilia P.Campo laatste bewoners Laagstr

kl.zoon Jef Goris
bakker te Hoogerheide

1e huwelijk met J.C.Cleeren

2e huwelijk met Anna Catharina de Bie

Petrus Josephus Oorlogsslachtoff. | Petrus Johannes | Cornelis | Jacobus | Johannes Maria | Petrus

Johannes | Louis x Johanna Vermeulen Zandvlietseweg | Maria Cornelia Johannes Vriens | Fons x Fika vd Bergh Hageland

Jef x Petron.Schijvenaars
Louis
Wim
Jack

Jan x Lucia Schijvenaars
Joke
Ludo

Marie x Fr.v.Dijke

Marie | Net | Cor | Louis x Wies Hopmans Hageland
Rina
Fons
Toine
Annette

Heden den zeventienden April negentien honderd
en een.

Voor mij, Eduard Antonius Cornelis Voeten, Notaris in het arrondissement Breda, ter standplaats de gemeente Oosterhout, in tegenwoordigheid der nagenoemde getuigen, is verschenen Cornelia Kouwenbergh, zonder beroep, wonende te Huijbergen, weduwe van Cornelis Goris.

Die verklaarde te hebben verkocht en bij deze in eigendom af te staan en over te dragen aan haren schoonzoon Petrus Franciscus van Campo, arbeider, wonende te Oosterhout, gehuwd met Cecelia Goris, voor welken van Campo alhier is verschenen zijn mondeling gemachtigde, Josephus Goris, veldwachter, wonende te Huijbergen, die en zijne opgemelde hoedanigheid verklaarde in koop en overdracht aan te nemen:

Hare aandeelen of vijf en veertig onverdeelde acht en tachtigste parten in een huisje met erf en tuin, staande en gelegen te Oosterhout, kadastraal bekend in sectie C nummer 312, groot vier aren zeventig centiaren, en in een inboedeltje, bestaande in: kast, tafel, kachel, stoelen, lamp, ijzeren en aarden potten en pannen, gelegenheid, drie kaffen bedden met toebehoren, verder huisgerief en kruiwagen.

Voormelde goederen behoren tot de huwelijksgemeenschap bestaan hebbende tusschen de comparante Cornelia Kouwenbergh en haren man Cornelis Goris, en de nalatenschap van laatstgemelde, ab-intestato overleden te Oosterhout den vijftienden April achttien honderd een en zeventig, en zijn dienvolge voor de helft haar eigendom, terwijl zij nog één, acht en tachtigste gedeelte heeft geërfd van haren zoon Franciscus Hubertus Goris, ongehuwd en ab-intestato overleden te Oosterhout den vijf en twintigsten September achttien honderd een en zeventig; verklarende partijen van voorschreven onroerend goed geene titels van aankomst noch hypothecaire overschrijvingen te kennen.

Deze verkoop en koop heeft plaats gehad op de navolgende voorwaarden:

De kooper aanvaardt zijn gekochte in eigendom voor zoover de roerende goederen betreft, door de overgifte welke reeds heeft plaats gehad, en het onroerend goed, zoodanig als het is gelegen en afgeschetst, in den staat waarin het zich bevindt en met al wat er rechtens toe behoort, ongehouden de juiste maat of grootte, met de vrij- en onvrijheden, heerschende en lijdende erfdienstbaarheden er aan verknocht, voorts vrij van hypotheken, renten en cijnzen, bij de overschrijving dezer akte in de daartoe bestemde openbare registers, en in gebruik en genot terstond, onder gehoudenheid de belastingen, er op uitgaande, te dragen te rekenen

Verkoop huisje Cornelia Kouwenberg aan de Laagstraat.

FAILLISSEMENT WILLEM BROOYMANS

Dat het leven soms hard kan zijn voor de boeren blijkt uit het volgende voorbeeld.
Willem woonde al sinds 1788 met zijn vrouw Adriana Nelen op hoeve nr. 20 aan de Noordstraat. Hun zoon Jacobus had in het hospitaal gelegen tijdens zijn militaire dienst in het Franse leger.
Willem, inmiddels 73 jaar, had altijd zijn hoofd boven water proberen te houden op de kleine hoeve. Meestal gingen andere boeren, als ze oud werden, inwonen bij kinderen of soms ook bij buren. Maar omdat ze alle twee lang leefden hadden ze geprobeerd zelf hun eigen kostje bij elkaar te scharrelen. Waarschijnlijk hadden ze het boerderijtje al verkocht aan P.J. Kuypers uit Bergen op Zoom, die meer landerijen bezat op de Oostheij. In juli 1838 krijgt Willem de deurwaarder in zijn kot wegens een betalingsachterstand van *f* 390,35 aan deze landheer uit Bergen op Zoom. AOW of pensioenen waren er vroeger niet. Als je zelf niet meer kon, was je wel aangewezen op je kinderen of was liefdadigheid en armenzorg je laatste kans.
Vol hoop heeft Willem nog een oplossing voor deze moeilijke situatie gevonden.
De deurwaarder zet op papier wat er op de koopdag zal aangeboden worden bij het nalaten van betaling.
Elf stoelen met matten, twee houten tafels, twee tinnen bekers en dito bierkan. Een koperen koffieketel, een meuken met loden gewichtjes. Een bruin eikenhouten boerenkast.
Op de moos: een baktrog en eikenhouten karn.
In de stal: twee varkens, zijnde een berg en een gild [een jonge zeug die voor de eerste keer gedekt kan worden].
Een zwarbont melkbeest met witte kop, een dito met zwartbonte kop. Twee koeien en twee varkens en misschien nog wat uit den hof moeten voor eten gezorgd hebben voor deze oude mensen. Na de dood van zijn vrouw in 1838 sterft Willem in 1843, 86 jaar oud.

DE KOOLEN[S] EEN VOLK VAN BOEREN, BAKKERS EN HERBERGIERS.

De boerentakken van de Koolens zullen zich via Egidius Koolen en Johannes Franciscus vooral op de Oostheij voorzetten. Bij de dochters van Egidius, die met de Jansens van het Geleg trouwen, komen behalve boeren, bij alle drie ook bakkers voor.
De broer van Egidius, Franciscus, die gehuwd is met Maria Jacobs van het hoefke aan het Wasseven, zal twee herbergiers aanleveren.
Hun zoon Adrianus, die gehuwd was met Sophia van den Bussche, zal café "Den Os" in de Bevrijdingsstraat uitbaten. Zijn zoon Johannes die het overnam, kreeg de bijnaam Jan Os. Bekender nog in de Zuidwesthoek is de andere zoon van Adrianus en Maria Jacobs, Jan Koolen uit Hoogerheide.
De tramhalte, de afspanning genaamd "Den Handel" aan het einde van de Raadhuisstraat op de hoek van de weg naar Woensdrecht, werd uitgebaat door Jan Koolen.
Jan Koolen was een begrip voor de bewoners van Woensdrecht, Achttienhuizen en de polders. Hier wachtte men op de komst van de tram richting Bergen op Zoom of Putte. Jan had de bijnaam Jan Beurs omdat hij nogal op zijn centen zou zitten. Zijn dochter Maria zou na zijn dood in 1928 de herberg verder drijven. Ze was getrouwd met Jan Hopmans, maar die werd gewoon ook Jan Koolen genoemd, net als zijn schoonvader.
Een tak van de Koolens uit de Laagstraat is de zoon van Cornelis en Susanna Melsen, Johan Baptist Koolen. Hij zal, na zijn huwelijk met Maria van Gorp in 1831, zorgen dat nazaten in Bergen op zoom en Borgvliet als boeren, bakkers en herbergiers van deze stam aanwezig zijn.
Een zoon van hen, Johan Franciscus Koolen, die gehuwd was met Adriana Cornelia Maas, bewoont een boerderij-herberg tussen de Stalen Brug en de Raayberg. Twee zoons van dit echtpaar, Christ en Sjaak Koolen, zien we links en rechts ten zuiden van de Stalen Brug café-restaurants beginnen. Zij waren daarbij ook nog boer.

Een broer van herbergier Adrianus Koolen, die getrouwd was met Elisabeth Hopmans, boert iets zuidelijker aan de Antwerpsestraat [naast melkhandel Van Geel] in Borgvliet.
Ook was er nog een bierhuis in de St. Josephstraat in Bergen op Zoom van Petrus Franciscus Koolen en een herberg of gelagkamer van Cornelis Johannes Franciscus Koolen aan de Oude Antwerpsebaan in Borgvliet, de plaats waar we ook bakkers vinden uit de stam Koolen-Van Gorp.

De gezusters Koolen laten zich weer eens op hun paasbest fotograferen. Een borreltje ontbreekt nooit.

Bid voor de Ziel van Zaliger
SUSANNA JOANNA CATHARINA KOOLEN,
huisvrouw van
FRANCISCUS KOOLEN,
overleden te Borgvliet den 20 Mei 1879,
in den ouderdom van 41 jaren.

Weest niet bedroefd, gelijk zij die geene hoop hebben. 1 Thes. IV. 12.
Ik zal u wederzien. Joh. XVI. 22.
Helpt mij door uw gebeden tot God. Rom. XV. 30.
Zie, ik sterf, maar God zal met u zijn. Gen. XLVIII: 21.
De Engel, die mij van alle kwaad verlost heeft, zegene deze kinderen. Gen. XLVIII: 16.
Zoet Hart van Maria, wees mijn heil.
(300 dagen afl.)

Druk. J. J. H. Verhoeden. Bergen-op-Zoom.

Doodsprentje van hun oudste zuster Susanna. Zij was de vrouw van Joh. Verrest en Franc. Koolen.

KINDEREN VAN EGIDIUS KOOLEN EN IDA ADRIAANSEN

Tien kinderen krijgt dit paar uit de Laagstraat tussen 1847 en 1865, drie zonen en zeven dochters. Van de zonen was Petrus Johannes getrouwd met Dymphina Withaegs. De oudste van hun tien kinderen werd in Ossendrecht geboren. Hij ging onder de Looy boeren. De enige zoon van zijn tien kinderen was Josefus Koolen [zotte Koolen], die boerde ten zuiden van de oude boerderij aan de Molenstraat. Zijn kleinzoon Gerrie Jaspers gaat hier later een fietsenzaak uitbaten.

De jongste zoon, Petrus C. Koolen woont, na zijn huwelijk met Maria Elisabeth van der Venne, in een huisje ten noordoosten van de bouwval van de molen [Mutsestraat].
Antonius Koolen neemt na zijn huwelijk in 1897 met Maria Catharina van de Bergh [al genoemd] hoeve nr. 5 van zijn ouders over.
Vijf zonen en drie dochters werden hier geboren, waarvan zoon Piet het boerenbedrijf voortzet.
Nu komen we bij de dochters van Egidius en Ida Adriaansen.
Ik noem ze altijd de mutsenvrouwen. Bij elke gelegenheid die zich voordeed lieten ze zich pontificaal in klederdracht op de foto zetten. Op huwelijksfeestjes, al kaartend, of zomaar voor de lol. Ze zitten altijd op de eerste rij.
De eerste helft van de twintigste eeuw [1900-1950] moet de welvaart ook op de Oostheij zijn toegenomen en dat liet men dan ook zien. Helena Philomena [Philomeen] die getrouwd was met een [rijke?] boer uit Wouw, Hopmans, was behangen met goud[sieraden], werd gezegd. Het was haar dochter Johanna [Jaaske] die terug kwam naar de Laagstraat om met Jefke van de Bergh te trouwen.

FAMILIE VERREST

De oudste zuster van de mutsenvrouwen, Susanna, ontbreekt op foto's. Zij was in 1847 geboren, maar overleed al in 1879 op 31-jarige leeftijd. Toch is zij de nieuwe stammoeder van een familie die in de Zuidwesthoek altijd bekend is gebleven, nl. de familie Verrest [Vennix].
Zij was gehuwd met Johannes, de zoon van Anna Cornelia Vennix. Na het huwelijk van Anna met Petrus Cornelis Verrest kreeg Johannes de achternaam Verrest.
Hij was schoenmaker te Woensdrecht. De Vennix[en] waren in de achttiende eeuw al schoenmakers en leerlooiers te Bergen op Zoom en Huybergen.
Uit het huwelijk van Susanna Koolen en Johannes Verrest werden tussen 1870 en 1873 drie zonen geboren, Egidius, Marinus en Petrus johannes.
Vader Johannes overlijdt in 1875 en is dan 41 jaar oud.
Susanna Koolen moet verder met drie zoontjes onder de vijf jaar en hertrouwt met haar achterneef Franciscus Koolen, een zoon van Johannes Baptist Koolen en Maria van Gorp.
Er wordt nog een zoon geboren uit dit tweede huwelijk, Johan Baptist, maar bij de geboorte van de dochter zullen moeder en kind sterven [kinderbed] in 1879.
Franciscus Koolen, die toen woonde in de Oude Huybergsebaan te Borgvliet, zat met vier kleine kinderen en zal snel hertrouwen met Johanna Catharina Dons.
Sociaal moest men wel zijn in de tweede helft van de negentiende eeuw.
De kinderen Verrest worden liefdevol opgevangen door de broer en de zusters van Susanna Koolen. Marinus komt bij Toon Koolen – Van de Bergh in de Laagstraat. Petrus Johannes gaat naar "Het Geleg" bij ome Toon Jansen en tante Caat Koolen en Egidius verhuist naar molenaar Van de Moer aan de Oude Tol [Zuidgeest], waar Jan Baptist Jansen en tante Mie Koolen bij inwonen en Jan Baptist het beroep van molenaar en bakker uitoefent. Egidius leert hier het bakkersvak, wat hij later te Hoogerheide zal voortzetten. Zijn kleinzoon Giddy Verrest kennen we van supermarkt Verrest.
In Ossendrecht kennen we de nazaten van de Verresten terug als kappers. Maar ook de kleindochter van Egidius Verrest, Nelly, die na haar huwelijk met Constant Jansen, de vrouw van de molenaar / boer wordt op Het Geleg.
Helena Koolen zal huwen met Adriaansen [tweede huwelijk] uit Berendrecht.
Anna Carolina trouwt Antonius Vervloet, schoenmaker uit de Dorpstraat in Ossendrecht.
[Helena] Philomena huwt boer Hopmans uit Wouw.
Maria [Mie] trouwt met Johan Baptist Jansen, een van de drie zoons van Hugo III Jansen en Maria Carpentier van Het Geleg. Het echtpaar gaat wonen bij Van de Moer aan de Oude Tol op de Zuidgeest, waar Tiest het beroep van molenaar en bakker uitoefende. De bakkerij die hij later zelfstandig uitoefent zou gestaan hebben op de plaats waar nu het laatste huis ten zuidoosten staat van de weg voor de afslag Heimolen.

Het gezin van Antonius Jansen en Catharina Koolen.
Bovenste rij v.l.n.r.: Fons, Louis, Egidius, Ida.
Voorste rij v.l.n.r.: Stan, Guust, vader Antoon [Toon]
Pol, moeder Catharina [Kaat], Wies.
Zij, wier namen onderstreept zijn, vertrokken naar Frankrijk.

Het gezin van Jacobus Jansen en Isabella Koolen.
Bovenste rij v.l.n.r.: Jan Bapthiest, Maria, Petrus Johannes, Adrianus
Wilhelmus Franciscus, Dimphina Maria en Antonius.
Onderste rij v.l.n.r.: Ida, vader Jacobus [Sjaak], moeder Isabella en Hugo.

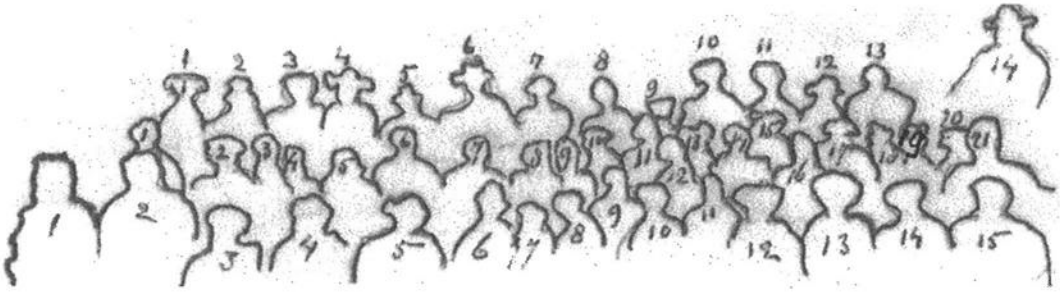

Het huwelijk van Antoon Veken en Mien Jansen, dochter van Jac Jansen 1927.
Aan de achterkant bij de scheidingsmuur van het "Geleg" rechts 't gedeelte van Jac Jansen.
Links: de Ossendrechtse mutsen en rechts die van Ruckven.
Boven v.l.n.r. 1e rij: [1] Jef van de Venne, [4] Antoon Jansen, [5] C.Timmermans, [6] Stan Jansen x [7] Nelly Verrest, [8] Mieke Jansen, [10] Toon Jansen x Maria Cleeren, [12] Marie Reijnders, [14] Fons van de Venne x Mieke Jansen.
2e rij: [1] Lo Jansen, [2] Adriaansen, [3] Tiest Jansen x [4] Mie Vercammen, [5] Fien Reijnders x [6] Willem Jansen, [7] Maria Cleeren x Toon Jansen, [8] Ida Jansen, [9] Sjo v.d.Bogaart x [10] Hugo Jansen, [15] Piet Koolen, [17] Toon Koolen x [19] Caat van de Bergh, [15] Sophia Theuns x [21] Egidius Verrest.
3e rij: [1] Leen Koolen, [2] Caat Koolen, [3] Philomeen Koolen, [4] Mie Koolen, [5] Lo Koolen, [6] Antoon Veken x Adriaansen, [7] Paulien Jansen, [8] Mien Jansen, [19] Caat van de Bergh x Toon Koolen.

Een zoon van hen, Antoon Jansen, bezit in Ossendrecht in de eerste helft van de twintigste eeuw een kleding- en ellegoedzaak in de Dorpsstraat [later Gremmen].
De twee overblijvende dochters Caat en Isabella [Lo] zullen, evenals hun zuster Mie, het niet ver gaan zoeken en komen ook op Het Geleg terecht, waar ze trouwen met de broers van bovengenoemde Tiest Jansen, nl. Antoon en Jac Jansen.

DE OVERNAME OP HET GELEG

Steenbakker Hugo Jansen en Maria Carpentier hadden vier zoons en een dochter voortgebracht. Dochter Maria trouwt met veehandelaar Johan Baptist Melsen uit Roosendaal.
De eerste zoon Petrus J. Jansen zal vroeg sterven.
De drie andere broers Jansen trouwden dus met de drie zusters Koolen.
Na de Van den Bergh[s] waren de Jansen[s] aan de beurt bij de Koolens.
We zagen dat Johan Baptist Jansen met Maria Koolen in Borgvliet terecht kwam.
Op Het Geleg namen Sjaak en Toon Jansen, die dus trouwden met de zusters Lo en Caat Koolen, in 1885 de boel over.
De oude boerderij werd westelijk wat verlengd, een scheidingsmuur werd dichtgemaakt en de oude hoeve werd zo twee boerderijen onder één kap.
Jac Jansen in het oostelijk gedeelte en Toon Jansen westelijk.
Jac zou de landbouwtak en veeteelt gaan doen en Toon de maalderij, steen- en broodbakkerij, maar tevens ook akkerbouw. Ook zou bij Toon nog winkel worden gehouden.
Drie opvallende dingen in het overdrachtscontract. De ingang van de oude kelder was bij Toon, maar lag onder het gedeelte van Jac en zo bleef de kelder in gebruik van Toon Jansen, tegen een huur van *f* 5,-- per jaar.
Uit concurrentieoverwegingen had Toon geëist dat zijn broer Jac nooit een maalderij, steen- of broodbakkerij op deze plaats zou beginnen. Toon Jansen mocht dan weer geen steen bakken tijdens de bloei van het koren, want de laag hangende rook zou ervoor zorgen dat er geen vruchtzetting zou zijn.
Tweeentwintig kinderen zullen beide broers Jansen en zusters Koolen op Het Geleg krijgen, waarvan Jac er dertien en Toon negen voor zijn rekening nam.
Toon Jansen moet het vooral door de maalderij het meest voor de wind zijn gegaan.
Overgrootvader Jac was misschien wat gemakkelijker en hield wel van een borreltje.
Het Geleg was toen één grote familie en de oudste zonen van Jac, Hugo en [Jan Baptist] Tiest leren bij ome Toon het bakkersvak en werken ook in de steenbakkerij.

DE ONTWIKKELING VAN DE OOSTHEIJ 1850 – 1930

Als we de kadastrale kaarten van 1832 en 1885 vergelijken zien we vooral een toename van arbeidershuizen.
Op het einde van de Laagstraat zijn in 1885 een viertal huisjes bijgekomen, evenals in de Haringkeet [nu Molenbosstraat].
Zeven huizen aan de Middelstraat tussen Bergstraatje en de familie Venne.
Opvallend zijn de huizen van perceeltjes grond tussen de Noordstraat en de Middelstraat. Twee huizen die een servituutweg hebben, die uitkomt bij de hoeve van Van Meir op het Hageland. Drie huizen oostelijk waar later de Heuvelweg tussen Middelstraat en Noord[molen]straat langs zal ontstaan. Het zuidelijk huis zal later de boerderij worden van de familie Van Oevelen [Bukes]. Rond 1900 komen de huizen erbij aan de westkant van de Middelstraat, maar ook op het Hageland, o.a. het café van Jan de Dekker [Meylemans] moeten tussen 1900 en 1910 nieuwe huizen gebouwd worden.
Deze toename van arbeidershuizen zal een gevolg zijn van het feit dat de boerderijen wat grond en vee betreft, groter geworden waren. De boerengezinnen, die vroeger meestal het werk op de boerderij zelf deden, gaan voor dit meerdere werk arbeidskrachten inhuren. Die zullen ook weer het liefst in de buurt van hun werk gewoond hebben.
Buiten de nieuwbouw die Hugo III Jansen op het Geleg pleegde, zien we de herbouw door Anthonie van de Bergh van een boerderij aan de Laagstraat [± 1870]. Zijn zoon Cornelis van de Bergh zal de hoeve 200 meter westelijk na een brand in 1922 ook weer opbouwen.

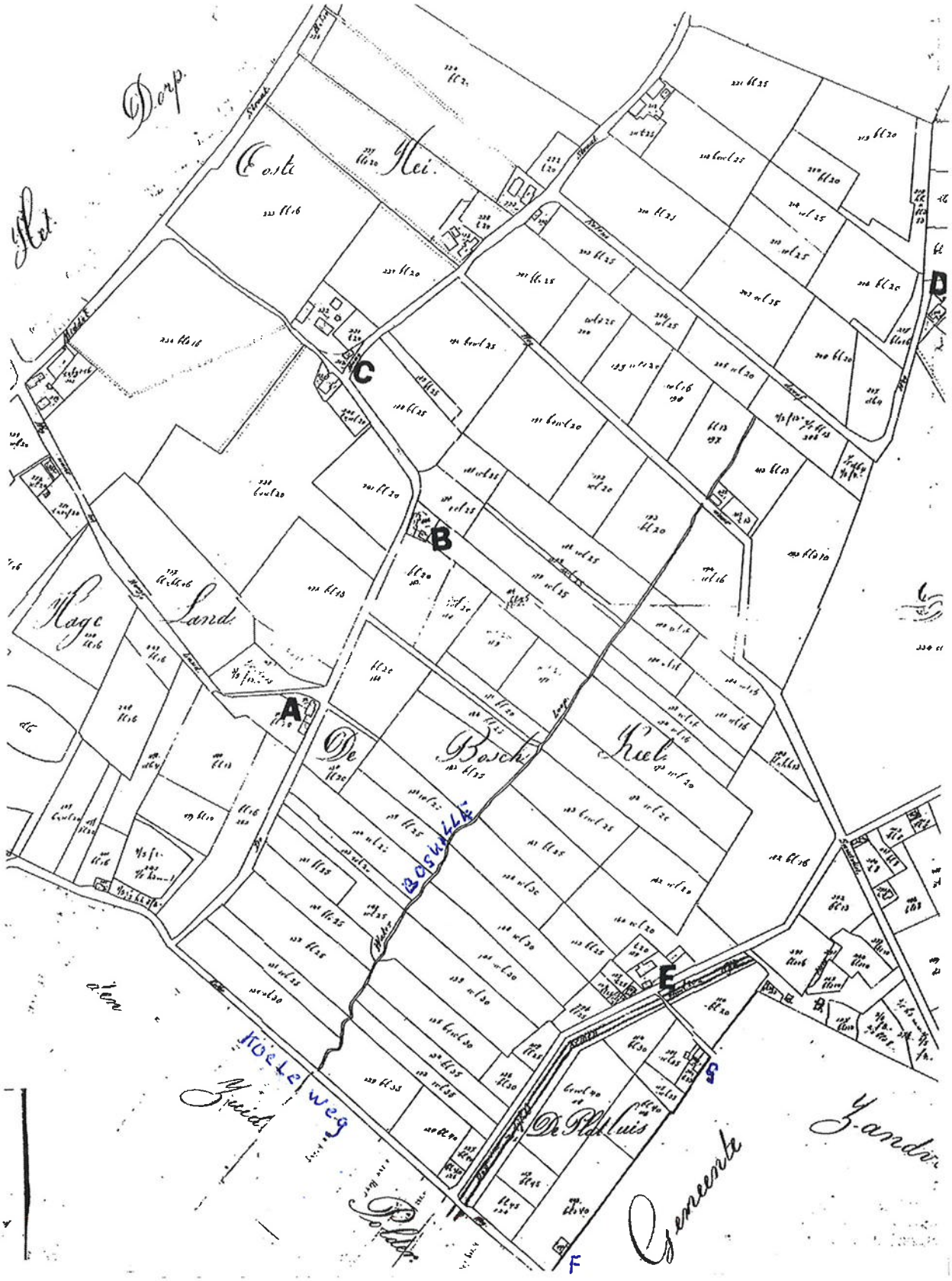

Het Hageland en de Boshkeele en de Platluis anno 1884.
A. Antoon van de Bergh, B. Van de Moer later Corn.v.d.Bergh, C.Corn.Goris, D.Hugo Jansen III, E. Hoeve Simons. Let op de stippellijnen onder de Middelstraat. Dit zijn servituutpaden.

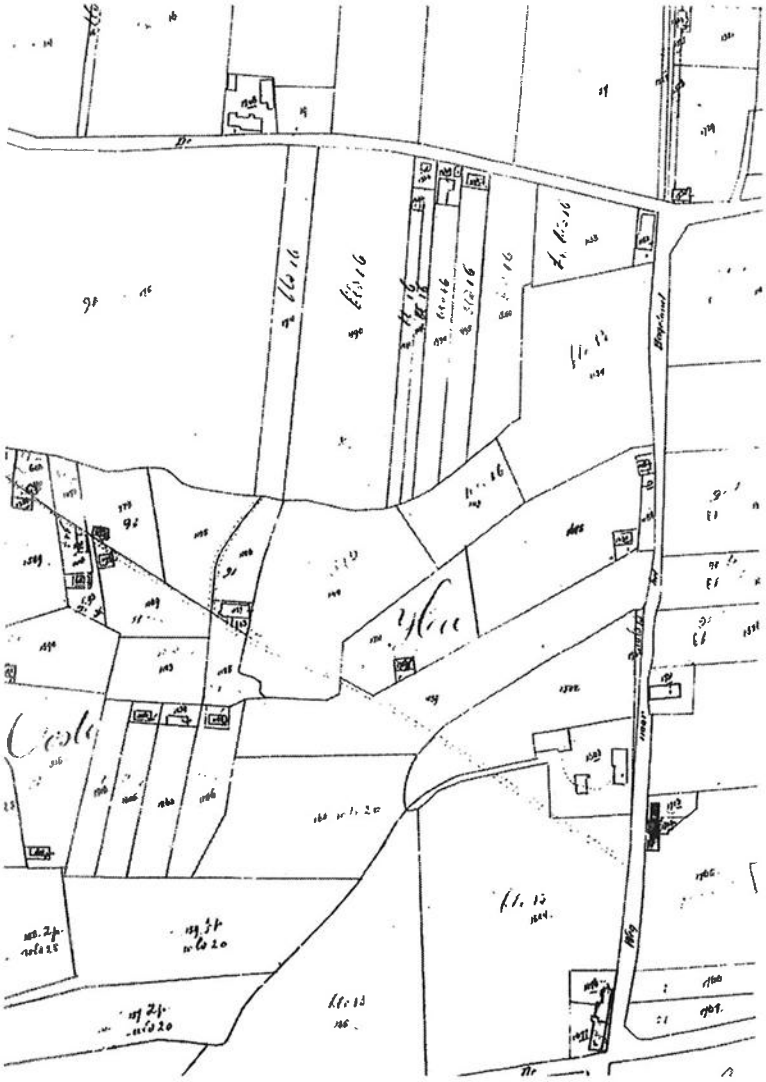

Het gebied ten westen v.d. weg naar het Hageland. [Leemberg] 1884. Het paadje over de Leemberg in stippell.

Hugo Jansen IV – Van de Bogaert bouwt in 1910 een nieuwe boerderij oostelijk van boerderij nr. 4 van zijn grootvader aan de Laagstraat.
Rond 1900 zal Adrianus Koolen, geboren in 1875 en gehuwd met Maria Louisa van de Bergh, ten noorden van schoonvader Anthony van de Bergh [Hageland] een nieuwe hoeve bouwen.
Nieuwe schuren in 1925 bij Hugo IV Jansen en Alfons Goris duidt op toename van de opbrengsten en ook vraag naar arbeidskrachten.
Van handtijdperk is het inmiddels stoomtijdperk geworden. Bij de boerderijen ziet men maneges [rosmolens] waarmede het graan sneller gedorst werd dan met de vlegel.
Met de komst van de eerste melkfabriekjes in Ossendrecht en later Huybergen zal ook het melkvee sterk gaan toenemen.
Vooral de lagere gronden aan de Boskille en de Laagstraat waren geschikt voor het beweiden. Werd er voordien gemolken voor eigen gebruik en door sommigen voor marktboter, nu de melk dagelijks geleverd kon worden aan de melkfabriek nam ook het aantal stuks melkvee per bedrijf toe.
Was er voor dit vee altijd geen voedsel genoeg, dan waren de ogen van de boeren van de Oostheij gericht op de naastliggende Zuid- en Kabeljauwpolder. Eerst als pachters, later als eigenaars zien we Jan Withagen, Simons, Hugo IV Jansen en Toon Koolen hier al percelen beboeren.

Zonder regeninstallatie en met weinig kunstmest, alleen kalizout, waren de vruchtbare kleigronden in trek bij de boeren van de Oostheij. Toen na de bedijking van de Anna Mariapolder [Woensdrecht] in 1898 de Völckers ook individuele percelen kleigrond ter pacht aanboden, waren die van de Oostheij niet te lui om de dagelijkse tocht van twee keer ruim een uur te maken naar de ver gelegen polders.
Op Hogerwerf zien we Hugo en Peerke Jansen en Frans Koolen vele gemeten beboeren. In de Anna Mariapolder doen Peerke Jansen, Mous, De Dooy en Venne [later L. Withagen] hetzelfde. Dit alles werd gedaan om hun bedrijfjes op de Oostheij sterker te maken en uit te breiden.
"We moete vooruit kome", zoals men dat daar placht te zeggen.

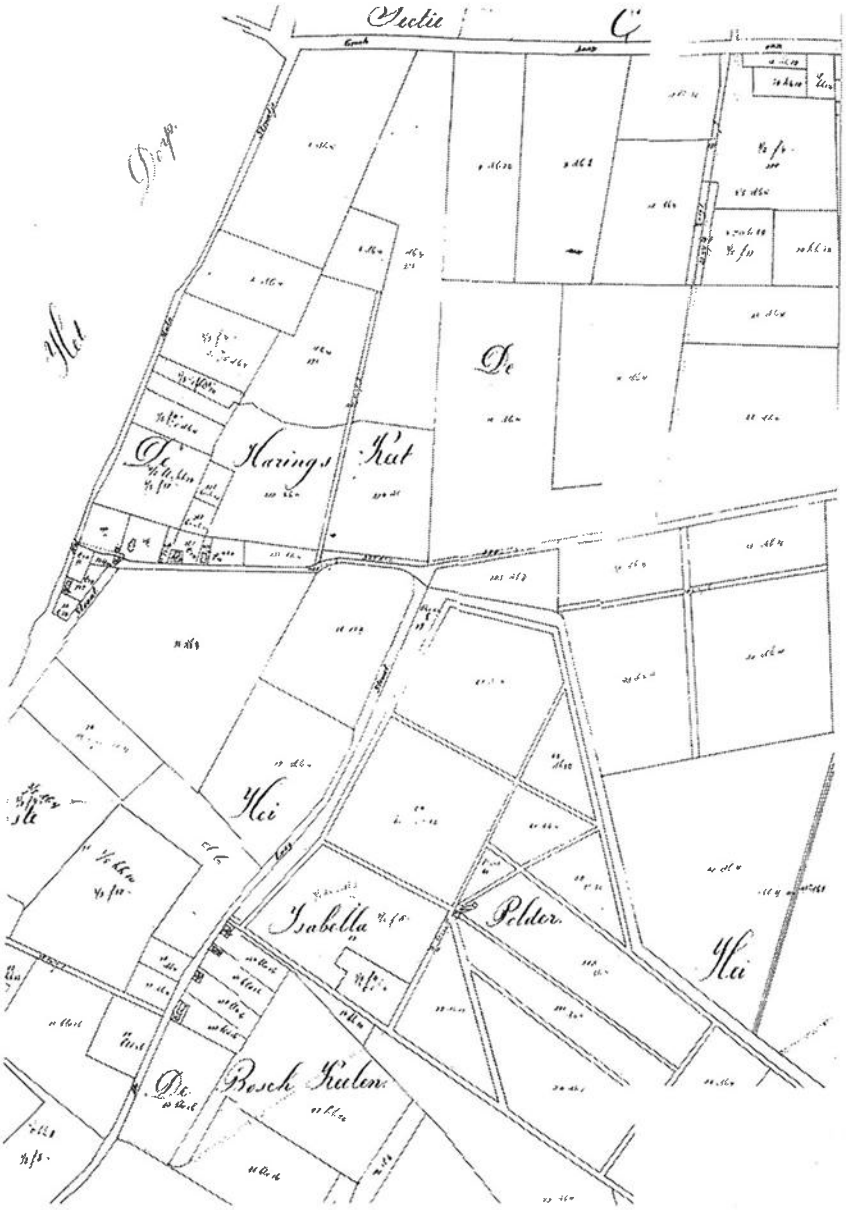

De Isabellapolder en de Haringkeet 1884
Vier woningen aan de Laagstraat.
De lanen en de Isabellapolder "Hemeltje"
hoogstwaarschijnlijk aangelegd door
Mattemburgh 1780.

Tussen de Noord- en Middelstraat , het Moleneind, zijn twaalf woningen bijgekomen 1884. Langs A het boerderijtje van Van Oevelen [Bukus] zal later naar de huizen noordelijk de Heuvelweg ontstaan.

Grootvader Hugo IV vertelde altijd dat hij de Kawaaj [de Koude Heide] had kunnen kopen voor 5.000,-- gulden.
Hij bedoelde hiermee het onontgonnen gedeelte van zo'n 150 gemet.
De hoeve "De Koude Heide" die we van 1564 al tegen kwamen, is dan 150 gemet groot.
Men bedoelde dit met bos en heide en zaailand tesamen. Het ontgonnen gedeelte was veel kleiner. Dat lag toen noordwestelijk van de tegenwoordige Koude Heide, waar ook de hoeve lag. De drenk [vijver] van deze hoeve ligt nog altijd op deze plaats.
De oppervlakte van de Koude Heide zal tussen de 70 en 80 gemet geweest zijn.
Bij archeologisch veldonderzoek bleek, dat op de oude percelen stadsvuil was opgebracht in de periode 1880 – 1900 [scherven detaminatie].
De verdere ontginning zal rond 1925- 1930 hebben plaatsgevonden in oostelijke richting.
Mijn moeder, Angeline Jansen, vertelde dat zij als meisje van ± vijftien à zeventien jaar de eerste vruchten [lupinen] op de ontgonnen heidevelden hielp te zaaien. Zij moest door achter de zaaimachine te lopen, kijken of het zaad regelmatig in de grond kwam.

De boeren van de Oostheij zoals Jansen, Venne en Koolen, maar later ook Van de Sande en Paardekam van de Koeleweg, zullen de nieuwe percelen pachten van de familie Testers, grootgrondbezitters uit Halsteren, die ook gronden in Frankrijk en Zeeland in bezit hadden. Vooral de kinderen van Jac Jansen en Isabella Koolen, Hugo, Willem, Peerke en Mie [Venne], maar ook de zoon van Toon Jansen, Constant, die allemaal boer wilden worden, probeerden, door hier grond te pachten, hun nieuw opgezette boerderij uit te breiden. Nazaten van hen, maar ook anderen, boeren hier nog steeds, al hebben zij de grond inmiddels gekocht van de erven Testers.

STROPEN OP DE KOUDE HEIDE

Een beeld van de Koude Heide toen ik vijftien tot twintig jaar was. Ik weet nog dat er toen nog koerhanen zaten [± 1950]. Zelf wilde ik wel eens een konijntje vangen. De meeste kans had je dan in de gaten van het gaas waarmee het hele akkerbouwgebied omzoomd was. Maar omdat wilde katten en bunzings de konijnen in de klem of strop ook opaten, was het raadzaam om 's avonds laat in het donker rond tien uur, voor het slapen gaan, nog even te kijken en de vangst op te halen voordat de bunzings er mee weg waren.
Ik kon het niet laten, maar was zelf zo bang als een wezel als ik van de Laagstraat door de pikdonkere bossen naar de Koude Heide fietste. Overvliegende uilen deden je de adem en het hart stilstaan. Boswachters en politiemensen, overal zag je hun schimmen, al was het maar in je hoofd.
Fazanten dronken voeren met in jenever gedrenkte mais en dan in een fuik drijven: je had het allemaal geleerd van ooms, die het in het bosrijke gebied van de Koude Heide, Pappot en Geleg hadden gedaan. Niet alleen voor de vangst, maar ook vanweg de honderden konijnen, die door de gewassen af te vreten veel schade aanbrachten.
Het oogsten van graan met de zelfbinder was in de Koude Heide altijd een hele belevenis. Ik moet toegeven, ik vind het nu heel hardvochtig, kan zelf geen mus meer kwaad doen en zeker geen konijntje, maar het was de tijd.
Varkens slachten door het met een mes de keel door te snijden. Op alle boerderijen en ook bij de arbeiders was dit in het najaar aan de orde van de dag. Overal zag je vuren 's ochtends vroeg, waar het haar van het varken afgebrand werd, om het te schrapen. Alle kinderen kwamen vroeg uit bed om pootje te trekken. De doodstrijd van het dier werd lachend gadegeslagen.
's Avonds was het feest. Worst, beuling [bloedworst] en axel [zult] kwam op tafel. Armoede en honger die onze voorouders gekend hadden, hebben het slachten en het doden van dieren gemakkelijk gemaakt, want er was weer vlees [voedsel] op de plank.
Dit is niet meer te begrijpen voor de jeugd van tegenwoordig, grootgebracht in weelde en overvloed. Ter verontschuldiging vertel ik u hoe de konijnen gedood werden bij de oogst. De boeren hadden zelf voor de oogst al ruiterhoutjes [knuppels] meegenomen. Als dan de breedte van het af te rijden graan zo'n dertig meter geworden was, wilden de konijnen, die zich in deze laatste strook graan hadden schuil gehouden, proberen te ontsnappen. In de buurt werkende boeren kwamen dan ook helpen om het nog af te rijden gebied te omsingelen. Op het laatst werd de strook graan zo smal dat er steeds meer konijnen probeerden te ontsnappen en die werden dan doodgeknuppeld. 't Was meestal één tik, maar ik geef toe: ik zou het nou niet meer aan kunnen zien. Ik herinner me nog dat in zo'n laatste strook graan de konijnenpijpen vol zat met konijnen tot ze boven de grond uitkwamen. Uit een pijp werden een keer eenentwintig konijnen gehaald. Na de oogst werden ze rondgedeeld en iedereen had weer een paar dagen wild op tafel.

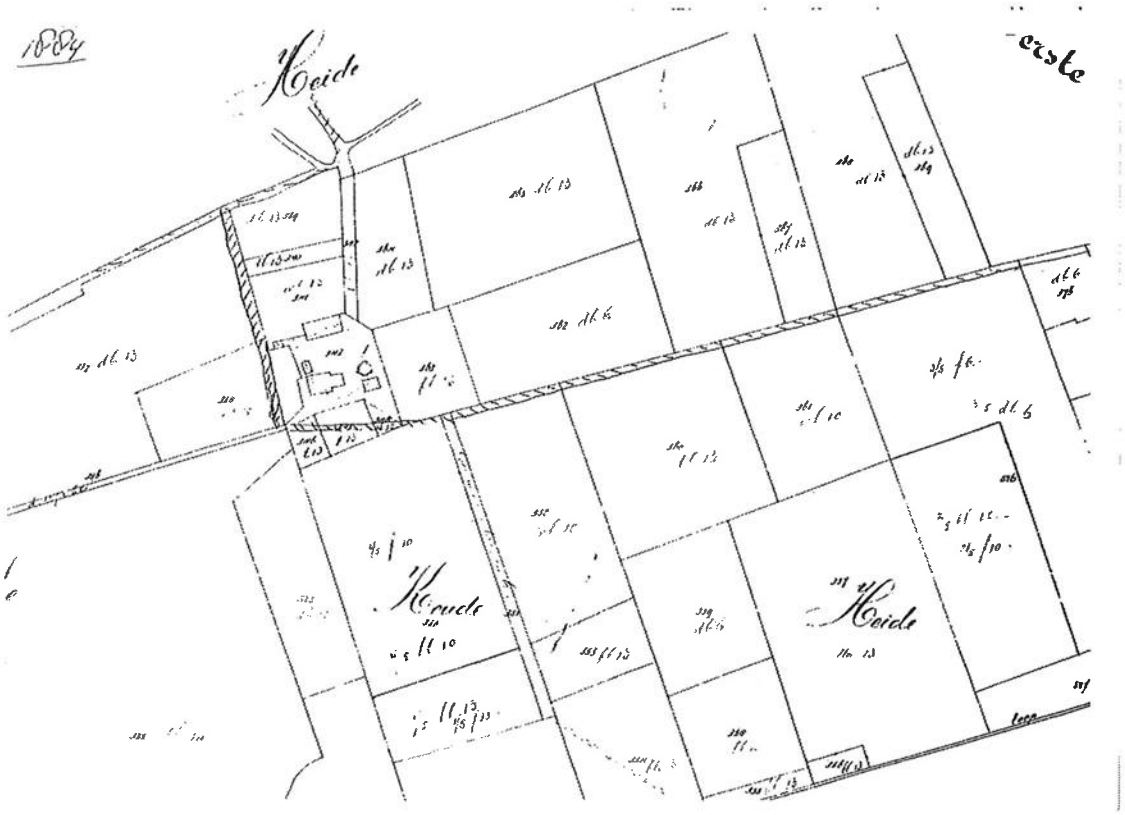

Kadastrale kaart Koude Heide met de hoeve 1884.
Het ronde cirkeltje is de veedrink bij de gebouwen. Buiten het woonhuis vier bijgebouwen.

Denk ook niet dat landheer Laurent Testers, die vlak in de buurt woonde, hiertegen bezwaar had, want hij wist ook wel dat zijn pachters veel schade konden hebben van de konijnen. Zelf jaagde Testers ook op de landerijen. Gezeten op de motorkap van de wagen, bestuurd door zijn vrouw. De zoon van Adrianus Testers, Laurentius, zal na 1945 een groot gedeelte van de grond uit de pacht nemen en hier zelf een fruitteeltbedrijf beginnen. Er werd een sorteergebouw geplaatst en er kwam een romerijloods voor de werktuigen. Het zuidoostelijk gedeelte van de Koude Heide stond in het voorjaar vol appel-, peren- en kersenbloesem.
Na zijn dood in 1959 kwam aan dit fruitteeltbedrijf een einde. De boeren namen de grond weer in als pachter, waar dan ook weer nieuwe pachters bijzitten zoals Backx en Goris.
Zuidwestelijk is er door de familie Venne een stuk toegevoegd door ontginning van bosland.
Helemaal oostelijk kwamen er ook nieuw ontgonnen percelen bij, maar door de toch wel slechte koude grond zijn ze later weer teruggegeven aan de natuur.
De grijze koude grond zal ook voor de bloesem van de boomgaarden niet goed geweest zijn, en ik kan me nog herinneren dat er flink gestookt [rook] werd in het voorjaar tegen de ochtendvorst.
Koud zou vroeger een term geweest zijn voor arm. Het een dekt het ander. Koude grond is niet groeizaam en dus ook arm.
Dit gold ook voor de Koude Heide.

DE FAMILIE WITHAGEN OP HOEVE NR. 6

Withagen en de Laagstraat, als je dat zo noemt zou je denken dat ze er al lang wonen.
Jan[neke] Withagen is als kind van enkele maanden met zijn moeder Anna Catharina Veraart in 1884 naar de Laagstraat gekomen.
Op oude kaarten is de hoeve nooit groot geweest en tot de komst van Jan Withagen grotendeels een pachthoeve.
Voor 1700 is mevrouw van Eyck de eigenaresse, opgevolgd door Adriaan Gorissen Testers.
Nicolaas de Bruin, die een hoeve en percelen grond in bezit had in de Laagstraat, koopt de hoeve in 1761. In 1791 gaat het over op de rentmeester en secretaris van Ossendrecht, Morin, die meerdere hoeves in Ossendrecht en Woensdrecht bezit.
In 1806 wordt het verkocht aan Josef Vermalen en in 1830 bezit Philippus Vermalen [zoon?] uit Antwerpen de hoeve. De bovengenoemde personen zullen allemaal verpachters zijn.
In 1830 zijn de bewoners van deze hoeve, Johanna Jansen 74 jaar uit Putte, Petronella van de Poel 34 jaar met haar dochter Catharina van de Poel, waarvan de vader niet bekend is en Pieter Jan de Dooy, de knecht.
Of de vader van Petronella van de Poel, Cornelis van de Poel, deze hoeve ook nog beboerd heeft is niet te zeggen. Hij woont dan op het Moleneind.

Achttiende eeuwse schuur ± 1948 van hoeve 6 [Withagen]. Grootste meisje van Cato Koolen.

In 1830 trouwt Petronella met Jan Dries uit Putte die elf jaar ouder is dan zij. Zij krijgen twee kinderen, Cornelis, die in 1831 en Mathijs die in 1833 geboren wordt. In deze periode moet de nieuwe dreef [Zandvlietseweg] de naam Driessensdreef gekregen hebben.
De boerderij van Jan Dries zal groter geworden zijn, want in 1845 is behalve Pieter Jan de Dooy die er nog steeds knecht is, Cornelis Jansen als knecht en Savira Hertogs van de Platluis als meid in dienst.
De jongste zoon, Mathijs Dries, trouwt in 1884 met Anna Catharina Veraart, de weduwe van J.F. Withagen uit Bergen op Zoom, die na de dood van haar man in 1883 alleen was blijven zitten met haar zoontje Johannes [Janneke].
Ondanks het leeftijdverschil van twintig jaar, Mathijs is vijftig jaar en Anna dertig, worden er nog vijf kinderen Dries geboren. Anna en haar zoon Jan waren met een flinke beurs geld van Halsteren gekomen.
Het kan misschien een flinke financiële injectie geweest zijn voor deze hoeve.
In 1907 zien we vader en moeder en zes kinderen, die dan tussen de achttien en vijfentwintig jaar zijn, de broer van Mathijs, Cornelis, nog zeven knechts en dienstbodes aanwezig. Dus er moet een hoop werk aan de winkel geweest zijn.

L.B. de achterkant van de het woongedeelte van de boerderij Withagen. Men kan nog zien dat het oud geweest is, maar door oorlogshandelingen is het woongedeelte vernield. Rechts, Marie Withagen-Koolen.
R.B. de kinderen Withagen ± 1935 voor de grote menschuur met zadeldak.
Onder: Gust Withagen met paard en kar aan het mestladen ±1947.

Mathijs Dries, die tevens boterfabrikant in het dorp van Ossendrecht was, had ook verstand van oppervlakten opmeten en gewassen taxeren. Daarbij kon hij mooi schrijven en dat was iedereen nog niet gegeven omstreeks 1900.
Hij was aangesteld om de gemeten op te nemen die in aanmerking kwamen voor "de leegstraatsche tienden". Het was een soort belasting op gewassen, die alleen nog de naam tienden droeg, hoewel deze na de Napoleontische tijd in 1815 was afgeschaft.
Jan Withagen neemt na zijn huwelijk met Ida Adriaansen de boerderij van zijn stiefvader over, wat er op wijst dat Jan de centen [erfenis] uit Halsteren had meegebracht. Jan zal ook de functie, die zijn stiefvader had, overnemen en werd bureauhouder genoemd. Een functie waar hij voor rijk en gemeente, in verband met belasting en controle, vooral in oorlogstijd op ingezaaide percelen en aantallen stuks vee moest toezien of alles volgens de regels verliep.
In de eerste helft van de twintigste eeuw moet Jan Withagen de grootste boer met grond op de Oostheij geweest zijn. Grote kavels grond aan het einde van de Laagstraat [Isabellapolder], maar ook aan huis en de Boskille had hij vele gemeten grond. Daarbij hadden kavels in de Kabeljauwpolder er voor gezorgd dat Janneke zelf niet moest werken. Als bureau- en wethouder liep Jan altijd op zijn "zondags", kwam af en toe eens kijken achter het wiedend personeel, duimen in zijn vest, of er niet teveel onkruid was blijven staan.
Jan Withagen en Constant Jansen zullen wel de enigen geweest zijn met telefoon in de Laagstraat.
Als manneke van vijf of zes jaar moest ik wel eens met een briefje van thuis naar Ida Withagen, zijn vrouw, om te vragen of ze het een of ander door wilde bellen naar iemand verder weg. Van het grote bruine toestel dat tegen de muur hing werd een hoorn aan een draad afgepakt, de centrale gedraaid, even wachten en dan kon men in een andere blinkende hoorn naar de andere kant praten. Dit was toen high tech, niet voor iedereen weggelegd. Amper zestig jaar geleden! Niet te geloven in het tijdperk van internet en GSM.
Het gezin van Jan Withagen en Ida Adriaansen met zeven zonen en twee dochters zal toch weer versnippering van deze hoeve teweeg brengen.
Zoon Corry, die met de dochter van Fons Goris getrouwd is, gaat zijn landbouwgeluk in de Ardennen beproeven.
Louis trouwt met de dochter van Fons Venne en Mieke Jansen begint op de hoek van de Molenstraat – Molenbosstraat een hoeve. Hier stond sinds 1700 altijd een hoeve.
Van beide families wat grond en weer een boerenbedrijf opzetten.
Twan die met Isa van Meir trouwt, wordt vanuit de Kerkstraat ook weer boer. Enkele kavels uit het bezit in de Laagstraat gaan naar hem.
Frans gaat naar Berendrecht om daar de kost te verdienen. De boerderij zelf gaat over naar Gust, getrouwd met Maria Koolen, de dochter van Kees Koolen van de Putseweg en John Withagen getrouwd met Lo Jansen, de dochter van Willem Jansen van het Geleg.
Op de plaats waar de oude boerderij met schuren stond, is na de inslag van de V1 in 1945 nieuwbouw verrezen, waaronder ook twee nieuwe woningen voor Gust en John en hun families. Willy Withagen, de zoon van John en Lo, is anno 2006 de boer op deze plaats. Hoogstwaarschijnlijk de laatste Withagen als boer.
Kinderen hebben na studie voor andere beroepen gekozen.
De band met boeren zal nog in stand worden gehouden door de dochter van Gust en Marie Withagen, Marlies, die na haar huwelijk met De Nijs haar liefhebberij, het houden van zware Belgische trekpaarden in de oude paardenstallen, kan uitoefenen.

Pietje Koolen en Anna M. Danckers x 1863 met kinderen.
L.B. 1 Corn. Jansen x 5B Dien Simons, 2 Petrus Simons x 6 ond. Elisabeth Koolen,
3B Jac v.d. Bergh x 5 ond. Jaan Koolen, 6B Antonetta v.d. Bergh x 2 ond. Frans Koolen.

FAMILIE KOOLEN – DANCKERS

Deze nieuwe tak Koolen is ontstaan doordat de broer van Cornelis Coolen, getrouwd met Susanna Melsen, trouwt met Helena Koolen, de dochter van Cornelis en Susanna [achternicht]. Uit dit tweede huwelijk van Helena werd Petrus Franciscus Koolen [Pietje] op 25 april 1837 te Bergen op Zoom geboren.
Pietje Koolen is in 1863 met Anna Maria Danckers getrouwd, de dochter uit het tweede huwelijk van Adrianus Danckers en Adriana Mous, die hoeve nr. 8 al hadden overgenomen van Barbara Brooymans, de weduwe van Willem Jansen.
Pietje Koolen en Anna nemen de hoeve onder het Bergstraatje over van haar ouders.
Tussen 1864 en 1875 worden vijf kinderen geboren.
Zoon Cornelis is getrouwd met Dimphia [Dien] Simons. Dit echtpaar begon op hoeve nr. 1 de Pappot en dat hebben we behandeld.
Adrianus [Arjaeneke] moet na zijn huwelijk in 1899 met Maria Louisa van de Bergh, de dochter van Antoon van de Bergh [nr. 11] een nieuwe boerderij gebouwd hebben ten noorden van die van zijn schoonouders. Na dit eerste huwelijk, waaruit negen kinderen worden geboren, hertrouwt hij na de dood van zijn vrouw met de weduwe Petronella [Nelleke] van de Bergh, die ook weer twee kinderen meebracht, George en Jeanne Mous. Een zoon, Kees, zouden Adrianus en Nelleke er nog bij krijgen. Onderaan het Bergstraatje wordt de boerderij van Pietje en Anna overgenomen door Frans Koolen die de 14^{e} juni 1898 is getrouwd met Antoinetta van de Bergh, de zuster van de vrouw van zijn broer Arjaan.
De meeste van de zeven kinderen komen in het boerenbedrijf terecht. Kees Koolen – Van de Bergh kennen we als boer aan de Putseweg.
Jac Koolen trouwt met Ida Jansen, de dochter van Hugo IV en Sjo van de Bogaert, en boert op d'ouwe brouwerij.

De boerderij van Pietje Koolen en Anna Danckers aan de Laagstraat.

Frans Koolen en Antonetta v.d. Bergh x 1898 met kinderen. V.l.n.r. boven: Sjaak, Arjaan, Lies, Kees, Piet. Zittend L. Toon R. Vica.

Arjan en Piet Koolen zetten het boerenbedrijf aan de Laagstraat van hun vader voort.
Piet Koolen, die getrouwd was met Helena Koolen, de dochter van Antoon Koolen – Van de Bergh van hoeve nr. 5, zal rond 1930 een nieuwe boerderij [met Franse kap] vijftig meter ten zuiden van de oude hoeve aan de Laagstraat bouwen.
Petrus Koolen, de zoon van Arjaan Koolen, wonend op de oude boerderij en Gonda Kuylen uit Woensdrecht, heeft voorlopig als laatste de wisselstok als landbouwer van deze tak Koolens op de Oostheij [Laagstraat] in handen.
Of er van overdragen zal komen, zullen we nog zien.

DE JANSENS BOEREN VERDER OP HET GELEG

In 1908 had Jac Jansen, de boer in het oostelijk deel van het Geleg, zijn grond areaal nog uitgebreid met enige percelen weiland, bouwland en hakhout, gelegen in de Boskille, aangekocht van de heer Lombaerts uit Antwerpen. Ook werd er nog een schaapskooi gebouwd om het inkomen te vergroten.
Toch zal het niet genoeg geweest zijn om het grote gezin aan het eten te houden. Drie kinderen waren toen al getrouwd.
Maria [Mieke] trouwt Fons van der Venne en vertrekt naar de Middelstraat.
Ida trouwt met Jef van der Venne en zij gaan boeren op "De Hoek" in Zandvliet.
Hugo Jansen IV trouwt met Johanna van de Bogaert. Woont nog even in een nieuw huis waar vroeger boerderij nr. 7 stond. [Dr. Suykerbuyk] en zet in 1910 een nieuw boerderijtje weg aan de zuidkant van de Laagstraat tussen nr. 3 en nr. 4.
Hugo IV, die het vak van bakker had geleerd bij ome Toon op het Geleg, zal dit na zijn huwelijk toch al gaan combineren met het beroep van boer.

Hugo Jansen IV en Sjo v.d. Bogaart bij hun 50-jarig huwelijksfeest met al hun nazaten.

Hij kocht en huurde perceeltjes grond, die hij bewerkte, maar tevens leurde hij ook brood uit. In de oorlog 1914 – 1918 trok hij door de duinen [stoppelbergen] om met zijn kruiwagen vol geladen met 300 broden waarvoor drie trekhonden [o.a. de Raas] gespannen waren naar de electrische draad om dit aan de ingesloten Belgen te verkopen. Voor 1914 reed hij al brood naar Kumses hof in Zandvliet waar "klakoom" de broer van zijn schoonvader Toon van de Bogaert van Calfven op boerde. Toon van de Bogaert afkomstig van Wilmaarsdonk reed vracht vanaf Calfven naar de haven van Antwerpen en nam de broden verder mee naar Antwerpen.
Na de bouw van zijn boerderijtje in 1910 zal langzaam het boeren toch de overhand krijgen. Door dag en nacht te werken heeft hij de boerderij uitgebreid met verschillende percelen grond o.a. in de Zuidpolder van Ossendrecht. Ook ontgon hij nog vijf gemet bosgrond en heide in de "rauwe velden".
Antoon Jansen [Carlo] trouwde in 1906 met Maria Cleeren. Ging boeren aan de Putseweg [noord: oud militair tehuis] waar ze veertien kinderen kregen.
Maria Susanna Jansen [Mieke Venne] trouwt Fons Venne en zij zetten het bedrijf van zijn ouders voort aan de Middelstraat.
Petrus [Peerke] Jansen trouwde in 1921 met Clematine Vercammen, de dochter van de Belgische vluchteling Clemence [Maaske] Vercammen.
Maaske zelf was afkomstig uit Kathelijne Waver, trouwde met Louis Reynen en ze gingen op hoeve nr 4 in de Laagstraat boeren.
Na de dood van Maaske in 1936 komt dit oude hoefke waar hun grootvader Adriaan in 1810 was begonnen terug in bezit van de Janssens.
Peerke Jansen die zelf aan het Puts Molentje [nr. 12] boerde zal na de dood van zijn vrouw [kinderbed] opnieuw trouwen met Maria Cornelia van de Bergh.
Peerke werd opgevolgd door zijn zoon Jac uit het laatste huwelijk. Diens zoon boert nog steeds op deze plaats, die in de zeventiende eeuw tot de Drie Hoeven behoorde.
In de achttiende eeuw, toen de Verhulst[en] op de hoeve zaten, zie ik ook de naam "Het Groene Woud" voor deze hoeve geschreven worden.
Peerke had in 1919 de boerderij op het Geleg met zijn broers Willem en Adrianus [Arjaan] en zuster Philomeen van hun ouders overgenomen, maar dit zal wel teveel van het goede geweest zijn. Vier kapiteins op één schip dat kan nooit goed gaan.
Philomeen trouwt met Antoon Veken in 1927 en vertrekt naar het dorp.
Arjaan vertrekt rond 1922 na zijn huwelijk naar Villeperdu in Frankrijk om daar zijn geluk te beproeven.
Willem Jansen wordt de nieuwe boer op het Geleg als zoon van Jac Jansen en Isabella Koolen.
Zijn vrouw Maria Josefina Reynders [tante Fien] was een vluchtelinge uit de Eerste Wereldoorlog en kwam uit Geetbets bij Scherpenheuvel.
Vier dochters en een zoon krijgt dit echtpaar. Allen blijven in de boerenstand.
Ida trouwt met Leon van Meir van de Aanwas.
Isabel [Lo] gaat na haar huwelijk met John Withagen naar boerderij nr. 6.
Sjaak zet met zijn vrouw Jeanne Jansen de boerderij op het Geleg van vader Willem voort.
Zij worden door hun dochter Anita met Fons Goris opgevolgd op de oude boerderij, gesticht in 1848 door Hugo III Jansen.
Het oude boerderijgedeelte werd rond 1985 gesloopt want er was inmiddels al een nieuwe woning verrezen. De landbouw hebben Anita en Fons afgebouwd en ze hebben een andere bron van inkomsten [o.a. woningbouw].
De twee overblijvende dochters, Paulina en Miena, vinden hun geluk ook op de Oostheij. Respectievelijk worden Jan de Ouden en Piet Simons, de bakker van het Hageland, hun gezellen.

Links: Fien Jansen-Reijnders met Jac en Ida poserend met paard.
Rechts: Leon Dierkx, Jac Jansen en Naard Musters bij het dorsen op de boerderij van Willem Jansen.
Onder: Constant Jansen met gezin voor de maalderij.

Johan Baptist [Tiest] vertrok evenals zijn broer Arjaan naar het buitenland. Londen werd de woonplaats van Tiest en Maria Wierckx. Het broodbakken dat hij van ome Toon had geleerd brengt hij in een grote brood- en patéfabriek in Londen in de praktijk. Tiest, die het brengt tot bakkerijchef, zal met Marie de Times nog halen bij hun 60-jarig huwelijk in Engeland.

HET WESTELIJK DEEL VAN HET GELEG

Hiermee werd het woongedeelte bedoeld dat door de scheidsmuur in 1885 was ontstaan. Voor de rest stonden de bedrijfsgebouwen van beide broers Jansen door elkaar.
De steenbakkerij, waar later veestallen voor in de plaats kwamen, en de nieuwe graanschuur stonden ook ten oosten van het woongedeelte. Willem Jansen van de oostzijde zet later een nieuwe windschuur meer ten zuidwesten van de woningen neer.
Bij Toon Jansen kwam in de loop van de twintigste eeuw de nadruk meer te liggen op de maalderij en ook de akkerbouw zal zich bij hem uitbreiden.
Toon overleed in 1917 en dit zou ook het einde geweest zijn van de steenbakkerij. Restanten van de droogloodsen zijn later nog verbouwd blijven staan als karrekot voor Willem Jansen.

Ossendrecht, 13 November 1928.

Nr. 324.

Onderwerp:

Reiniging waterloop.

Het is mij gebleken, dat de waterloop in de Boschkele[illegible] wederom door U niet tijdig werd gezuiverd.

Ik draag U op, de noodige zuivering spoedig en uiterlij[illegible] vóór 30 November a.s. te doen plaats hebben.

Ik herinner er U bij deze alsnog aan dat het wasschen v[illegible] kool- of knolrapen verboden is.

De Burgemeester van Ossendrecht,

[illegible]

Aan

den Heer Hugo Jansen G. 12.
W. F. Jansen H. 13.
Jac Jansen H. 15.
Ant: Koolen H. 11.
Adr: Cloots K. 85.

Alhier.

Eg: Simons H. 22.
J. F. C. Witkagen H. 10.
Adr: Koolen H. 5.

C. v. d. Bergh. H. 6
J. B. Mous K. 92.
F. Koolen H. 7.
Const. Jansen H. 12.
Jos v. d. Bergh. H. 4.
Corn Jansen H. 23.
Jos v. d. Bergh. K. 106.
J. Jacobs, Hoogerheide

Aanmaning v.d. gemeente 1928 voor de boeren aan de Boskilleloop om deze schoon te maken. De boeren komen uit de Laagstraat, H, het Hageland, K.

Hugo IV heeft me wel verteld over de tijd dat er steen gebakken werd.
Stoeipartijen en acrobatische toeren werden er uitgehaald in de droogloodsen waarbij de eerste man van Nie de Klerk van het Hageland zijn nek brak en stierf.
Op het bedrijf van Toon waren ook veel meiden en knechten aanwezig om het werk te doen.
Vier kinderen wilden toch allemaal eigen baasje worden en vertrokken naar Frankrijk om daar boer te worden. Ze streken neer in Vierzon.
Wies, Fons, Egidius en Pol, daarbij de neven Arjaan Jansen en Victor Koolen. Een kolonie boeren van de Oostheij in Frankrijk.
Moeder Caat heeft vele bezoeken afgelegd bij haar kinderen op de hoeves in Frankrijk.
Hun broers Gust, Stan en Louis bleven in Ossendrecht.
Gust had gestudeerd en kwam op het gemeentehuis van Ossendrecht terecht.
Louis werd molenaar, net als zijn vader aan de Burgemeester Voetenstraat in Ossendrecht.
Gust, Louis en Pol waren evenals Jan Withagen met de vier dochters van Frans Adriaanssens uit Merksem getrouwd. Deze Frans Adriaanssens trouwt voor de tweede keer met Helena Koolen, de zuster van Caat Koolen.
De maalderij - hoeve - broodbakkerij - winkel wordt overgenomen door zoon Constant met zijn vrouw Nelly Verrest uit Hoogerheide.
In deze periode komt het bedrijf tot grote bloei.
In het boerenbedrijf dat nog groeide werden steeds meer werkknechten aangenomen. De komst van kunstmest [kalizout] in het begin van de twintigste eeuw, met als gevolg steeds hogere graanopbrengsten, heeft het Geleg geen kwaad gedaan. Daarbij was de vlakbij liggende grens soms een mooi afzetgebied. In de Eerste Wereldoorlog wordt er regelmatig melding gemaakt van een teveel aan graan en kalizout op het bedrijf. Smokkelen deed iedereen aan de grens en vooral de boeren, want die verbouwden de producten zelf.
De meelkar, getrokken door paarden, werd snel vervangen door een nieuwe vrachtwagen.
Piet Jansen [van Jac Jansen-Meijs] ging van de kar achter het stuur van de vijftonner om meel en kunstmest rond te brengen bij de boeren en bakkers.
Jan de Ouden [van Kuiperke] zou de meeltour overnemen. De vrachtwagen herinner ik me uit het voorjaar van 1945 toen hij met een vracht was vastgereden in Koolens dreef op het ogenblik dat de V1 de boerderijen van Koolen en Withagen verwoestte.
Aan de winkel en broodbakkerij waar ik wel eens een boodschap moest halen in de oorlogsjaren, komt dan een einde.
Na een voor die tijd prachtige verbouwing in 1940 kreeg de maalderij de naam St. Antonius.
In 1945 werd het eeuwfeest gevierd op Het Geleg, misschien op 't toppunt. De mechanische omslag vooral in de jaren vijftig heeft de oude graanmolen [dan op elektriciteit] niet meer rendabel kunnen houden.
Na de dood van Stan Jansen in 1954 heeft zoon Louis, getrouwd met Nelly Rijk, de zaak overgenomen en is alleen met de landbouwtak, uitgebreid met vee- en varkensmesterij doorgegaan. Hij was ook de laatste boer op het westelijk gedeelte van Het Geleg.
De drie kinderen zagen net als zovelen niets meer in het boerenbedrijf.
Louis en Nelly, pensioengerechtigden, vertrokken in 1988 naar het dorp [O.L.Vrouw ter Duinenlaan] en verkochten grond en gebouwen. Na de sloop van de maalderij in beginjaren negentig door de nieuwe eigenaar Michielsen- Van de Poel, die een nieuw huis zal bouwen tegen de wal waar de laatste leem [desomp] was gehaald om stenen te bakken, is het einde gekomen van hetgeen Hugo Jansen III was gestart in 1848.

NAZATEN VAN JAC JANSEN. DE LAATSTE BOEREN VAN DE OOSTHEIJ.

Jac Jansen en Isabella Koolen waren dan misschien geen topboeren op het Geleg geweest, toch zullen hun klein- en achterkleinkinderen het langst het boerenbedrijf blijven uitoefenen op de Oostheij.
Willy Withagen, Fons Vermeulen en zoons van de vrouwelijke tak, Jac Jansen en zoon van het Puts Molentje, Leon Jansen van de Zandvlietseweg, Hugo Jansen Vb [biologische landbouw] van de Laagstraat en Hugo Jansen Va en zoons Peter en Ronny van het Hageland, zijn allemaal nazaten van Jac Jansen.
Maar ook nazaten van Hugo Jansen II, die in 1742 als landbouwer op de Oostheij aan de slag ging, zien we anno 2006 dit beroep nog uitoefenen op de Oostheij.
Enkelen hebben we al behandeld en we eindigen dan ook bij de kinderen en kleinkinderen van Hugo Jansen IV en Johanna van de Bogaert.
Twee dochters beproeven hun geluk buiten de Oostheij. Lo trouwt Theo Bevelander uit Poortvliet en ze beginnen op het boerderijtje in de O.L.Vrouw ter Duinenlaan tegenover de ingang van O.L.Vrouw ter Duinen. Kleinzoon Coen Bevelander heeft dit bedrijf van vader Hugo na zijn dood overgenomen.
Ida en Jac Koolen gaan boeren op "D'Ouwe Brouwerij" aan de Kerkstraat.
Angelina Jansen, getrouwd met Jo Vermeulen neemt, samen met haar broer Leon Jansen, getrouwd met Jaan Dingemans, rond 1946 de boerderij in de Laagstraat over die hun vader in 1909 had gebouwd. Het bedrijf wordt later gesplitst.

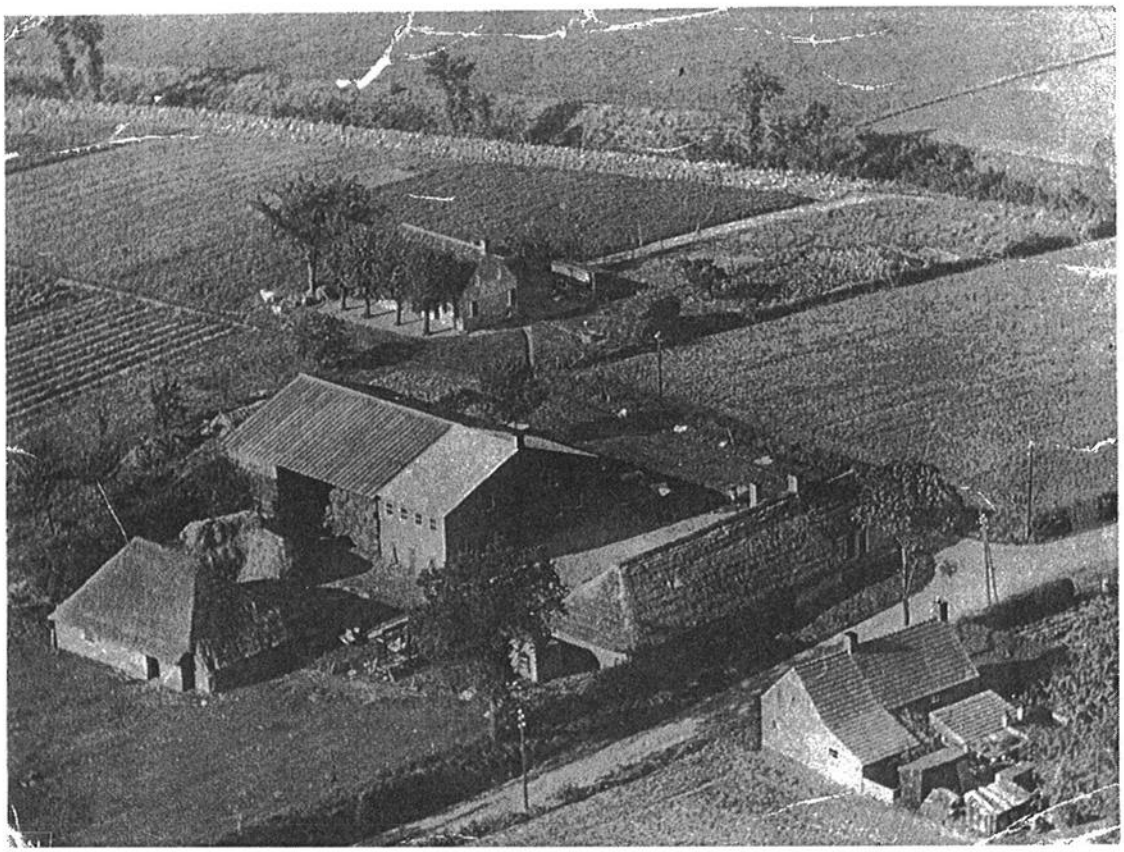

De langgevelboerderij van Jac Jansen [voorheen Maas-Reynen] op het Hageland. De nieuwe schuur is van omstreeks 1947. Rechts huis Bakx, boven huis Louw de Klerk.

Leon die puur voor akkerbouw had gekozen gaat in 1947 wonen [nieuwbouw] op de plaats [nr. 4] waar zijn bet-bet-overgrootvader Adriaan Jansen en Maria Cloots begonnen waren in 1810.
Na de vroege dood van zijn vader Leon voelde zoon Hugo Vb, die studeerde, zich geroepen om het landbouwbedrijf van zijn ouders voort te zetten, maar koos wel voor de biologische aanpak.
Ook het bedrijf van Jo Vermeulen en Angelina Jansen wordt overgenomen door hun zoon Fons, die het na zijn huwelijk met Jeanne van Akkeren sterk uitbreidt.
Twee zoons, Arjaan en Johan, moet hun het gevoel gegeven hebben dat die nog toekomst in boeren op de Oostheij zagen.
Fons Vermeulen was het bedrijf van gemengd [varkens en agrarisch] rond 1970 al gaan veranderen in intensieve veldtuinbouw. De zoons zullen dit gezamenlijk met hun vader doortrekken. Maar dit gold bijna voor alle boeren in de laatste decennia van de twintigste eeuw op de Oostheij. [zie verder: laatste grote boeren op de Oostheij].
De oudste zoon van Hugo Jansen en Sjo van de Bogaert, Jac, neemt na zijn huwelijk met Net Koolen [de dochter van Arjaan Koolen] de boerderij over van de familie Mous op het Hageland [nr 30]. Op deze plaats hadden Tiest Mous en Dingena Reynen in 1930 hun vijftigjarig huwelijksfeest gevierd. Een prachtige oude Brabantse langgevelboerderij met rieten dak op een plaats waar zeker vanaf 1650 een hoeve stond.
De twee dochters van Jac en Net kiezen ook weer voor het landbouwvak. Jeanne trouwt Jac, de zoon van Willem Jansen op het Geleg, en zet met hem daar het bedrijf voort. Angeline gaat naar de klei om in de de Nieuwe Zuidpolder met Louis Willemsens te boeren.
Leon trouwt met Joke Koolen en bouwt een nieuw landbouwbedrijf aan de Zandvlietseweg [ook Oostheij].
Op de plaats van de oude boerderij begint zoon Jo Jansen een staalconstructie bedrijf.

DE LAATSTE HUGO JANSEN[S] OP DE OOSTHEIJ

Het bekendst in de tweede helft van de twintigste eeuw als boer van de Oostheij [Hageland] is toch wel zoon Hugo Va Jansen.
Na zijn huwelijk met Liza van Loenhout neemt hij het vervallen boerderijtje [nr. 26] van Janus Cloots over. Op de plaats waar Janus behalve boer ook nog kolenhandelaar was, gaat hij een nieuwe woning en bedrijfsgebouwen neerzetten.
Het bedrijf dat door Hugo Va vanuit het niets was opgezet groeit uit tot een tuinlandbouwbedrijf, dat de laatste jaren tussen de 350 en 400 ha met produkten verbouwt waarvan ± 80% veldtuinbouwgewassen.
Hugo [70 jaar], die inmiddels het bedrijf heeft overgedragen aan zijn zoons Peter en Ronny, gaat nog steeds door met de vroegmarkten in Antwerpen, Brussel, Mechelen en Gent.
De liefde voor het sjacheren [handelen] in partijen groenten met de kooplui op deze markten kan hem nog niet loslaten.
Twintig jaar geleden was hij al begonnen met het verkopen van zelf gekweekte groenten en zat het niet in zijn eigen areaal, dan kocht hij het bij andere kwekers [boeren] op de Oostheij.
Wel vijf dagen in de week was Hugo elke nacht te vinden op de Belgische vroegmarkten met zijn vrachtwagen met aanhanger, volgeladen met de produkten van de Oostheij.
Toen ik hem afgelopen winter 's avonds belde, kon het gesprek niet zo lang duren want hij moest die avond nog met een vracht spruiten naar "de Post" in Antwerpen.
Door onverzettelijkheid en de wilskracht om zijn bedrijf te doen groeien moet het voor Hugo niet te veel geweest zijn om elke avond om elf uur te vertrekken en de andere ochtend om

negen uur terug te keren van de vroegmarkten. Daarbij moest hij toch overdag nog leiding geven aan zijn bedrijf.
In Hugo Va zien we veel terug van wat we in de voorliggende Hugo[s] hebben gezien: werklust en handelsgeest. [zie verder laatste grote boeren op de Oostheij].
We hopen dat zijn zoon Ronny er voor zorgt dat er geen einde komt aan de reeks Hugo Jansens als boeren, die hun stempel nalieten op de Oostheij.
Neef Hugo Vb was inmiddels ook begonnen met het verbouwen van produkten op de percelen grond van zijn vader Leon. Hij koos voor een nieuwe wijze van boeren: de biologische land- en tuinbouw. Bij hem dus geen toename van gebruik van kunstmest en bestrijdingsmiddelen.
Wat de oude garde van boeren op de Oostheij met in hun hoofd steeds hogere opbrengsten en minder werk rond 1980 sceptisch zullen bekeken hebben, is vijfentwintig jaar later geheel ingeburgerd.
Wie iets meer wil betalen kan ook al terecht in de supermarkt voor de biologische produkten.
Economisch is biologische land- of tuinbouw nog moeilijker dan de reguliere. Maar met het verbouwen en verwerken [verpakken] van biologische suikermaïs heeft Hugo de juiste keuze gemaakt voor zijn bedrijf. Zelf heeft hij al geen grondareaal genoeg en andere telers moeten bijspringen om de 90 ha biologische suikermaïs te verbouwen, die hij elk jaar verwerkt.
Maar ook voor de biologische boer ligt de concurrentie op de loer van de lage loonlanden.
De biologische suikermaïs is een heel kleine markt in Europa. Dat is dan ook de kracht van Hugo's bedrijf. Maar dan ziet hij dat zijn afnemer ook biologische maïs aanbiedt uit Thailand.
Zelf weet hij uit ondervinding dat biologische maïs kweken moeilijk is zonder ontsmetting.
Bij kou en vocht in het voorjaar kan er geen opkomst zijn en herzaaien kan te laat zijn.
Hugo Jansen zou Hugo Jansen niet zijn als hij geen retour boekte om dit zelf te gaan onderzoeken in Thailand.
Op de verpakking had hij gelezen dat de producent van de suikermaïs "River Kwai " was. En op internet werd een naam genoemd die een plaats zou kunnen zijn waar de maïsplantages lagen.
Van het vliegtuig gestapt werd er een motor gehuurd en hij ging op zoek naar de maïsplantages. Met een wikkel waarop suikermaïs in het Thais stond, had hij door vragen in winkels dit woord ook in het Thais leren uitspreken om zo de plantages te kunnen vinden.
Hij vond ze op vier km van de rivier de Kwai, bekend van de "bridge over the river Kwai".
Als een geheim agent reed hij door de 400 ha maïsplantage en probeerde in gesprek te komen met de arbeiders. Deze spraken geen Engels enhij kon er niets van aan de weet komen.
Tenslotte kwam hij in contact met een monteur in een machinewerkplaats die de Engelse taal enigszins machtig was. Zich voorstellend als een boerenzoon uit Europa, waarvan de vrouw aan het strand lag, met interesse voor de landbouw in Thailand, kon hij de monteur met omwegen vragen stellen of de maïs ontsmet was.
De bevestiging hierover kreeg hij ook toen hij een zaaimachine in de loodsen zag staan met zaad waarop ontsmettingsmiddelen.
Een dag later kreeg hij nog eens de bevestiging toen hij op een 200 ha groot perceel, dat pas was ingezaaid, de ontsmettingsmiddelen op het ontkiemende zaad zag.
De monteur van een dag ervoor liep hij hier toevallig ook weer tegen het lijf, maar die moet onraad gevoeld hebben bij die vragende Europeaan en werd toen bedreigend. Hugo was blij dat hij de man kon geruststellen dat het alleen interesse was. Achteraf gezien had hij het zeker bedreigend gevonden en hij had geluk gehad dat de Thaise leiders van de plantage die dagen een gezamenlijke vakantie vierden aan het strand.
Voor Hugo was het bewijs geleverd dat de suikermaïs uit Thailand niet biologisch is. En alleen door corrupte regeringsambtenaren kon het stempel biologisch er tegen betaling van de producent opgezet zijn. Met deze wetenschap kon hij verder weinig doen omdat Europa

[Europese markt] geen controleurs in Thailand heeft om de corruptie daar ter plaatse aan te pakken.

Bij Hugo past het dan ook weer dat hij twee jaar geleden na een lange vrijgezellentijd getrouwd is met zijn Russische vriendin Tatjana.
Een globetrotter maar ook een eenvoudige boer uit de Laagstraat.

SMOKKEL, EERSTE EN TWEEDE WERELDOORLOG

In beide wereldoorlogen was het voor de boeren van de Oostheij van economisch belang dat zij zo kort aan de Belgische grens woonden.
Grote schaarste aan voedingsmiddelen in het oorlogvoerende België in de periode 1914-1918 was voor hen een mogelijkheid om hun producten voor prijzen te verkopen, die soms vijf tot tienmaal boven de normale waarde stegen.
Niet alleen de boeren profiteerden hiervan maar ook de arbeiders, die zich snel "omschoolden" tot smokkelaar. Zij waren op de Koude Heide, Pappot en Plaatsluis bekend met mogelijkheden om de smokkelwaar over of onder de elektrische draad te krijgen.
Buiten granen [bloem] werd er ook veel bakvet en petroleum gesmokkeld.
Drie inwoners van de Oostheij hebben hun leven gelaten bij [smokkel]handelingen op de Oostheij.
Marjanneke van de Sande zou bij een razzia van de Duitsers op den "Belgischen hoek" mee afgevoerd zijn naar Antwerpen en daar gestorven zijn.
Jef Goris van het Hageland werd doodgeschoten. Hij zou voorloper geweest zijn voor smokkelaars.
Adrianus Jansen van café "De Koeistal" stierf in 1916 in de gevangenis te Breda waar hij vast zat voor het smokkelen.
Op 7 oktober 1914 zal het zwart gezien hebben op de Oostheij van de tienduizenden [men sprak van 400.000] vluchtelingen, die net over de grens in Ossendrecht hun heil hadden gezocht voor de Duitse Ulanen.
In "De Zuidwesthoek in rep en roer" is hier uitvoerig verslag van gedaan.
Na 1918 tot de Tweede Wereldoorlog viel het smokkelen niet stil. Altijd was er een prijsverschil van bepaalde produkten in Nederland en België, wat het smokkelen lucratief maakte.
Van de inval van de Duitsers in 1940 herinner ik me als vierjarige dat bij ons [Hugo Jansen IV] twee stel paarden met wagens in de stal overnachtten. De al oudere boerensoldaten kwamen 's avonds binnen koffie drinken. Ik weet nog dat Hugo Jansen weg was van de mooie paarden die ze hadden.
Van vier jaar later op 8 september toen we op een zonnige ochtend bevrijd werden, weet ik nog alles.
In een schuilkelder achter de graanmijten zagen we rond half elf de Canadese stoottroepen als jagers door de bieten tussen "het Geleg" en de Laagstraat komen. Gelijktijdig achtervolgden de Canadezen de Duitsers over de Putseweg, waarbij we zagen dat de boerderij van Kees Koolen in brand geschoten werd.
In hun enthousiasme liepen ze op het Geleg bij Constant Jansen al met het rood, wit en blauw te zwaaien.
De Duitsers, die zich verstopt hadden in de groene aspergebedden bij Jan Withagen, reageerden hierop en schoten richting Geleg. Het werd een vuurgevecht met de Canadezen. Een tank die vanaf de familie Van der Venne kwam vuurde de Duitsers uit de aspergebedden en achter de mustertmijten vandaan. Vijf minuten later was de Laagstraat bevrijd.

Mijn moeder stond in de ingang van de schuilkelder met een witte zakdoek te zwaaien. Ik achter haar, zie nog het gelaat van de soldaat vol angst wegduikend toen hij mensen zag in de schuilplaats achter de graanmijt. Met het geweer in de aanslag werd ons gezegd de schuilplaats te verlaten om te zien of er geen Duitsers bij waren.
Kort na de middag ging ik met Toine Koolen kijken naar het rijtje gevangen genomen Duitse soldaten, die bij Jan[neke] Withagen tegen de schuur zaten.
Verwondingen aan hoofd, armen en benen bij de Duitsers wees er op, dat de Laagstraat niet helemaal zonder slag of stoot was ingenomen.
Een Duitse soldaat, die in de beukenboom was geklommen bij Fons Goris, zou de bevrijding van de gehele Oostheij met een halve dag hebben uitgesteld. Canadezen, die om de hoek van de Middelstraat kwamen, werden door de Duitser uit de vol in het blad staande kruin van de boom neergeschoten. En het had een tijdje geduurd voordat hijzelf eruit geschoten werd.
De andere ochtend was het een lange optocht van vrachtwagens, kanonnen, tanks en jeeps, waaraan geen einde leek te komen. Alle boeren stonden langs de kant van de weg om dit schouwspel van macht gade te slaan. Veel meer dan paarden en wagens, uitgezonderd een enkel vrachtwagentje, was hun nog niet bekend.
Gelijktijdig leerden de jonge boeren ook roken, want de soldaten, die volop applaus kregen, waren niet zuinig met het uitdelen van de Players sigaretten.
Voor boeren was vooral in de Laagstraat geen plek meer.Tientallen kanonnen werden er geplaatst, die de volgende drie weken richting Woensdrecht vuurden en daarbij een groot gedeelte van deze plaats verwoestten.
Wat voor velen in Woensdrecht en Hoogerheide een tijd geweest is van angst en ellende, was voor jongens van acht jaar in de Laagstraat een periode waar veel nieuwe indrukken werden opgedaan. Soldaten, kogels, geweren, alles had een geweldige aantrekkingskracht voor ons. Kruit uit kogels halen, vuurpijlen maken van het staafkruit, niets was te dol bij het soldaatje spelen.

Tientallen kanonnen op de Oostheij.
De foto is genomen ter hoogte van de boerderij van Johan Vermeulen.
Op de achtergrond de Middelstraat.

Soms vuurden de kanonnen dag en nacht door in de richting van Woensdrecht. Bij een van die nachtelijke beschietingen, die de gebouwen deed schudden waardoor je geen oog dicht kon doen, klapte een warm gelopen kanon in de Pappot uit elkaar, waarbij vier soldaten-kanonniers om het leven kwamen.
Ze werden in een bosje [nu ten oosten van het groentenverwerkingsbedrijf] begraven. Jaren later als we in het bos speelden zagen we de toen lege graven.
Ik herinner me dat ik de ouders van een omgekomen kanonnier, zo'n acht jaar na de oorlog, het graf heb laten zien, waar hun zoon direkt na de ontploffing in was gelegd.
In de schuren op de boerderijen waren overal keukens ingericht en driemaal per dag werd het eten uitgereikt aan de lange rijen soldaten die de gamellen passeerden.
Ik mocht altijd met een grote pollepel koffie scheppen in de grote ijzeren mokken.
Bijna elke middag was het feest voor ons en de ingekwartierde nichtjes en neefjes, als de gamel met rijstepap met krenten van de soldatenkeuken ook bij ons op tafel kwam.
Maar dat mocht dan ook wel, want grootmoeder Sjo van de Bogaert beklaagde zich na die drie weken dat van haar mooie vetgemeste bruine hanen die over het erf liepen, nog maar weinig te bespeuren was. De bevrijders wilden ook wel eens wat anders en een vers gebakken haantje ging er wel in.
Die winter toen het graan gedorst werd, bleek dat ze ook van kalfsvlees hielden, want restanten van slacht werd boven op het graan in de windschuur gevonden.
Toen ze doorgestoken waren tot in de polders van Hoogerheide en Woensdrecht hadden ze een Rode Kruispost ingericht in de drooghallen bij de steenfabriek Jacobs aan de Ossendrechtse weg, waar gewonde maar ook gesneuvelde soldaten van de gevechten in de polders werden teruggebracht. Pastoor Konings van Hoogerheide sprong bij om stervenden de laatste geestelijke bijstand te geven.
De soldaten zouden die dag een varken bij een boer uit de stal gehaald en doodgeschoten hebben, daarna op een draagbaar gelegd en afgevoerd naar de steenfabriek waar het in een droogloods werd gezet met een deken erover, wachtend op verdere slacht.
Pastoor Konings op bezoek zag de draagbaar met een deken over het varken, denkend met een gesneuvelde van doen te hebben en gaf het "lijk" de zegen [het kruiske].
Dit laatste verhaal hebben de Canadezen in hun memoires over de slag bij Woensdrecht zelf opgetekend.
Op de Oostheij bleven na die drie weken bergen met lege hulzen over. Boeren hadden er maar last mee, en degenen die snel wilde gaan ploegen, maakten diepe gaten om de hulzen er in te gooien om zo verder te kunnen gaan met hun land te bewerken.
Later werden de hulzen van regeringswege opgehaald en mocht men ze zelf niet meer hebben.
Jac Jansen-Koolen van het Hageland had er in het begin duizenden in de grond gestopt in de Pappot. Enkele jaren later toen hij in de wintermaanden zijn land ploegde, prikte hij altijd met een stalen pen om de hulzen op te sporen. die hij jaren voordien had begraven.
De hulzen brachten toen rond 1950 *f* 3,50 per stuk op.
We mochten niet in de oude schuur komen waar hij ze had opgestapeld om ze in kleine partijen aan de oud-ijzerhandel te verkopen.
Zo had een boer van de Oostheij weer eens een meevallertje buiten de landbouw om.
In de jaren die op de oorlog volgden nam vooral de smokkel van boter en vee aan de grens toe.
Een vaars over de meet brengen leverde al gauw een winst op van *f* 1.500,00.
Het was de tijd van de grote Amerikaanse wagens [Buick], voorzien van uitlaten voor kraaienpoten en bepantsering, volgeladen met boter. Bestuurd door durfals die de strijd aanbonden met de commiezen.

Het stallen van deze wagens werd meestal tegen betaling bij boerderijen gedaan, waar ze dan ook van boter werden voorzien. De Oostheij was voor het stallen van de smokkelwagens net iets te kort bij de grens. Hier liepen net te veel commiezen en het zou snel opvallen als het wat "veel gerij aan de werf was". Toch ken ik nog boerderijen in Ossendrecht waar smokkelwagens gestald waren.
Rond 1947 hadden de commiezen in de Holleweg onder aan het Bergstraatje een val [versperring] gemaakt. Was de smokkelwagen helemaal het Bergstraatje ingedraaid richting België, dan kon hij door de Holleweg over de velden niet meer ontsnappen.
Die nacht hadden de commiezen prijs. De geheel van staalplaat gelaste wagen was gemaakt voor het smokkelen van vee.
Op het vierwiel aangedreven chassis was het passagiersgedeelte gebouwd zonder zijdeuren. De doorkijk van voren was zonder glas met een stalen klep, die bij vuurgevechten tot een spleet gedraaid kon worden. In- en uitstappen moest men door een stalen luik in het dak van ongeveer 40 x 40 cm.
Achter deze stuurplaats was een bergruimte van ± 1.80 – 2.10 waarin twee beesten door een stalen achterdeur konden worden gezet.
Daaronder achteraan een ruimte waar door het bedienen van een klep uit de bestuurdersruimte, de kraaienpoten "gelost" konden worden.
Ik weet dit allemaal zo goed omdat ik die morgen toen ik naar school ging de "pantserwagen" op zijn kant heb zien liggen. Hij was met een grote snelheid tegen de zijkant van de versperring gereden en ook links tegen de steile wal, waardoor hij door het gewicht van de twee vaarzen was omgeslagen.
Als ik me nog goed herinner zou er gezegd zijn, dat de bestuurders toch door het luik ontsnapt zijn.
De commiezen, die altijd bij zo'n versperring lagen, schoten niet zo gemakkelijk een smokkelaar meer dood na de Tweede Wereldoorlog.

Gearresteerd! Jac en Ida Jansen van Het Geleg zijn erbij [nagespeeld].

De vaarzen en de pantserwagen waren de smokkelaars natuurlijk wel kwijt.
De boeren van de Oostheij leverden vooral aan smokkelaars, die dan meestal 's nachts de zakken graan van ongeveer veertig kg, die gereed gelegd waren in een karrekot of achter een stromijt, kwamen ophalen.
De commiezen, die meestal uit "Holland" kwamen, waren wel kind aan huis bij de boeren. Een praatje maken, koffie drinken, een ons-kent-ons mentaliteit.
De boer met de knapste dochter kon meestal het beste overweg met de commiezen.
Ome Willem Jansen van het Geleg was door zijn vier dochters best in trek bij die jonge mannen.

Tante Fien zette 's morgens lekkere chocolademelk voor de commiezen, die de meiden het hof probeerden te maken en Willemoom kon zijn handeltje regelen.
Zelf heb ik een keer een smokkelaktiviteit gedaan die me niet goed bevallen is. Na de oorlog had mijn moeder in de "stad" [Antwerpen] inkopen gedaan. Van de "Sarma" werden wat potten en pannen gekocht en geparkeerd bij tante Ida Jansen van "den Hoek", net op Belgisch grondgebied.
Omdat ik nog maar een jaar of acht, negen was, zou ik niet opvallen als ik de waar over de grens zou halen. Ik moest maar door het paadje van Janus van Jefkes rijden met mijn fietsje, dat zou niet opvallen.
Zo gezegd, zo gedaan. Met mijn vrachtje, waaronder een groene kolenkit, het paadje in tussen Janus van Kiske Bries en Mienus Simons door, richting Janus van Jefkes. Na 150 meter zie ik net in het bochtje tussen de bessiebossen twee groen gejaste commiezen op de fiets aankomen. Ik kon geen kant meer uit. Links prikkeldraad, rechts een bruine getsloot. De enige mogelijkheid was als een bange haas terug naar tante Ida op "den Hoek" met de potten.
Met tranen in de ogen vertelde ik thuis dat ze voortaan als ze nog eens wat hadden het zelf maar op moesten halen. Nee, voor de smokkel was ik toen nog niet weggelegd.

De familie Mous-Reynen.

GOUDEN BRUILOFTEN OP DE OOSTHEIJ

In de voorgaande genealogische beschrijvingen hebben we gezien dat er door sterfgevallen regelmatig tweede en zelfs derde en vierde huwelijken voorkwamen.
Het kwam niet zo dikwijls voor dat er een gouden huwelijksfeest gevierd kon worden.
Als het gebeurde werd het dan ook uitbundig gedaan in de eerste helft van de twintigste eeuw.
Op 28 april 1930 waren Tiest Mous en Dingena Reynen de gelukkigen op de Oostheij, waar dan ook een feest voor georganieseerd werd dat echt indruk gemaakt moet hebben.

De grote welkomspoort in aanbouw voorjaar 1930 voor het gouden bruidspaar Mous-Reynen. Bloemenmeisjes aan het werk. Buurt en de jonge boeren laten zich fotograferen voor het aanstaande feest.
Bouw links: Café "De Zwaluw" van Jan Meylemans [De Dekker].
Achteraan boerderij Van Meir].

Al was het dan net in het begin van de crisisjaren, op kosten en moeiten werd niet bespaard om er een feest van te maken, maar dan voor de gehele Oostheij.
Beiden geboren op de Oostheij in 1850 en 1853, waren zij in dit buurtschap bij iedereen bekend. De ouders van Tiest, Jan Franciscus Mous en Petronella van Poel, woonden daarvoor boerderij nr. 30 op het Hageland.
De ouders van Dingena, Frans Reynen en Anna Catharina van de Bergh, bestierden het boerderijtje precies op de grens ten zuiden van de familie Simons op de Platluis.
Ook hun ouders, Dominicus Reynen en Johanna Colet Hendricks, probeerden aan de kost te komen op deze plaats aan de grens [voordien herberg Adriaan Feusels].
Constant van Meir had zich opgeworpen, met behulp van comitéleden, als grote organisator van dit groots te vieren feest voor Tiest en Dingena met hun acht kinderen.
De vlakbij in de Borgelweg wonende Ko Pin [Jac Paardekam] zou als lid van het feestcomité die dag dienst doen als een soort ceremoniemeester.
Vele foto's zijn bewaard gebleven waarop we o.a. de bloemenmeisjes bezig zien om de opgerichte poorten en bomenrijen te versieren.
Gezeten in prachtige koetsjes getrokken door vier paarden, begeleid door de boeren met paarden [rijvereniging] en de harmonie, werd door de familie na de kerkdienst [dankmis] de rit vanaf het dorp naar het Hageland aangevangen.
Iedereen die zich ingezet had om het feest te doen slagen, maar ook vele anderen uit Ossendrecht hebben die dag en waarschijnlijk ook 's nachts er een ouderwets Breugheliaans feest van gemaakt, met veel eten, drinken en dansen.
Een jaar later was Ko Pin [Jac Paardekam] en zijn vrouw Antonette van de Poel zelf aan de beurt om ook hun 50 jarig huwelijksfeest te vieren.
Voor Ko en Netje was het wat gemakkelijker, want ze hadden een jaar voordien kunnen zien hoe men op de Oostheij graag een feestje bouwde.

Het hoeveke van Ko Pin aan de Koeleweg.
Familie Paardekam heeft hier zeker 150 jaar gewoond.

1946. Ik heb mijn wagen volgeladen met bloemenmeisjes voor het feest van de familie Paassen bij de terugkomst uit Bergen op Zoom ter hoogte van de Aanwas.
Staande rij links: R1 Jenny van Oevelen, 2 Adriana v.d. Bergh, 3 Lies Paardekam, 4 Jeanne van de Venne, 5 Lenie den Ouden, 6 Marie van Loon, 7 Lies Vermeulen, 8 Net Vermeulen.
Vooraan zittend: 9 Miena van de Poel, 10 Miena van de Zande, 11 Jeanne van Tillo, 12 Maria Musters, 13 Diena v. Tillo, 14 Mimi Koolen, 15 Miena Jansen, koetsier Jo Vermeulen.

Jac Paardekam, wiens voorouders in 1760 al naar de Oostheij [Hageland] waren gekomen, haalde in 1941 met zijn vrouw zijn diamanten huwelijksfeest, dat toen vanwege de oorlog wat rustiger werd gevierd.
Uit mijn herinnering noem ik nog het gouden huwelijksfeest van Kees Paassen en Johanna Maria Vermeulen in 1946, na de oorlog.
Kees en zijn vrouw woonden in de Middelstraat [ook Oostheij], was van beroep boswachter en werkte daarbij ook in het hout. Poorten aan huis en de feestplaats verbonden met geplante dennenboompjes, allemaal versierd met door de bloemenmeisjes gemaakte kleurige papieren bloemetjes, kondigden weer het grote feest aan.
Op de dag van Kees Paassen en Johanna maakten de bloemenmeisjes met paard en wagen en "koetsier" Jo Vermeulen een rit naar Bergen op Zoom, waar enkele café's werden bezocht voordat de rit weer terug naar het Hageland werd gemaakt.
Het officiële gedeelte met burgemeester en receptie duurde hen te lang en dus werd de rit met de wagen volgeladen met jonge meiden gemaakt. Misschien wel een goede voorbereiding om zich 's avonds in feestgedruis te storten.

VUURGEVECHT OP DE 'KOUDE HEIDE'.

Ruim tweehonderd jaar na de terechtstelling van Jan Schoeters op de Galgenberg was er op een paar honderd meter van de terechtstellingsplaats een verschrikkelijk vuurgevecht waarbij drie personen stierven.
In de nacht van 8 juli 1959 werd er aangebeld bij Laurent Testers, "de landheer"van de "Koude Heide".
Het landhuis van de familie Testers stond aan de oostkant van de Koude Heide, ruim vijfhonderd meter van de Putse weg. Toen de bel ging moet Laurent Testers niets vermoedend in nachtkleding de trap zijn afgegaan om te kijken wie er in de nacht aanbelde.
Toch had Testers, die een verwoed jager was, een vuurwapen bij zich gestoken. Toen hij door het raampje kijkend een persoon in marechausseekleding aan de voordeur zag staan moet dit bij hem geen argwaan gewekt hebben.
Niets vermoedend deed hij dan ook de deur open om de marechaussee te woord te staan. Of die misschien geschrokken was omdat Testers een wapen had, of dat hij het gevraagde geld [overval] niet kreeg, hij moet onmiddellijk op Testers zijn gaan schieten.
Testers, die niet direkt dodelijk geraakt werd, schoot zijn wapen leeg op de in de hal vluchtende marechaussee.
Mevrouw Testers-Leenders die met haar twee zoontjes nog boven was, kwam snel na het eerste schot naar beneden. Ook zij had een revolver in de hand toen ze de trap af kwam, op het ogenblik dat de marechaussee de hal in kwam gevlucht.
Testers lag zieltogend buiten op de grond maar bleef vuren. Later bleek dat de revolver van mevrouw Testers niet gebruikt was [zou geketst hebben] en daardoor stierf zij op de trap onder de schoten die de overvaller op haar loste, voordat hijzelf in de hal stierf.
De kinderen, zeven en vier jaar oud, waren even wakker geworden, maar gelukkig terug in slaap gevallen.
Het drama dat zich die nacht had afgespeeld werd 's morgens ontdekt door de tuinman-knecht van het fruitteeltbedrijf.
De twee zoontjes kwamen naar buiten en zeiden, onze pappie en mammie liggen dood en ook een man in een groene broek.
Later zag de gewaarschuwde polite de gang onder het bloed , bezaaid met hulzen, en met de lijken van de overvaller en mevrouw Testers.
De marechaussee kwam van de marechausseekazerne [nu Mozart] aan de Putseduin [weg] en was 24 jaar oud. Hij zou de volgende dag in het huwelijk treden en wegens geldgebrek wilde hij de overval plegen.

De vervallen fruitloods, 60 jaar oud, van de familie Testers in de Koude Heide.

De tuinman, maar ook de kinderen, konden de verschrikkelijke nacht moeilijk van zich afzetten in hun verdere leven.
Maar ook de pachtboeren van de Oostheij had het aangegrepen, de moord op hun "landheer" en zijn echtgenote.
Aan het fruitteeltbedrijf op de Koude Heide komt dan vrij snel een einde. En de gronden gaan weer terug naar de pachters van de Oostheij.
De afgelegen streek van de Galgenberg en Koude Heide zal altijd een aantrekkingskracht hebben voor moord of het dumpen van vermoorde personen.
Later werden er nog vermoorde Antwerpse prostituees gevonden.
En de zaak Ludo de B. bij de Galgenberg ligt nog vers in ons geheugen.

BOEREN TOT ± 1970

In de eerste helft van de twintigste eeuw waren er op de Oostheij, buiten de boeren die we behandeld hebben, toch hier en daar kleine boerenbedrijfjes ontstaan, die er soms nog een andere nevenaktiviteit bij hadden.
We noemden al Janus Cloots van het Hageland, maar ook de gebroeders Van Oevelen [Bukes en de Nokker] waren kleine nieuwe boeren in deze periode.
Een ervan, Bernardus Josefus van Thillo, koopt in 1908 een perceel aan de Middelstraat en begint een houtverwerkingsbedrijf [bos en houthandel]. Daarbij doet zijn zoon Jef ook een beetje aan landbouw.
Door toename van de mechanisatie na de oorlog, wat voor kleine bedrijfjes toch te grote financiële kosten meebracht, gaan deze langzaam verdwijnen.
De melkfabriek in Huybergen moet ook voor toename van melkvee op de Oostheij gezorgd hebben.
Toon de Ridder reed met twee paarden en een lange wagen, waarop hij twee lagen met volle melkbussen laadde, naar Huybergen. Soms werd in de lege bussen door de boeren gekochte ondermelk [afgeroomde melk] mee teruggebracht voor de varkens of kalveren.
Later deed Jappe Jansen met de tractor en Fons van de Bergh [van Rookussen] met de vrachtwagen de melktoer naar Huybergen.

Het achtererf van Jef [zotte] Koolen aan de Molenstraat. Jef met vrouw, dochter en nicht.

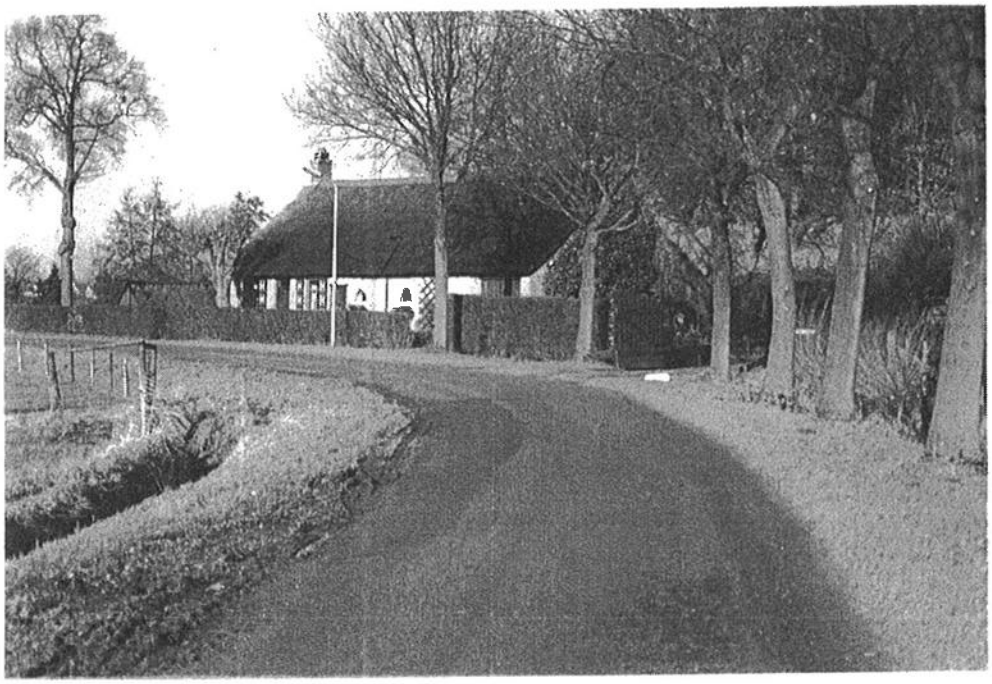

Het kleine boerderijtje van Geert Paardekam en Cath. v.d. Sande aan de Koeleweg.

Na 1950 bleek door fusies van de melkfabrieken, waardoor aanschaf van koelinstallaties nodig werd, dat de Oostheij nou niet de beste grond was voor grote melkveebedrijven en aan de melkveehouderij is toen een einde gekomen.
Langzamerhand werd het voor kleine bedrijven moeilijk het hoofd boven water te houden. Tot ± 1970 was het mogelijk geweest met het traditionele gemengde bedrijf, dat op de Oostheij eigenlijk al eeuwen bekend was, aan de kost te komen. Men had het melkvee op de boerderijen vervangen door mestvee en boeren die zonen hadden die het bedrijf zouden gaan overnemen, investeerden in het bouwen van grote stallen voor het kweken van biggen of mesten van varkens.

Boeren in de eerste helft van de 20e eeuw op de Oostheij.
B. Pauw Leys met muilezeltje bij landje in de Konijnenbossen.
O. Piet Koolen met zoon Toine op de wagen bij het havermennen.

De jeugd en de dieren ± 1940 – 1945
L.B.: De kinderen van Jac Jansen-Koolen op de bokkewagen op het Hageland
L.n.R.: Angelina, Leon, Piet, Jeanne en Hugo
B.B.:Bij de schapen in de Laagstraat met op de achtergrond de boerderij Frans Koolen
L.n.R.: Eugène Jansen, Toine Koolen, Frans Withagen en Paula Koolen
Onder: Toine Koolen bij de kalveren en kippen. Het kleinschalige aan de oostkant van de Laagstraat straalt er nog vanaf.

Omdat niemand op de Oostheij echt grote superstallen had gebouwd en ook door de steeds toenemende milieuwetgeving in het toch dichtbevolkte gebied, is het houden van varkens ook bijna verdwenen.
Veel boeren die al wat ouder waren en geen opvolging hadden, probeerden rond 1980 hun lage bedrijfsinkomsten aan te vullen met hier en daar wat bij te werken om zo hun pensioengerechtigde leeftijd te halen.
Hun percelen grond waren soms al verpacht of verkocht aan boeren op de Oostheij die de strijd hadden aangebonden om daar als boer te overleven.

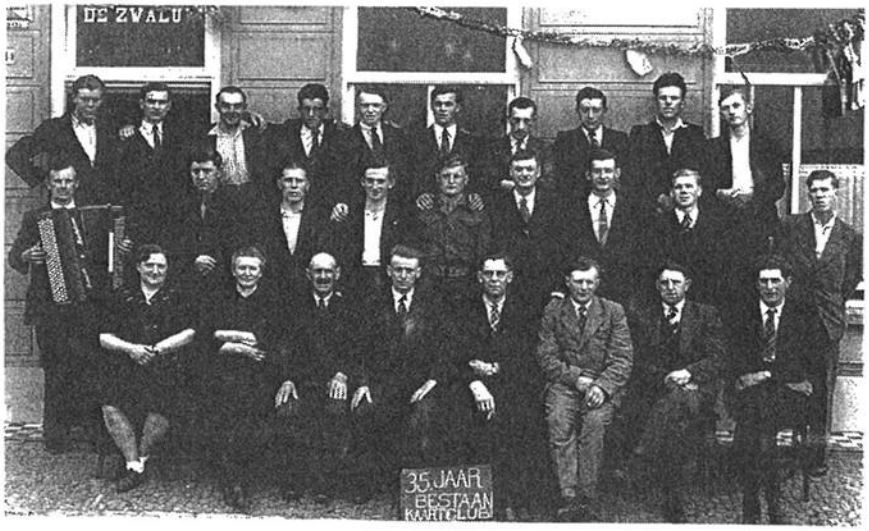

De goeie ouwe tijd:
Boven: Het Hageland met in de deur Marie van Keulen of van Jan de Dekker voor haar potten- en pannenwinkel.
Midden: De kaartclub bij de teerdag[en] voor het café van Marie. Naast Marie: Mie Meys de kookster, bij de feesten op de Oostheij, midden twintigste eeuw.
Onder: Interieur van arbeiderswoning begin twintigste eeuw aan de Middelstraat naast de plattebuis met koperen ketels de familie Vos-Meys.

GROTE BEDRIJVEN OP DE OOSTHEIJ.

Kunstmest, maar vooral regeninstallaties, hebben er voor gezorgd dat de zandgrond waar nogal eens misoogsten op voorkwamen, kon beplant worden met de veel duurdere tuinbouwprodukten. Het risico van misoogsten door droogte was door gebruik van de regeninstallatie bijna nihil.
Rond 1970 gingen Hugo Jansen IV en iets later Fons Vermeulen vervangende gewassen zoeken voor de traditionele graangewassen, aardappelen en voederbieten die er verbouwd werden.
Door de lage prijzen was het eigenlijk economisch niet meer haalbaar die te blijven verbouwen op de te kleine percelen van de Oostheij. Hun heil werd gezocht in de intensievere veldtuinbouw. Prei en bonen waren de gewassen die er voor zorgden dat de bruto opbrengsten per ha enkele malen hoger waren dan bij de akkerbouw.
In de beginjaren was het allemaal nog puur handwerk. De prei werd met de hand geplant en ook in het veld met de hand gerooid. Bonen werden door Hugo Jansen met grote krooien buitenlandse arbeiders [Turken] geplukt enz.
De invloeden van misoogsten of nachtvorsten op de prijzen, zowel in binnen- als buitenland, waren toen veel groter dan nu.
Men kon nog wel eens "goed" zijn met een kavel prei of bonen, zoals men dat noemde op de Oostheij.
Als men dan zo'n "goed" jaar had gehad, werd de winst weer gelijk in het bedrijf gestoken door aankoop van nieuwe percelen grond, of aan de steeds maar voortschrijdende mechanisatie die natuurlijk in de arbeidsintensieve tuinbouw welkom was.
Had men in de beginjaren de afzet geregeld met de veilingen [Bergen op Zoom, Barendrecht]: ook commissionairs zoals Adrie Schuurbiers en Karel van Oers uit Heerle roerden zich om een graantje mee te pikken van de nieuwe gewassen op de Oostheij.
De grote groentetuin, die de Oostheij zo langzamerhand aan het worden was, moet rond 1980 opgemerkt zijn door Fatels uit Barendrecht, die ook commissionair in groente was op de veilingen.
Hij sloot contracten af met de boeren van de Oostheij voor de levering van groenten en liet in de Laagstraat bij de Pappot een verzamel verwerkingsbedrijf zetten waar de boeren elke dag hun vers geoogste produkten brachten.
Waren in het begin nog maar enkelen die de overstap hadden gemaakt van de akkerbouw naar de veldtuinbouw, later zouden zowat alle overgebleven boeren overstappen, vooral vanwege de hogere financiële opbrengsten per ha.
Nou moeten we niet denken dat als de boer [prijs]contracten afspreekt met de afnemer [Fatels, later Sla Krop], dat zijn kostje gewonnen is. Bij groot aanbod op [inter]nationale veilingen zoals de Greenery, komen de prijzen onder druk te staan en zal de afnemer onder het contract [de kleine regeltjes] uit proberen te komen. Een vlekje hier, een zandje daar, een slakrop weegt bv niet precies 600 gram en de levering gaat niet door.
Soms enkele luisjes en de boer kan zijn mooie slaperceel omploegen. Opvallend is dan wel, dat dit meestal gebeurt bij een overaanbod van het produkt op de markten.
Bij grote vraag valt men niet gauw over een vlekje of een zandje.
De steeds betere machines voor planten en oogsten [rooien] van de groentes hebben er voor gezorgd dat steeds meer hectares beplant werden. Alleen had dit dan ook weer financiële consequenties voor de telers.
Degenen die opvolging hadden, moesten zich grote financiële offers getroosten.
Honderdduizenden guldens moesten er geïnvesteerd worden in machines, koel- en vriescellen voor opslag tijdens vorstperiodes.
Preilijnen werden geïnstalleerd waar meestal met zes of zeven vaste buitenlandse werkkrachten duizenden kilo's prei per dag verwerkt konden worden. Het gevolg van deze

doorgedreven mechanisatie was, dat voor degenen die de prei nog in het veld oogstten, niet veel meer te verdienen viel.
Nou hadden deze al wat oudere boeren zonder opvolging besloten hun bedrijven met hun pensionering te beëindigen.
Van de negen boeren op de Oostheij in 2006 ziet het er naar uit dat over tien, vijftien jaar er nog drie à vier bedrijven over zijn. De laatste twee decennia zag men in het voorjaar hectares vroeg geplante gewassen onder plastic of acryl [kunststof] om het gewas te vervroegen om zo een hogere prijs te kunnen bedingen. Het is de vraag of de duizenden euro's, die werk en materiaal kosten, terug te zien zijn in de prijzen. Meestal, als iedereen weer vroeg is met zijn produkt, zakt de prijs.
Rond 1995 dacht Fons Vermeulen al het gesjouw met plastic en acryl te ontlopen en ging sla planten in Zuid-Frankrijk.
Karel van Oers, de groentencommissionair, eigenaar van de gronden in Zuid-Frankrijk, was zijn compagnon. De bedoeling was een eindprodukt [sla] een maand vroeger aan te bieden op de Nederlandse markt. Met kleine machientjes ging hij naar Zuid-Frankrijk om met behulp van de plaatselijke bevolking de sla te planten.
Daar was niet moeilijk aan te komen, alleen de kolensoep, die hij bij de [boeren]burgemeester, waar hij in de kost was kreeg, beviel hem niet en hij nam dan maar vijftig worstenbroodjes van Ossendrecht mee om in Zuid-Frankrijk een weekje te overleven.
Een paar keer reizen voor bespuitingen en het oogsten van de sla hadden toen teveel tijd gevergd om dit avontuur het volgend jaar te herhalen. De winst woog niet op tegen het verlet dat hij op zijn bedrijf in de Laagstraat had.
Het verhaal van Hugo Jansen Va, die sinds 1985 de vroegmarkten ging bezoeken in België voor verkoop van de groentes om zo nog een hogere prijs te maken waardoor ook zijn bedrijf weer rendabelder werd, heb ik al verteld.
Op het bedrijf van de zonen van Hugo Jansen, Peter en Ronny, wordt gemiddeld 350 – 400 ha groot met 80% groentes verbouwd. De andere 20% komen voor rekening van akkerbouw [wisseloogst] en verplicht braken. Prei, bonen en sla zijn hier de hoofdgewassen. In 2005 werd 1.300.000 kg prei geleverd en vele hectares bonen waren bestemd voor de Greenery [nationale veilingen combinatie].
Doordat het grondareaal aan bruikbare landbouwgrond op de Oostheij maar zo'n ± 100 tot 120 hectare groot is, worden vele hectares op andere plaatsen beboerd, o.a. 80 hectare in Stabroek [België]. Maar ook in Hoogerheide [boerderij Bolders] en de Nieuwe Hinkelenoordpolder worden gewassen verbouwd.
Dit geldt ook voor Johan en Arjan Vermeulen die gemiddeld 125 tot 150 ha met hun tuinbouwprodukten bezetten. Ook hier weer gronden in België en zo'n 60 ha in de Wouwse Plantage. Afstanden die tegenwoordig met de snelle tractoren niet meer tellen.
Dion Simons, zoon van Guido Simons op de Platluis, probeert met zo'n gemiddelde van 125 tot 150 ha grond die hij elk jaar bewerkt, door de verbouw van hoofdzakelijk groentes de boerderij voort te zetten op de plaats waar 200 jaar geleden zijn voorvaderen waren neergestreken om met boeren de kost te verdienen.
Misschien vergeet ik er een, maar deze laatste drie grote bedrijven hebben de handschoen opgepakt om tegen de onzekere toekomst van internationale concurrentie, milieuwetgeving en sterk inkrimpende subsidieregelingen van Europa op te boksen.
Door grote investeringen op het gebied van mechanisatie, gebouwen enz. zijn zij gedwongen altijd vooruit te denken.
Anno 2006 is de land- of tuinbouwer geen simpele landman, die net als vroeger wanneer de kippen op stok gingen, ook maar naar bed ging om uit te rusten van de zware handarbeid.
Wet- en regelgeving verplichten hem of zijn vrouw het vele administratieve werk bij te houden.

Ook zij werken aan de computer of laptop die door de steeds groter wordende bedrijven een hulp zijn om alles op orde te houden.
De boer is ondernemer, manager, niet acht uur per dag, maar meestal het dubbele.
We waren begonnen in 1506 met een hoeveke van 12 gemet ten oosten van de molen op de Oostheij en eindigen in 2006 met bedrijven tot 400 ha op het Hageland en misschien hadden ze het alle twee even moeilijk om de zaak in de plus te houden.

Voorjaar 2006

Eugène Jansen

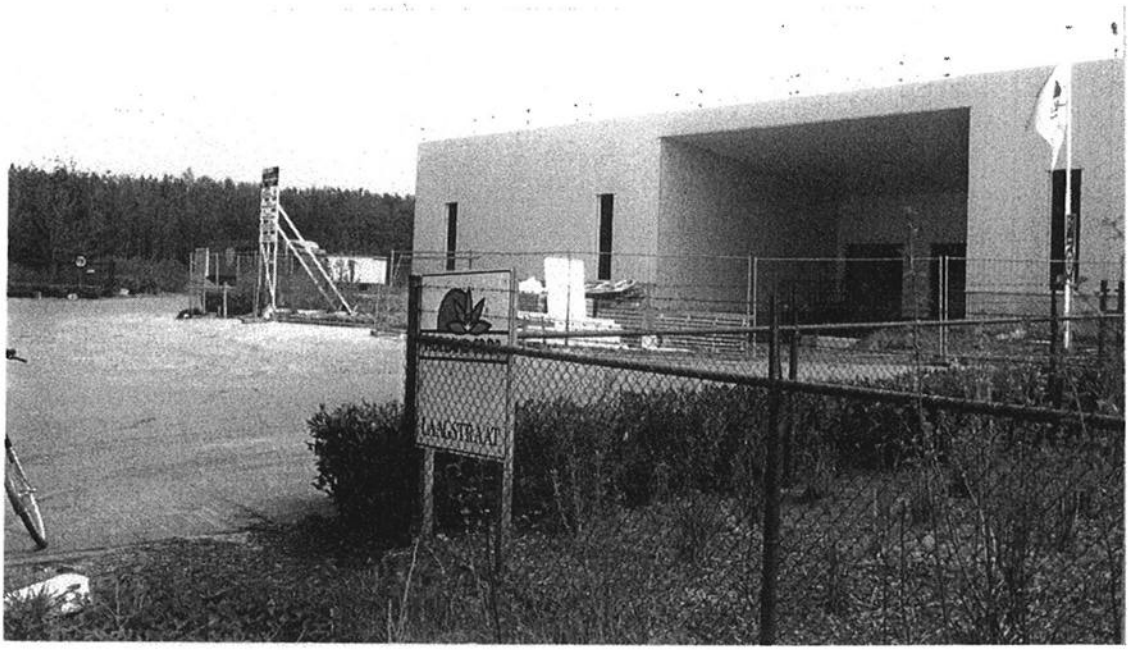

Uitbreiding aan het verwerkingsbedrijf "Sla Crop" aan de Laagstraat. Voorjaar 2006

Bronnen

Archief Raad-en Rekenkamer H.C.Markiezenhof
Oud Archief Ossendrecht H.C.Markiezenhof
Notarieel Archief Ossendrecht H.C.Markiezenhof
DTB Ossendrecht H.C.Markiezenhof
Bevolkingsregister H.C.Markiezenhof
Oud Archief Putte H.C.Markiezenhof
Verz. R.J.v.d.Bergh van de Gem.Putte H.C.Markiezenhof
Criminele Rollen Putte H.C.Markiezenhof
De korenmolen van Hoogerheide "Tijding", Alf. Pijnen
Traditionele boerderijen in N.Brabant, Dr. Ir. A.Hendrikx
Gesprekken met Lo Jansen-Withagen.

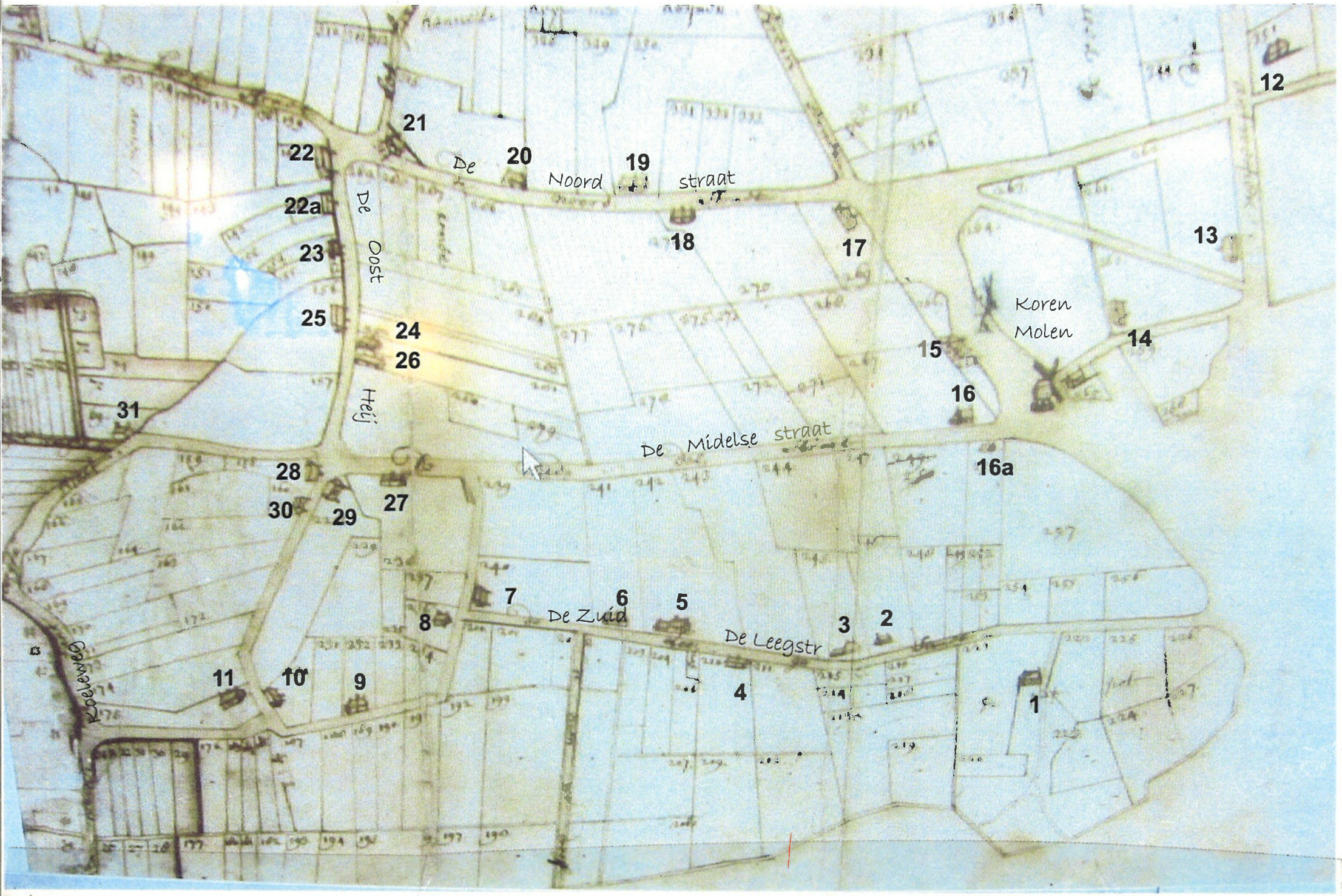
De Noord straat
De Oost
Heij
De Midelse straat
De Zuid
De Leegstr
Koelewegg
Koren Molen
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
16a
17
18
19
20
21
22
22a
23
24
25
26
27
28
29
30
31